Coperta VALERIU GIODÂC Redactor PAULA LITMAN
Coperta I: M. Blecher, autoportret. Coperta IV: Scrisoare, M. Blecher; facsimil.
M. BLECHER.
MAI PUŢIN CUNOSCUT
— Corespondenţă şi receptare critică – Ediţie întocmită de MĂDĂLINA LASCU Prefaţă de ION POP
© Editura Hasefer a F.C.E.R. Bd. I.C. Brătianu nr. 35 el. H, ap. 9 Telefax 312 22 84
ISBN 973 – 8056 – 02-O
EDITURI
[eh]
HASEFER
EDITURA HASEFER Bucureşti, 2000
Carte editată cu sprijinul Guvernului României Departamentul pentru Protecţia Minorităţilor Naţionale
CUPRINS
Prefaţă… 9
Notă asupra ediţiei… 21
Geo Bogza: *De vorbă cu M. Blecher*… 23
CORESPONDENŢA
Geo şi Elizabeta Bogza… 29
Pompiliu Constantinescu…146
Lucia Demetriade-Bălăcescu…148
Lucia Demetrius…191
Emil Ocneanu…193
Ieronim Şerbu…194
INEDITE
Ioniţă Cubiţă…199
Poezia transcendentală…203
Ion Manolescu: *Odihna neagră*…203
TRADUCERI Julien Lanoe: *Arta cu fructe de sticla* (fragment) …206
PUBLICISTICĂ Vitrină franceză…210
5
RECEPTAREA LUI M. BLECHER
* * * M. Blecher: *Corp transparent*…215
I. Mihăescu – M. Blecher: *Corp transparent*…216

S. Hay – M. Blecher: *Corp transparent*…216
* * * M. Blecher: *Corp transparent*… 217
M/ihail/ C/antonieru/ – M. Blecher: *Corp transparent*… 218
G/e o/ B/ogza/ – Cartea lui M. Blecher…222
Mihail Sebastián – M. Blecher: *întâmplări în irealitatea imediată*…223
Ion Manolescu – Compoziţie. Lui M. Blecher…227
Mihail Gresian – M. Blecher: *întâmplări în irealitatea imediată*…227
* * * M. Blecher: *Inimi cicatrizate*…229
Tiberiu Iliescu – *Pretexte critice. Jurnalul de sanatoriu*…230
* * * M. Blecher: *Coeurs cicatrises*…232
Miron Grindea – Mesagiul lui M. Blecher…232
Mihail Sebastián – M. Blecher: *Inimi cicatrizate*…237
Constantin Fântâneru – M. Blecher: *Inimi cicatrizate*… 244
M. Rudich – Berck, oraşul oamenilor de ghips…246
Alexandru Mironescu – *Inimi cicatrizate*: roman de M. Blecher…248
I. Biberi – M. Blecher: *Blessures gueries*…250
D. Trost – M. Blecher: *Inimi cicatrizate*…254
Justin Neuman – Revelaţia literaturii lui M. Blecher…258
Mihail Sebastián – Despre *Inimi cicatrizate*.
Cu prilejul unei traduceri…316
Geo Bogza – După moartea lui Blecher…320
B. Tzoani – A murit M. Blecher…325
M/iron/ G/rindea/ – După moartea lui M. Blecher…327
Felix Aderca – Arta chinuitului Blecher…329
Ury Benador – Sicriu liberator…332
Mihail Sebastián – Moştenire…335
I. Peltz – Un singular: M. Blecher…335
Saşa Pană – Cu inima lângă M. Blecher…337
Saşa Pană – Pomenirea lui M. Blecher…340
Saşa Pană – Cu inima lângă M. Blecher…344
Saşa Pană – Fişă biobibliografică…349
Saşa Pană – Cu inima lângă M. Blecher…351
Saşa Pană – Medalion M. Blecher…356
I. Bacalu – La reeditarea romanelor lui M. Blecher…357
A. B.-M. Blecher, între biografie şi creaţie…362

E. Suhor – M. Blecher: 50 de ani de la moarte…365
BIBLIOGRAFIE…371
ILUSTRAŢII…387
SURSA ILUSTRAŢIILOR… 391
1
PREFAŢA
SCRISUL CA RESTRUCTURARE A VIEŢII

Despre viaţa tragicului autor al romanelor întâmplări în irealitatea imediată (*1936*), Inimi cicatrizate (*1938*) *şi* Vizuina luminată (*scris în ultimele luni înainte de moarte, în 1937 – 1938*) *au putut fi citite până acum câteva tulburătoare mărturii lăsate îndeosebi de Geo Bogza, Saşa Pană, Mihail Sebastián. Fostului director al revistei de avangardă „unu „(1928 – 1932) şi al micii edituri cu acelaşi nume, Saşa Pană, care era în corespondenţă cu scriitorul încă din 1934 şi, lucrând mai apoi ca medic militar în regiunea Botoşanilor, l-a frecventat în ultimii doi ani de viaţă, adică între iunie 1936 şi primăvara lui 1938 (Max Blecher s-a stins la 31 mai 1938) – tatăl prozatorului îi încredinţase manuscrisele rămase nepublicate. „Ediţia completă" a scrierilor sale, pregătită în 1947 în două volume pentru Editura Fundaţiilor Regale, condusă de Al. Rosetti, 'n-a mai avut însă cum să apară, prestigioasă instituţie fiind desfiinţată la sfârşitul aceluiaşi an. „Ediţia întocmită", ce cuprindea, în afara romanului inedit* Vizuina luminată, *şi placheta de versuri* Corp transparent (*1934*), *alte poeme şi proze originale, traduceri, precum şi pagini de publicistică şi corespondenţă cu autorul ediţiei şi cu Ilarie Voronca, s-a tipărit, însoţită de „un cuvânt de Saşa Pană", abia în 1971, la Editura „Cartea românească". Li s-au adăugat în timp paginile de afectuoasă aducere-aminte ale lui Geo Bogza, imprimate mai întâi în revista „Azi", la un an de la moartea romancierului (reluate în G. Bogza,* Scrieri în proză, *IV, E.P.L., Bucureşti, 1959), după ce prietenul cel mai apropiat al lui Blecher din ultimii săi ani scrisese, mai ales în revista „Vremea", generos-înţelegătoare texte de întâmpinare, la apariţia primelor sale două romane, şi sprijinise publicarea, tot acolo, a unora dintre eseurile şi notele sale critice. La rândul său, Mihail Sebastián, autorul unor recenzii elogioase la cărţile lui Blecher (despre care Pompiliu Constantinescu şi Eugen Ionescu scriseseră, şi ei, cu o particulară comprehensiune şi solidaritate), înregistrase în* Jurnalul *său emoţionantele vizite la patul suferinţei acestuia de la Roman, în pragul sfârşitului prematur.*

Volumul de faţă sporeşte considerabil datele despre viaţa şi opera lui M. Blecher, în primul rând prin publicarea scrisorilor adresate lui Geo Bogza, în perioada 1934 – 1938 (la care se adaugă un număr de mesaje către alţi corespondenţi, printre care pictoriţa Lucia Demetriade-Bălăcescu), dar şi a unor pagini inedite sau rămase în revistele timpului, precum şi a unui destul de consistent „dosar" critic, ce reuneşte lecturi ale operei, neadunate încă între coperţile unei cărţi.

Partea cea mai substanţială şi mai impresionantă a paginilor acestui volum o reprezintă, desigur, scrisorile trimise de M. Blecher lui Geo Bogza, începând cu data de 5 iunie 1934, pe când scriitorul suferind se afla la Braşov, în îngrijirea surorii şi a cumnatului său (acolo se şi cunoscuseră). Cititorul va descoperi în ele unul dintre documentele omeneşti cele mai profund tulburătoare din câte a produs un scriitor român; tulburătoare până la zguduire prin extraordinara tensiune subterană stăpânită cu adevărat eroism un om care, ştiindu-se condamnat irevocabil şi suportând timp de aproape un deceniu cele mai teribile dureri ale trupului, a fost în stare să-şi interzică orice tentaţie retorică.

Ceea ce se poate nota încă din primul concentrat mesaj braşovean este tocmai acesta extremă discreţie cu privire la propria dramă, o pudoare şi o „ruşine „faţă de „situaţia (să-l actuală „pe care o consideră – culmea! – „porcesc de bună, în timp ce ştiu că alţi oameni o duc greu „... în ianuarie 1935, va găsi şi expresia cea mai exactă a acestei modestii a suferinţei, fie ea şi atroce, scriind: „mi-am pus în cap să nu mai scriu nimănui detaliile bolii mele, fiindcă găsesc greţos să pun pe hârtie şi să etalez mizeria aşa ca un fel de vitrină de martir". Şi va reuşi să-şi ţină cuvântul, scăpând abia, şi inevitabil, câte o notă despre „situaţia infernală" în care se afla, „foarte deprimat din cauza unor complicaţii a (le) bolii" ori a „vidului cel de toate zilele", cu „aceeaşi tonalitate cenuşie de viaţă monotonă şi solitară", atingând un fel de apogeu dramatic în mărturisirea din scrisoarea ce relatează călătoria la Bucureşti din martie 1937, pentru internarea în spitalul Saint Vincent de Paul: „Toate oasele mi-s zdrobite". Despre acest episod „atroce", Mihail Sebastián a lăsat într-o pagină de jurnal rezumatul întâmplărilor povestite lui de scriitorul însuşi.

Pe un atare fond de suferinţă cotidiană se scrie o operă pe care istoria literară a aşezat-o deja în rama „prozei autenticităţii", a „experienţei" şi „trăirii", într-o suită de creaţii definitorii pentru

generația anilor ’30, a unor Mircea Eliade, Anton Holban, M. Sebastián, C. Fântâneru. La M. Blecher, acest aer al epocii preocupate de o valorizare mai pregnantă și tensionată a relației dintre literar și existențial, se întâlnește însă cu o dramă individuală ieșită din comun, care înscrie faptul creator în miezul însuși al experienței de viață ca trăire-limită, conferindu-i dimensiuni paroxistice. Lectura corespondenței cu Geo Bogza vine să

10

11

Întărească cu noi și mișcătoare argumente această relație organică dintre scris și trăit, pe care prozatorul o afirmase apăsat și într-o scrisoare adresată în 1934 lui Saşa Pană, ce solidarizează, pe de altă parte, creația sa cu amintitul climat de sensibilitate al vremii: *„Irealitatea și ilogismul nu mai sunt de mult pentru mine vagi probleme de speculație intelectuală. (…) Idealul scrisului ar fi pentru mine transpunerea în literatură a înaltei tensiuni care se degajă din pictura lui Salvador Dalí. Iată ce-aș vrea să realizez – demența aceea la rece, perfect lizibilă și esențială”* – (*v. M. Blecher*, Vizuina luminată, *Ed. „Cartea românească”, București, 1971, p. 317*). *O epistolă din 1937 trimisă lui Geo Bogza repune în termeni nu mai puțin decișii această problemă, cu un accent în plus asupra rostului creației într-o existență pentru care ea a devenit, practic, singura rațiune de a fi*: *„Pentru mine – scrie Blecher la 19 august 1937 – de mult, literatura, poezia și chiar însăși întreaga realitate au pierdut iremediabil orice atracție, și dacă continui să trăiesc, să mă ocup cu ceva, să scriu, e pentru că n-am altceva mai bun de făcut, în condiția de acum a vieții mele (…) Tot ce fac, tot ce «trăiesc» e într-o amețeală și o halucinație ca și cum aș fi luat opium. În definitiv, viața este aceeași, tot atât de somnambulică, dacă aș fi luat opium ori nu”. O fatală conjuncție de astre, dacă ne putem exprima așa, a făcut ca destinul tragic al scriitorului român să concretizeze în modul cel mai șocant ceva din miezul sensibilității literare a secolului, răvășit de crize și întrebări acute, încât ceea ce s-ar putea spune în această privință ar putea fi eventual că materialul experienței brutale a prozatorului vine cumva în întâmpinarea a ceea ce imaginarul modernității extreme propusese ca tipare expresive. Trimiterea la Salvador Dalí din scrisoarea citată e convingătoare în acest sens.*

Până la propoziția disperată din finalul corespondenței cu Geo

Bogza, care e şi foarte aproape de sfârşitul vieţii scriitorului – „trec prin disperări şi amărăciuni extraordinare" (15 aprilie 1938) – lucrul la cărţile sale în incredibile condiţii de suferinţă zilnică rămâne însă o temă constantă de reflecţie. La începutul lui noiembrie 1934 aflăm că scriitorul se va „întoarce la Exerciţii (*primul titlu al* întâmplărilor… *schimbat apoi, la sugestia lui Geo Bogza – n.n.) şi poate le (va) termina", pentru ca spre sfârşitul aceleiaşi luni să înceapă „transcrierea" lor. La 4 martie 1935 îl vedem trudind la „versiunea 3 din* Exerciţii", *în iulie mărturiseşte „momente de mare criză" cu privire la aceeaşi carte, scriind că e chiar „disperat", prins cum se afla între îndoieli şi certitudini legate de valoarea scrisului său, care îl subjugă totuşi: „scriu ca un orb". Până la apariţia romanului, în ianuarie 1936, se arată mereu frământat, trădând de fapt ponderea uriaşă a investiţiei de energie şi încredere în acest singur mare înţeles al chinuitei lui vieţi, „în afară de scris – spune în amintita epistolă adresată la 29 iulie 1935 – viaţa mea n-are sens, e haotică, e vagă şi fără interes, oamenii pe care îi văd sunt stupizi, banali şi nu-s posedaţi de nicio pasiune, morţi în timpul vieţii, mai ales toţi aceşti burghezi nesuferiţi pe care îi cunosc atât de bine şi despre care, dacă mă vor ajuta puterile, aş vrea să scriu ca să-i usture, un roman, de exemplu".*

Scrisul devenise pentru Blecher o problemă de rezistenţă şi supravieţuire, de conservare a unei geometrii interioare ameninţate în fiecare clipă. Construind cărţi, rotunjindu-şi profilul scriitoricesc, el îşi *restaura şi reconstruia de fapt o viaţă, şi tocmai această solidaritate de adâncime între scris şi trăit, această funcţie salvatoare a scrisului dă forţa particulară a mesajului operei şi al excepţionalei corespondenţe cu autorul* Ţării de piatră. *Febrilitatea cu care se angajează*

12

13

Imediat după tipărirea întâmplărilor… *în „continuarea" lor, adică în redactarea a ceea ce va fi* Inimi cicatrizate (*cu titlul iniţial* Ţesut cicatrizat) *este expresia acestei angajări mântuitoare. Aflăm astfel că, începută în februarie 1936, noua carte e „gata… în prima versiune" la 11 iunie, şi tot ceea ce spune scriitorul despre ea atestă aceeaşi încordare. Faţă de* întâmplări… *unde – notează el – " temele erau panopticumul, cinematografia, toamna, aici vor fi realităţi mai grave şi mai copleşitoare", „realităţi crunte şi sfâşietoare", vizând realizarea unui „document de valoare umană, valabil oriunde" (11 iunie 1936). Revenind*

la cartea numită deocamdată Ţesut cicatrizat, *„despre viaţa neagră a bolnavilor din Berck”, el va caracteriza noile „întâmplări” ca fiind scrise „fără edulcorări şi chestii inutile sentimentale”* (*„dulcegăriile şi episoadele inutile” îl preocupă şi ceva mai târziu, când îi cere corespondentului său să-l consulte şi pe Mihail Sebastián în această privinţă*) *şi având „unele lucruri extrem de virulente şi de amare”*; *şi adaugă*: *„vreau să fie copleşitoare”* (*26 iunie 1936*).

Lectura scrisorilor către Geo Bogza probează cu fiecare rând că nu e câtuşi de puţin vorba despre căutarea unor efecte de suprafaţă, fiecare accent nou avându-şi corespondentul într-o trăire pe măsură. Sumbra şcoală a durerii l-a călit mereu pe prozator, ferindu-l de retorica ieftină şi de melodramă şi conferind scrisului său o fundamentală gravitate. Orice tentaţie de exhibare a unor asemenea efecte este tranşant exclusă de voinţa de dominare de sine, de suveranitate asupra suferinţei însăşi; care înseamnă concentrare asupra esenţialului, lepădare de accidental şi convenţii, de ceea ce, în codul bunelor maniere burgheze, era considerat, îndeobşte, „corect”. Putem ghici aici, în subtext, ceva din exemplul nonconformismului bogzian, o afinitate cu atitudinile exprimate în texte precum Exasperarea creatoare *şi*

Reabilitarea visului, *publicate în revista de avangardă „unu” cu câţiva ani în urmă, în care „burghezul” ca tip spiritual mărginit era atacat cu ştiuta „luciditate corozivă „a poetului revoltat*: *„Totuşi – citim încă în scrisoarea din 23 noiembrie 1934 – viaţa aceasta de ultimă solitudine nu mă descurajează, decorul mi-e indiferent, de vreme ce e cert că sunt sortit numai constrângerilor şi rigurozităţilor; din* asprimea *izolării mele extrag forţe. (…) Cu fiecare ornament inutil al vieţii burgheze pe care îl şterg din nevoile mele, cu fiecare renunţare la 'nevoile create şi stupide ale idioatei mele educaţii burgheze (vreau să spun ornamentală şi morală), mă simt mai tare şi mai sigur”*.

Tăria aceasta o pune însă Blecher, într-o foarte mare măsură, pe seama prieteniei şi solidarităţii pe care Geo Bogza i-o arată generos, şi paginile epistolarului sunt pline de mărturiile de recunoştinţă ale omului însingurat a cărui viaţă este în mare parte o căutare de puncte de sprijin în „haosul” care-l înconjura. Este una dintre laturile cele mai tulburătoare ale documentelor pe care le avem acum în faţă: din apăsătoarea lui solitudine, Blecher lansează mereu mesaje care, disimulând adesea, din pudoare şi delicateţe, imensa suferinţă, apar ca tot atâtea S. OS. – un ale unui naufragiat ce încearcă să se agaţe de orice

obiect cât de cât stabil.

Problema sa vitală este de a nu ceda acţiunii dezagregante la care este supus în situaţia-limită unde l-a plasat soarta, iar aici lupta pentru operă se asociază nu mai puţin dramatic cu aceea, mai simplu-omenească, pentru supravieţuirea fizică şi morală. Se va observa că, aproape de fiecare dată când vorbeşte despre relaţia sa de prietenie cu cuplul Bogza, M. Blecher o pune sub semnul necesităţii de restructurare a vieţii sale, al imperativului unei regăsiri de sine demne. Câteva propoziţii din scrisoarea trimisă la 24

14

15

mai 1935, vorbind despre munca la primul său roman, fac un fel de simetrie cu ceea ce aşteaptă, cu o greu stăpânită fervoare, scriitorul de la această mare prietenie. „Nu ştiu ce va ieşi – mărturiseşte el – însă lucrez cu un fel de bucurie care construieşte lucrurile cum trebuie*" (s.n.). Peste o lună, la 22 iunie, Bogza primea un mesaj esenţialmente acelaşi, transcris însă în termeni strict existenţiali: „Ţie îţi datorez înainte de toate* organizarea mea *(...). Este ceva ce se numeşte sensul vieţii, iartă-mi cuvântul acesta mare, şi tu ai dat sens vieţii mele". În universul concret din ce în ce mai restrâns şi mai gol în care trăieşte, prezenţa prietenilor devine vitală şi e tradusă mereu în limbajul râvnitei consistenţe a reperelor, al unei ordini lăuntrice şi exterioare regăsite: „Tu eşti expresia lumii tari,* de bază, *granitică, şi mi-ai adus în cunoaşterile mele o realitate care îmi lipsea „(17 octombrie 1934); iar peste două săptămâni gândul revine, marcat de aceeaşi nevoie de siguranţă şi soliditate: „stâlpul solid de sprijin care eşti tu în viaţa mea ". În sfârşit, ca un substitut de ţipăt, aceste cuvinte sfâşietoare în modestia elementară a comparaţiei chemate să sugereze urgenţa apelului: „când viţa se sprijină de zid este vorba de încredere sau de ceva infinit mai vital, mai esenţial? Şi eu* mă sprijin *de tine „(27. IX.1935) ... Iar când se conturează imaginea unui echilibru regăsit, ea se exprimă în cuvinte de-a dreptul înduioşătoare prin aceeaşi modestie şi omenească simplitate, amintind ceva din reveria ocrotitor-do-mestică a persecutatului de nevroze Bacovia: „Toamna va fi plăcut la Roman, vom face focul în odaie, vom sta de vorbă, vom face ceaiul, afară va ploua; voi constituiţi filmul cel mai interesant pe care-l văd zilnic, cu zeci şi sute de detalii" (29 iulie 1935). Nu o dată, însă, expeditorul trăieşte, în solitudinea sa, momente de adevărată exaltare a prieteniei, în care vede*

o soluție a situației sale dramatice:

„Totul este van, totul este fără importanță, ceea ce contează în viață sunt întâlnirile dintre prieteni, bucuria asta impalpabilă ca aerul și pe care o respiri într-adevăr" (4 martie 1935); sau: „Voi nu auziți cum în mine fiecare celulă freamătă de dragoste pentru voi, rumoarea sângelui din mine este însăși melodia acestei iubiri" (12 ianuarie 1937).

Este, în același sens, foarte mișcătoare „strategia" pe care scriitorul bolnav de la Roman o folosește pentru a-i atrage pe prietenii săi ca să-l viziteze: sunt de reținut, astfel, descrierile pe care el le face casei din marginea orașului, în care se instalase, grădinii paradiziace, când înflorite, când încovoiate de roade, micului univers armonios ce i se conturează în jur prin delicatețea celor care îl îngrijesc, și nu în ultimul rând gesturile aproape copilărești, și cu atât mai înduioșătoare, de „ademenire", precum trimiterea unor colete cu bunătăți produse în casă, cu o satisfacție de gospodar care-și știe cămara plină și traiul asigurat, ori a acelor obiecte de ceramică modelate cu mână proprie, în lutul cărora se vrea înscrisă toată căldura sufletului singur. Cititorul cărților lui M. Blecher va fi fără îndoială foarte sensibil la asemenea pasaje ce explică, oarecum, neobișnuita acuitate a simțurilor la personajele romancierului, excepționala valorizare a evenimentului și gestului celui mai neînsemnat pentru oamenii „sănătoși", investirea lor cu o densitate existențială aparte; e pentru că, foarte simplu spus, lucrurile cele mai mărunte la care se reduce o viață radical frustrată capătă preț în condițiile silnicei asceze la care este supus omul în suferință. La rândul său, Geo Bogza se arată sensibil la această situație de excepție și răspunde în același sistem de „schimb" naiv: participă la repopularea lumii prietenului său dăruindu-i, de pildă, un ceas sau un coupe-papier, primite ca niște adevărate comori…

16

17

Cititorul acestui „dosar" își va putea îmbogăți imaginea despre *scriitorul și omul M. Blecher înregistrând și câteva dintre reacțiile sale semnificative la mediul în care trăiește, începând cu cel familial și mergând până la ambianța culturală la care participă fie și indirect, prin lecturi și publicații. Fiu al unei familii relativ înstărite, el face tot ce poate pentru a nu cere ceea ce este sigur că i se va da, dintr-un sentiment de orgoliu ușor de înțeles la omul supus, prin forța împrejurărilor, la un întreg sistem de dependențe umilitoare ca și, pe de*

altă parte, presiunii convenţiilor sociale pe care e obligat să le suporte. Arătându-se preocupat de difuzarea primelor sale cărţi, el îi scrie prietenului său aceste rânduri semnificative, motivându-şi interesul: *„nu pentru mine, ci pentru prestigiul meu de om care n-a câştigat un ban în viaţa lui. Toate acestea eu le consider îngrozitoare fleacuri şi burghezisme stupide, însă nu tot astfel le consideră cei din jurul meu „(27 septembrie 1935). Despre această lume din jur, el are, de altfel, însemnări extrem de acide, chiar atunci când e vorba despre rude apropiate. Stupiditatea convenţiilor sociale, obtuzitatea şi prostia îi repugnă, ca şi prejudecăţile de orice fel. O mare generozitate şi înţelegere se revarsă din pagini de îndată ce gândul i se îndreaptă către „oamenii simpli şi necăjiţi", spre semenii la care poate ghici măcar o licărire de viaţă sufletească autentică.*

Cititorii vor putea urmări prin intermediul acestor scrisori şi gradul de participare a scriitorului, atât cât a fost posibil, la „viaţa literară „şi dezbaterile de idei ale momentului. Ceea ce spune despre *articolele sale, trimise spre publicare îndeosebi la „Vremea", unde era sprijinit de Geo Bogza, ori despre câţiva scriitori apreciaţi (precum Tudor Arghezi, Mircea Eliade ori Pompiliu Constantinescu), rezervele faţă de „momentul ideologic nepotrivit" prin care trece revista „Vremea", „cu numerele italiote cu Abisinia şi alte chestii" (aluzie la simpatiile faţă de fascismul mussolinian şi la accentele naţionaliste), ca şi – privitor la eseul lui despre Berdiaev („se poate comunia numai în materialitate, adică în muncă, în umanitate, în justiţie, în spiritualităţi concrete sau cam aşa ceva") sau despre proiectatele articole privi*toare *la Blake, Şade ori Lautréamont, pe care le vrea „fără literatură inutilă, cu fapte exacte şi idei clare", completează imaginea unui intelectual umanist şi democrat, a unui om generos-comprehensiv faţă de orice formă a suferinţei şi injustiţiei. Dacă citim, paralel, aceste articole, de pildă* care este esenţa poeziei, Pentru şi contra umanismului, William Blake – vizionar genial şi chinuit, Complexul individualităţii *sau* Exegeza câtorva teme comune, *ne dăm seama că, în ciuda extremei gravităţi a situaţiei sale, M. Blecher reuşea să menţină un contact intelectual foarte viu cu mişcarea de idei a timpului, fiind un cititor pasionat de literatură şi filosofie, capabil de reflecţii adâncite şi marcat personale, cu accente de puternică implicare existenţială a unui om pentru care lumea culturii devenea mereu o realitate trăită, responsabil asumată.*

Interesul major al acestor pagini de corespondenţă stă totuşi îndeosebi în revelaţiile privind viaţa zbuciumată a scriitorului din ultimii săi ani, cu extraordinarele ei eforturi de a învinge durerea şi disperarea, distilându-le într-o operă de autentică vibraţie omenească, cu atât mai preţioasă cu cât s-a construit pe solul fragil câştigat cu fiecare zi, cu fiecare oră de suferinţă fizică. Oricât ne-am feri de vorbele mari, e de spus că avem în faţă unul dintre documentele exemplare atestând victoria creaţiei asupra suferinţei şi morţii.

18

19

Culegerea alcătuită cu pricepere şi acurateţe ştiinţifică de d-na Mădălina Lascu este însă preţioasă şi pentru că, dincolo de publicarea câtorva texte inedite, repune în circulaţie un număr însemnat de referinţe critice la opera lui M. Blecher, rămase până acum în colecţii de reviste ale vremii, astăzi mai greu de consultat. Articole datorate unor comentatori de valoare diferită, dar din suita cărora nu lipsesc nume precum Geo Bogza, Mihail Sebastián, Saşa Pană, I. Peltz, Ion Biberi, Miron Grindea, D. Trost, refac o parte mai puţin cunoscută a oglinzii în care s-a răsfrânt scrisul poetului şi prozatorului. Cu interes şi cu profit vor putea fi citite şi amplele „note psihanalitice pe marginea romanului întâmplări în irealitatea imediată*", semnate de Justin Neuman în câteva numere ale revistei „Adam", din 1937.*

La o jumătate de secol de la dispariţia sa atât de prematură şi de dramatică, acest gest de restituire ni-l apropie şi mai mult pe admirabilul scriitor despre a cărui experienţă decantată în operă exigentul Pompiliu Constantinescu vorbea în termeni ce nu şi-au pierdut nimic din rezonanţa originară: o experienţă „umană, autentică până la un fel de jupuire a conştiinţei, neliniştită şi lucidă în acelaşi timp, de o demnitate de tragedie antică".

ION POP

NOTĂ ASUPRA EDIŢIEI

Volumul cuprinde corespondenţă şi proză inedite de M. Blecher, publicistică semnată M. Blecher, precum şi articole publicate în presă despre scriitor.

Ca materiale inedite de M. Blecher publicăm scrisorile adresate lui Geo şi Elizabetei Bogza (114), lui Pompiliu Constantinescu (2), Luciei Demetriade-Bălăcescu (50), Luciei Demetrius (4), lui Emil Ocneanu (1), lui Ieronim Şerbu (2), schiţa *Ioniţă Cubiţă* şi articolele

Poezia transcendentală şi *Ion Manolescu*: *Odihna neagră*. Traducerea din Julien Lanoe, *Arta cu fructe de sticlă*, ca şi articolul *Vitrină franceză* au fost iniţial publicate în presă.

Scrisorile au fost redate în ordinea alfabetică a destinatarului şi, în cadrul aceluiaşi destinatar, în ordine cronologică.

Articolele despre M. Blecher culese din presă, grupate în capitolul *Receptarea lui M. Blecher*, nu au mai fost publicate în volum; acestea sunt ordonate cronologic.

Transcrierea textelor inedite s-a făcut după originalele aflate la Biblioteca Academiei Române, la Muzeul Naţional de Artă şi la Muzeul Literaturii Române. La transcrierea tuturor textelor s-a respectat ortografia actuală; au fost păstrate însă unele forme alternante: *ceti – citi*, *filosofie – filosofie*, *mesagiu – mesaj*, *personagiu – personaj*, *poésie – poezie*, ca şi formele iniţiale ale neologismelor (d.e. *esseu*, *Radio*). Traducerea în limba română a textelor scrise în franceză sau engleză este redată în subsolul paginii respective.

M.L.

21

DE VORBĂ CU M. BLECHER1 DE GEO BOGZA

I*

!;

A…

Ceasuri băteau, şapte, din turnuri ascuţite şi catolice clopotele bisericilor din Braşov, iar eu trezit din măduva adâncă a lemnului de pădure coboram în strada Ciocrac la no. 8 şi până aproape de miezul nopţii şedeam de vorbă cu prietenul meu Blecher.

A fost o vară şi pe urmă o toamnă foarte lungă cu frunza copacilor verde pe Varte şi pe

Tâmpa cu aerul care venea din munţi, matur şi copt, ca un romancier, ca Liviu

Rebreanu.

Noi am vorbit tot timpul de lucrurile esenţiale ale vieţii de lucrurile pe care le iubeam mai mult decât orice, am vorbit despre lapte cu glasul desfăcut într-o claviatură de emoţii despre laptele alb şi substanţial, acest lucru

Poem publicat în „Frize”, An I, nr. 9 din 1 noiembrie 1934, p. 6.

23

teribil în fiecare dimineaţă când reveniţi dintre tenebrele

metafizice ale somnului luam, prin lapte, din nou contact cu viaţa adevărată, cu lucrurile concrete

(şi tocmai de aceea atât de sfinte)

ale pământului.

Noi am iubit vacile care la Codlea şi la

Râşnov păşteau iarba grasă de la poalele munţilor şi ca nişte uzine extraordinare creau în ugerul lor substanţa aceasta a vieţii, în fiecare dimineaţă în paharul cu lapte noi beam pe rând toate continentele, întreaga planetă, tot ce s-a putut scoate mai esenţial din toate sucurile pământului aici era viaţa toată, întreaga planetă în paharul nostru cu lapte din fiecare dimineaţă.

Se vedeau crestele munţilor prin fereastră şi în timp ce atâtea lucruri vechi ne treceau prin memorie faţa noastră era luminată de subiectul vorbirii.

Vorbeam mai departe despre viaţă şi despre pâine brutării ale Braşovului primele care se deschid dimineaţa şi din case oamenii se îndreaptă spre ele ca spre izvorul primordial al vieţii.

24

sub braţ cu o pâine, sub braţ cu viaţa am mers între casele vechi de sute de ani mestecând între dinţi ogoarele de grâu ale Ardealului.

Dar nu eram nişte îmbuibaţi, nişte canalii care se îndoapă pe aceştia îi cunoaştem şi îi urâm noi nu eram decât oameni simpli cărora le e foame şi mănâncă pe foamea lor un pahar de lapte, o bucată de pâine lucruri esenţiale ale vieţii.

25

CORESPONDENŢĂ

SCRISORI CĂTRE GEO ŞI ELIZABETA BOGZA

Braşov, [5 iunie 1934]

Iubite domnule Bogza, îţi mulţumesc mult pentru tot interesul pe care-l porţi poemelor mele. Când ai vorbit – probabil – cu Hay1 el n-avea încă răspunsul meu definitiv însă acum totul s-a aranjat şi *Corp transparent2* apare curând.

Îl poţi deci anunţa, bineînţeles dacă e posibil – în „Vremea" – două rânduri îmi ajung.

Zilele acestea am mai scris puţin. Ieri am văzut anunţat *Reportajul din avion*.

Ţi se pregăteşte aici odaia şi cred că va fi bine, d-na Martin îşi dă toată osteneala pentru aceasta.

Te rog scrie-mi dinainte când vii ca totul să fie în ordine.

Cu bună prietenie.

M. Blecher

Sandu Haymovici (ps. Sandu Darie), pictor, stabilit în Cuba, la Havana.

2 Corp transparent: volum de versuri, apărut în Ed. Bibliofilă, 1934.

29

Roman, 12.X.1934

Iubiţii mei Geo şi Elly.

Vă scriu numai o carte poştală fiindcă toată ziua sunt copleşit de toropeală. E poate efectul revenirii la normal; mă simt mai puţin obosit şi azi dimineaţă pe terasă am inhalat aer pur care m-a înviorat. Casa surorii mele e departe de! oraşul propriu-zis, nu e aici nici zgomot şi nici praf. Cumnatul meu şi sora mea sunt extraordinar de amabili şi serviabili. Ei mi-au pus la dispoziţie până şi o odaie unde pot să-mi primesc musafirii. Casa şi inima mea vă sunt deschise.

Veniţi la mine când vreţi şi staţi cât vreţi.

Muşchii pieptului care mă dureau îngrozitor m-au mai lăsat…

Vă sărut, vă voi scrie mai mult.

M. Blecher

P.S. Inutil să vă adaug că o mulţime de chestiuni morale cu privire la Braşov mă agită, vă rog a-mi scrie ce s-a făcut.

Roman, 14X1934 Iubiţii mei Geo şi Elly, Toate cărţile poştale le-am primit şi vă mulţumesc mult pentru ele căci le consider ca nişte fire protoplasmatice care vă prelungesc prezenţa. Am să vă scriu multe şi fără şir. Unde stau? Deocamdată la sora mea unde am o cameră splendidă cu pereţii clari, parchet, sobă ce încălzeşte bine, fereastră mare, intrare separată, uşă directă spre o terasă enormă, lavabo de porţelan cu apă curentă, în sfârşit, o cameră egală din punct de vedere higienic şi estetic cu acelea ale celui mai mare sanatoriu elveţian, atât doar că îi lipseşte altitudinea, însă aerul este foarte curat căci terasa dă spre o crrădină cu nuci şi orizontul în cealaltă parte e liber.

Voi fotografia totul şi vă voi trimite.

Îmi este puţin ruşine (şi când am febră e un altfel de sentiment care mă domină, o greaţă pentru mine însumi dar şi pentru tot ce există), îmi este ruşine de situaţia mea actuală porcesc de bună în timp ce ştiu că alţi oameni o duc greu; nu insist însă asupra acestei idei

fiindcă ameninţă să devie literară.

Iată planul aproximativ.

Intrare pe scări – Uşă

Hall

Sobă Bibliotecă

CAMERA MEA Pat cu rotile Masă

Uşă

Terasă! cu j… în continuare, adică „de plain-pied".

acoperii

TERASĂ FĂRĂ ACOPERIŞ

Uşă

Fereastră

Lavabo

Trepte nu sunt nicăieri: din camera mea pe terasă nu e niciun prag, mergi direct, nu există nimic de urcat sau scoborât.

Cât priveşte de mâncare nu este nimic care să cer şi să nu mi se aducă.

Cumnatul meu şi sora mea m-au primit cu o dragoste şi o amabilitate fără margini. Ei îmi fac tot ce doresc şi caută să nu mă obosesc, să nu mă irit, să duc o viaţă liniştită.

Ieri cumnatul meu, de exemplu, mi-a adus de la fabrica lui lut pentru modelat şi am făcut câteva figuri pe care ţi le voi trimite dacă vor fi reuşite când vor fi arse în cuptor.

Tot el îmi procură toate cărţile pe care le vreau, în fine are mare înţelegere pentru nevoile mele şi e cu mine ca un frate.

30

31

Mi-a spus (şi nu în mod politicos ci din toată inima) că pot invita la mine pe cine vreau (adică la el), avem cameră separată şi dacă ai vrea să vii tu sau Elly sau tu *şi* Elly aveţi unde sta *cât vreţi*.

Te rog mult dacă vrei cumpără-mi o sută de plicuri – exact ca acesta în care ai primit scrisoarea – de la „Cartea Românească" – din Braşov şi trimite-mi-le. Vom face socotelile pe urmă, scrie-mi tot ce-ai cheltuit pentru mine.

Cu scrisul nu prea merge; sunt încă foarte obosit şi seara am febră mare şi ard din cap până-n picioare.

Te rog scuză-mă faţă de Cantoniera1 că nu i-am scris, îndată ce scriu puţin mă încălzesc şi mă doare mâna. Când am venit, tot corpul

mă durea însă acum n-a rămas decât puţin la picior.

Casa mea va fi aranjată poate peste o lună sau chiar şi mai târziu.

Îţi trimit alăturat o carte poştală care m-a urmat din Braşov – vezi notaţia factorului „după el" ce-ar fi trebuit scrisă mai exclamativ: „după eeel!!!"

Te salut, la revedere, vă sărut, veniţi la mine.

M. Blecher

P.S. Iertaţi scrisoarea aceasta infectă. Vă voi scrie acum la Bucureşti.

M.B.

1 N. Cantoniera (ps. lui Niculae Niculescu) (1905 – 1935), prozator.

32

Roman, 17X1934

Dragul meu Geo Bogza, îţi trimit alăturat poemul cu toate modificările definitive. Eram foarte obosit când l-am copiat şi poate că aspectul lui caligrafic lasă de dorit, îmi este însă imposibil să-l mai transcriu. Cred de altfel că va fi greu de plasat la „Vremea" 1. În timp ce-l transcriam mi-am dat seama de asta. În ultima „Vreme" era o poezie care e situată la mii de kilometri de *Paris* ca stil şi manieră; probabil că acela e genul care îi place domnului Pompiliu Constantinescu şi în cazul acesta el nu va aproba publicarea poemului meu.

În fine, dacă se întâmplă astfel te rog cât se poate de mult să nu te necăjeşti deloc. Ţi-am spus cum stă chestia cu publicarea: dacă este e foarte bine, dacă nu-i e fără importanţă.

Îmi pare grozav de rău că nu l-am putut vedea pe Voronca. Îţi mulţumesc încă o dată pentru toate dovezile de simpatie ce mi le dai. Ele cad pe un teren arzător ca un cărbune aprins şi mă ating în cele mai adânci şi ascunse sensibilităţi.

Citesc puţin, Le *Gr and Meaulnes* (recitesc) şi ziarele. Îmi este imposibil să scriu un rând până ce nu mă voi simţi mai bine. E în mine o osteneală nedefinită, un fel de toropeală abrutizantă care mă slăbeşte. Cred însă că urmând regimul de hrană abundentă şi aer curat îmi voi reveni în câteva săptămâni. Ieri am stat în mod excepţional pe terasa dinspre stradă: Romanul e un oraş infect cu oameni mucegăiţi pe dinafară şi, mai ales, MAI ALES, pe dinăuntru. Mă păstrez izolat în

odaia mea, nu primesc vizite – nici rude, nici cunoscuţi.

1 Poemul *Paris* a fost publicat în „Vremea" An VII, nr. 368 din 25 decembrie 1934, p. 19; republicat în M. Blecher, *Vizuina luminată*, Ed. „Cartea românească", Bucureşti, 1971, p. 169.

33

Cu sora mea şi cumnatul meu mă înţeleg cel mai bine.

Timpul e de toamnă, cu un plafon de nori care apasă îngrozitor şi o lumină vagă cenuşie, fără relief.

Îmi dau seama în fiecare zi tot mai mult de câtă importanţă a fost pentru mine întâlnirea mea cu tine. Tu eşti expresia lumii tari, *de bază*, granitică, şi mi-ai adus în cunoaşterile mele o realitate care îmi lipsea. Vorbesc chiar şi pentru boala şi pentru viaţa mea în general, nu numai din punct de vedere intelectual.

Cu dragoste mare.

M. Blecher

Te rog predă toată prietenia mea lui Elly cea pură.

Ţi-am scris la Braşov să-mi cumperi *o sută* plicuri identice cu acesta al scrisorii prezente, în caz că n-ai avut timp te rog a mi le cumpăra la Bucureşti tot la „Cartea Românească" şi îţi voi înapoia costul, mulţumesc.

Roman, 19.X.1934

Dragă Geo Bogza, îţi mulţumesc pentru plicuri. Erau învelite în „Deutsche Medizinische Wochenschrift" unde tocmai aveam de urmărit unele articole întrerupte la Braşov…

Îţi trimit alăturat fotografia casei *mele*; nu e prea reuşită şi nu se vede în întregime, mai are în fund o cameră cu terasă de lemn şi bucătăria.

Vor trebui făcute unele modificări şi când totul va fi gata mă voi muta în ea. Grădina e plină de flori şi pomi fructiferi. Casa e pe un deal. Încă n-am fost s-o vizitez.

Te rog scrie-mi adresa îndată ce vei fi găsit cameră. Ştiu că eşti foarte ocupat acum în căutarea ei şi de aceea te rog să-mi scrii numai când ai timp; nu face nimic pentru mine ca o corvoadă.

În scrisorica adăugată plicurilor îmi scrii complimente de la dl. Martin. Ce ţi-a mai spus? Te rog scrie-mi.

Te sărut cu drag, prietenie lui Elly.

M. Blecher

Te rog comunică-mi preţul plicurilor şi cât îţi datorez în totul.

Roman, 20.X. 1934

Dragă Geo Bogza, îţi trimit alăturat o scrisoare care mi-a venit din Braşov.

Te rog *trimite-mi şi mie un exemplar* din revista aceasta „1934" care îţi scrie. Îmi pare că am cetit undeva câteva rânduri despre ea.

Ai găsit locuinţă?

Totul continuă pentru mine cum ştii. În momentul de faţă stau pe terasă la soare, e cald şi bine.

Ieri ţi-am trimis o fotografie a casei dar nu e reuşită. Voi trimite altele. E vorba de casa mea nu de aceea unde stau acum.

Ce face dl. Bottea1? Ce face Elly? Când pleci? Te rog scrie-mi numai când ai timp.

Cu dragoste mare.

M. Blecher

Te rog, dacă vrei, ia înapoi *Paris* de la „Cuvântul liber", în tot cazul vezi ca să nu-l utilizeze (o, sancta simplicitas!)

Horia Bottea (1891 – 1948), poet şi prozator.

34

35

Roman, 27.X.1934

Dragul meu Geo Bogza, îţi închipui desigur că am fost emoţionat când am deschis „Frizele" şi am cetit poemul tău1; nu ştiu însă dacă imaginaţia ta îţi prezintă calitatea exactă a acestei emoţii şi mai ales caracterul ei ascuns, acela ce nu intră în cuvinte şi se realizează singur, o singură dată, cu un fel de cald rostogolit de sânge lângă inimă şi cu o respiraţie care se purifică deodată ca şi cum tot corpul şi-ar găsi un sens de mult căutat, înţelesul poemului pe care corpul şi organele mele l-au găsit azi dimineaţă era acel al prieteniei. El dăinuie intact în mine.

Toate acestea sunt vorbe, noi într-adevăr am trebui să ne comunicăm ce-avem să ne spunem cu bucăţi splendide de carne de rasol, sau cu panglici ieftine din acelea care cumpără servitoarele sau cu filmul sonor al unei ordonanţe care taie lemne, cu efortul toporului ce se ridică, cu zguduitura scurtă în lemn, cu pantalonii kaki zdrenţuiţi puţin şi cu şireturile de la izmene ce se bălăbănesc pe piciorul gol. O astfel de ordonanţă am privit azi toată după amiaza de pe terasa mea. Şi ştii bine că nu-ţi scriu de ea fiindcă ar reprezenta ceva extraordinar, ci tocmai fiindcă nu e extraordinară deloc.

Îţi scriu greu, e seara, mi se lipesc pleoapele de somn. Toată

ziua, cum ţi-am scris, am stat pe terasă şi soarele mi-a dat puţină febră.

1 Geo Bogza, *De vorbă cu M. Blecher*, poem cât. Referitor la această poezie, M. Cantonierii îi scria lui Geo Bogza, la 18 noiembrie 1934: „Am găsit /…/ apa calmă a sufletului modernist uitat în cenuşă de câtăva vreme şi moneda ireversibilă a tristeţii din cea dintâi, împreună cu sentimentele de umană bucurie a prieteniei cu M. Blecher, au deşteptat în mine amintirea versurilor fără sânge de la «unu»".

Totul continuă pentru mine normal însă sunt încărcat de oboseală. E o viaţă mai albă, mai clară ca la Braşov însă sunt mai obosit. Câteodată mă cuprinde un mare dezgust. Chiar de acesta claritate, care totuşi, în general, e suportabilă fiindcă rezultă numai din tăcere şi izolare şi nu din vreun eşafodaj mistico-filozofico-literar.

Cumnatul meu şi sora mea continuă să se poarte cu mine în modul cel mai anonim adică cel mai acceptabil posibil. Când voi fi la casa mea voi duce încă şi mai puţin o viaţă de familie – lucru pe care îl detest puternic fără ca asta să împiedice întru nimic cele mai calde sentimente de dragoste pentru bunii mei părinţi care fac totul pentru mine într-un fel de *exaltare religioasă*.

Îmi dau seama că ţi-am scris cu mult, cu foarte mult, sub nivelul emoţiei mele despre poemul tău. Tu însă în afară de alte calităţi (iartă-mă că ţi-o spun) mai eşti şi foarte *confortabil*. Eşti un fotoliu comod, o „persoană" căreia când scrii poţi lăsa totul descompletat şi ea pune lucrurile la punct. Te rog s-o faci şi de data asta.

Te sărut pe tine şi pe Elly, al vostru.

M. Blecher

Roman, 31.X.1934

Dragul meu Geo Bogza.

Iată-mă-s la soare, pe terasă, unde am primit scrisoarea ta care se acordă minunat cu dimineaţa aceasta frumoasă şi caldă. Îţi mulţumesc mult pentru tot ce faci pentru mine. Este nevoie oare să adaug că această frază traduce slab adevăratul sentiment de la care porneşte? E ceva mai mult decât o mulţumire: o gratitudine caldă pentru stâlpul solid de sprijin

care eşti tu în viaţa mea. Te rog însă să nu-ţi fie teamă de expresia mea, nu voi abuza niciodată de tine şi voi şti, cred, să nu te

plictisesc niciodată. E mult, e enorm, e *nesperat*, tot ce vine de la tine. Ieri am reînceput să scriu puţin; de când am venit n-am scris un rând; ieri vreo cinci pagini, scrise liniştit, calm, deşi despre lucruri „tari".

Viaţa mea continuă aceeaşi. Vizite nu prea am însă din când în când tot pică vreun burghez cum de exemplu un văr al meu infect, greţos, bogat, în câteva cuvinte: un negustor de vinuri en-gros care a vizitat vara asta Peştera Dâmbovicioarei şi posedă un aparat de radio şi, bineînţeles, ţine absolut ca aceste două lucruri să nu rămâie în secret; vezi desigur tipul. Mă gândeam să-ţi scriu că e un porc, pur şi simplu, însă ieri am privit jos în ogradă nişte porci cum se scărpinau şi cum mâncau avid murdării şi am găsit satisfacţia lor animalică, nu ştiu cum, sublimă şi porcii înşişi foarte *frumoşi* în calitatea lor de porci. Vărul meu n-are nimic din splendoarea unui astfel de animal. E un mare noroc pentru mine că are cel puţin tactul de a sta puţin în vizită.

Ce alta să-ţi mai scriu? mici fapte fără mare însemnătate:

Zilele trecute m-a vizitat un tânăr poet din împrejurimi şi mi-a vorbit şi de *Corp transparent*. „Cetiam cartea asta pe lacul din parc; cu o mână vâsleam şi cu alta ţineam cartea când, deodată, a venit un mic vânt şi mi-a luat-o din mână aruncând-o în lac. Acum *Corp transparent* e în fundul lacului".

Curios destin, nu? Şi cu atât mai mult cu cât e vorba de lacul multora din nostalgiile mele.

Saşa Pană mi-a trimis o carte cu poeme, îi voi scrie pentru a-i mulţumi şi toate celelalte… îmi trimite „unu" în rate de câte zece, pe măsură ce le înapoiez pe cele cetite (pentru că, dacă sunt cumva necinstit, el să nu piardă toată colecţia, ci numai zece numere). Bineînţeles că i le înapoiez în *cea mai perfectă stare* pentru ca să ştie şi el că suntem şi noi oameni spălaţi1.

Ce bine ar fi dacă tu şi Elly aţi putea veni la Roman. Este loc unde să vă instalaţi cum vă place şi vă asigur că aţi fi mulţumiţi. Cumnatul meu e un om fără meschinării. El face totul pe placul meu. Când voi fi la casa mea veţi fi desigur la voi acasă. Până acum s-au îndreptat unele lucruri la casa mea, s-a făcut o terasă *ca la Leysin* şi în primăvară se face baie. Până atunci este însă totuşi o locuinţă foarte confortabilă şi spaţioasă. Vara şi toamna sunt nenumărate flori, mi se aduc de-acolo în fiecare zi buchete de dălii splendide, ador floarea asta pentru că e simplă şi colorată viu.

Te sărut pe tine şi pe Elly, al vostru.

M. Blecher

Te rog mult dacă se poate să faci tu însuţi corecturile la *Paris*, îţi mulţumesc mult de tot.

Roman, 3. XI.1934

Dragul meu Geo Bogza.

Te rog foarte mult să-mi comunici la timp rezultatul procesului.

Îţi voi mai scrie între timp, nu vreau să te inoportunez acum când eşti atât de ocupat.

1 Saşa Pană scrie despre acest episod: „Insistenţele repetate despre grija cu care va păstra /…/ exemplarele din revistă are o explicaţie: Prietenii scriitori /…/ l-au prevenit de grija mea – aproape maniacală – la aspectul şi integritatea fizică a revistelor şi a cărţilor din bibliotecă" (cf. M. Blecher, *Vizuina luminată*, ed. cit., p. 322).

38

39

Te rog scrie-mi – după proces – cum e locuinţa şi dacă eşti mulţumit de ea; e esenţial.

Îţi voi trimite nişte fotografii, nu-s încă gata, Cu dragoste mare.

M. Blecher

Roman, 9. XI.1934

Dragii mei Geo şi Elly.

Toată dimineaţa am trebăluit înşurubând şi deşurubând un aparat vechi de radio pe care voiam să-l pun la punct. Ieri am revăzut mai multe colecţii îngălbenite de timp, reviste şi ziare de-acum câţiva ani; marţi nu ştiu ce-am făcut. În fiecare zi îmi găsesc câte o treabă pe care – îmi spun – că trebuie s-o fac şi aşa îmi trece timpul într-un fel de lene activă care mă îndepărtează de la scris şi corespondenţă. Totuşi simt că creşte în mine o puternică reacţie care, când va izbucni, mă va reîntoarce la *Exerciţii1* pentru câteva zile şi poate le voi termina. Încep a plămădi textul aşa cum trebuie prezentat unui cetitor-cetitor; nu e vorba de concesii ci de expresia clară şi unitară a cărţii. Vom vedea ce va ieşi.

Tocmai adineoarea mi s-a adus poşta şi cartea poştală a voastră care mă emoţionează. Când veniţi la Roman? Casa mea va fi gata peste câteva zile şi poate mă voi muta în ea. E aranjată numai o odaie bine de tot, aceea unde voi sta; pe celelalte le-am lăsat aşa cum sunt şi le voi schimba la primăvară.

Îmi spune sora mea că una din odăi e vopsită în întregime în

roşu întunecat; o voi lăsa bineînţeles aşa. Proprietarul de dinaintea mea era un armurier, un om limitat în întrebarea

Titlu] iniţial al volumului *întâmplări în irealitatea imediată*.

este sau nu este?", înalt, palid, cu mustaţă mică funcţionărească şi n-aş fi bănuit niciodată la el fantezia unei camere roşii, dar probabil că e inconştient şi iresponzabil de partea pur estetică a chestiunii.

Cu sănătatea nu o duc prea bine; mă salvează curăţenia şi hrana bună; mai ales curăţenia. Când transpir mi se schimbă aşternutul, pernele sunt puse la aer regulat, odaia se curăţă bine, e o mare plăcere pentru mine, care am nostalgia Elveţiei pentru tot ce priveşte un pat alb şi o odaie fără murdărie. Poate că, dacă aş fi sănătos, toate acestea mi-ar fi indiferente fiindcă, în fond, sunt lucruri lipsite de importanţă.

Te rog scrie-mi data viitoare a procesului.

Vă trimit alăturat două fotografii, pe una din ele sunt cu sora mea, pe terasa locuinţei ei.

Închei; cred că am puţină febră fiindcă încep a „caligrafia"; e ora 5 după masă, fereastra e deschisă, afară prin ramurile nucului se vede câmpul, cenuşiu şi verde, şters. E o atmosferă de inutilitate provincială şi de melancolie nedefinită.

Iată o scrisoare sentimentală şi stupidă.

Vă sărut cu dragoste multă.

M. Blecher

IMPORTANT: Când pot începe a scrie pe adresa nouă? Vă rog a-mi răspunde.

Roman, 23 XI. 1934

Dragă Geo Bogza.

Iartă-mă că nu ţi-am scris toată săptămâna, nu mi-a fost bine; acum m-am restabilit puţin. Vezi mai sus o fotografie

a ta, mai am încă două mai mari; într-un rând mi-ai trimis un bon de fotografii pe care ai scris câteva cuvinte, neavâr altă hârtie la îndemână, şi eu am trimis bonul la Braşov. Îţi voi trimite şi fotografiile mai mari din care permite-mi să păstrez una.

Îţi anunţ că am început să transcriu pe curat *Exerciţiile* şi probabil că nici asta nu va fi versiunea definitivă ci le voi i mai scrie încă o dată. În tot cazul am impresia că textul acum se purifică şi se organizează, câteodată, bineînţeles, mă cuprinde descurajarea. Îţi voi

trimite câteva pagini, *numai pentru tine*. Ce face Elly? îmi pare bine că aveţi o cameră bună.

Ieri a fost pe aici dl. Schulperpeck cu ochelari care mi-a reamintit Braşovul… Casa mea e gata şi poate mă voi muta în curând. E foarte frig zilele astea însă n-a nins încă, acum] sunt afară pe terasă, la aer.

Zilele acestea voi cumpăra noua carte a lui Aragón *Les\ cloches de Băle* şi ţi-o voi trimite dacă vrei.

Te rog a-mi scrie când pot să mă servesc de noua adresă, j

Cu dragoste multă, ţie şi lui Elly.

M. Blecher

Roman, 24. XI.1934

Iubiţii mei Elly şi Geo Bogza.

Vă scriu sub impresia imediată a scrisorii extraordinare pe care am primit-o chiar acum; sunt singur în toată casa, cumnatul şi sora mea sunt duşi la cealaltă soră a mea; a fost azi o zi închisă cu severitate între pereţii odăii; afară plouă şi n-am putut ieşi pe terasă, n-am văzut toată ziua pe nimeni, în momentul când am primit scrisoarea isprăvisem tocmai de scris câteva pagini la *Exerciţii* şi mă simţeam invadat de o solitudine îngrozitoare. Tot ce-am cetit a *vibrat* cu putere în mine, a vibrat *într-adevăr* fiindcă am simţit în mine curentul acela electric particular emoţiilor adevărate.

V-aş mulţumi pentru dragostea ce mi-o arătaţi însă „mulţumirile" s-ar situa pe un plan prea inferior pentru a exprima sentimentul meu veritabil: eu nu pot spera să ating o armonie atât de perfectă încât să poată răspunde în mod exact dragostei voastre.

Tot ce-aş spune ar fi prea puţin. E pe înserat şi o tăcere grozav de impresionantă. Cărţile pe etajeră sunt rânduite în ordinea lor, ziarele stau îngrămădite pe masă, jumătate din odaie e în întuneric, oglinda reflectă un anumit colţ al plafonului pe care l-am văzut până la exasperare şi aşa e în fiecare zi, în fiecare seară.

Totuşi viaţa aceasta de ultimă solitudine nu mă descurajează; decorul mi-e indiferent de vreme ce e cert că sunt sortit numai constrângerilor şi rigurozităţilor; din *asprimea* izolării mele extrag forţe şi cu cât sobrietatea din jurul meu e mai cenuşie, cu atât strâng mai tare din dinţi şi îmi spun că e mai bine aşa. Cu fiecare ornament inutil al „vieţii burgheze" pe care îl şterg din nevoile mele, cu fiecare renunţare la „nevoile create" şi stupide ale idioatei mele educaţii

burgheze (vreau să spun ornamentală şi morală) mă simt mai tare şi mai sigur.

Există însă şi momente de cruntă deznădejde, ele „*au toc*" şi nu pot face nimic împotriva lor; nu sunt pus să trag nicio concluzie din ceea ce se petrece în mine.

Iubiţii mei Elly şi Geo, numai vouă pot să vă scriu toate acestea, numai voi înţelegeţi, e o satisfacţie caldă lângă inimă, un aspect minunat al lumii.

Vă sărut şi aş vrea să vă văd cât mai curând.

M. Blecher

42

43

E cât se poate de puternic articolul din „Cuvântul liber" 1, m-a impresionat mult.

Îţi voi trimite *Exerciţiile* când vor fi gata *de la început până la sfârşit*; asta este pentru mine un stimulent pentru a le isprăvi.

Dragă Geo.

Poemul tipărit2 e fără greşeli, iscălitura la urmă are două litere mâncate; va apărea când va apărea, nu e grabă, *dz* mulţumesc mult pentru ostenelile pentru mine şi te rog ni te necăji.

Roman, 11. XII.1934

Iubiţii mei Geo şi Elly.

Toată săptămâna trecută mi-a fost rău şi n-am putut să vă scriu, piciorul se umflase şi aveam febră mare, credeam] că va ieşi un nou abces la şold însă acum umflătura a dat înapoi şi mă simt mai bine.

Cartea de Aragón am cetit-o încât nu trebuie trimisă înapoi atât de grabnic; poţi s-o ţii *cât vrei* şi s-o împrumuţi cui vrei.

În ultima carte poştală sau în penultima îmi seri ai, Geo, că se petrec multe infamii la Bucureşti.

Şi aici se petrec multe, şi pretutindeni, sufăr enorm de pe urma multor chestiuni ce s-ar zice că „nu mă privesc" (ah, formula aceasta scârbos de comodă) şi numai justiţia vindicativă a unei imaginare ghilotine restabileşte puţin echilibrul în nopţile de febră, tăind capete fără încetare. Cel

1 Geo Bogza, *Accidente de muncă în petrol*, „Cuvântul liber", An II, nr. 3 din 24 noiembrie 1934, p. 6 – 7.

2 Poemul *Paris*.

păcat că măcar o parte din ele nu cad cu adevărat. Există oameni

în oraşul meu care ar fi stupefiaţi dacă ar şti că eu sufăr din cauza lor. În plus sunt paralizat şi fără nicio putere, tocmai acum când adevărurile elementare devin pentru mine din ce în ce mai luminoase.

Ieri a venit sora mea din Iaşi cu copilul ei încât am avut o mare bucurie.

Toată ziua sunt cu capul în perne ca să adorm şi să-mi treacă astfel necazurile.

Începând de sâmbătă mă simt totuşi mai bine.

Vă sărut cu dragoste multă.

M. Blecher

Citesc în acest moment colecţia „unu" şi găsesc nişte esseuri extraordinare ale tale; cel asupra vocabularului şi cuvântului căcat e cel mai bun esseu pe care l-am cetit în româneşte, e *îmbâcsit* de idei bune şi tari1.

Camera mea e călduroasă, curată, luminoasă. Chiar mama mea s-a îngrijit ca totul să fie în ordine.

Vă aştept dar şi vă rog mult să-mi anunţaţi cu ce tren veniţi, ar fi mai bine să veniţi ziua sau seara şi nu noaptea fiindcă Romanul e un orăşel de provincie şi noaptea e o mare pustietate, toată lumea doarme, nu sunt trăsuri. Însă aveţi trenuri foarte bune, vreo şase, în timpul zilei. Cumnatul meu vă va aştepta la gară.

Cu dragoste şi dor mare.

M. Blecher

Vă rog foarte mult să veniţi.

Încă n-a venit „Vremea" la Roman, vine mâine, mulţumesc mult pentru toate.

Geo Bogza, *în vocabular*, *divagaţii şi precizări*, „unu", An III, nr-32, decembrie 1930.

44

45

Roman, 21. XII.1934

Dragii mei Geo şi Elly.

Vă rog încă o dată dacă vă este posibil să veniţi de Crăciun la Roman. Vă voi primi cu inima deschisă şi voi face totul pentru ca să vă fie plăcut şi să vă simţiţi bine la mine.

Toată dimineaţa am stat pe terasă şi acum sunt beat de aerul tare şi rece.

Mâine, cred că va veni şi la Roman „Vremea"; o aştept cu

nerăbdare.

Vă rog mult anunţaţi-mi când veniţi. Totul e aranjat astfel încât Geo să aibă timp pentru scris şi o odaie liniştită unde nu-l va deranja nimeni; deci să nu se teamă că îşi va pierde vremea aici.

Vă aştept şi vă sărut cu drag.

M. Blecher

Roman, 25. XII. 1934

Iubiţii mei Geo şi Elly.

V-am scris o scrisoare şi o carte poştală în str. Burghelea şi chiar acum o altă carte poştală la „Vremea".

Vă aştept mereu şi sper că tăcerea voastră de atâtea zile înseamnă că îmi pregătiţi o surpriză.

Ieri a venit „Vremea" la Roman şi am fost entuziasmat de modul în care a fost tipărit poemul 1.

E mult deasupra aşteptărilor mele şi îi mulţumesc lui Geo de mii de ori.

Poemul *Paris*.

Bucuria asta e pentru mine extraordinară, e singura mea bucurie împreună, bineînţeles, cu venirea voastră la mine.

Ce bine ar fi să se bată la uşă şi eu întrebând cine este să aud rar şi măsurat, Eu, Geo Bogza cu Elly.

Ce bine ar fi, ce splendid ar fi.

Vă sărut cu dor.

M. Blecher

Roman, 25. XII. 1934

Dragă Geo Bogza.

Ţi-am scris o scrisoare şi o carte poştală în str. Burghelea, rugându-te să vii la Roman de Crăciun.

Iată şase zile fără nicio veste de la tine. Îţi închipui însă ce bucurie ar fi pentru mine dacă tăcerea asta ar fermenta venirea ta şi a lui Elly, într-o apariţie subtilă şi magnifică în odaia mea. Eu continui să vă aştept.

Toate sunt bune şi nu tocmai. Peste cincisprezece zile mă mut.

Cu dragoste mare.

M. Blecher

Roman, 26. XII. 1934

Dragă Geo, îmi pare foarte rău că nu poţi să vii însă te înţeleg foarte bine şi sper că odată tot ne vom vedea. Eu am avut un Crăciun

plin de necazuri, sora mea care a venit din Iaşi a avut o sincopă colecistică (o criză îngrozitoare de ficat) şi

46

47

ne-am alarmat cu toţii, acum e mai bine, eu m-am amărât mult, o iubesc enorm şi am suferit mult când am văzut-o prinsă de aşa mari dureri.

Încolo, nimic nou. Sandu Haimovici e la Roman şi mă „vizitează" des…

Îmi pare bine că lucrurile se întorc iar favorabil pentru plecarea ta în străinătate.

Te înţeleg bine când îmi scrii că eşti hărţuit, există zile haotice, înspăimântătoare, şi mai ales momente imediate teribil de grele de trecut.

Cred că peste câteva zile mă mut şi voi avea o izolare deplină pentru a putea continua şi isprăvi *Exerciţiile*.

Cu multă dragoste şi sărutări, ţie şi lui Elly.

M. Blecher

Chiar acum a fost la mine Silviu Roda1 care mi-a spus că a fost la „Vremea" în câteva rânduri să te caute *din partea mea*…! am rămas cu totul stupefiat, eu nu l-am trimis la tine niciodată, tot ce face e din propria lui iniţiativă.

Roman, 28. XII.1934

Iubiţii mei Geo şi Elly.

Ieri am primit cartea poştală de la Voronca, care m-a emoţionat foarte mult. I-am răspuns imediat. Sunt foarte sensibil la aceste semne de simpatie (unde văd şi amestecul vostru).

Îmi trec zilele în aşteptări, aştept să plece rudele ca să fiu mai izolat, aştept să treacă sărbătorile ca să mă pun din nou

1 Silviu Roda: scriitor minor, colaborează la „Front literar", „ALPHA", „Manifest", redactor la „Foc tânăr" (Roman, 1934, un singur număr).

la scris. E stupid felul în care îmi este răpit *timpul meu material*; se poate întâmpla ca oamenii care îmi povestesc fel de fel de lucruri să aibă de spus şi lucruri interesante, dar esenţialul e că îmi răpesc timpul. Eu nu dispun decât de cel mult două ceasuri pe zi lucide şi calme, şi tocmai atunci am vizite.

Sandu Haymovici vine în fiecare zi la mine, îmi spune câte în

soare şi-n lună, eu nu am nicio aspiraţie comună cu el, niciun gust, nicio preferinţă, nimic, însă îl ascult cu o răbdare într-adevăr îngerească fiindcă nu pot face altfel. Aşa fac şi cu alţii, fiindcă nu contrazic niciodată pe acei care sunt prea departe de mine.

Iată dar ce se petrece în momentul de faţă la Roman.

Vă sărut cu dragoste mare.

M. Blecher

Roman, 2.1.1935

Dragul meu Geo Bogza.

Chiar acum am primit cartea poştală. Nici eu n-am făcut reveillonul, în noaptea aceea a spart un abces şi m-a uşurat mult căci până atunci era umflat şi mă durea tare; acum mă simt mult mai bine şi dorm noaptea bine – e o mare fericire.

În privinţa lui Lautréamont tocmai mă gândeam (nu suntem la întâia noastră coincidenţă) să scriu o trilogie sub titlul: *Trei artişti infernali*, *William Blake*, *Marchizul de Sade şi Contele de Lautréamont*. În urmă am abandonat ideea şi cred că n-ar merge la „Vremea". Articolele ar fi mai bine separate, cred, în:

William Blake, poet şi pictor infernal

Povestea neagră a Marchizului de Sade

48

49

William Blake este acel pictor care la Westminster din Londra a lăsat cele mai turmentate şi halucinante picturi (foarte mult apreciate; aş putea să-mi procur şi reproduceri) şi care a scris o carte mistică diabolică *Căsătoria Cerului şi a Infernului* tradusă în franţuzeşte de André Gide.

Aş putea scrie acestea cu nota justă de senzaţional (fără a exagera) şi spunând lucruri care să intereseze pe cetitor (fără literatură inutilă, cu fapte exacte şi idei clare).

În tot cazul eu scriu mai departe *Exerciţiile* încât nu te necăji dacă „Vremea" n-ar vrea astfel de articole; le va veni poate şi lor timpul. Te rog deci să ştii că eu nu stau degeaba şi că vreau să isprăvesc deocamdată ceea ce am început.

Te rog mult de tot nu spune nimănui de aceste proiecte, dar absolut nimănui; îţi mulţumesc.

Ieri a fost din nou pe la mine Hay cu care m-am certat puţin, fiindcă prea e de tot stupid, însă azi a revenit.

Te sărut cu drag, sărutări lui Elly, cu dor şi din toată inima al vostru.

M. Blecher

Roman, 8.1.1935

Iubitul meu Geo Bogza, îţi trimit alăturat un esseu1 care îmi pare că e cam scurt şi din această cauză, poate, neclar. Era la început lung de tot, dar de frică să nu fie prea lung l-am scurtat până a ajuns cum îl vezi. Între paragrafe am pus eu nişte stele despărţitoare ca să-l mai întind, însă dacă nu le crezi necesare poţi să le ştergi. În fine, fă ce crezi.

1 Probabil *Pentru şi contra umanismului*, „Frize", An II, nr. 3 din aprilie 1935, şi în M. Blecher, *Vizuina luminată*, ed. cit., p. 248.

Toate aici sunt bine, cu sănătatea continui s-o duc bine, te sărut cu multă dragoste pe tine şi pe Elly.

M. Blecher în ultima clipă am mai adăugat câteva rânduri însă acum e poate prea lung, esseul ăsta e parcă de cauciuc, când prea scurt, când prea lung.

Roman, 14.1.1935

Dragul meu Geo Bogza, îţi scriu pe hârtie „Extra-Strong" care am scos-o în fine azi dimineaţă la lumina zilei ca să transcriu primul capitol din *Exerciţii* pentru a ţi-l trimite. Va fi însă după 25/1 şi după ce te întorci din Ardeal, deoarece merge încet şi eu nu mă grăbesc; de altfel nu ţi-l voi trimite pentru publicare ci numai pentru ca să-l citeşti şi să-mi spui ce crezi.

Aş vrea să ştiu procesul tău isprăvit cu bine, te rog foarte mult să mă înştiinţezi la timp, vreau să spun imediat ce vei şti rezultatul.

O văd foarte bine pe Elly patinând, cum îşi pune patinele, cum îşi trage puţin pălăria pe ochi, cum îşi îmbracă mănuşile.

Toată săptămâna trecută mi-a fost imposibil să-ţi scriu (nu mi-a fost prea bine, dar mi-am pus în cap să nu mai scriu nimănui detaliile bolii mele fiindcă găsesc greţos să pun pe hârtie şi să etalez mizeria aşa ca un fel de „vitrină de martir").

Cu Blake treaba e complicată. Wauquier pleacă abia mâine în Anglia şi de la el aştept unele documentări, aşa că va fi gata mai în primăvară. Îţi mulţumesc mult că te interesezi.

Cred că la 1 martie mă mut „irevocabil". Este un plutonier care ar vrea să închirieze o cameră, e un om „cum se cade" (în afară de regiment numai, aşa bănuiesc, căci dacă ar fi şi

50
51
În regiment, vorba ceea: n-ar mai fi plutonier) şi are o ordonanţă care mi-ar putea fi de folos; în plus, din banii chiriei aş scoate *Exerciţiile* sau o revistă; ar fi oarecare satisfacţie morală ca cheltuielile să fie plătite de un plutonier. Te rog scrie-mi ce crezi, odaia aceea trebuie oricum să rămâie goală şi aş avea nevoie de bani; sunt în încurcătură, scrie-mi ce crezi.

Te rog iartă neglijenţa scrisorii acesteia, e tare dimineaţă şi încă nu-s bine treaz, plin de resturi de coşmar, visez toată noaptea şi mă zbat cu chestiile cele mai abracadabrante.

Te sărut cu drag, pe tine şi pe Elly.

M. Blecher

P.S. în ultimul moment am hotărât definitiv să nu iau niciun chiriaş.

Roman, 21/22.1.1935

Dragul meu Geo Bogza.

Te rog de o mie de ori iartă-mă că te inoportunez cu scrisul meu tocmai acum când eşti atât de ocupat cu procesul, însă citeşte numai scrisoarea aceasta, lucru care va dura două minute şi lasă restul pentru sâmbătă când sper că vei fi mai liniştit.

Îţi trimit alăturat un mic articol destul de mare; iată ce-i cu el: Petru Comarnescu în numărul trecut al „Vremii" a scris un articol despre concepţia lui Valéry asupra poesiei şi a adăugat la urma că ar fi bine să aibă loc o discuţie asupra esenţei poesiei1. Mai ca exerciţiu, mai în serios am scris câteva rânduri care au devenit articolul alăturat.

În caz că e nepublicabil, şi eu am această impresie, te rog nu te supăra şi nu insista pentru el. Cred de altfel că ultimul

1 P. Comarnescu, *Poesia şi recenta concepţie a lui Valéry*, „Vremea", An VIII, nr. 372 din 20 ianuarie 1935, p. 5.

52

paragraf, de la cărţile lui Tristan Corbière în jos, va trebui să fie suprimat pentru „Vremea". Poate că ar fi fost bine să araţi şi lui Comarnescu articolul, el care ar fi poate mulţumit ca discuţia să aibă loc, însă în ultimul moment mă gândesc că concluzia mea este în contradicţie cu toată ideologia lui şi nu i-ar plăcea. În fine, „mult zgomot pentru nimic", în caz că articolul nu e bun aruncă-l pur şi simplu şi să nu mai vorbim de el1.

Îmi pare nespus de bine că în ultima ta carte poştală proiectul venirii la Roman începe să se precizeze; manuscrisul *Exerciţiilor* e foarte departe de a fi gata însă mi-ai face o bucurie imensă dacă din Ţara Moţilor ai veni la mine să stai câteva săptămâni şi să-ţi scrii reportajul aici; bineînţeles că plăcerea ar fi mărită la infinit dacă şi Elly ar veni.

Îţi scriu aceste rânduri la 4 1/2 noaptea, e afară o noapte splendidă cu lună şi nu pot dormi deloc.

Te aştept, te sărut pe tine şi pe Elly şi te rog iartă-mă că îţi trimit articolul.

M. Blecher

P.S. TE ROG TRIMITE-MI REZULTATUL PROCESULUI IMEDIAT VINERI.

Roman, 29.1.1935

Dragii mei Geo şi Elly.

Vă anunţ că azi sau mâine va veni un comisionar şi va lăsa un pachet din partea mea cu nişte obiecte de porţelan, desenate de mine (însă culoarea nu se ia jos, sunt arse la

1 Articolul a apărut în „Vremea", An VIII. nr. 378, 3 martie 1935, P5, cu titlul *care este esenţa poeziei*; publicat şi în M. Blecher, *Vizuina luminată*, ed. cit. pr. 243.

cuptor, la fabrică). Îmi pare rău că n-au ieşit mai bine însă le-am făcut în grabă ca să le pot expedia la Bucureşti cu tatăl meu care a plecat ieri.

În caz că Geo vrea să vorbească cu el, îl găseşte în str. Sf. Ion Nou 4 (în dosul pieţei de flori, prin Patriei) la magazinul Iacob Wittall, la ora 3 p.m. Însă mă gândesc că Geo e acum ocupat cu pregătirea voiajului în Transilvania aşa că nu va avea timp şi la urma urmei nici n-are poate nimic să-i spuie.

Ziarul „Rampa" l-am primit; mulţumesc, îl păstrez.

Vă sărut cu dragoste.

M. Blecher

Roman, 2. II.1935

Dragă Elly.

Te rog scrie-mi dacă ai primit un pachet cu nişte obiect de porţelan (vezi pe dos: am primit carta ta poştală deci toate rândurile acestea devin inutile). E absolut fără mare importanţă însă aş vrea să

ştiu dacă omul te-a găsit acas* ca să ţi-l predea.

Ce faci acum tot timpul când Geo nu-i acasă? Patinezi? E frig la Bucureşti? Te duci la plimbare? Eu cu sănătatea tot aşa cum ştii, când bine, când mai prost. Te rog scrie-mi ce veşti ai de la Geo, deşi cred că voi primi mâine de la el directe.

Când vii la Roman cu Geo? Te rog gândeşte-te serios la asta.

Cu drag al tău.

M. Blecher

P.S. Dragă Elly.

Carta poştală aceasta a întârziat să pornească şi acum am primit veşti de la Geo din Ţara Moţilor şi carta ta poştală, îmi pare bine că ţi-au plăcut lucrurile de porţelan însă nu te necăji dacă cumva s-ar sparge (m-am gândit la asta) pentru că pot oricând să fac altele.

Cu drag.

M. Blecher

Roman, 5. II. 1935

Dragă Elly.

Ţi-am scris ieri însă n-am nicio certitudine dacă s-a expediat carta poştală. Îţi scriu dar din nou, am primit carta ta poştală şi una de la Geo din Ţara Moţilor. Te rog, dragă Elly, nu te necăji deloc dacă cumva s-ar sparge vreun obiect de porţelan din cele trimise pentru că îţi voi face altele mai frumoase. Cele trimise sunt făcute în grabă şi nu ştiam încă prea bine să mânuiesc pensula pe porţelan.

Când se întoarce Geo şi când veniţi amândoi la Roman? Vă aştept. Cred că la 1 martie mă voi muta în noua mea „locuinţă" unde totul e gata pregătit.

Cu dor şi dragoste.

M. Blecher

Roman, 9. II. 1935

Dragă Elly.

Chiar acum am primit carta ta poştală, îmi pare bine de tot ce-mi scrii şi mai ales că se apropie revenirea lui Geo.

În curând mă voi muta în „casa mea" şi vă rog gândiţi-văj serios să mă vizitaţi şi nu numai să mă vizitaţi dar chiar să staţi mai mult timp la mine. Cred că primăvara va fi plăcut, am 14 copaci care când vor înflori, vor fi foarte frumoşi şi înspre vară voi avea cireşi şi caise.

Pentru mine care am dus mai tot timpul o viaţă orăşenească închisă între pereţi rigizi şi civilizaţi va fi o mare bucurie să stau în mijlocul verdeţii.j

Când Geo se va întoarce, te rog roagă-l din partea mea să caute în colecţia „Vremii" şi să-mi scrie *titlul exact* al unui] articol de Stephan Roii sau Lucian Boz (nu ştiu bine) despre] Van Gogh, articol apărut acum câteva luni, mulţumesc mult.

Toată ziua stau în casă şi când e frumos afară ies puţin pe terasă. Vizite nu prea am, stau de vorbă mai ales cu sora şi cumnatul meu care sunt foarte amabili cu mine şi îmi fac toate pe plac.

Cu dragoste.

M. Blecher

P.S. Ieri am primit o carte poştală de la Geo care m-a emoţionat mult de tot.

Roman, 20.11.1935

Dragii mei Geo şi Elly.

Toată săptămâna asta am avut tracasări şi diferite mici neplăceri. Cred că aş trebui să-mi fac nişte analize însă pur şi simplu *mi-e frică*, aşa că voi începe să ţin un regim sever şi prefer să fac acest lucru decât o analiză.

În cursul săptămânii viitoare mă voi muta de-aici; alte probleme, alte încurcături; însă trebuie făcut şi aceasta. Voi şi acolo încă mai izolat decât aici şi asta nu-mi displace. În fine, sper că mutatul şi mai ales primăvara, pe care o aştept!

56

ca un fel de salvare, vor schimba puţin starea mea. Văd că iar încep să mă plâng, în realitate însă o duc binişor şi nu mă gândesc la întreaga mea situaţie; fiecare porţiune de un ceas în cursul zilei îşi are evenimentele ei.

Ieri am primit o scrisoare de la dl. Chirnoagă1 din Braşov; lui Cantonieru îi e tare rău şi e în mare mizerie. Pensia nu i-a fost acordată şi trăieşte din economii, mâncând o dată pe zi.

Vă rog scrieţi-mi ce mai faceţi, de vineri n-am avut nicio veste de la voi însă îmi închipui că Geo e foarte ocupat acum cu reportajul lui.

Vă sărut cu dragoste.

M. Blecher

Roman, vineri, 1 martie/1935/

Iubiţii mei Geo şi Elly.

Vă scriu din noua mea locuinţă. Iată adresa unde vă rog a-mi scrie: str. Costache Morţun 4, însă menţionaţi bine *Costache* pentru că sunt mai mulţi Morţun cu nume de străzi.

E la capătul lumii; o linişte de ţară, un vânticel umed vine direct de pe câmpuri; se aud trompetele de la regimente, însă mă simt bine. Sunt foarte izolat însă sper că în curând voi veţi veni să mai animaţi puţin aceste tăceri. Vă aştept cu toată dragostea. Casa e foarte plăcută, odăile luminoase şi în totul este ceva proaspăt, viguros, clar, agreabil, care vă va plăcea mult.

În curând vor înflori cei 14 copaci şi va ieşi iarba.

Vă aştept cu dor şi drag.

M. Blecher

1 Mihail Chirnoagă (1913 – 1948), ofiţer de infanterie, prozator şi publicist.

57

Roman, 4. III.1935

Dragul meu Geo Bogza, îţi mulţumesc foarte mult că te-ai ocupat de esseul meu să-ţi spun drept, am impresia că prin citatele suprimataarticolul a câştigat în densitate, în conciziune. În tot cazul pot să te asigur că am avut o mare bucurie; e cel dintâi esseu, al meu publicat1.

Iată acum toate „proiectele" mele literare: *Exerciţiile* nu le-am terminat; cu o foarte mare voinţă ar fi putut apărea în primăvara aceasta însă m-am temut că efortul de a scrid silit şi lipsa unei re-re-revizuiri ar putea să scadă din caii – l tatea cărţii. Vreau să iasă ceva *bun*, aşa cum spui tu cu guraj plină, din inimă. Mai am de transcris vreo 100 pagini (100 sunt gata), apoi voi lăsa totul în pace vreo lună şi voi scria versiunea 3 a care, poate, va fi definitivă: asta prin iunie, iuliej aşa că *Exerciţiile* vor apare la toamnă.

Te rog scrie-mi dacă e bun acest „plan", vreau să iasă] ceva într-adevăr demn de încrederea pe care ai pus-o în minei Părerea ta mă importă *mai mult decât orice pe lume* şi dacă e adevărat că „scriem întotdeauna pentru cineva" atunci] *Exerciţiile* sunt scrise pentru tine.

Între timp am intenţia să mai scriu câteva articole sau reportagii, ca până la toamnă cetitorul să se mai lovească J de numele meu de patru-cinci ori. Articolul asupra lui William Blake e gata, cred că e interesant, viaţa acestui artist e plină de fatalităţi crunte şi de extasuri sublime. În plus] Blake a fost un mare obsedat de ideea morţii

şi mai ales de decorurile funerare şi prin aceasta l-am simţit aproape del mine şi de unele preocupări din cartea mea. Încât sunt mulţumit de a fi scris articolul, chiar dacă nu e publicabil (a fost astfel pentru mine un exerciţiu paralel cu celelalte).

Care este esenţa poeziei, art. cât.

58

Articolul e însoţit de o foarte bogată colecţie de reproduceri interesante. Îţi voi trimite totul şi vei vedea ce-i cu el.

Poate însă că te deranjează să prezinţi tot mereu articolele mele la „Vremea", te rog scrie-mi şi dacă e aşa voi renunţa, înţeleg foarte bine că asta te-ar putea plictisi.

Şi acum despre altele: îţi scriu din noua mea cameră, ţi-am anunţat că m-am mutat printr-o carte poştală, mi se pare. E cât se poate de bine aici, numai astă-noapte deodată s-a pornit un viscol teribil şi eu nu avusesem grijă să încălzesc odaia de cu seară încât au îngheţat şi maţele în mine până dimineaţa; m-a apucat pântecăraia de frig şi dureri îngrozitoare la vertebrele bolnave. În fine, toată dimineaţa s-a făcut cald în odaie şi m-am dezgheţat, acum sunt iar om ca toţi oamenii.

Camera de lângă mine vă aşteaptă pe voi: pe tine şi pe EUy; aş vrea să staţi aici toată vara; chiar azi dimineaţă mama mea mi-a spus că „speră că Geo Bogza să se simtă bine aici".

Şi eu cred asta; viscol nu va mai fi şi alte inconveniente nu văd.

Toată lumea care vine aici admiră casă, grădina şi mai ales organizarea pe care am impus-o din primele zile pentru ca totul să fie curat. E la marginea oraşului însă e o locuinţă mult mai spaţioasă, mai luminoasă, mai plăcută decât altele din centru.

În fine nu vreau să te plictisesc nici cu invitaţii prea insistente; gândeşte-te însă că mi-ai face o mare, o nespusă plăcere să stai aici cu Elly câteva luni.

Totul este van, totul este fără importanţă, ceea ce contează în viaţă sunt întâlnirile dintre prieteni, bucuria asta mipalpabilă ca aerul şi pe care „o respiri" într-adevăr.

Cu dragoste mare te sărut pe tine şi pe Elly.

M. Blecher

59

Roman, 10.111.1935

Iubitul meu Geo Bogza.

Până azi, marţi, n-am primit nimic de la tine. Este mai mult de o săptămână de la ultima ta carte poştală. Cred însă că eşti foarte ocupat acum, am cetit reportajul cu mahalalelel în „Tempo" de duminică. Toată lumea se agită îngrozitoa aici în jurul războiului, de când cu ultimele evenimente. Îţi trimit alăturat o *schiţă*, scrisă zilele acestea. Este vorba, după cum spun, de o schiţă, deci de ceva scurt şi cât se poate del concis. Poate o vei găsi publicabilă, nu ştiu. În acest caz să vrea s-o dau la „Azi" dacă ar primi-o. Vorbeşte dacă vrei] cu Petru Manoliu1 în această privinţă însă, bineînţeles, dacă nu-ţi plac aceste pagini atunci lasă totul baltă şi nu maij vorbim de ele. Intenţia mea este să public o schiţă sau un esseu, într-o revistă care se prezintă voluminos, ca „Azi"; l mi se pare că ţi-am explicat eu pentru ce, este pentru a trimitel cuiva în străinătate un exemplar.

În fine, acest lucru nu-i nici urgent, nici important.

Îţi anunţ că am închiriat locul viran din dosul casei, ştiil tu poate care, nu-i nici în dreapta, nici în stânga, ci drept în spatele casei; acum e semănat cu lucerna însă vom *fac* în straturi cu flori şi voi deschide o uşă din antret, în fund, prim tindă spre acest loc unde va fi o terasă ca să stau vara la umbră bună (acolo e umbră toată ziua) şi ferit de muşte. Cred că e o idee bună. Când veţi veni la mine – când? – veţi] găsi totul gata.

În oraş, dacă te interesează, sunt fel de fel de scandalu: în care este amestecată şi madame Haymovici. Este u conflict între „ziarişti" şi partizanii lui Jabotiński, în fine

1 Petru Manoliu (1903 – 1976): redactor şi director (1935 – 1937) revistei „Azi".

furtună într-un pahar cu apă, au apărut şi diferite ziare şi pamflete împotriva D-nei Haymovici, dar mi-e imposibil să pun mâna pe ele.

Cu sănătatea o duc bine acum, soarele acesta m-a înviorat puţin, mi-e groaznic de frică la vară de căldură şi muşte.

Îţi mulţumesc pentru „Rampa", aş fi vrut să scriu câteva rânduri lui Mihail Sebastián, de mulţumire, însă în ziar nu este decât adresa atelierelor tipografice.

În ceea ce priveşte proiectele mele literare despre care ţi-am scris încă n-am stabilit nimic definitiv, îţi voi mai scrie despre asta.

Iată ce-aveam să-ţi spun azi. Te sărut cu dragoste, pe tine şi pe Elly, al vostru.

M. Blecher

P.S. Te rog scrie-mi dacă ai dat domnului Silviu Cernea1 o carte.

Roman, 15. IV.1935

Dragii mei Geo şi Elly.

Cred că de Paşti vor fi reduceri pe calea ferată şi în special mi se pare pentru Roman unde este staţia de oprire pentru băile Strunga. Interesează-te, te rog, dragă Geo, şi vei afla că pentru Strunga reducerea este de 50% însă nu ştiu începând de la ce dată şi dacă e aşa şi de sărbători. Vă scriu toate acestea în speranţa enormă că veţi veni, însă dacă Geo este peste măsură de ocupat n-aş vrea ca să-l încurce Promisiunea de a veni. Inutil să vă spun că vă aştept cu o nerăbdare imensă şi în fiecare zi îmi spun că *nu* veţi veni

Silviu Cernea: ps. lui Vasile Boldeanu, scriitor şi ziarist.

60

61

pentru ca soarta să mă contrazică. Francezii numesc asta „faire la prière du pauvre".

Vă rog a mă ţine la curent cu procesul şi a-mi telegrafia! îndată rezultatul.

Vă rog a-mi scrie ce face Horia Bottea şi cum a trecuţi examenul. Vreau să-i scriu însă mă împiedică întrebarea asta]

Capitolul I din *Exerciţii* e gata bătut la maşină, pentru Paşti vor fi 5 capitole gata.

Cu dragoste mare şi dor.

M. Blecher

P.S. Iartă toate ştersăturile şi stilul acestei cărţi poştalej am o zi proastă.

Roman, 5.V.1935

Dragii mei, mult dragii mei Geo şi Elly, Ieri toată ziua am fost nespus de trist şi n-am izbutit să-i scriu un singur rând pentru ca să vă mulţumesc că aţi venit la mine. Vă mulţumesc infinit, din inimă; a fost în urma voastră un gol sfâşietor. Toată dimineaţa azi am fost enervat, iritat fără motiv, era senzaţia *organică* a absenţei voastre! Vă rog gândiţi-vă să mai veniţi. Începând de ieri am re-l intrat în monotonia de toate zilele, însă începând de mâine mă pun serios la scris pentru a isprăvi *Exerciţiile*.

Chiar adineoarea am trimis o prezentare fără entuziasm! a lui Lanoe la „Frize" 1. Totul e lipsit de interes afară del imensa dragoste ce

o am pentru voi şi ardoarea cu care vreauj

1 Julien Lanoe: *Arta cu fructe de sticlă*, „Frize", An II, n. 5 – 6 din iunie-iulie 1935, p. 5.

62

să termin *Exerciţiile*. Încolo nimic nu contează şi rămâne pe „scara de serviciu".

Vă mulţumesc pentru carta poştală primită azi. Îmi pare bine că aţi ajuns cu bine la Bucureşti.

Vă îmbrăţişez şi vă sărut cu drag şi dor.

M. Blecher

Roman, 9.V.1935

Dragii mei Geo şi Elly.

Vă mulţumesc că îmi scrieţi des.

Iertaţi-mă că nu pot face şi eu la fel; de câteva zile îmi este cam rău, am un început de dizenterie, mi-am răcit stomacul cu o îngheţată. Doctorul a venit şi mi-a prescris un regim extrem de sever. Tot ce am voie să mănânc este cartofi, orez şi paste, nimic, nimic altceva. Îmi este interzis până şi laptele, ceaiul, în fine, în afară de cele trei lucruri citate n-am voie absolut nimic. Ieri am fost cuprins de o mare slăbiciune, azi îmi este ceva mai bine. Iertaţi-mă că vă scriu toate mizeriile asta. Îmi pare bine că nu s-a întâmplat asta când aţi fost voi aici, mi-ar fi părut rău şi m-ar fi necăjit să vă prezint o asemenea comedie.

Cred că mâine să încep, puţin câte puţin, a mă alimenta ceva mai consistent şi dacă nu voi avea neplăceri voi reveni repede la un regim normal însă va trebui să evit multe lucruri.

E acum ora 10 dimineaţa, voi „mânca" ceva apoi mă voi culca, m-am sculat în zorii zilei hărţuit de stomac.

Vă sărut cu dragoste şi dor mare.

M. Blecher

63

Roman, 24.V.1935

Iubitul meu Geo Bogza.

Iată ce se petrece aici şi cu mine de când nu ţi-am scrişi E cald, îngrozitor de cald, dimineaţa stau puţin pe terasă şi apoi în fund, pe platforma de lemn unde e mai răcoare] Căldura nu e deloc bună pentru stomacul deranjat pe cârd îl am; mai sunt hărţuit încă în timpul zilei însă nu chiar aşa ca înainte. În plus am voie să mănânc aproape de toate, măi hrănesc cât mai bine şi mai substanţial ca să mă îndrept şi

să-mi revin în fire. Iată acum ce este cu *Exerciţiile*. În liniei generală se poate spune că le-am terminat în versiunea din tul mai am câteva pagini de sfârşit de adăugat – douăzeci – \ însă acestea sunt deja scrise şi le voi completa şi transcrie mai încolo, pentru moment îmi lipseşte „vibraţia" necesară pentru ele, este însă o chestie de o zi sau două şi când mă voi simţi „posedat" le voi scrie dintr-o singură trăsătură dd condei. Ultimele capitole le-am scris cam fără chef şi poatd deocamdată lucrul acestea este vizibil; sper în revizuire însă, în schimb m-am apucat să transcriu versiunea pentru maşină (urmarea la ce ai cetit) şi aici am satisfacţii intime des: de mari; nu ştiu ce va ieşi însă lucrez cu un fel de bucuri care construieşte lucrurile cum trebuie. În anumite momen manuscrisul ei singur parcă se organizează şi se defineşte, eu retuşez pe ici pe colo şi îmi vin în minte unele complec şi corecturi nebănuite când am scris întâia oară brut.

În fine tu vei vedea şi vei judeca.

Pentru ca să citeşti manuscrisul aş vrea neapărat să câte versiunea pentru maşină. Este între aceasta şi ceea ce scris dintr-odată o enormă, o extraordinară diferenţă. Cr că într-o lună va fi gata căci lucrez cu înfrigurare şi po de scris.

Te rog scrie-mi când ai putea veni, vino oricând însă dacă vii special pentru manuscris te rog lasă-mă să isprăvesc copia pe care o fac acum. Cu bătutul la maşină va merge apoi iute. În caz că nu va putea Carol să scrie repede, voi da la un dactilograf profesionist.

În momentul de faţă îţi scriu cu inerţia pe care am căpătat-o scriind vreo opt pagini la *Exerciţii*, am căpătat un fel de galop al condeiului.

Îţi dau ştiri de pe aici, ieri m-a vizitat un vecin al meu, cel care stă peste drum, în casa aceea roză ca o bomboană fondantă, cu terasă mică. Îmi spune că este poet şi că are „compuneri originale", între altele şi o epopee naţională română „Traianida". E un băiat slab, destul de tânăr, cu patru copii, funcţionar la serviciul tehnic. E formidabil cât se scrie; eu cred că toată lumea scrie sau a scris; tatăl meu câteodată când scrie vreo scrisoare mai lungă îmi cere s-o apreciez „ca stil" şi îmi spune „eu aş fi avut, cred, talent de romancier".

În momentul de faţă e ora patru, Pintilie doarme în iarbă în grădină, Olimpia este în bucătărie unde vorbeşte cu sora ei care a venit s-o vadă; câţiva nori au început să acopere cerul, poate o să ploaie. Toată dimineaţa a fost o căldură grozavă.

În cartea poştală pe care am primit-o azi îmi scrii că şi la Bucureşti e cald; ar fi bine să pleci undeva la munte, eu aş vrea să vii la mine unde este destulă răcoare, însă tu fă cum crezi că e mai bine. Poate tot ai să vii să stai câteva săptămâni spre sfârşitul vacanţei, nu-i aşa? Te aştept cu nerăbdare pe tine şi pe Elly, toată lumea vă aşteaptă aici, toată lumea vă iubeşte însă nimeni ca mine.

Vă îmbrăţişez pe amândoi şi vă sărut cu dor şi dragoste, al vostru.

M. Blecher

64

65

Roman, 5. VI.1935

Dragul meu Geo Bogza, îţi trimit alăturat o carte poştală de la Chirnoagă1. Vei primi cred şi tu una. Întâmplarea pe care o povesteşte est» profund revoltătoare şi cred că individul din Sibiu merită o straşnică punere la punct. Te rog acum să-mi dai un sfat: în primul moment când am primit aceasta am scris câteva

13. VI. 1935/

Iubite domnule Blecher, îţi voi scrie acum o poveste care fără îndoială te va dezgusta şi pa dta. Nu ţi-am putut scrie mai demult, pentru că s-au întâmplat nişte chestia formidabile. Un tip din Sibiu, Pimen Constantinescu, profesor, a scrii un articol abject împotriva mea, a lui Cantonieru şi a revistei „Frize"! Eram făcut rând pe rând: prost, incult, prost crescut, homosexual, canalia de rând, comunist şi se insinua că am mânjit valoarea literară a domnului cpa Făeşeanu şi Valerian. Acest articol a fost trimis direct Corpului 5 Armată! De-aici un scandal monstru (în articol eram numit: subit de vânătorii lungi /…/ interogaţii, declaraţii, memorii şi o provocare la duel, pe cară individul a refuzat-o. Din toată această chestie care se lungeşte de zeca zile m-am ales cu grave consecinţe: mai întâi fiecare şef e dator să mă pedepsească, interzicerea oricărei activităţi literaro-publicistice, probabil un consiliu de disciplină (pentru că am călcat ordinul de a nu publicau Aceste lucruri îmi iau rândul ca avansare şi dreptul de examen la Şcoala de război şi altele. Revista mai apare un număr, numai în redacţia lui Cantonieru, în care se va face un protest contra procedeului nedemn al prof. Constantinescu de la Sibiu. Nu ştiu întrucât această chestiune apar J gravă aşa cum am scris-o. Pentru că pentru mine ea este aproape lipsit! de sens, într-atât m-a fţământat.

Ceea ce vreau să te rog şi pe mata estl următorul lucru: să-ţi dai adeziunea la acel articol cuprinzător. Dacă vrei să ţi se trimită, scrie-mi repede, ca să câştigăm timp. Am să-i scriu şi domnului Bogza în această privinţă.

Nu ştiu dacă o să primească. Cu multă şi deosebită preţuire.

M. Chirnoagă

66

rânduri pe care însă *nu* le-am trimis, pentru ca mai întâi să te întreb pe tine ce trebuie să fac. Iată aceste rânduri:

„Iubite domnule Cantonieru.

Te rog consideră-mă alături de dta în protestul împotriva abjectei delaţiuni a cărei victimă este prietenul nostru Chirnoagă.

Procedeele poliţieneşti în general, şi mai ales în literatură, trebuie înfierate cu toată revolta şi scârba pe care ele le inspiră.

Te rog transmite-i prietenului nostru întreaga mea simpatie şi primeşte…" 1

În cartea poştală a lui Chirnoagă îmi cerea să ader la articolul lui Cantonieru; însă acest lucru nu-l pot face atâta timp cât nu ştiu ce conţine.

Îţi spun drept că îmi este penibil să intru în asemenea „chestii" însă aici este vorba de ceva grav, deoarece Chirnoagă va suferi consecinţe importante. Mă întreb însă, pe de altă parte, întrucât iscălitura mea i-ar putea uşura lui situaţia în faţa consiliului de disciplină, fiindcă acolo e tot nodul şi toată drama.

Poate că mă vei crede laş că am aceste ezitări, şi, poate, dacă n-aş iscăli, şi Chirnoagă m-ar crede la fel. În consecinţă sunt gata să iscălesc orice, pentru a nu rămâne sub această acuzaţie şi chiar împotriva sentimentului meu intim care ştii bine că dintotdeauna a fost împotriva oricăror polemici, certuri şi „chestii".

Textul a apărut în „Frize", An II, Nr. 5 – 6 din iunie-iulie 1935, p. Precedat de următoarea notă: „Scrisoarea domnului M. Blecher, tânărul? J distinsul poet şi esseist trimisă redacţiei în cazul lui N.C".

67

Încă la Braşov polemicele din „Frize" mi s-au părut! deplasate. E ceva curios cu revistele din provincie, îndată ce apare una la Turnu Măgurele vine o revistă din Caracal] şi o „atacă", pe urmă se amestecă şi una din Orăştie şi pa urmă se bagă în ceartă şi „Viaţa literară" din Bucureşti (inevitabil) şi încep certuri şi înjurături inutile până ce să

găseşte la Sibiu unul mai „enervat” care o face „lată răul şi iată din astfel de fleacuri un băiat bun şi serios ca Chirnoagă are de suferit urmări grave.

Pentru oamenii ăştia a scrie e o continuare a jocului da pietre din copilărie; nicio problemă interesantă nu-i prel ocupă ci doar să spargă capul celui din „banda” adversă (şi măcar de s-ar certa pe teme serioase, pe chestii de idei). I

În fine iată-mă în cea mai mare încurcătură, prins în trei un elementar simţ de prietenie şi solidaritate şi repulsiunea pentru polemici şi certuri. Îţi scriu ca să te rog să-mi dai un sfat însă destul de repede, te rog mult, pentru a putea răspunde la timp.

Cu sănătatea o duc mai bine zilele acestea. Te rog dacă poţi vino la sfârşitul săptămânii, sunt atâtea zile de sărbătoar J şi îmi va face o plăcere imensă vizita ta.

Te sărut cu drag.

M. Blecher

Te rog predă-i lui Elly sărutări şi toată dragostea mea prietenească.

Roman, 5. VI. 1935

Dragul meu Geo Bogza, îmi pare rău că n-ai venit însă mă cam aşteptam ca să îl poţi părăsi ocupaţiile tale. Ştiu că eşti acum foarte ocupat!

ar fi bine însă să pui la punct totul şi să pleci cât mai repede la munte. Cu sănătatea n-o duc încă prea bine, ţin regim sever, e o afacere care nu se termină într-o lună-două, îmi spune doctorul că va trebui să ţin încă mult timp acest regim. Caut să-mi prepar mâncăruri permise mai variate, însă tot e greu de suportat. Poate săptămâna viitoare vei fi aici şi îţi voi ceti tot manuscrisul. Cred totuşi că bătut la maşină e mai compact, mai aproape de ceea ce am vrut să spun. Cred că până într-o lună jumătate maximum va fi în întregime scris la maşină. Îţi scriu pe o căldură agasantă, va ploua poate azi şi atmosfera e apăsătoare. În general însă e răcoare şi nu prea sufăr de căldură. În odaia mea e răcoare şi pe terasă de la 4 în sus este soare, aşa că stau afară până seara târziu, în fiecare dimineaţă de asemenea ies în grădină, în fund.

Te sărut, sărutări lui Elly, vă îmbrăţişez pe amândoi cu dragoste.

M. Blecher

Roman, 11. VI.1935

Dragul meu Geo Bogza, îţi mulţumesc pentru lunga ta scrisoare şi carta poştală de azi. Ieri dimineaţă, înainte de a şti răspunsul tău am expediat la Braşov pentru publicare textul de câteva rânduri pe care ţi l-am comunicat, va apărea cred odată cu protestul lui Cantonieru. Era poate mai bine, şi aş fi vrut, să nu mă amestec însă, pe de-o parte, chestia e gravă şi, pe de altă Parte, m-ar fi ros conştiinţa să tac cu totul; totuşi nu văd care va fi utilitatea adeziunii mele. Trebuie scris energic şi eu n „ani spirit polemic şi, în plus, aş vrea până la toamnă să

69

nu intru în polemici cu nimeni. Ca şi tine însă, aşa cum ţi-ard scris, consider totul odios la culme şi revoltător.

Îmi pare grozav de rău că trenul în care trebuia să vii a fost atât de îmbâcsit cu lume, mi-ar fi făcut imensă bucuria vizita ta. Cred acum că vei veni cu Elly mai înspre vară şi veţi sta aici mai mult timp, atunci va fi gata poate] manuscrisul, mai am mai mult de trei sferturi de transcris]

Totul aici este cum ştii. Câteodată, rar, vine să mă vadă judecătorul Popovici.

Te rog scrie-mi ce ai decis pentru la vară.

Îţi mulţumesc încă o dată pentru toate, infinită dragoste] şi prietenie lui Elly, te sărut.

M. Blecher

Roman, 15. VI.1935

Dragul meu Geo Bogza, îţi mulţumesc nespus pentru interesul ce ţi l-ai dat cu Blake1; azi-dimineaţă când l-am văzut atât de frumos ani avut o imensă bucurie, cum n-am mai avut (în aceeaşi măsură) şi la alte articole apărute. Înţeleg acum ezitările talej de la început şi găsesc pe Blake cam slab, cred că sunt] capabil de lucruri mai bune.

Zilele acestea mi-a venit o idee formidabilă: am în minte] câteva subiecte de esseuri extraordinare pe care le cos şi le descos în cap de mult, însă care nu pot merge la „Vremea] pentru că cer spaţiu mare, zeci de pagini, iată deci ce a-mi decis: le voi scrie tot acum vara şi le voi face să apară înl

1 M. Blecher: *William Blake – vizionar genial.fi chinuit*, „Vremea"! An VIII, nr. 392 din 16 iunie 1935, p. 5; şi în M. Blecher, *Vizuinct luminată*, ed. cit., p. 255.

70

volum puţin timp după *Exerciţii*. Îţi repet că subiectele sunt

interesante şi mă voi căzni să le tratez foarte bine, cu mare atenţie. Va fi „coup sur coup" două volume unul după altul.

Esseurile sunt filosofice, însă cu nuanţă de stânga (totuşi fără a fi politice, înţelegi).

Cu *Exerciţiile* merg bine, cred că voi isprăvi până în august totul.

Îţi mulţumesc încă o dată pentru toate şi te sărut cu dragoste.

M. Blecher

Dragă Elly.

Ceasul pe care mi l-aţi adus voi începe să-l iubesc din ce în ce mai mult, e cum nu vă închipuiţi de frumos. Cifrele albastre îşi schimbă culoarea în timpul zilei şi sunt splendide; acum am curăţat masa de lângă mine, pe care stăteau o mulţime de lucruri inutile şi n-am lăsat decât ceasul care stă singur în mijlocul mesei.

În scrisorile precedente am uitat să-l rog pe Geo ca atunci când va veni la mine să aducă cu el radiografia pe care a făcut-o, s-o văd şi eu; eu nu sunt medic însă până acum mi-au trecut prin mână câteva zeci de radiografii şi le „citesc" cu multă uşurinţă.

Cred că doctorul care a spus că e ceva suspect ori nu e specialist ori a exagerat mult pentru că de obicei se văd clar lucrurile suspecte şi se pot defini imediat, de unde concluzia mea este că Geo n-are nimic la spate. Poate într-adevăr o mică scolioză din cauza înălţimii însă asta au toţi oamenii înalţi, aproape fără excepţie.

Cu dragoste şi dor mare.

M. Blecher

71

Roman, 22. VI.1935

Iubitul meu Geo Bogza.

Chiar acum am primit mandatul tău postai de 1.000 lei] Îţi închipui cred bucuria şi surprinderea mea. Este într-adevăl excesiv de frumos din partea domnului Donescu1 şi dintr-a ta cară desigur te-ai interesat ca mandatul să existe şi să pornească] Îţi mulţumesc infinit; deasupra chestiunii de bani este o chestia de „admisiune oficială" care este în întregime opera ta şi pentru care niciodată nu-ţi voi fi îndeajuns de recunoscători

Ştiu că nu-ţi plac asemenea mulţumiri însă fără tine aş fi continuat să vegetez în cel mai execrabil şi mai obscul anonimat, îmbuibat de visuri absurde şi de dadaismJ învechite. Ţie îţi datorez înainte de toate *organizarea mea* şi apoi posibilităţile de publicare.

Este ceva ce se numeştd „sensul vieţii", iartă-mi cuvântul acesta mare, şi tu ai dat un sens „vieţii" mele.

Câteodată mă apucă un fel de frenezie de iubire şi da recunoştinţă, aş vrea să-ţi scriu scrisori interminabile şi numai teama că te voi inoportuna mă împiedică s-o fac. 1

Toate acestea sunt scrise şi pentru Elly. Ea participă la bucuria mea cu puritatea, bunătatea şi simplicitatea ei cărei sunt mai presus de ale tuturor din lumea asta.

Vă sărut pe amândoi, cu dragoste, cu dor, cu căldură, 1

M. Blecher

1 ca Donescu, director literar al ziarului „Vremea" (1928 – 1938; 1940 – 1944).

72

Roman, 25. VI. 1935

Iubitul meu Geo Bogza, îţi mulţumesc că mi-ai scris, voiam să-ţi telegrafiez. Ţi-am scris şi la „Vremea", cred că ai primit. În acest moment aşteaptă maseurul carta poştală şi îţi scriu în grabă. Ieri, alaltăieri, a plouat şi m-am mai răcorit.

Toată săptămâna trecută am încercat să fac ceva şi n-a mers, eram prea abrutizat de căldură. Citesc cu mare, imensă satisfacţie, toate articolele tale din „Tempo"; mă întreb ce-ai scrie dacă n-ar fi cenzură: ar fi teribil. Toată lumea citeşte „Tempo" şi te urmăreşte cu atenţie; devii în fiecare zi mai popular şi faci ca să răsufle oamenii mai din fundul pieptului. Treburile au ajuns prea complicate şi mârşave şi trebuie să mai dăm drumul clocotului, că altfel plesnim cu toţii.

Te sărut pe tine şi pe Elly.

M. Blecher

Roman, 30. VI. 1935

Dragul meu Geo Bogza, îţi mulţumesc foarte mult pentru coupe-papierul trimis prin judecătorul Popovici care mi l-a adus ieri. Este într-adevăr splendid şi ca tot ce vine din partea ta îmi face o enormă plăcere însă te rog mult nu mai cheltui bani pentru mine. Coupe-papierul este nu ştiu cum „înrudit" cu ceasul prin calitatea materiei: e aproape acelaşi oţel cromat. Încă o dată îţi mulţumesc mult.

Zilele trecute am fost cam necăjiţi din cauza unor complicaţii de sinusită care s-au ivit la un ochi la mama mea, în acelaşi timp s-au constatat şi nişte polipi în nas (crescuţi

subit) de care a trebuit să fie operată pentru a se face sondaj el în ochi. În fine acum e complet restabilită, însă a avut multţ de suferit şi a răbdat totul cu un calm admirabil.

Pentru „Vremea" nu voi trimite nimic fără ca să vezi şi tu, deci amân totul pentru septembrie, când te vei întoarce J de altfel nici n-am pentru moment vreun esseu gata scris J

În luna august este aici bâlciul despre care ţi-am vorbit! în atâtea rânduri, ar fi bine şi te rog chiar mult de tot să viii cu Elly aici, la Roman, la această dată. Este chiar la începutufl lunii, te rog ca în aranjarea vacanţei să ţii seama şi de voiajub acesta aici. Îţi închipui câtă plăcere aş avea. Te rog ţine-mă la curent cu deplasările voastre.

Iartă-mi această carte poştală puţin insipidă.

Te sărut pe tine şi pe Elly, Cu dragoste al vostru.

M. Blecher

Roman, 7. VII.1935

Dragii mei Geo şi Elly.

Zilele acestea a fost mai răcoare, a plouat, era foarte] plăcut aici, îmi pare rău că nu eraţi şi voi. În fund, în camera treia unde erau nişte statui de lut, e multă umbră şi am aranjaţi această cameră pentru voi când veţi veni aici. În grădina copacii sunt plini de cireşi şi vişine, flori mai puţine, nu ştii de ce n-au crescut, însă tot sunt destule. Cred că nu voi scrie J esseurile, nu prea am subiecte bune, poate totuşi că voi găsi! voi vedea. Trec prin momente de mare criză cu privire 14 *Exerciţii*; sunt chiar disperat câteodată (ieri seara a fost teribil) că nu vor ieşi cum vreau şi altă dată mi se pare cal totuşi au o valoare, eu nu ştiu nimic în această privinţă, scriul

74

ca un orb. Vă rog să nu mai vorbim despre aceasta până nu voi termina. În afară de scris viaţa mea n-are sens, e haotică, e vagă şi fără interes, oamenii pe care îi văd sunt stupizi, banali şi nu-s posedaţi de nicio pasiune, morţi în timpul vieţii, mai ales toţi aceşti burghezi nesuferiţi pe care îi cunosc atât de bine şi despre care, dacă mă vor ajuta puterile, aş vrea să scriu ca să-i usture, un roman, de exemplu.

Iertaţi-mă pentru aceste divagaţii personale şi intime.

Vă sărut pe amândoi, vă iubesc, când sunt foarte disperat voi mă consolaţi, mă gândesc că existaţi, că nu-i deci totul pierdut.

Vă sărut.

M. Blecher

Roman, 19. VII.1935

Iubiţii mei Geo şi Elly, îmi pare nespus de bine că vă place la Balcic şi că aţi găsit cameră bună. Ce n-aş da să pot merge puţin la mare! îmi amintesc cu infinită nostalgie de anii petrecuţi la Carmen-Sylva şi la Berck, mai ales la Berck unde oceanul era murdar, cenuşiu, ca o apă cu leşie, dar răcoritor şi cu ceva *plin* în el, care satisfăcea.

Vă anunţ că mi-am cumpărat, în fine, un mic aparat de di „Columbia" excelent, „un Radio e un prieten în casă".

Zilele acestea am avut prin el ştiri *de la voi*: speakeriţa a anunţat că la Balcic duminică noaptea a fost foarte cald, 19°C, iar luni a anunţat la cronica săptămânală articolul lui °e o din „Vremea".

Cu sănătatea o duc mai bine. Plouă întruna şi e răcoare, e minunat pentru mine care sufăr îngrozitor de căldură. Cred

că în luna august va veni aici prietenul meu Wauquier dim Franţa care va sta două săptămâni, fiind în trecere sora Grecia unde va ocupa, mi se pare, o catedră de franceză. Toate celelalte bune, „eu n-am început încă să joc tenis" dan poate că va veni şi asta.

E ora 7 dimineaţa, sunt cam adormit şi după ce voi beai ceaiul mă voi culca din nou.

Vă îmbrăţişez, iubiţii mei, vă sărut, aştept să vă revăd.

M. Blecher

Roman, 23. VII.1935

Dragul meu Geo Bogza, îţi mulţumesc pentru rândurile tale tonice, revifiante de astăzi, tu nu ştii poate câtă energie şi reconfort îmi aduc vorbele tale, sunt ca o transfuzie de sânge bun, viu. Cu *Exerciţiile* mai trebuie încă aşteptat, puţin, nu mult, şi sper – nu sunt sigur, vom vedea însă sper – că vor fi demne de încrederea pe care o ai în mine.

Ieri am comis o mică indiscreţie la adresa ta neştiind că n-ai scris nimănui unde eşti la Balcic: i-am spus lui Hay unde să-ţi scrie – ar vrea să ia el camera voastră de la 1 august încolo, auzind cât e de bună. Îţi va scrie poate azi.

Încolo toate bune, vine bâlciul, vine Wauquier, aparatul de Radio merge bine însă nu ascult mult.

În grădină la mine fructele s-au copt, sunt vişine delicioase şi caise din care voi face marmeladă şi vă voi trimit şi vouă să gustaţi. Mai sunt mere, pere şi zmeură.

Te sărut pe tine, o sărut pe Elly, cu multă, infinită drago»

M. Blecher

76

Roman, 29. VII.1935

Iubiţii mei Geo şi Elly.

Vă mulţumesc pentru telegrama voastră emoţionantă, mă gândesc la voi nespus de mult şi aş vrea să ne revedem cât mai curând. Toamna va fi plăcut la Roman, vom face focul în odaie, vom sta de vorbă, vom bea ceaiul, afară va ploua; voi constituiţi filmul cel mai interesant pe care-l văd zilnic cu zeci şi sute de detalii.

Când Geo va fi la Bucureşti, îl rog să treacă pe la „Vremea" unde i-am scris o carte poştală.

Vă îmbrăţişez şi vă sărut cu dragoste multă.

M. Blecher

Roman, 4. VIII. 1935

Iubiţii mei Geo şi Elly.

Vă scriu la Bucureşti, unde cred că vă găsesc, această carte poştală.

Vă mulţumesc pentru veştile ce mi le daţi; chiar acum am primit o carte poştală de la voi. Când veţi fi instalaţi la Braşov vă rog a-mi trimite adresa. Vă anunţ că prietenul meu Wauquier a venit – e aici de marţi – mi-a adus câteva albume splendide, artistice, cu reproduceri de la expoziţia de artă italiană care e acum la Paris. îi place foarte mult cum e aici.

Toate sunt bune, cred că voi isprăvi *Exerciţiile* până la sfârşitul lunii. În acelaşi timp scriu şi un lung esseu despre Kierkegaard1 ca să-l am gata. îl am în cap de multă vreme

Conceptul repetiţiei la Kierkegaard, „Vremea", An IX, nr. 431 din martie 1936, p. 11; şi în M. Blecher, *Vizuina luminata*, ed. cit., p. 267.

77

Însă nu este pentru „Vremea" fiindcă este prea lung; îl trimite poate la Braşov ca Geo să-l citească.

Vă sărut cu multă şi profundă dragoste.

M. Blecher

Roman, 7. VIII.1935

Iubitul meu Geo Bogza, în fine, după o aşteptare de o săptămână primesc azi câteva rânduri de la tine. Îţi trimit alăturat textul 1, aşa cum îmi scrii. Te rog înarmează-te cu spiritul critic cel mai sevea

pentru a-l ceti şi nu-mi rezerva nicio indulgenţă; sper că un rezista acestui examen.

În totul, textul a ieşit mult mai scurt decât voiam, o sută de pagini de maşină. Poate însă că tot va fi posibil să se scoată din ele, cu un tipar mare, două sute de pagini de cartel

Iată acum, în ceea ce priveşte întrebarea ta dacă îl cred! definitiv. În principiu, bineînţeles că nu, însă în realitate arm stat aplecat asupra acestui manuscris atâtea zile şi l-am l modificat de-atâtea ori, încât aş vrea să nu mă mai ating de el. Însă ştiu că orice lucru este perfectibil şi transformabil încât dacă în unele locuri vei găsi ceva ce nu merge voi îndrepta, fie lipind peste text o fâşie de hârtie, fie înlocuinci toată pagina. Este evident că e vorba aici de schimbări d «text – corecturile pentru sintaxă, împroprietăte de termenii obscuritatea frazei ori incoherenţă (ca de pildă să spun l-ai începutul capitolului că e primăvară şi apoi că e toamnă)! trebuie în orice caz să mi le semnalezi. În această privinţei

Probabil *Exerciţii*, devenit *întâmplări în irealitatea imediata*.

te rog chiar să fii foarte atent pentru că se poate întâmpla, să fi avut în cursul scrisului unele scăpări de vedere.

În fine, concluzia: manuscrisul este susceptibil de schimbări, dar în linii generale aş vrea să-l păstrez cum este şi mai ales să apară în toamna asta. E dorinţa mea cea mai arzătoare.

Cu mare nerăbdare aştept răspunsul tău şi te îmbrăţişez cu drag, pe tine şi pe Elly.

M. Blecher

Roman, 13. VIII.1935

Iubitul meu Geo Bogza, îţi scriu înainte de a avea adresa ta, îndată ce am primit cartea ta poştală de luni. Inutil să te scuzi, eu însumi sunt necăjit şi hărţuit de o mulţime de lucruri care mă exasperează peste măsură şi mă împiedică să-ţi scriu mai des. În primul rând, căldura excesivă care mă distruge, mă enervează, mă înnebuneşte. Vine apoi stomacul care nu mă lasă în pace, apoi nopţile de insomnie, dorinţa de a termina cartea, în sfârşit, dragul meu Geo Bogza, sunt într-o situaţie infernală pur şi simplu şi abia aştept toamna ca să mai răsuflu.

Iartă-mă pentru aceste oribile lamentaţii. Ce să fac? Cui să spun toate acestea? într-o noapte, de exasperare, mi-am rupt hainele de pe mine; credeam că explodez, a trebuit să Iau calmante şi să ţin mâinile

în apă rece ca să mă mai liniştesc puţin; trec printr-o perioadă foarte proastă.

În privinţa *Exerciţiilor*, am terminat totul şi nu-mi rămâne decât să transcriu pentru maşină; mai am de transcris extrem de puţin, chestia asta aşadar nu contează deloc. Ceea ce mă tracasează este că *nu ştiu ce-am scris*, nu ştiu dacă este bun

78

79

sau rău, sunt zăpăcit de ideea că am isprăvit şi că n-am pl tot ce voiam. Imposibil însă să mai scriu.

Îmi spui că vrei oricând să vii, să citeşti; îţi mulţumesc infinit. Poate la 1 septembrie totul va fi gata, poate însă mă târziu, pe la 15; nu voi întârzia prea mult.

Iartă-mă pentru scrisoarea aceasta exasperantă, inutilă, stupidă.

Te sărut pe tine şi pe Elly cu multă dragoste.

M. Blecher

Roman, 18. VIII.1935

Dragul meu Geo Bogza, în fine căldurile s-au mai potolit şi mă simt mai bine. În privinţa *Exerciţiilor* pot să-ţi dau detalii mai precise, cred că vor fi *gata scrise la maşină* pe ziua de 15 septembrie. îmij scrii că vrei să rămâi o lună la Râşnov, e tocmai bine şi astd se acordă minunat cu data ce ţi-o indic mai sus. Când te vei întoarce deci la Bucureşti vei putea veni şi la Roman, bineînţeles dacă nu vei fi prea ocupat şi vei avea timp; eu te voi aştepta cu infinită dragoste şi nerăbdare împreună cd Elly. Este prea târziu 15 septembrie oare? Te rog scrie-mi. Îţi trimit alăturat o scrisoare pe care am scris-o într-un moment de descurajare.

Te pot anunţa că între timp mă simt mai bine atât fiziceste cât şi cu privire la scris.

Totul aşteaptă acum avizul tău, am scris azi câteva! pagini de care nu sunt prea nemulţumit.

Îmi pare bine că vă simţiţi minunat la Râşnov şi vă doresc cea mai calmă vacanţă posibilă.

Te sărut pe tine şi pe Elly, vă îmbrăţişez cu dragoste şi vă aştept.

M. Blecher

Roman, 22. VIII.1935

Dragii mei Geo şi Elly.

Ieri v-am expediat un mic pachet cu câteva lucruri făcute de

Olimpia. Vă scriu aceasta pentru că se poate întâmpla ca între timp să vă fi mutat din Axente Sever şi să nu ştiţi de el; adresa voastră o am de săptămâna trecută şi de atunci n-am mai avut nicio ştire.

Dragul meu Geo Bogza.

Te rog ceva foarte mult, dacă se poate, când vei fi la Braşov, cumpără-mi te rog 50 plicuri albe, aşa cum am mai avut, lucrul nu-i urgent încât poţi să le cumperi când vei pleca spre Bucureşti, dacă te vei întoarce prin Braşov, nu ştiu deloc unde e Râşnov, deşi am auzit vorbindu-se de această localitate.

Toată noaptea a plouat, e acum răcoare, admirabil.

Vă rog iertaţi-mă pentru scrisul acesta fără relief.

Vă sărut cu dragoste.

M. Blecher

Roman, 29. VIII.1935

Iubitul meu Geo Bogza, în fine *Exerciţiile* sunt pe isprăvite. Cred că duminică 1 septembrie vor fi în întregime bătute la maşină, cu alte cuvinte manuscrisul va fi gata. Iată ce m-am gândit: n-ar fi

80

81

bine oare să ţi-l trimit la Râşnov imediat şi tu să-l citeşti acolo în linişte? îmi scriai că stai acolo cam până la 15 sepi tembrie, ai avea deci şi timpul şi calmul necesar, bineînţeles] dacă nu eşti foarte ocupat cu reportajul din Cadrilater.

Când vei isprăvi de citit vei veni, dacă poţi, la Roman şi vom aranja totul în legătură cu apariţia.

În tot cazul eu nu risc nimic expediind manuscrisul prinţ poştă pentru că mai am o copie.

Te rog, aşadar, scrie-mi ce crezi despre asta.

Cu multă dragoste pentru tine şi pentru Elly, al vostru.

M. Blecher

Roman, 16. IX.1935

Iubitul meu Geo Bogza, îţi mulţumesc nespus pentru emoţionanta ta telegramă, îţi mărturisesc că deşi am primit-o în cursul după-amiezii, am cetit-o şi am recitit-o până noaptea târziu, extraordinarj de mişcat şi fericit. E pentru mine *cel mai important* că ţi-a] plăcut ţie, restul acum nu mă mai interesează în acelaşi grad. Iată acum ce-aş îndrăzni să te rog: să vii cu Elly la minei pentru mai multe săptămâni, am nevoie de voi ca de un] balsam, mai ales acum că sunt

foarte deprimat din cauza unor! complicaţii ale bolii.

Te rog fă tot posibilul să-mi satisfaci imensa mea dorinţă.

Erau două lucruri pe care le aşteptam, întâi să-ţi placă *Exerciţiile* şi al doilea să vii la mine; primul s-a realizat şi aştept acum al doilea.

Cu multă, multă dragoste

M. Blecher

Roman, 17. IX.1935

Iubitul meu Geo Bogza.

Cu adâncă emoţie am cetit scrisoarea ta plină de caldă înţelegere şi mare dragoste. Pentru mine rândurile tale sunt vitalizante, îmi dau curaj şi impulsiuni noi.

Bineînţeles, poţi să dai manuscrisul să-l citească Pompiliu Constantinescu, poate chiar şi Mircea Eliade, cum crezi.

Pentru titlu sunt de acord cu tine că ÎNTÂMPLĂRI e mai bun, deci îl adopt.

Te sărut cu dragoste multă pe tine şi pe Elly.

Blecher

Roman, 23 JX.1935

Iubitul meu Geo Bogza, îţi scriu în grabă, masseurul aşteaptă şi nu vreau să-l ţin prea mult.

Îţi mulţumesc pentru interesul ce-l porţi *ÎNTÂMPLĂRILOR ÎN IREALITATEA IMEDIATĂ*, titlul rămâne acesta definitiv.

În privinţa formatului îmi convine cel al *Alchimiei Asiatice*, numai cu mai puţine rânduri pe pagină, 28 cel mult, în loc de 35 sau, poate, tipărit cu o literă mai mare, ca de pildă aceea cu care e scris Capitolul I, la „Cuprins".

Capitolul II

vezi la urmă la cartea lui Mircea Eliade. Este tot ce-aş avea de spus în această privinţă. Cea mai mare dorinţă pe care o am este ca să apară încă în toamna

82

83

asta. Îţi voi explica verbal de ce este asta atât de importani şi vei vedea şi tu că am dreptate.

Te rog fă tot posibilul să vii la 1 octombrie, poate că ai putea scrie reportajul pe care îl vei face la mine, vei cea toi calmul necesar, te asigur.

Te sărut mult pe tine şi pe Elly.

M. Blecher

Roman, 27. IX.1935

Iubitul meu Geo Bogza, îţi scriu foarte puţin şi foarte greu; sunt chinuit îngrozitor de nişte hemoroizi ce mi-au ieşit din cauza poziţiei mele culcate; stau tot timpul cu comprese de apă caldă la şezut; nici de urinat nu pot, că se nasc contracţiuni foarte dureroase, în fine, mizerii.

Îţi mulţumesc că te interesezi atât de mult ca să apară cartea la timp. Pot să-ţi trimit suma cerută, dacă este nevoie] telegrafiază-mi. Când vii la Roman? Ştii vreo dată precisă? Iată, aş vrea să te rog mult ceva, care de altfel este inutil să ţi-o spun, fiindcă vei avea singur grijă, este vorba de condiţiile tipăririi, aş vrea să fie cât mai bune, cât mai avantajoase pentru mine. Când ai fost aici ai înţeles cum stal chestia, pot să obţin banii pentru tipărire însă cu cât vor fi mai puţini va fi mai bine; eu „n-am curajul" ca să mai cer bani acasă, deşi mi se dau. Cea mai mare bucurie a mea ar fi să se vândă cartea şi asta nu pentru mine ci pentru prestigiul meu de om „care n-a câştigat un ban în viaţa lui". Toate acestea eu le consider îngrozitoare fleacuri şi burghezisme stupide însă nu tot astfel le consideră şi cei din jurul meu. În fine, am în tine toată încrederea; mă exprim prost, a avea încredere în cineva înseamnă a „risca" ceva în baza anumitor considerente excelente, există însă şi un fel de încredere care nu trebuie să poarte acest nume, e de exemplu aceea pe care o am eu în părinţii mei; în ei n-am încredere, în ei „cred" şi *tot astfel în tine* – încrederea este ceva vag, un sentiment supus controlului, înţelegi? Există ceva mai tare decât simpla încredere şi fluidul acesta mă stăpâneşte pentru tine din cap până în picioare. Iartă-mă că-ţi dau un exemplu: când viţa se sprijină de zid este vorba de încredere sau de ceva infinit mai vital, mai esenţial? Şi eu mă *sprijin* de tine.

Iartă-mi aceste divagaţii, trebuie să am febră. Îţi mulţumesc mult pentru tot ce faci pentru mine şi te sărut mult pe tine şi pe Elly.

M. Blecher

Roman, 3.X.1935

Iubitul meu Geo Bogza, îţi trimit azi prin mandat poştal pentru aconto lei 8.000, vei face cum vei crede mai bine şi vei stabili condiţiile. Esenţialul este să se apuce de lucru şi să nu dureze prea mult tipăritul; vezi te rog dacă este posibil să apară încă în toamna aceasta, peste o lună.

Cu mare nerăbdare aştept vizita ta. Cu sănătatea şi cele ce ţi-am

scris îmi merge mai bine zilele acestea.

Te aştept, te sărut cu drag, sărutări lui Elly, o aştept şi pe ea.

M. Blecher

84

85

Roman, 15X1935

Dragul meu Geo Bogza.

Te rog ţine-mă la curent cu toate tratativele şi mersul cărţii. Iartă-mă că te inoportunez; în fiecare zi aştept poşta] cu infinită nerăbdare; asta nu înseamnă însă că nu-mi dau] seama cât eşti de ocupat şi cât timp preţios îţi iau chestiile! mele. Ceea ce faci pentru mine este un lucru deasupra! oricărei înţelegeri omeneşti, nimeni nu este capabil del atâta ataşament pentru cineva şi de atâta bunăvoinţă.

Toate acestea le ştii ca şi mine şi ştii de asemenea că fără] ajutorul tău n-aş putea face nimic.

Îmi pare rău că voiajul în Bucovina devine improbabil! eu totuşi sper încă.

Iartă această carte poştală de nerăbdare, tu care lei înţelegi pe toate vei înţelege şi asta.

Te sărut mult pe tine şi pe Elly şi doresc nespus să vă văd, 1

M. Blecher

Roman, 19X1935

Iubitul meu Geo Bogza, în fine azi, veşti; le aşteptam cu o nerăbdare şi o nervozitate care în ultimul timp din cauza mai multor exasperări luaseră forma unei obsesii. Condiţiile de tipărire pe care mi le comunici le accept; voi avea banii oricând şi îndată ce voi avea corecturile (sau poate e mai bine ca să le faci la Bucureşti pentru a nu se pierde timp) deci îndată ce-mi vei I cere îţi pot trimite încă 8.000 lei apoi restul însă te rog anunţă-mă cu 2 – 3 zile înainte ca să-l pot avertiza pe tatăl

86

meu; el îmi dă banii, am vorbit cu el şi nu încape nicio îndoială în această privinţă.

În privinţa modificărilor, iată alăturat care ar fi aspectul paginei I1 cu supresiunea pasagiilor ce te jenează; poate că paragraful care începe cu „Senzaţia de depărtare…" şi continuă încă cinci rânduri – înainte de „teribila întrebare" – ar putea fi păstrat, în cazul acesta adaugă-l pe hârtia mea. Cât priveşte (agentură & comision) paranteza

indică tocmai necesitatea în care s-a găsit „autorul” de a da un amănunt lămuritor şi pe care ar vrea el însuşi să-l evite; dacă din tot ce-i scris mai departe detaliul acesta rezultă de la sine şi dacă crezi că suprimarea lui nu poate stânjeni înţelesul general, atunci taie-l.

Te rog mai scrie-mi următoarele: ce crede Pompiliu Constantinescu şi ce ţi-a spus el despre manuscris. Îmi face impresia că nu i-a plăcut; văd că eviţi acest subiect cu îngrijire, în privinţa „reclamei”: eu nu mă pricep însă cred că s-ar putea începe a anunţa, în „bazarul” ziarelor care se ocupă de literatură. În „Vremea” ar fi excelent dacă s-ar putea, ca anunţul lui Călugăru, însă mi-e teamă că vei întâmpina dificultăţi mari. Cartea mea face figură de „parent pauvre” la editură, este doar „tolerată” în mijlocul celorlalte strălucitoare lucrări, nu-i aşa?

1 Pagina I-a

Când privesc mult timp un punct fix pe perete mi se întâmplă câteodată să nu mai ştiu nici cine sunt, nici unde mă aflu. Simt atunci lipsa identităţii mele de departe ca şi cum aş fi devenit, o clipă, o persoană cu totul străină. Acest personagiu abstract şi persoana mea reală îmi dispută convingerea cu forţe egale.

În clipa următoare identitatea mea se regăseşte şi odaia îmi apare de-o prospeţime ce n-a avut-o înainte.

Teribila întrebare „cine anume sunt” trăieşte atunci…

87

Zilele trecute am primit o scrisoare de la Sandu Hay care îmi spune că ar putea anunţa cartea în „Zorile” şi „Adevărul” I însă îmi repugnă profund să apelez la el şi tocmai acum când i-am scris câteva rânduri amare. Cred că dacă l-ai ruga pe Traian Şelmaru1, el s-ar ocupa poate cu pricepere şi discreţie!

Pentru „Vremea” n-am nimic gata; îţi voi trimite totuşi mâine, poate, un esseu.

Te rog scrie-mi dacă să colaborez la „Azi”, ştiu că este o revistă de dreapta însă au publicat Const. Micu şi I. Biberii esseuri de stânga; îmi trebuie un articol publicat într-o revistă voluminoasă pentru a-l trimite în străinătate. Cred că mi înţelegi.

Îţi mulţumesc încă o dată pentru toată osteneala şi grijile] ce le ai cu cartea mea; dacă îţi trebuie 500 lei pentru] cheltuieli mărunte, aperetive şefului de atelier şi bacşişuri! ca lucrurile să meargă mai repede, îţi pot trimite; eu nu ştiu! deloc cum se procedează în

asemenea cazuri.

Te sărut cu dragoste pe tine şi pe Elly.

M. Blecher

Roman, 1. XI.1935

Iubitul meu Geo Bogza, îţi trimit un cec postai de 8.000 lei pe care îl încasezi mi se pare la poştă. Te rog mult a-mi scrie dacă l-ai încasalj pentru ca să fiu liniştit.

1 Traian Şelmaru: secretar de redacţie al revistei „Vremea".

2 Ion Biberi (1904 – 1990), prozator, eseist şi critic literar.

Iartă-mă că ţi-l trimit atât de târziu, toată săptămâna am suferit îngrozitor, m-a durut un picior, aseară în fine am luat Un puternic stupefiant cu opium şi îmi este mai bine.

Când ai timp scrie-mi cum merge cartea şi în ce stadiu se găseşte, deşi prin tot ce mi-ai scris până azi sunt lămurit în toate privinţele.

Te îmbrăţişez şi te sărut cu drag pe tine şi pe Elly.

M. Blecher

Roman, 4. XI.1935

Dragul meu Geo Bogza.

Cred că s-a pierdut mai multă corespondenţă de-a mea şi asta a dat naştere la mai multe încurcături.

Te rog scrie-mi dacă ai primit un plic recomandat la „Vremea" conţinând un cec.

Cum a mers cu mutatul? Aş vrea ca să fii mulţumit de apartament şi să nu ai nicio neplăcere; să fie călduros mai ales.

Într-o carte poştală ce nu ţi-a parvenit îţi scrisesem că sunt pe deplin mulţumit cu toate demersurile tale şi cu tot ce faci pentru carte. Cu „Azi" îţi voi scrie cum stau lucrurile. Voia sa trimită Luca Popovici nişte poeme pe care le-a tradus el din Supervielle şi urma ca eu să scriu un esseu introductiv, el cunoaşte pe toţi de-acolo dar deocamdată chestia a rămas baltă.

Pentru modificări te rog comunică-mi tot ce crezi şi, cu mtoarcerea poştei, îţi voi scrie ce e de făcut.

Te îmbrăţişez şi te sărut cu mult drag pe tine şi pe Elly.

M. Blecher

88

89

Roman, 9. XI.1935

Iubitul meu Geo Bogza.

Cu o plăcută surprindere am găsit în „Vremea" de al reclama pentru carte. Îţi mulţumesc mult că te ocupi de total acestea.

Zilele acestea nu mi-a fost bine deloc, acum ţin regim sever şi îmi revin, singurul lucru care mă dezintoxică şi mă calmează.

Îmi pare bine că v-aţi instalat în noul apartament şi că sunteţi mulţumiţi.

Cred că mă voi îndrepta şi starea generală se va ameliorai pentru a vă putea primi cu dragoste şi infinită bucurie la mine. Veţi veni de astă dată pentru două-trei săptămâni ca să ne vedem *bine* şi să mă bucur de prezenţa voastră car J este binefăcătoare pentru mine.

Când puteţi veni? Vă aştept şi vă sărut cu drag.

M. Blecher

P.S. Veniţi oricând pentru că totuşi îmi este mai bine voi nu mă deranjaţi, voi îmi daţi curaj. Iartă această carte poştală incoherentă.

Roman, 15. XI.1935

Iubitul meu Geo Bogza, îţi mulţumesc nespus pentru grija ce o ai de carte. Voi pregăti la timp cei 8.000 lei, cred că pe aceştia îi ve cere bunicei mele, în tot cazul îi vei avea când îi vei cer Ieri mi s-au adus aceste cărţi poştale pe care nu le-am faci din pedanterie ci fiindcă mă plictiseşte să scriu mereu adresa] mea celor ce n-o cunosc. Cu sănătatea o duc mult mai bine;]

90

azi mă mut în odaia de alături unde aţi stat voi, bucătăria va fi în odaia din faţă, pentru ca Olimpia să nu alerge iarna prin frig, odaia unde am stat până acum rămâne pentru musafiri, e foarte călduroasă, am pus patul şi vă aşteaptă pe voi.

Vă sărut cu dragoste.

M. Blecher

P.S. Zilele acestea, judecătorul Popovici va fi la Bucureşti, te rog să nu-i spui nimic din condiţiile în care apare cartea la „Vremea", înţelegi cred, mulţumesc.

Roman, 21. XI.1935

Iubitul şi admirabilul meu Geo Bogza, Chiar acum a venit poetul Manolescu1 care mi-a adus lupa şi plicurile; lupa întrece toate aşteptările mele, e splendidă, este un obiect rar, teribil de plăcut de mânuit (senzuali-ceşte). Când am primit-o aveam pe masă o carte cu gravuri şi desene vechi, olandeze şi germane, a căror valoare creşte

infinit când sunt privite cu lupa (ştii, desenele acele minuţioase cu mii de detalii).

În fine, îţi mulţumesc foarte mult şi te sărut pe tine şi pe Elly care a avut desigur şi ea un cuvânt hotărâtor în alegerea cadoului.

Îmi pare rău că nu-ţi cerusem din vreme o fotografie mare a ta pentru a o pune în noua mea odaie. Toate fotografiile din Ardeal pe care mi le-ai dat sunt înşirate pe un perete, e foarte frumos şi în fiecare minută mă uit la ele, sunt chiar! lângă mine.

Ion Sofia Manolescu (născut 1909), poet român.

91

Tot prin Manolescu am aflat şi veşti bune de la carte. Îmi pare nespus de bine că avansează. Voi face rost de bani, vi cere unei rude, nu acasă – îţi voi explica verbal totul.

Încă o dată îţi mulţumesc şi te sărut împreună cu E

M. Blecher

P.S. Îndată ce-am scris această carte poştală, am reciti cu lupa; e foarte plăcut.

Roman, 28. XI.1935

Iubitul meu Geo Bogza, îţi mulţumesc încă o dată pentru timpul pe care îl coti sacri corecturilor; niciodată nu-ţi voi fi îndeajuns de r J cunoscător pentru toată osteneala ce ţi-o dai cu mine. Iati alăturat un cec de 6.000 lei, pentru restul de 2000 lei trebuii să aştept încă până sâmbătă când mi-a promis cineva că mi-l va aduce (cu împrumut).

În privinţa cărţii: după câte ştiu eu, când se tipăreşte începutul cărţii, primele pagini sunt „unite" cu pagina cel pertii interioare. În caz că este exact acest lucru, te rog a-ni trimite o copie pe hârtie proastă, să văd cum se prezinţi! coperta. Cred că cel mai bine ar fi, atât numele cât şi titlul! cu literele şi aranjamentul din reclamă.

M. Blecher întâmplări în irealitatea imediată.

Editura „Vremea" – Bucure! Te rog iartă-mă că nu-ţi scriu mai mult.

Cu dragoste te sărut pe tine şi pe Elly.

M. Blecher

Roman, 28. XI.1935

Iubitul meu Geo Bogza.

Te rog confirmă-mi primirea recomandatei ca să fiu liniştit.

În privinţa coperţii mai am de adăugat următoarele: aş vrea să fie dintr-un carton subţire alb cu literele tipărite cu cerneală albastră.

Ceea ce te rog să supraveghezi îndeosebi este aranjatul colilor. În multe cărţi sunt încurcate paginile şi asta e o nenorocire al cărei spectru mă torturează zi şi noapte.

În fine, dacă s-ar telefona cumva din oraş ca să se adauge vreo dedicaţie, sau aşa ceva, te rog nu ţine seama de nimic, afară de scrisul meu. Cu infinită dragoste.

M. Blecher Infinită dragoste lui Elly.

Roman, 2. XII.1935

Dragul meu Geo Bogza, înţeleg bine tot ce-mi scrii, articolul din „Vremea" de ieri1 este execrabil şi l-am scris pentru că primisem de la H. Ch. Puech volumul în chestiune şi voiam să-i întorc politeţea; atâta tot. Îmi dau însă seama cât era de fadă această cronică şi nu voi mai face niciodată concesiuni politeţii.

În privinţa dedicaţiei nu am de gând să pun *niciuna* şi îţi scrisesem tocmai pentru ca să nu se introducă fără voia mea; cartea nu va avea deci nicio dedicaţie.

Cred că voi face rost încă de 500 lei pentru câteva exemplare pe hârtie velină, însă aş vrea o hârtie perfect *mată*.

Articolul *Complexul individualităţii*, „Vremea", An VIII, nr. 416 din 1 decembrie 1935, p. 8 şi în M. Blecher, *Vizuina luminată*, ed. cit., p. 263.

92

93

poroasă, albă, ca de pildă aceea de la plicurile trimise, bine în Teles mai subţire. În fine totul va fi cum vei decide. Te.ro «nu te supăra că te necăjesc mereu cu alte exigenţe, îţi mulţumesc din inimă, te sărut pe tine şi pe Elly.

M. Blecher

Roman, 12. XII.1935

Dragul meu Geo Bogza, îţi trimit azi prin mandat 2000 lei, restul cât trebuie, te rog iartă-mă că am întârziat atâta, dar mi-a fost foarte greu ca să mi-i procur. În privinţa celor 500 lei pentru exemplare» pe care aş vrea să le am pe hârtie mai bună, te rog să cea dacă se poate ca dl. Donescu să mi le tipărească pe credia adică în momentul în care apare cartea el îşi va scoate aceşti bani din vânzarea primelor exemplare; oricât de prost s-o vinde tot cred că îşi va scoate 500 de lei, roagă-l acest lucnî şi din partea mea, cu promisiunea de a-i achita suma îs ianuarie dacă nu s-ar vinde nici 10 exemplare din carte. În

privinţa apariţiei poate ar fi bine s-o amânăm pentru 15 ial nu arie, însă să fie totuşi gata cartea acum. Ce zici? Pentru Crăciun contez ferm pe vizita voastră, a ta şi a lui Elly. Este totul pregătit şi îmi merge bine cu sănătatea încât vă aştept cu cea mai mare nerăbdare. Vă rog scrieţi-mi data exactiţ când veniţi.

Vă sărut cu dor imens.

M. Blecher

Roman, 14. XII.1935

Iubiţii mei Geo şi Elly.

Cartea poştală aceasta este pentru a vă spune toată ardoarea şi nerăbdarea cu care vă aştept. Îmi veţi face cea mai mare bucurie venind şi mă pregătesc de pe-acum să vă primesc.

Chiar adineoarea am vorbit detailat cu Olimpia şi ne-am chibzuit noi cam ce să vă preparăm când veţi fi aici şi la sfârşitul conferinţei, cum se spune în limbaj diplomatic, am pus pe hârtie un „plan" care cred că va avea şi aprobarea voastră.

În fine, vă aşteptăm cu dor imens, cu bucurie, vă rog să veniţi.

M. Blecher

Roman, 18. XII.1935

Iubitul meu Geo Bogza.

Iată o chestie în afară de cele ale noastre obişnuite. În momentul de faţă e la mine poetul Ion Manolescu şi tot luându-ne cu vorba am constatat că numele lui este prea banal şi că ar trebui să şi-l schimbe ca să fie mai distinct şi să nu aibă legătură nici cu actorul Manolescu, nici cu poetul Ion Aurel Manolescu. În fine, după multă bătaie de cap am găsit ceva tare şi absolut senzaţional, un nume care în 24 ore îl va face renumit în toată ţara, va provoca scandal şi ilaritate poate, dar va fi o bombă, Ion Manolescu-Mormânt. Vor fi ori nu vor fi cetite poeziile lui dar de poetul Mormânt va şti toată lumea. Poate prea e de tot, scrie ce crezi, cu drag.

M. Blecher

În caz că ai vreo idee în această privinţă şi găseşti vreun nume bun, te rog scrie.

M. Blecher

94

95

Salutări!

Ce-aţi făcut cu cele două colinde? La „Vremea" n-a apărut

niciunul. Daţi-le la două gazete cât mai e timp.

Cu toată dragostea.

Ion Manolescu

Roman, 20. XII.1935

Iubitul meu Geo Bogza, îţi mulţumesc că te gândeşti să vii. Cât priveşte coinci Jdenţa Paşte-Crăciun, asta este numai pentru că în acele zile nu apar ziarele şi eşti mai liber – în acelaşi timp se acorda şi o reducere pe C.F.R. Asta-i tot, încolo bineînţeles că lucrul n-are absolut nicio importanţă. Cu poetul Manolescu, l-am domolit şi va renunţa la nume, însă aşteaptă ca tu să-i dai o sugestie.

Vă aştept şi vă sărut cu drag.

M. Blecher

Roman, 3.1.1936

Iubiţii mei Geo şi Elly.

Este ora 8 jumătate, când începeam să vă aştept în odaia mea. Îmi pare nespus de rău că aţi stat numai atât, abia acum când aţi plecat îmi amintesc de o mulţime de lucruri pe cară voiam să vi le spun. În urma voastră a rămas vidul cel de toate zilele, dar totuşi marea bucurie că aţi fost aici, că aţi] existat realmente în această cameră mă mângâie şi îmi procură gânduri plăcute (eu am gânduri plăcute şi neplăcutei

96

când sunt amărât îmi spun „hai, să mă gândesc plăcut!" şi visez tot felul de chestii).

Ce bine ar fi dacă aş sta mai aproape de Bucureşti!

Câteva lucruri au rămas nu îndeajuns de lămurite, unele sunt fără nicio importanţă, altele merită să revin asupra lor în câteva cuvinte.

În privinţa banderolei „întâmplări de dragoste şi moarte" îmi pare acum că este insuficientă şi că, de-ar rămânea singură, ar trăda conţinutul cărţii, pentru că în *întâmplări* ceea ce este mai important nu sunt faptele petrecute în sine ci modul de a le interpreta. Poate ar fi fost mai bine cum ai spus la început cu „viaţa jupuită până la sânge". În tot cazul *e bine*, cred, de păstrat „întâmplări de dragoste şi moarte" şi de adăugat încă o frază în sensul celor scrise mai sus. Ce crezi?

Chestia asta e una la mână, a doua e cu privire la corecturi, te rog mult de tot ca la aceste ultime corecturi să nu mai suprimi nimic şi să nu modifici niciun pasagiu, fie el cât de didactic. *Ştiu* şi *aprob* că era necesară suprimarea pasagiului cu perdeaua însă din moment ce am

cetit eu însumi cartea în stadiul care este, s-o lăsăm *aşa*. Te rog înţelege-mă, asta nu înseamnă că n-aş aprecia modificările tale, dar aş vrea să nu mai am de-a face cu cartea, asta-i tot.

Şi acum ştiri „intime şi familiare".

Dragii mei Geo şi Elly.

Voi să ştiţi că taraful Fănică Luca o să mă îngroape pe mine, ăsta mă seacă la ficaţi, ăsta îmi rupe inimă, ăsta „este ce este", nu scriitorul Blecher. Ieri seară la Radio a cântat câteva romanţe şi arii naţionale extraordinare. Căutaţi să-l auziţi în Bucureşti să vă cânte „Ciocârlia" şi „Brâuleţul" şi acea extraordinară romanţă populară „Boală, boală":

Boală, *boală*

Zace omul şi se scoală

L

97

Dar de boala care zac Frică mi-e că n-o să scap

…(Câteva versuri lipsesc

Mă duce la mănăstire, şi pune pământ pe mine Pământu-i cu iarbă verde Trece mândra, *nu mă vede Pământu-i cu* iarbă neagră *Trece mândra nu mă-ntreabă*.

Iată cam totul pe ziua de azi. Continui să mă hrănesc bine şi abundent, deşi „fac" iar câteva zile de regim fără sare]

Cu prilejul Anului Nou a fost tămbălău mare, la 12! noaptea au ieşit în stradă toţi vecinii mei şi au tras cu puşcaj m-au asurzit, timp de câteva minute nu se auzeau decât în puşcături, apoi au început cu urările în gura mare „La mulţi ani, coane Fănică", „Mulţumesc, ţaţa Leana" şi aşa un ceai întreg, aici e mahala nu glumă!

Te rog, te implor dragul meu Geo Bogza nu te supăra de cele scrise în privinţa corecturilor, tu eşti înţelegător şi mq vei ierta, cred.

Te sărut cu infinită dragoste, pe tine şi pe Elly.

M. Blecher

Roman, 14.1.1936

Iubitul meu Geo Bogza, îţi mulţumesc pentru reclama din „Vremea", a fol foarte vizibilă, excelent plasată. Până azi n-am primit ştiri de la tine, aştept azi. Zilele acestea am vrut să-ţi expediel serviciul de cafea şi nişte şerbet, dar tatăl meu a fost boli nav şi n-am putut vorbi cu el, a stat la pat 10 zile şi a fost

98

şi un consult de medici, acum este mai bine şi a început să iasă

din casă, însă e slăbit. *Cu întârziere îţi anunţ enormul, extraordinarul succes pe care l-a avut reportajul tău cu Tita Cristescu în „Tempo" 1, a fost o nebunie, îşi smulgea lumea ziarul din mâini; cu greu mi-am procurat un exemplar, nu se vorbea în oraş decât despre cele şapte borcane*. Ţin să-ţi spun că în urma vizitei tale aici au rămas multe lucruri bune (nu literare); de exemplu aerisirea odăii se face acum mai intens şi mai des în timp ce sticla mea thermică este spălată mereu cu grăunţe. Toate sunt aici cum ştii, poetul Mormânt2 vine să mă vadă când n-are serviciu. Şi n-are serviciu niciodată. E un băiat bun, mai bun decât alde Hay, mă roagă să te întreb dacă ţi-a parvenit manuscrisul ce ţi-a trimis.

Iată cam toate ştirile de aici, te sărut cu drag atât pe tine cât şi pe d-na Iacobel, al vostru.

M. Blecher

Roman, 16.1.1936

Dragul meu Geo Bogza.

Te rog mult nu te supăra că revin asupra cărţii şi eventualelor greşeli ce s-ar putea comite. Te rog controlează două lucruri: dacă nu s-a sărit un capitol întreg în vreun loc (asta ar putea trece complet neobservat) şi dacă paginile sunt în ordinea lor de succesiune. Iată ce mă turmentează, adică ce-mi vine în minte acum pentru că de „turmentat" Propriu-zis nu mă turmentează nimic. Ştiu că tu te ocupi de

Geo Bogza, *Mocirla*, „Tempo", An IV, nr. 763 din 10 ianuarie 1936, p. 1.

Ion Sofia Manolescu.

99

toate şi n-am nicio grijă, dar este în firea mea să „mai tră tesc o carte poştală".

Ieri seară l-am ascultat la Radio pe Mircea Eliade cetind un admirabil fragment din romanul lui.

Încă o dată îţi cer iertare că te importunez cu chestii care sunt aranjate şi te sărut cu drag, pe tine şi pe Elly.

M. Blecher

Roman, 23.1.1936

Iubiţii mei Geo şi Elly.

Vă trimit azi prin poştă o faţă de masă şi patru şerveţel J – o garnitură de ceai – cum am şi eu, din pânză cadrilată! care e foarte

modernă.

În fine, sunt mai liniştit cu apariţia volumului1 şi aştept în fiecare zi pachetul cu exemplarele mele. Este ora patrul acum, sunt leneş, somnoros, iată pentru ce vă scriu numa câteva rânduri.

Vă sărut cu dragoste mare.

M. Blecher

Roman, 26.1.1936

Iubitul meu Geo Bogza, Văd că „9 a chauffe", apariţia se apropie şi notiţa dit ultima „Vreme" era splendidă2; îţi mulţumesc mult.

Îţi trimit alăturat o notă pe care te rog, dacă este posibil, s-o pui la „Fapte şi Idei". Ştiu că e o rubrică întotdeauna aglomerată, însă te rog mult vezi poate intră. În această notă vei vedea că mi-a sosit în fine Enciclopedia; volumul trimis nu este prea bun, însă eu ţintesc la volumul următor.

În fine, dacă nu se poate, nu e nimic1.

Zilele aceste am avut puţină febră şi „vâjâiala" ei m-a împiedicat să mă gândesc cu prea multă nerăbdare la apariţia cărţii, şi astfel, iată-mă în preajma acestei date. Cred că mâine sau marţi voi primi câteva exemplare.

Iată cui te rog să distribui la Bucureşti.

Ziarul „Rampa", M. Sebastián.

1 *întâmplări în irealitatea imediata*, Ed. „Vremea", Bucureşti, 193

2 „Vremea", An IX, nr. 422, din 26 ianuarie 1936, p. 11, ne nesemnată:

Întâmplări în irealitatea imediată

„La sfârşitul acestei săptămâni cartea lui M. Blecher, numită astfel, se va afla în vitrinele librăriilor. Fără să consacre un nou scriitor, în sensul scriitorilor de mare tiraj, cartea aceasta va pune totuşi în valoare o nouă sensibilitate, un nou fel, destul de chinuit, de a privi lumea, care aparţine cu totul personalităţii lui M. Blecher. În sensul acesta, se poate vorbi, cu toată convingerea, de *întâmplări în irealitatea imediată* ca de cartea care va consacra un nou şi autentic scriitor".

1 Nota publicată în „Vremea", An IX, nr. 424 din 9 februarie 1936, P2, sub semnătura M.B.:

„*Enciclopedia franceză* continuă să apară, în somptuoase volume legate în piele, cu conţinut bine pus la punct. Ultimul tom se ocupă de Artă şi Literatură", şi apare sub conducerea lui Pierre Abraham, spirit

admirabil organizat şi plin de resurse, fost politehnici an, actor, regizor şi autor al unor eminente studii despre Balzac şi Proust. Este demnă de remarcat preocuparea tuturor autorilor care colaborează (sunt 120) de a se apropia de spiritul de înţelegere al cetitorului neiniţiat, servind în acelaşi timp şi cunoscătorului profesionist o documentare exactă şi de ultimă oră. Volumul se termină cu un capitol consacrat expresiei colectivităţii în artă, care, deşi prezintă lipsuri şi nu este îndeajuns de ’ndrăzneţ în prezentarea acestei colectivităţi, arată totuşi clar câteva din endinţele intelectuale ale timpurilor noi ce vin”.

100

101

Ziarul „Adevărul”, Gh. Corneanu de la „Dimineaţa” care face o cronică a cărţilor săptămânii şi d-na Lucia Demetriade *Bălăcescu1*, str. Sf. Constantin 24. În fine, la cine mai crezi, n-am notat aici decât câteva nume care să nu scape.

În tot cazul, scrie-mi te rog lista cu toţi cei cărora li s-a dat cartea.

Personal, prin postă, voi trimite eu însumi cu dedicaţi lui Tudor Arghezi şi H. Soreanu2.

Îi mulţumesc mult pentru toate şi te sărut cu drag pe tine şi pe Elly.

M. Blecher

P.S. Pentru d-na Bălăcescu, dacă te jenează voi trimite e de aici.

Roman, 27.1.1936

Iubitul meu Geo Bogza, în fine, azi mi-au venit pachetele cu cărţi. Până acum stat şi m-am uitat la fiecare, încă o dată şi încă o dată bineînţeles că surpriza cea mare a fost portretul, pe care găsesc admirabil. Îţi mulţumesc nespus de mult pentru te ce-ai făcut, toată grija şi munca pe care le-ai depus ca să ias cartea atât de bine. Exemplarele pe holandă sunt supert Ce să-ţi mai spun? îţi mulţumesc, cartea a ieşit mai bir decât mă aşteptam, într-un cuvânt, *perfectă*.

Îi voi scrie mâine câtva rânduri domnului Donescu, pent Perahim găseşti alăturat un bilet.

1 Lucia Demetriade-Bălăcescu (1895 – 1979), pictoriţă şi graficia română.

2 H. Soreanu (Schorr), ziarist. Din anul 1927 a lucrat la „Azi” „Dimineaţa”.

Şi acum, te rog, o lămurire.

Cu exemplarele *Serviciu de presă* ce trebuie să fac, să le expediez eu pe la reviste şi ziare?

Te rog scrie-mi unde trimiţi din Bucureşti. Era vorba că pentru reviste şi critici trimiţi de-acolo, cu carte de vizită; asta ar fi cel mai bine.

Când au sosit cărţile era şi sora mea aici, totul a impresionat-o grozav, mâine voi da câteva exemplare la prieteni, eu n-am nevoie de atâtea şi dacă vrei mai pot trimite S.P. Înapoi la Bucureşti, pentru reviste.

Încă o dată mă gândesc la tot ce-ai făcut tu pentru mine; dacă nu ne întâlneam, eu aş fi rămas în bezna celui mai negru şi odios diletantism.

Încă o dată îţi mulţumesc, te îmbrăţişez şi te sărut cu dragoste mare pe tine şi pe Elly.

M. Blecher

Roman, 30.1.1936

Iubitul meu Geo Bogza.

Chiar acum am primit scrisoarea ta care m-a lămurit pe deplin în toate privinţele. Exemplarele, le trimit tot azi, am scris şi lui ca Donescu. Într-un exemplar era greşită foaia 4 (foaia de maşină cu 16 pagini) se trăsese acelaşi text şi pe faţă şi pe dos (paginile 49 – 64) însă nu am mai găsit încă un exemplar la fel, aşa că sper să nu fie decât o excepţie.

În momentul acesta tatăl meu e în Bucureşti, vei avea Poate ştiri de la el.

Te sărut cu drag, pe tine şi pe Elly.

M. Blecher

102

103

Roman, 9. II. 1936

Iubitul meu Geo Bogza, îţi mulţumesc nespus pentru articolul din „Vremea". Tot: ieri am cetit o notiţă în „Zorile" 2 şi în „Facla" 3. Pentru mine emoţia nu e aşa mare cât pentru tatăl meu, care îmi spune i că simte „un fior prin şira spinării" când citeşte acestea. Însă şi pentru mine emoţia este mare, poţi să mă crezi. Îţi voi scriej mai pe larg zilele acestea. Până atunci te sărut cu infinită! dragoste, pe tine şi pe Elly.

M. Blecher

Roman, 11.11.1936

Iubitul meu Geo Bogza.

Cu mare întârziere, după cum vezi, am primit cartea tal poştală cu data de 6 februarie, în care îmi anunţi că împlineşti] 28 de ani. Vestea aceasta m-a emoţionat peste măsură. În afara tuturor consideraţiilor metafizice şi abstracte, rrazml suntem oameni şi ne socotim viaţa în ani; în anii în cărei punem faptele noastre bune, extraordinare, mediocre sau triste. Te îmbrăţişez şi te sărut pe amândoi obrajii, urându-ţi să devii pe an ce trece tot mai iubit de oameni şi tot ma3 necesar lor. Îţi doresc ca numele tău să fie *luminos*, să te admire lumea nespus de mult cu sinceritatea aceea spontana a mulţimii care simte într-un om întruchipate deodată toate J dorinţele ei tainice, pe care nu le poate exprima. Vorbesc! cu oameni simpli şi necăjiţi (omul care aduce pâine, un.

1 G.B., *Cartea lui M. Blecher*, „Vremea", An IX, nr. 424 din 9 bruarie 1936, p. 2.

2 „Zorile", An II, nr. 274 din 5 februarie 1936, p. 4.

3 „Facla", An XVI, nr. 1499 din 31 ianuarie 1936, p. 2.

electrician care a venit să vadă contorul, unchiul meu, şi aduc vorba înadins despre „Tempo" şi articolele tale. Ei bine, mă crezi. Toţi aceşti oameni le citesc. Zilele trecute spuneam unuia dintre ei „ai cetit articolul *Uite popa nu e popa*? era foarte bun" şi el îmi răspunde simplu „Toate sunt foarte bune". Încă o dată îţi fac urările mele calde şi sincere de bine; nu o uit nici pe Elly, ea va fi întotdeauna lângă tine ca un elixir vital de cea mai sublimă calitate morală.

Tot azi am primit o scrisoare de la ca Donescu. Ieri, de la Ieronim Şerbu, la care am răspuns. Voi trimite, cred, câte ceva pentru „Vremea", vei vedea tot ce e bun şi ce nu. Te rog scrie-mi adresa lui Ilarie Voronca, la Paris; îi voi trimite nişte traduceri în franţuzeşte din Bacovia pe care le-am făcut în „orele mele libere" 1. Voi scrie poate o povestire cu titlul *Poveste cu un cuptor de pâine*, titlul poate este frumos, povestea însă e destul de macabră.

Îţi anunţ că am isprăvit de scris nuvela *Cavoul* însă nu mă împac cu forma ei provizorie; voi mai scrie-o încă o dată, şi de câte ori va fi nevoie, până va ieşi ceva citibil.

În afară de literatură, am fost amărât săptămâna trecută că sora mea a fost bolnavă, era ceva destul de serios şi acum e la regim; ştii tu, regim = n-ai voie să mănânci nimic bun, numai porcării, zarzavaturi fără sare care te slăbesc îngrozitor.

Încolo toate cum le ştii; a venit iarna, e frig însă soba mea încălzeşte bine; e cald în odaie; mă ocup de sănătate, urmez tratamentul meu de fiecare zi şi asta e tot.

Te sărut mult de tot pe tine şi pe Elly.

M. Blecher

Traducerile lui M. Blecher din Bacovia au fost publicate postum, astfel: *Degel* în revista „Ateneu", An IV, nr. 1 (30), ianuarie 1967; „*lomb*, *Canicule*, *Valse d'automne*, *Higiene*, *La Fanfare*, *A une vierge* în M. Blecher, *Vizuina luminata*, ed. cit., p. 177 – 183.

104

105

P.S. Poţi scrie cărţile poştale cu creionul, le citesc perfect. Îţi mulţumesc încă o dată, nespus de mult, pentru] articolul din „Vremea" 1 care a fost într-adevăr extraordinar.

În legătură cu cartea mea. În faţa unei vitrine unde el expusă doi ofiţeri stau de vorbă (auzită):

— Ce ţi-e şi cu filosofii ăştia! Pentru ce ar pune „irealitatea imediată" şi n-ar scrie curat „realitatea imediat

Roman, 18.11.1936

Iubitul meu Geo Bogza, îţi anunţ ceva important, peste câteva zile voi începe, cred, să scriu noua mea carte însă nu va fi un roman, ci continuarea *întâmplărilor*; nu te speria, ştiu ce dificultăţi vor fi legată de acest proiect însă mi-a venit în minte ca o construcţie bina echilibrată această urmare care va avea trei cărţi (cu trei „subiecte" diferite, în fond însă continuându-se, Berckl Leysin, Tekirghiol) şi toate patru volume (împreună cui acesta apărut) vor forma, dacă voi izbuti să le duc la capăt! „opera vieţii mele". În cartea care vine cred că *întâmplărilm* vor fi tot atât de patetice, tot atât de zguduitoare ca şi în ceai dintâi, să vedem dacă o să izbutesc să găsesc tonul simplii din aceasta, în această direcţie va fi toată munca mea. T «rog scrie-mi ce crezi.

Te rog dă un volum domnului Silviu Cernea de la „naţionalul meu" care în nenumărate rânduri a anunţat apariţia.

Te sărut cu dragoste pe tine şi pe Elly.

M. Blecher

1 Art. cât. *Cartea lui M. Blecher*.

106

Roman, 19.11.1936

Iubitul meu Geo Bogza.

Tot ce-mi scrii mă bucură, mă emoţionează. În fiecare zi primesc aici felicitări şi cadouri, cutii de bomboane, fructe zaharisite, flori, prăjituri şi de fiecare dată mă gândesc cu infinită dragoste la tine, eu sunt doar „mânzul" tău (în Franţa se numeşte „poulain" un autor lansat de unul mai mare). Te rog mult vezi dacă se poate să fie cartea şi în următoarele oraşe Iaşi, Botoşani, Bârlad, Piatra şi Tulcea (le-am scris în ordinea preferinţelor), mi se spune de pildă că la Iaşi nu este, în fine nu e aceasta cel mai important.

Cu sănătatea n-o duc tocmai bine acum; voi începe din nou regimul, mă menajez astfel din când în când ca motoarele stricate. Îmi spun multe persoane în vârstă că au cetit cartea şi le-a plăcut, lucrul acesta mă bucură, îmi pare bine că am izbutit să scot ceva la capăt.

Toate cărţile poştale ce-mi scrii mă interesează extraordinar, când vine poşta, pot face pansamentul, las totul şi citesc ce-mi scrii.

Te sărut cu multă dragoste pe tine şi pe Elly.

M. Blecher P.S. Te rog spune lui Mircea Eliade că i-am scris ieri.

Roman, 1. III.1936

Iubitul meu Geo Bogza.

În momentul de faţă sunt afară la aer pe terasă, e cald, „lrie, primăvară. Te întrebam într-o carte poştală care e adresa lui Mihail Sebastián, probabil că n-ai primit-o. Te rog se asemenea mult, dacă ai ocazia să-i vezi, întreabă-i pe

107

Tudor Arghezi şi H. Soreanu dacă au primit câte o carte. m-a pare că aceste cărţi au fost oprite la poştă pentru a fi cetite] era acolo un funcţionar care a desfăcut pachetul şi a început] să citească, apoi s-a afundat în lectură şi a spus băiatului „lasă că le expediez eu, poţi să te duci".

Îţi voi trimite poate săptămâna aceasta câteva pagini. Zilele îmi trec fără să ştiu cum mă voi apuca serios de scris] Voi revedea *Cavoul* şi un esseu *Exegeza câtorva temă cunoscute* care este foarte lung şi va merge cred la o revistă serioasă, este un esseu filosofic, de stânga, vei vedea tu ca e cu el, l-am scris încet şi cu mare grijă, vei vedea.

Te sărut mult pe tine şi pe Elly.

M. Blecher

Roman, 24.111.1936

Iubitul meu Geo Bogza, îţi trimit alăturat un esseu, care te asigur

că nu ştiu ce e cu el1. Cred că din punct de vedere *strict filosofic* conţin! multe aberaţii şi dacă l-ar ceti, de exemplu, I. Brucăr2, şi-a pune mâinile în cap şi ar pretinde că am masacrat filosofia. Intenţia mea însă n-a fost să scriu un studiu, ci un *esseu* înş care chestiunile să fie doar atinse uşor şi oarecum *deformate*. Pentru a trata toate aceste chestiuni aşa cum trebuie, nici zece volume n-ar fi de ajuns. Vezi şi tu ce e cu el şi scrie-mij Pentru „Vremea" e prea lung; mă gândeam să-l dau penin numărul ce vine la „Azi" şi să renunţ la *Ioniţă Cubiţă*.

1 Probabil *Exegeza câtorva teme comune*. „Azi", An V. nr. 23 dif mai iunie 1936.

2 Iosif Brucăr (1888 – 1960), filosof român.

108

Te rog scrie-mi şi fă ce crezi. Eram să scot zilele trecute la Roman cu Popovici o revistă, totul era gata dar în ultimul moment Popovici a renunţat şi eu nu vreau s-a scot singur pentru că în fond n-am intenţia să scriu la ea ci doar să contribui materialmente şi să fac *cronica*, unde să scriu despre revistele şi cărţile ce le primesc şi despre care n-am unde să dau notiţe scurte.

În această privinţă, te rog dacă poţi înserează la „Fapte şi Idei" nota alăturată. Îţi mulţumesc mult.

Te mai rog ceva: dacă se poate, fă-mi în tipografie la „Vremea" o copie a esseului despre Kierkegaard, pe şpalt, cum ai făcut pentru *Paris*, dacă îţi aduci aminte. Este bine, cred, să am o copie pentru orice eventualitate.

Zilele trecute răscolindu-se acasă în nişte saltare vechi s-au găsit lucruri care îmi aparţin şi între ele şi o placă de patefon „Kismet" care este chiar placa despre care vorbesc în *întâmplări* la pagina 1131.

Când a murit „Edda" am luat din etaj mai multe lucruri mărunte.

Îţi voi da ţie această placă s-o păstrezi ca amintire.

Când crezi să mai vii la mine cu Elly? în grădină încep să înverzească pomii şi în curând vor ieşi şi florile. Îmi fac o terasă în dosul casei ca să am vara umbră.

Te rog scrie-mi şi răspunde-mi la toate întrebările. Îţi mulţumesc mult, ştiu că eşti ocupat, iartă-mă că te necăjesc atâta.

Te sărut cu dragoste pe tine şi pe Elly.

M. Blecher

În fiecare sâmbătă după-masă ne adunam în odaia din faţă unde gramofonul cânta arii orientale din «Kismet» şi Edda ne servea

prăjituri ulci-aniărui făcute cu miere şi migdale", M. Blecher, *întâmplări în realitatea imediată*. Ed. „Vremea", Bucureşti, 1936, p. 113.

109

Roman, 17. IV.1936

Iubitul meu Geo Bogza, îmi pare nespus de bine că ai plecat la Paris, şi eu aş da nu ştiu ce să pot pleca pentru câtva timp în străinătate.

În „Tempo" de aseară am cetit articolul tău din Veneţia1; încolo n-am avut de mult nicio veste de la tine. Chiar azi i-am scris lui Elly.

Te rog transmite cele mai bune sentimente de prietenie d-nei şi domnului Voronca şi domnului Claude Sernet.

Cu dragoste te sărut.

M. Blecher

Roman, 11. VI.1936

Iubitul meu Geo Bogza.

Totul este bine din moment ce prietenia dintre noi rămâne neschimbată. Era pentru mine un subiect de îngrijorare lucrul acesta în ultimele zile atât din cauza celor scrise în scrisoarea! precedentă, cât şi din cauza tăcerei tale. Cu rândurile tala de azi totul este lămurit şi a dispărut din mine un fond da amărăciune (era ca un fundal de decor şi tot ce făceam se petrecea în lumina tristă a acestor preocupări).

Pot să-ţi scriu acum mai pe larg despre cartea mea2. \ Până acum am scris vreo 450 pagini îndesate de caiet şi mai am de terminat 50 – 60 pagini, încât cred că săptămânal ce vine va fi gata romanul în prima versiune.

1 Geo Bogza, *Pastile la Veneţia*, „Tempo", An IV, nr. 847 din 17 aprilie 1936, p. 1.

Inimi cicatrizate.

110

Va fi un roman la persoana a treia adică cu personagii, întâmplări şi decoruri descrise obiectiv. Tot efortul meu este de a scrie o carte bună şi cetibilă, poate că asta este însă prea vag pentru tine, de aceea îţi voi da mai multe explicaţii.

Îmi pare grozav de rău că nu poţi veni la Roman ca să-ţi citesc din ea. Ştii că se petrece la Berck, în lumea bolnavilor, îţi aminteşti poate că tu îmi spuneai odinioară când îţi prezentasem proiectul acestei cărţi că pentru ce nu transport acţiunea în România.

Ei bine, vei fi satisfăcut cred, am scris totul în aşa fel încât atmosfera să nu fie specific franţuzească. Este un document de valoare umană, valabil oriunde. Până şi în căutarea numelor personagiilor am avut grijă ca să fie nume bine alese cu rezonanţă generală. Înţelegi desigur ce-ţi scriu. Va fi astfel încât cetitorul nu-şi va pune problema unde se petrec aceste lucruri, fiind preocupat numai de toate întâmplările şi cazurile descrise. Este atât de îmbâcsită cu realităţi crunte şi sfâşietoare încât poate va trebui să renunţ la unele din ele.

În *întâmplări* temele erau panopticumul, cinematograful şi toamna, aici vor fi realităţi mai grave şi mai copleşitoare, odăi de operaţi, pansamente în odăile albe, reci şi înfiorătoare ale clinicilor şi iubiri între bolnavi care au ghipsuri pe ei. Este un pasagiu cred halucinant cu tăierea piciorului unei fete tinere, frumoase şi arderea lui jos în subsol, la calorifer.

În fine, vei vedea. Vreau să fiu demn de prietenia şi încrederea ta, vreau să scriu o carte bună, iată toate preocupările şi gândurile mele.

În altă ordine de idei, te rog foarte mult când treci pe la „Vremea" întreabă la administraţie care este situaţia cărţii toele, cât s-a vândut, cât s-a încasat, aş vrea ca să am un cont clar. Te rog dacă îl întâlneşti pe Mihail Sebastián întreabă-l când vine la Roman şi insistă să vie.

111

Cât priveşte de tine, ştii bine cu ce nerăbdare te aştepţi împreună cu Elly. Până la revedere, vă sărut pe amândoi ca imensă dragoste.

M. Blecher

Roman, 15. VI.1936

Dragă Elly.

Cu mare bucurie citesc o carte poştală de la Geo care îmi scrie că se întoarce pe la 20 – 22 iunie. Ce splendid voiaj a făcut! Cred că veţi veni acum amândoi la Roman, mi-e tarei dor de voi şi aş vrea nespus de mult să vă văd.

În grădina mea au ieşit flori frumoase, am câţiva trandafiri superbi, petunii, conduraşi şi micşunele.

Când se va întoarce Geo îi voi scrie pe larg de toate, ani multe de spus.

Vă aştept, vă sărut, cu dragoste.

M. Blecher

Roman, 26. VI.1936

Iubitul meu Geo Bogza, îţi scriu, în fine, această foarte lungă scrisoare pe care o port în mine de-atâta vreme şi care a suferit atâtea transă formări (mintale) încât nu ştiu dacă îţi va reda exact tonul disperărilor mele şi al amărăciunilor din unele zile. În momentul de faţă toate s-au atenuat oarecum, fie din cauzi indolenţei mele, fie pentru că sunt absorbit de cartea pe cârd o scriu şi despre care îţi voi scrie mai jos. În tot cazul însăj chiar dacă mi-am regăsit calmul relativ, totul rămâne îndţ

112

În bună măsură în putinţa ta care trebuie să rezolvi anumite probleme şi să-mi dai anumite aprobări.

Îţi voi scrie lucruri anodine şi importante, amestecate la un loc în ordinea în care le-am notat şi s-au petrecut. În primul rând trebuie să-ţi scriu despre un articol pe care l-am trimis la „Vremea" îndată după plecarea ta şi care n-a fost publicat nici până azi şi cred că nici nu va fi publicat. Era despre Berdiaev *Comuniune şi existenţă colectivă* şi vorbeam despre cartea acestui filosof rus în care încearcă el să rezolve înţelegerea socială prin comuniune în spiritual şi divin. Concluzia articolului meu era că se poate comunia numai în materialitate, adică în muncă, în umanitate, în justiţie, în spiritualităţi *concrete*, cam aşa ceva scriam eu.

Iată acum de ce cred că nu s-a publicat esseul: pentru că mai întâi introducerea era cam obscură şi nu destul de explicită. În ea făceam o comparaţie între filosofia de după război şi mişcările de avangardă literare, dadaism şi altele, găseam că se aseamănă. Poate însă că n-am insistat de ajuns asupra punctului lor de asemănare care este tendinţa de iraţionalism, din care cauză poate să apară cam ciudată comparaţia mea.

În al doilea loc, cred că am căzut cu articolul într-un moment „ideologic" nepotrivit; tocmai apăreau în „Vremea" de-atunci esseuri „Pentru ce sunt patriot" şi altele, în profundă contradicţie cu comuniunea mea în materialitate. (Iartă-mi te rog toate aceste ştersături, un aparat de Radio mi urlă îngrozitor în cap retransmisia unei serbări şcolare).

Tot în legătură cu articolul acesta, în ultimul sau penultimul număr din „Vremea" era un articol de Şuluţiu despre o carte a lui

Bediaev (însă altă carte decât cea analizată de mine), unde Berdiaev era interpretat favorabil.

113

Este oare vreo legătură între nepublicarea articolului meu şi publicarea acestuia? Cred că nu, dar aş vrea să ştiu pentru ce ai meu a fost refuzat.

Te rog însă mult de tot, nu vorbi la „Vremea" de tot ce ţi-am scris eu, acum mi-a mai trecut, am fost necăjit şi descurajat teribil de chestia asta. Însă poate că nici tu nu vei] scrie acum la „Vremea", când vei vedea numerele italiote cu Abisinia şi alte chestii.

În fine, au survenit ulterior lucruri mai importante încât nu merită să insist asupra acestuia.

Poate că în fond articolul e îngrozitor de prost şi eu nu mi-am dat seama, aş vrea să-l citeşti şi tu. În aceeaşi ordine de idei, „Azi" a apărut luna trecută, tot fără esseul dat lui Zaharia Stancu, însă acesta, când l-am recitit, nu mi s-a mai părut atât de „publicabil", aşa încât lovitura n-a fost chiarî atât de amară.

Şi acum trec la lucrurile grave.

Îţi anunţ că Saşa Pană a fost la mine în câteva rânduri; el are acum serviciul pe linia Buhăeşti-Roman şi vine pe-aici des în inspecţie; dar mai bine să-ţi scriu toate vizitele cum s-au petrecut înainte de a trece la comentarii.

Într-o vineri după amiază acum câteva săptămâni a venit la ora 3 1/2 tatăl meu însoţit de un domn cu ochelari care s-a recomandat Saşa Pană şi care ştia vechea mea adresă, aşa că a mers întâi în stradă la prăvălie, de unde a venit cu tatăl meu.

Întârziind în oraş cu căutarea mea şi drumul cu trăsura, mi-a spus că nu poate sta mai mult decât 1/2 ceas, adică până la 4 însă că, de vreme ce ştie adresa mea şi are serviciu pe aici, cam în fiecare vineri, va mai veni în săptămâna urmtoare. Ce era să spun? Eram foarte jenat, aşa cum îţi voi seri mai pe larg mai departe însă i-am spus că îl aştept.

În timpul acesta scurt, am vorbit despre lucruri cu tot lipsite de importanţă, despre cărţile ce le citesc şi cartea

114

care o scriu (despre care i-am vorbit şi i-am cetit câteva pagini… dar aşteaptă, vei vedea… vei vedea…) 1

Continui scrisoarea aceasta azi, vineri. Ieri, în timp ce o scriam, a

venit dl. Popovici şi a trebuit s-o întrerup.

Când a plecat de la mine Saşa Pană mi-a părut extrem de rău că i-am cetit fragmentul din carte, însă asta n-a fost

1 Saşa Pană relatează prima sa vizită la M. Blecher în *Născut în 1902*, Bucureşti, 1973, p. 525: „O dată memorabilă. Ieri, 22 mai, l-am vizitat pentru prima oară pe M. Blecher, la Roman. Se afla pe un pat cu rotiţe, într-o casă cu ceardac mare, la marginea oraşului, pe strada Costache Morţun la nr. 4. De la vârsta de 19 ani, cu scurte intermitenţe, e obligat să stea la pat, cu faţa în sus, aproape nemişcat, în vată şi pansamente, în aceeaşi poziţie scrie, citeşte şi meditează îndelung. E în curent cu tot ce apare nou în librării. Pe noptieră avea *Les Cahiers* ale lui Samuel Butler şi voluminosul *Jurnal* al lui Jules Renard. Ambele volume într-o interesantă legătură din pânză de sac executată de concetăţeanul Hay, grafician talentat, ale cărui desene (uneori înrâurite de peniţa lui Jean David) le-am întâlnit în «Adam». Peste ani, expatriat în Cuba, se va face cunoscut sub numele de Sandu Darie.

Blecher mi-a citit fragmente din romanul în pregătire *Berck* (a apărut sub titlul *Inimi cicatrizate*), mi-a cântat din armonică, mi-a povestit multe din viaţa lui. Dându-şi seama că vorbeşte aproape numai el, mi-a şi explicat această atitudine: «Pentru că sunt zile în care nu am prilejul să rostesc o sută de cuvinte». Vocea lui Blecher parcă ar veni de departe, alteori din profunzimi, gravă şi caldă, cu o umbră de accent franţuzesc. «Citesc puţin şi numai cărţi esenţiale», mi-a mărturisit când mi-a surprins privirea pe cotorul cărţilor de pe măsuţa de lângă pat. Mi-a oferit un exemplar din cartea sa *întâmplări în irealitatea imediata*, caligrafiind în diagonala paginii de gardă: «cu simpatie multă domnului Saşa Pană».

Cele aproape 200 de pagini le-am înfulecat în trenul care mă aducea, în aceeaşi zi, acasă. Blecher mi-a cerut să-i aduc, cu prilejul proximei vizite – stabilite pentru vinerea viitoare – *Sadismul adevărului*.

Mi-a lăsat impresia, după cele câteva ore trecute împreună, a unui tânăr înzestrat, adică dăruit cu talent şi care a acumulat o cultură deosebită. Suferinţa îl face să pară mai în vârstă decât cei 30 de ani neîmpliniţi".

nimic pe lângă încurcătura sufletească în care mă aflam ştiind că sunt prietenul tău şi fiind convins că nu pot fi în acelaşi timp şi al lui

Saşa Pană, din cauza diferendului ce există între voi. Este drept, eu n-am făcut absolut nimic pentru ca să vie la mine şi anul trecut când voia să mă vadă i-am scris că] sunt bolnav. Îţi aduci aminte. Îmi plac situaţiile clare, lipsite de ambiguităţi şi de vreme ce tu eşti tot sensul şi toată bucuria mea în viaţă, nu vreau să am alţi prieteni decât ai tu şi alte sentimente ori preferinţe.

Ce eram însă să fac? îţi mărturisesc că îmi este imposibil să nu fiu amabil cu cineva care vine să mă vadă, e o mare laşitate poate şi o mare lipsă de dârzenie în atitudine. Ştiu asta şi tocmai asta este ceea ce mă chinuie. În privinţa aceasta aştept ca să-mi faci cele mai aspre reproşuri, pentru că le merit.]

Şi acum revin la vizitele lui Saşa Pană.

Pentru vinerea următoare, m-am gândit în ce fel să fiu cât mai impersonal şi totuşi corect. Într-un sfârşit, am găsit o soluţie, l-am chemat la mine şi pe poetul Manolescu, încât ei au stat tot timpul de vorbă, în timp ce eu doar îi ascultam sau interveneam cu vreun cuvânt. În tot cazul eram feroce decis să nu mai citesc nimic şi să nu mai scot o vorbă despre cartea mea; aşa a şi fost.

Iată însă alt lucru care s-a întâmplat: Manolescu a adus cu el poemele, le-a cetit, i-au plăcut lui Saşa Pană şi atunci toţi de comun acord ne-am gândit să fie editate la „unu" 1

1 „12 iunie. În cursul turneului sanitar pe la detaşamente, m-am opt şi la Roman ca să-l revăd pe Blecher. În gară mă aştepta poetul, cu chip chinuit, Ion Sofia Manolescu. Am luat prânzul în trei lângă patul marelui suferind. Discuţia s-a purtat înjurai manuscrisului cărţii lui Manolesc! *Odihna neagra*, care va apărea în editura «unu», aşa cum dorea Blecher. Am adus cu mine cele cinci volume din romanul din colaje *Un semaine de bonte* de Max Ernst. Blecher le-a frunzărit cu mult inter şi cu satisfacţii… suprarealiste". (Saşa Pană, *Ibidem*, p. 530 – 531).

Încă o pauză, unde aştept toate reproşurile tale şi tot dispreţul tău pentru ce-am făcut. Îţi scriu acestea cu imensă amărăciune, de câte ori îmi amintesc că rândurile acestea le vei ceti tu mă ard cărbuni aprinşi în inimă, dar am decis să-ţi scriu totul, să-ţi mărturisesc totul, nu vreau să-ţi ascund nimic şi chiar dacă voi trebui să primesc dispreţul tău (ceea ce ar fi îngrozitor, cel mai îngrozitor lucru din viaţa mea) trebuie să rămân până la urmă curat, cel puţin cât priveşte sinceritatea mea faţă de tine.

Pentru oricine în lume, vorbesc, scriu sau mă port cu

sentimentul interior al unei profunde indiferenţe. Când este însă vorba de tine nu mai păstrez nicio luciditate şi simt că tot ce e în legătură cu tine e topit în sângele meu, vuind în mine, vibrând în mine, în amestec indiscernabil cu ceea ce sunt eu însumi.

În fond viaţa mea este ceea ce a fost ea înainte de a te cunoaşte PLUS ceea ce ai făcut tu dintr-însa.

Vin iar la vizitele de mai sus. În vinerea aceea s-a stabilit ca Saşa Pană să mai vie o dată în vinerea următoare, când totul trebuia să fie pus la punct, pentru apariţia versurilor, care va fi la toamnă, însă cartea se va tipări acum în vară. În fine, urmează acum ca Saşa Pană să vie vineri 3 iulie pentru a aduce probe şi Manolescu să dea pentru hârtie şi tipar 1.000 lei. În totul, cartea îl va costa 4.000 lei, frumos tipărită pe hârtie bună.

Te rog gândeşte-te o clipă că pentru Manolescu este în fond extraordinar de avantajos ca Saşa Pană să se ocupe de cartea lui, cu tipăritul, cu plasatul şi notiţele în ziare; de altfel el este extraordinar de bucuros că este editat de „unu" şi pluteşte într-o beatitudine extremă. Va avea şi un desen făcut de Maxy încât e pur şi simplu încântat şi zăpăcit de bucurie.

Iată dar chestia Saşa Pană. În tot ce ţi-am scris până acum n-a răzbătut decât un vag ecou al tuturor chinurilor (da.

116

117

chinurilor) mele interioare, în această teribilă, îngrozitoare dilemă sufletească, unde eram prins între amiciţia pentru tine şi felul meu esenţial de a fi, de a nu putea primi pe cineva decât bine şi amabil. Condamnă-mi această laşitate.

Când am plecat din Tekirghiol şi am venit la Braşov unde am vorbit de toate zbuciumările prin care am trecut prin sanatorii şi la care tu ai găsit răspunsuri liniştitoare şi înţelegătoare, când am venit deci la Braşov, credeam că am scăpat de nelinişti, de „chestii" cum spui tu, şi că liniştit, calm, mă voi putea ocupa numai de sănătate şi de cărţile ce vreau să le scriu. Iată însă că intervin alte zbuciumări şi alte dureri, în viaţa mea nu confortul interior este ceea ce a dominat întotdeauna şi accept totul acum ca un om care a primit lovituri şi obişnuit cu ele, aşteaptă acum numai să vadă cum şi unde se vor izbi cele noi; am devenit un tehnician al tuturor acestor lucruri, un profesionist al lor şi acum nerăbdarea cu care: aştept răspunsul tău

este ca un văl de disperare peste toate.

Poate însă, POATE ÎNSĂ, că tu mă vei scuza, mă vei absolvi, mă gândesc (şi poate că acesta este gândul cel bun) că tu priveşti toate aceste din avion, de la 1.000 m înălţime; şi nu au acum, în situaţia ta, nicio importanţă. Cu alte cu-i vinte nu te vei supăra că am fost amabil cu Saşa Pană şi că Manolescu este editat la „unu". Totuşi cred că lucrurile sunt] prea grave… prea încurcate… aştept răspunsul tău.

Îmi rămâne puţin loc să-ţi scriu despre cartea pe care o scriu care va fi un roman intitulat *Ţesut cicatrizat* şi în care vorbesc despre viaţa neagră a bolnavilor din Berck. Poate că titlul nu-ţi place dar când vei ceti cartea vei vedea că el corespunde bine conţinutului şi îţi va deveni atunci explici de tot. Până acum am scris patru caiete groase pline de! tâmplari pure, legate strâns între ele, fără edulcorări şi ches

118

Inutile sentimentale; am unele lucruri extrem de virulente şi de amare; vreau să fie copleşitoare.

În caiete însă (şi ţin să-ţi spun aceasta în mod special poate s-ar întâmpla ceva şi nu aş putea să le transcriu) în caiete deci nu este decât prima versiune, ieşită în fuga condeiului şi trebuie încă să îndrept în multe locuri pasagii întregi. Îţi scriu numai în grabă despre carte, pentru că vreau să-ţi citesc întâi câteva pagini. Cred şi sper că voi fi demn de încrederea ta. În unele locuri am lucruri infinit mai patetice şi mai zguduitoare decât în *întâmplări*. În fine, vei vedea.

Încă două ştiri: cu sănătatea o duc bine şi am învăţat să cânt din acordeon, asta e tot.

Închei cu imensă nelinişte şi nerăbdare în aşteptarea răspunsului tău; nu-ţi cer o scrisoare lungă, câteva cuvinte pe o carte poştală îmi ajung şi voi înţelege dacă totul s-a isprăvit cu bine sau trebuie să continue tot aşa, cu aceleaşi amărăciuni şi disperări.

Te sărut mult pe tine şi pe Elly.

M. Blecher

Roman, 30. VI.1936

Iubitul meu Geo Bogza.

Tot ce-mi scrii cam bănuiam eu singur; şi eu sunt amărât grozav de cele ce se petrec şi eu sunt îngrijat de echilibrul precar al atâtor lucruri la care ţineam şi care sunt legate de credinţele mele esenţiale. Te-aş ruga să vii să-ţi petreci luna de vacanţă aici. Cred că ar fi un reconfort reciproc; am odăi goale şi e destul de răcoare, eventual dacă

ai vrea ca să-ţi Păstrezi deplina libertate este odaia în fund goală, unde e

119

bine, e zugrăvită nou şi ai putea sta tot timpul fără ca să te deranjez şi ne-am vedea în fiecare seară, ca la Braşov, în fine, nu ştiu dacă ai vrea să-mi procuri bucuria asta.

Te aştept pe tine şi pe Elly şi vă sărut cu dragoste.

M. Blecher

Roman, 12. VIII.1936

Iubitul meu Geo Bogza, într-adevăr ar fi bine să ne vedem cât mai curând, dar voi avea răbdare până ce îţi va fi posibil să vii aici cu Elly.

În privinţa editorului, uitasem să-ţi scriu că încă mai demult Mihail Sebastián mi-a comunicat că Ocneanu de la Alcaiay ar fi dispus ca să-mi editeze o carte – asta i-a spus-o când au apărut *întâmplările*. Chestiunea va trebui deci reluată, însă deocamdată toată preocuparea mea este ca să] termin manuscrisul şi să iasă cât mai bine; am început ca să-l dau la copiat la maşină.

Te rog acum mult de tot ceva: te rog dacă treci pe l-ai „Vremea" şi dacă poţi (dar vei insista, eventual) ia esseul meu şi ţine-l la tine, pentru că nu vreau ca să apară în „Vremea", cred că ţi se va da bucuros. Întreabă-l şi pe administrator ce e cu contul meu.

Zilele acestea am avut multe preocupări cu totul în afară de literatură, a venit să mă examineze un medic ortopedist! şi el crede că am un os necrozat, chiar lângă vertebrele ata-l cate şi că ar trebui poate scos pe cale chirurgicală. Îmi voffl face în cursul acestei săptămâni o radiografie ca să vedem ce decizie se poate lua în acest sens.

Pentru rest totul e bine dar am avut şi emoţii, câinele vecinului a intrat la mine şi mi-a mâncat toate găinile… în

120

altă noapte au venit „necunoscuţi" şi au încercat să spargă uşa de la intrare, în fine, fel de fel de aventuri şi neplăceri… în altă zi a fost un început de incendiu pe care l-a stins Olimpia, îţi voi povesti totul aici.

Te sărut cu dragoste, pe tine şi pe Elly, al vostru

M. Blecher

Roman, 21. VIII.1936

Iubitul meu Geo Bogza.

Te rog scrie-mi precis data când pleci pentru că am intenţia să trimit lui Mihail Sebastián câteva pagini din manuscris ca să le arate editorului şi aş vrea neapărat să le citeşti tu mai întâi. În caz că eşti ocupat şi nu-mi răspunzi la aceasta voi avea eu grijă să-i scriu lui Mihail Sebastián să te anunţe când îi vor sosi şi să ţi le transmită.

Îţi mărturisesc că sunt foarte amărât, plictisit de toate şi continui romanul numai pentru a isprăvi un lucru început şi pentru motive… familiare pe care ţi le voi explica verbal aici.

Te rog scrie-mi dacă în urma incendiului n-ai avut importante stricăciuni şi pierderi.

Te sărut cu multă dragoste, pe tine şi pe Elly.

M. Blecher

Roman, 12. IX. 1936

Iubitul meu Geo Bogza.

Îţi comunic că azi dimineaţă a fost consult de medici şi a găsit o destindere a încheieturii sacro-iliace, nici fractură nici luxaţie, dar durerile tot mă mai ţin, deşi au scăzut mult.

121

Te voi ţine la curent.

Cu infinită dragoste, ţie şi lui Elly.

M. Blecher

Roman, 20. IX. 1936

Iubitul meu Geo Bogza;

Te rog foarte mult iartă-mă că până azi nu ţi-am scris mai mult însă sunt exasperat de câteva chestiuni şi literare şi în afară de literatură care mă împiedică să scriu un rând cum trebuie.

Te rog crede-mă că mă gândesc mereu la tine şi la Elly, îi voi scrie şi ei, vă îmbrăţişez cu infinită dragoste.

M. Blecher

Cu mare timiditate, cu frică şi spaimă că te vei supăra îndrăznesc ca să-ţi propun să încasezi cât poţi de la „Vremea” şi dacă sunt vreo două mii de lei poţi să dispui de ei, îţi împrumut aceşti bani până când vrei, şi te rog ca să vii cu ei la Roman.

Te rog în genunchi iartă-mă că ţi-am scris asta.

M. Blecher

Roman, 29 JX.1936

Iubitul meu Geo Bogza, în fine îţi pot da veşti noi despre carte şi despre mine. Ieri a fost aici Mihail Sebastián care, la plecare, a luat manu-scrisul la Bucureşti. Cât timp a stat aici l-a cetit şi cred că

122

I-a plăcut mult. îl vei întreba1. Iată care este adresa lui str. Radu Vodă 19 şi telefonul 46846, însă e probabil că îţi va telefona el mai întâi.

Te rog acum citeşte rândurile următoare cu multă indulgenţă. Iată despre ce e vorba, când am ştiut că vine Mihail Sebastián am vrut să isprăvesc manuscrisul şi de aceea, în cele 6 zile precedente venirii lui am lucrat la corectare în fiecare dimineaţă, după masă şi noaptea până la 3 – 4; am ieşit epuizat, frânt, stors de toate forţele; manuscrisul ăsta m-a costat un enorm efort fizic, un adevărat surmenaj.

Îţi va spune Mihail Sebastián cât de zdruncinat eram de pe urma acestei munci care, îţi repet, a fost pur fizică pentru că în acelaşi timp a trebuit să suport şi durerile din şold.

În fine însă, l-am terminat; iată ce vreau să-ţi spun acum, te rog mult şi din tot sufletul, nu te supăra că am spus să fie predat direct editorului.

1 Mihail Sebastián, *Jurnal*, Humanitas, Bucureşti, 1996, p. 86: „Miercuri 30 [septembrie 1936] Duminică şi luni – la Roman. Am plecat de acolo copleşit, uzat. Aveam impresia că nu voi putea reintra în viaţă. Totul mi se părea inutil, absurd. [...] Acum totul a trecut. Într-un fel, am uitat. Mă voi duce după-masă la tribunal, mă voi duce diseară la teatru, scriu acum aici în caietul ăsta – iar între timp viaţa lui Blecher continuă la Roman aşa cum am văzut-o. Voi mai avea vreodată curajul să mă vait de ceva? Voi mai avea neruşinarea să am capricii, indispoziţii, enervări?... El trăieşte în intimitate cu moartea. Nu cu o moarte abstractă, nebuloasă, cu termen lung. E moartea lui, precisă, definită, cunoscută în detalii, ca un obiect.

Ce îi dă curaj să trăiască? Ce îl susţine? Nu e nici măcar disperat. Nu înţeleg, mărturisesc că nu înţeleg. De câteva ori aş fi izbucnit în lacrimi privindu-l. Noaptea l-am auzit gemând din odaia lui, ţipând? am simţit că mai e cineva în casă, afară de noi, cineva care era moartea, destinul, nu ştiu ce. Am plecat de acolo răvăşit, ameţit".

123

Îţi mărturisesc că aş înnebuni de griji şi de nelinişte dacă aş şti că paginile acestea smulse direct dintr-o grozavă os. teneală ar putea

circula prin Bucureşti şi s-ar putea pierde

Iartă-mă, condamnă-mă, însă înţelege-mă.

Ştiu nerăbdarea şi curiozitatea ta de a cunoaşte manuscrisul; vei vorbi cu Mihail Sebastián şi veţi găsi o modalitate ca să-l răsfoieşti în acelaşi timp el îţi va spune ce conţine. Te rog întreabă-l dacă sunt în el dulcegării şi episoade inutile… îţi va explica totul.

Îţi scriu azi cât pot, sunt foarte obosit şi nu pot continua, te rog încă o dată, iartă-mă.

Te sărut cu dragoste pe tine şi pe Elly.

M. Blecher îţi voi scrie zilele acestea o scrisoare mai amplă cu chestii importante.

Roman, 12. XI.1936

Iubitul meu Geo Bogza, îţi cer iertare că am întârziat atâta cu această scrisoare. Am fost ocupat, apoi obosit, în fine, nu ştiu singur de ce am tot amânat.

Cu romanul meu lucrurile merg până acum normal.

În privinţa contului de la „Vremea" sunt de acord, bineînţeles pentru achitarea datoriei tale.

Te rog însă mult de tot un lucru şi nu te supăra că-l cer cu atâta insistenţă, este vorba de stabilirea contului; aş vrea să am un cont explicit să văd cât a costat imprimatul, până la urmă, cât s-a vândut şi cât mi se cuvine.

Tu nu ştii în ce situaţie mă aflu în această privinţă faţa de părinţii mei. Bineînţeles, ei nu-mi spun nimic direct, dar

eXistă aluzii „fine" şi indirecte care sunt infinit mai insuportabile decât o reprimândă.

Pentru a mă achita, cel puţin moralmente, faţă de ei încă o dată te rog a cere lui Eigheles socotelile toate.

Poate că mă vei înţelege prin scris, poate nu, însă când vei veni aici şi-ţi voi spune totul, cu siguranţă că mă vei aproba; visul meu cel mai frumos este să am suficienţi bani într-o zi câştigaţi de mine, să-i pot înapoia tatălui meu şi să-i spun „Iată achitarea, de-acum încolo nu mai aveţi, nimeni din familie, vreun amestec în chestiunile mele literare".

Pentru mine a fost nu numai o constrângere dar şi o adevărată suferinţă că le-am cerut lor aceşti bani.

În fine, cum spui tu, totul se aranjează.

Cred că ar fi foarte bine să vii la Roman cât mai curând, poate mă deteşti, şi ai vedea că tot am rămas acelaşi, dar să isprăvim cu asta, rămâne deci să-i spui lui Eigheles să-mi trimită contul şi asta e tot. Pentru rest, pot aştepta oricât şi nu mă jenează deloc, dar absolut deloc.

Îţi anunţ că am un nou acordeon, cânt cu el, cred că te voi distra, gândeşte-te în mod serios să vii cu Elly.

Vă sărut pe amândoi cu multă dragoste.

M. Blecher

Roman, 23. XI.1936

Iubitul şi marele meu Geo Bogza, în fine azi am primit de la tine rândurile pe care le aşteptam. Cu mare nerăbdare le aşteptam, trebuie să-ţi spun. În ultimul timp a fost între noi nu ştiu ce anume care ţine

Poate de dezamăgirile tale, dar mai ales de indolenţa mea.

Când am o preocupare mare trăiesc într-o febră, într-o

125

nelinişte care mă împiedică să fac cel mai mărunt gest util sau urgent; sunt complet anihilat, distrus de aşteptarea mej stupidă. Iată ce-au fost zilele mele în aşteptarea cărţii, în timpul tratativelor cu editorul meu.

Îţi va spune odată Mihail Sebastián tot ce-a fost în legătură cu această apariţie. Îţi închipui, cred, că nu au mers lucrurile ca pe bile şi acum când cartea va fi în fine în librării surâsul meu, departe de a fi unul de extremă satisfacţie, va fi, poate, identic aceluia, obosit, pe care îl are o femeie dupşf naştere.

Toate acestea m-au împiedicat să-ţi scriu.

Îţi mărturisesc că acum când fac bilanţul lor, sunt cu totul umilit de meschinătatea lor şi când mă gândesc că tu în timpul acesta ai avut intense şi reale preocupări „din viaţă! nu din cărţi" îmi vine să mă ascund de ruşine.

Cert, n-am dus-o prea uşor nici eu în anumite privinţe, în afară de literatură. Am avut complicaţii cu boala, foarte f grele şi foarte dureroase însă cred că nimic nu contează faţă! de disperările morale care rod mărunt în piept, ca nişte şoarecii

Ştiu că tu nu crezi în forţe oculte; nici eu – însă dacă ar exista asemenea forţe care să producă o echitate în lume, să împartă şi să repartizeze durerile, ei bine, îţi mărturisest că aş lua asupra mea cu imensă bucurie disperările şi tristeţile tale, pentru a le suferi eu,

fiziceşte, în carnea mea, decât să ştiu că te torturează pe tine. Poate vei găsi că e naiv acest gând, aşa e întotdeauna cu gândurile adânc simţite, care te-preocupă zile şi nopţi întregi: când le pui pe hârtie apar de-fil extraordinară naivitate… Şi totuşi gândul acesta este acela cu care mă culc în fiecare seară şi a cărui putinţă de realizare o doresc din tot sufletul şi din tot corpul meu.

Iată: dacă această hârtie şi acest angajament pot avea vreun sens, în domenii pe care nu le bănuim, începând chiar

126

de azi, vreau să iau asupra mea toate disperările, toate neliniştile şi toate durerile tale.

Te rog iubitul meu Bogza, examinează tot ce-ţi scriu în profunzime, îţi scriu din adâncul meu şi nu râde de nimic, (în fond nimic în lumea asta nu este ridicul, în afară de anumite lucruri pur burgheze care nu merită decât un imens hohot de râs).

Şi acum, lucruri mai senine.

Când vii aici cu Elly? Cred că ştiţi, v-am scris mi se pare, că am un acordeon şi cânt din el aproape în fiecare zi. E un instrument splendid, vorbesc de acordeonul meu nu în general, cu ornamente de celuloid şi nichel, cu clape ca la piano şi nişte sunete admirabile. Exercit mereu ca să mă perfecţionez; acum cânt „convenabil".

Toate aici sunt în aceeaşi tonalitate cenuşie de viaţă monotonă şi solitară; azi a nins, era o lumină albă, neobişnuită în odaie. Pentru lunile de iarnă, m-am mutat tot în odaia din mijloc unde am stat şi anul trecut. Toate obiectele sunt la locul lor, exact ca şi anul trecut.

Bine ar fi dacă aţi putea veni şi să staţi mai mult timp; să ne pătrundem ca la Braşov, să fim egoişti, să ne închircim în prietenia noastră, să trăim câteva zile „pure".

Toate astea, ştiu bine, sunt atât de departe de realităţi…

Vă trimit toată dragostea mea, mai caldă şi mai vie ca totdeauna, ca un vin care s-a învechit.

M. Blecher

127

Roman, 18. XII.1936

Iubitul meu Geo Bogza, în anunţ că în fine a apărut cartea mea1 şi te rog să mă ierţi că nu ţi-am scris până acum – am zăcut într-un fel de prostraţie în aşteptarea apariţiei, nu puteam să fac nimic şi mai cu seamă am constatat cu acest prilej că nu-mi pot domina deloc nervii.

În fine, cartea e pe masă. Îmi dau seama acum încă o dată câte ai făcut tu pentru mine şi ce-ai făcut tu din mine. Totul îţi datoresc ţie care m-ai scos din marasm şi m-ai pus pe drumul cel bun. Îţi mulţumesc, iubitul meu Geo Bogza şi ţie iubita mea Elly care întotdeauna prin admirabila ta prezenţă ai ştiut să susţii atmosfera de prietenie dintre mine şi Geo. Tu eşti complementul strict necesar care a activat în prietenia noastră prin simpla prezenţă în acelaşi fel în care aerul ne era necesar. Vă iubesc şi vă aştept să veniţi la mine. Iată, asta vreau să vă scriu: vreau să veniţi aici pentru o lună de zile, să trăiţi fără grijă şi Geo să-şi refacă forţele morale pe care le simt foarte scăzute. Vă rog, veniţi. Este, cred, ceti mai bun lucru acum şi pentru voi, şi pentru mine, am nevoie urgentă ca să fiţi lângă mine, am nevoie de dragostea şi; limpeziciunea voastră. Vă rog veniţi. Cred că Geo ar putea aranja la „Tempo" ca să lipsească o lună şi să trimită articole de-aici.

În fine, gândiţi-vă cu seriozitate la asta şi mai ales gândiţi-vă la bucuria ce mi-aţi face-o.

Iubiţii mei, am păstrat pentru voi un exemplar din cartea mea pe hârtie de Japonia şi vi-l voi da când veţi fi aici-Până atunci, pentru ca s-o cetiţi îl rog pe Geo să ia un exemplar de la Alcalay, unde am scris în acest sens.

1 *Inimi cicatrizate*, ed. Alcalay, Bucureşti, 1937.

128

Vă aştept cu dragoste, cu fierbinte dragoste, al vostru.

M. Blecher Iertaţi-mi această iscălitură

Roman, 1.1.1937

Iubitul meu Geo Bogza.

Este ora 12, s-a tras cu puşca în cartier şi m-am trezit; acum când începe anul, primul meu gând se îndreaptă spre tine şi Elly, vă îmbrăţişez pe amândoi cu dragoste caldă şi cu cele mai bune urări.

Tot ce mi-ai scris am primit, dar trebuie să ştii şi să mă ierţi că zilele acestea am fost extrem de ocupat.

Pentru două zile a fost la mine Mihail Sebastián şi în acest timp am mai avut vizite, am avut o imensă bucurie că a venit să mă vadă, el mă linişteşte şi mă înţelege până în adâncul sufletului1.

1 Mihail Sebastián, *Jurnal* ed. cit., p. 102 – 103: „Miercuri, 30 [decembrie 1936] M-am întors aseară de la Roman, unde fusesem pentru a doua oară să-l văd pe Blecher.

E poate obişnuinţa – dar mie mi s-a părut mai bine decât data trecută. Cu vremea, dacă aş trăi mereu lângă el, aş ajunge probabil să cred că tragedia lui e normală. Nu există tragedii trăite zi la zi. O ştiu Puţin şi din propria mea viaţă. Dincolo de 24 de ore – începe obişnuinţa, adică acceptarea.

În ce-l priveşte pe Blecher – este mult mai descurajat. Mi-a vorbit moartea lui, pe care o crede apropiată.

— Mă gândesc – zicea – că Jules Renard a murit la 1911. Din de Părtare, moartea devine aşa de indiferentă… Să mi se pară şi mie că am murit de mult, de la 1911… Nu mă sperii de moarte. O să mă odihnesc, ° să dorm. Oh, ce bine o să mă întind şi ce bine o să dorm. Uite, am „început să scriu un roman. Dar nu ţin neapărat să-l termin. Dacă voi muri

129

Când vii la Roman cu Elly? Aveam intenţia ca să-ţi trimit ceva, însă nu s-a putut acum pentru că Friddy, care se ocupă de aceste lucruri, este acum cam bolnavă. Îţi va spune Mihail Sebastián, dacă îl vei întreba, ce este cu dânsa.

Te îmbrăţişez şi vă sărut pe tine şi pe Elly. Îţi mulţumesc pentru scrisorile trimise pe care le-am cetit cu cea mai viei emoţie din viaţa mea.

M. Blecher înainte, cred că nici nu voi regreta că nu l-am terminat. Ce puţin lucru e pentru mine literatura şi cât de puţin timp îmi ocupă! M-am gândit în ultima vreme să mă sinucid. Dar e greu. Nu am cu ce. Cel mai simplu ar fi să mă spânzur – dar pentru asta ar trebui să bat un cui în perete, m-ar auzi Olimpia, ar veni imediat înăuntru şi n-aş mai putea face nimic. Am cerut să-mi cumpere sodă caustică, sub un pretext oarecare – dar n-au lăsat-o părinţii mei. Ce stupid am fost că nu mi-am cumpărat *vă* revolver pe vremea în care mai umblam şi puteam să-l cumpăr…

A doua zi, adică ieri-dimineaţă, mi-a cerut scuze pentru această mărturisire:

— Te rog să mă ierţi. Nu ştiu ce am avut. Mie nu-mi place să mă vait. Am oroare de sentimentalisme.

Ce mă bucură şi mă emoţionează în el sunt resursele lui, încă

neatacate, de copilărie, de umor, de exuberanţă. Cu câtă bună-credinţă, cu câtă silinţă îmi cânta din acordeon diverse tangouri şi foxtroturi. Să fie într-asta un efort de bucurie, în fond iremediabil pierdută?

Îmi povestea diverse jocuri de astă-vară, când era Geo Bogza la el. Se jucau de-a vaporul. Bogza îi remorca patul, iar Blecher dădea semnalul de plecare. În perete bătuseră un aviz: „Este interzis a se sui pe catarg şi a scuipa de sus în camera maşinilor".

Mi-a arătat un album de fotografii (Solange, Ernest, Creaţă, scene de la Berck, de la Leysin, de la Tekirghiol…). M-am oprit să nu plâng privind o fotografie a lui de la 17 ani – figură admirabilă de adolescent«Jétais beau gosse, hein?»

Am plecat pe la orele patru – dar de ce n-am avut curajul să-l în brăţişez, să-i spun mai multe, să fac un gest de frate, ceva care să-i araK că nu e singur, că nu este absolut şi fără salvare singur?

Şi totuşi, singur este".

130

Roman, 12.1.1937

Iubitul meu Geo Bogza, îţi trimit această scrisoare recomandată pentru că mi se pare că multe cărţi poştale ce ţi le-am adresat în ultima vreme s-au pierdut.

Eşti sigur că la noua adresă ţi se predă toată corespondenţa? Cercetează şi scrie-mi.

Te rog fii liniştit, totul aici este bine, sunt bine şi n-am avut niciun motiv ca să nu-ţi scriu.

Zilele trecute mi-ai trimis o carte poştală în care te mirai de „tăcerea" mea, or eu ţi-am scris tot timpul şi mai ales am răspuns la extraordinarele tale scrisori, care m-au zguduit până în măduva oaselor.

Iartă-mă, dar am cetit din ele câteva fraze tatălui meu şi i-au venit lacrimile în ochi.

Este inutil să-ţi repet că pentru aceste aderenţe şi comunicaţii de sânge sufletesc, mă zbat, trăiesc.

Continui să-mi accept viaţa numai pentru asemenea emoţionante mesagii de prietenie.

Tu şi cu Elly sunteţi cea mai extraordinară întâlnire din viaţa mea, o ştiţi bine – dar nu îndeajuns poate – voi nu auziţi cum în mine fiecare celulă freamătă de dragoste pentru voi, rumoarea sângelui din mine este însăşi melodia acestei iubiri.

Iertaţi-mi aceste rânduri, vă scriu cum pot şi ce-mi trece prin minte adică ce-mi vine din adâncuri.

Vă sărut mult, cu frenetică dragoste.

M. Blecher

131

Roman, 21.1.1937

Iubitul meu Geo Bogza, îţi mulţumesc mult pentru rândurile din „Azi" 1 care m-au emoţionat mult, nu ca venite de la un confrate „literar", ci ca un mesagiu de la un simplu frate bun, frate de sânge, mai

1 Geo Bogza: *M. Blecher*: *Inimi cicatrizate*, „Azi", An VI, nr. 26, ianuarie 1937, p. 2145:

„La mai puţin de un an după *întâmplări în irealitatea imediată*, care cu tot titlul refractar, făcut parcă anume să sperie, şi-a avut cititorii şi admiratorii săi, a apărut acum o nouă carte de M. Blecher al cărei titlu este *Inimi cicatrizate*. Cititorii *întâmplărilor* au găsit în cartea aceasta o continuare, nu a unei lumi dusă mai departe, ci a unui fel de a scrie, uluitor aproape, care este felul de a scrie al lui M. Blecher.

Ca şi în cea dintâi carte M. Blecher descrie o lume dominată, chinuită şi plină de patetism, cu o preciziune de matematician, frazele sale sunt clare şi reci ca lentilele unui panopticum prin care s-ar vedea însă, uriaşe şi obsedante, toate dramele lumii. E un meşteşug ciudat care îi aparţine şi până la care presupun că a ajuns învingând dificultăţi cum n-a avut să învingă niciun scriitor. Să descrii lumea damnaţilor de la Berck, toate viziunile infernale, tot sângele şi puroiul, toate scrâşnetele şi timp de două sute de pagini să nu cazi în patetism, să nu scoţi nici cel mai mic strigăt personal, iată o cursă până la capătul căreia foarte puţini oameni ar fi în stare să meargă. Nu ştiu ce scriitor şi-a putut impune o disciplină mai severă şi mai implacabilă decât aceea de care M. Blecher dă azi o nouă dovadă.

Cu stilul acesta sobru şi clar M. Blecher pictează una din cele mai halucinante viziuni ale lumii. Închipuiţi-vă oraşul Berck, unde câteva mii de bolnavi, prinşi în ghips, nemişcaţi, cu această carcasă pe ei, circula totuşi pe străzi, orizontali, culcaţi în cărucioare şi devin eroii tuturor pasiunilor umane. *Inimi cicatrizate* e o carte asupra căreia nimeni nu poate să aibă nicio îndoială. Peste zece şi peste o sută de ani că va rămâne valabilă, mărturie rece dar spăimântătoare asupra unei lunii pe care M. Blecher a avut destinul amar să o cunoască şi satisfacţia tragic» să o picteze, cu un meşteşug de mare şi autentic

scriitor.

Dar toate acestea nu sunt decât câteva însemnări faţă de ceea ce foarte curând voi spune despre Blecher şi cărţile lui".

132

mare decât mine, înţelegător cu mine, aşa cum sunt fraţii mari într-o casă.

Te rog, dacă poţi, însera cele câteva pagini alăturate la „Cronica mărunţă". Însă numai dacă poţi şi crezi că pot merge astfel. Ştiu şi văd că tendinţa revistei este mai mult socială (îmi pare nespus de bine) dar poate că se va găsi loc şi pentru aceste rânduri neutre.

Înţelegi bine că e vorba de o îndatorire prietenească pentru Manolescu. Băiatul ăsta merită multă solicitudine.

Îţi voi mai scrie, foarte curând, şi mai mult.

Te îmbrăţişez şi te sărut, pe tine şi pe Elly.

M. Blecher

Roman, 27.1.1937

Iubitul meu Geo Bogza.

Ştiam eu bine că n-are să-ţi placă notiţa2, pentru că nici mie nu-mi place, mă dezgustă pur şi simplu. Dar a trebuit s-o scriu, pentru că i-am promis lui Manolescu încă de la apariţie că voi scrie despre cartea lui şi am tot amânat, din dezinteres profund pentru acest soi de literatură de care nimic nu mă leagă.

Este o poezie de imagini, frumoasă, curăţică şi lustruită ca un obiect de pus pe-o etajeră.

Cert, Manolescu e un băiat excelent, însă în doi ani de zile de când ne cunoaştem, n-am izbutit să răscolesentr-însul nimic, n-am reuşit să-l abat de la cultul unei poesii minore şi cuminţi ca aceea din cartea lui.

1 Probabil recenzia la volumul lui Ion Manolescu: *Odihna neagră*, Poeme (Editura „unu") publicată în volumul de faţă.

Recenzia citată.

L

133

Mi-am dat toată silinţa să fie editat şi sunt gata să-i fac orice servicii prieteneşti însă nu mă pot împiedica să constat că e prea placid, prea inert, amorf şi din ce în ce mai mult funcţionar clasa a II-a.

În nenumărate rânduri i-am spus-o şi lui şi n-am văzut nicio reacţiune, niciun suflu care să-l anime, să-l întărâte, să-l facă să

sângere.

E ca o bucată de gelatină pe care o scuturi, şi o scuturi, şi ea tremură la suprafaţă şi apoi rămâne mai departe încleiată în moliciunea ei placidă, cu toate celulele la locul lor, cuminţi.

Dragul meu Geo Bogza.

Este o mare tristeţe pentru mine că trebuie să-ţi spun aceste lucruri, pentru că e vorba de un băiat sărac şi singur.

Însă iată ceva: există un soi de mizerie care în loc să răscolească pe cineva îl umple de visuri şi aspiraţii burgheze. Şi apoi, Manolescu nu e chiar în mizerie, îşi încasează lefuşoara lui, îşi duce traiul monoton şi uniform, se plimbă pe stradă, se culcă, se scoală, continuând a-şi îngriji de un mic confort sufletesc pe care nimic nu-l tulbură.

Şi lui i-am spus lucrurile astea de zeci de ori şi sunt foarte amărât că n-am fost în stare să am vreo influenţă.

Cât priveşte de notiţă, cartea lui nu mă interesează deloc, absolut deloc. Până ce-am scris-o am rupt 5 încercări şi *au curs sudorile pe mine* ca să exprim acele câteva căcăţele, de fraze.

Când am terminat-o am pus-o în plic şi am spus „Uf M

E îngrozitor să scrii când n-ai nimic de spus.

Iată pentru ce am iscălit-o cu iniţiale şi te rog fă ce ştii] cu ea, pune X.Y., în fine, încearcă să scrii tu, poate, ceva

134

numai să apară şi să scap de acesta obligaţie care mă 5 ţanchichinează”.

Cu scrisorile de răspuns la admiratori şi unii critici e acelaşi lucru, mă căznesc ore întregi ca să aştern două rânduri politicoase.

În tot cazul, ţin mult să-l servesc pe Manolescu pentru că promisiunea mea *mă arde*, fă ce ştii, însă te asigur că de mi-aş stoarce creierii în maşina de presat tot n-ar mai putea ieşi nimic cu privire la această chestie.

Credeam că am scăpat de ea dar vad că mă urmăreşte ca un coşmar.

Bineînţeles că voi scrie la „Azi” şi sper că n-o să te faci de râs cu proza mea, însă mai târziu.

Te îmbrăţişez cu multă dragoste pe tine şi pe Elly.

M. Blecher

Roman, 22.11.1937

Iubitul meu Geo Bogza.

Ţi-am trimis azi, ţie şi lui Elly, o lădiţă cu un curcan făcut de… bunica mea care e acum aici şi câteva prăjiturele făcute de Friddy, sora mea.

Toate acestea vi le trimit cu gândul perfid că vă vor excita la amândoi glandele salivare şi asta vă va determina să veniţi la Roman mai repede. Vă anunţ de asemenea că în laboratoriile culinare proprii se prepară noi şi extraordinare spectalităţi, cât se poate de apetisante.

Mi se pare că am făcut o greşeală cu trimiterea pachetului, am scris Geo Bogza pe lădiţă, şi tot astfel pe foaia de ex-Pediţie, şi îmi reamintesc că tu mi-ai recomandat să-ţi scriu – Bogza, la noua ta adresă.

135

Te rog infinit de mult scrie-mi dacă am făcut rău şi dacă ţi-am procurat vreun neajuns. Iartă-mă că am scris astfel, am început întâi pe lădiţă, cu tuş, şi când a fost numele gata scris, n-am mai putut şterge şi a trebuit să scriu la fel pe foaia de expediţie.

Cu mare, cu extremă nerăbdare, aştept o lămurire în această privinţă.

Vă doresc amândurora poftă bună şi voie bună şi vă îmbrăţişez cu dragoste.

M. Blecher

Bucureşti, [24 martie 1937]

Iubitul meu Geo Bogza, Marele meu Geo Bogza, Dragul meu Geo Bogza.

Iată-mă-s în odaia mea şi pregătit să-ţi scriu înainte de toate câteva rânduri în care să pun toată mulţumirea şi recunoştinţa mea fierbinte pentru dragostea cu care te-ai ocupat de mine la Braşov.

Viaţa nu merită trăită decât pentru aceste rare şi sublime întâlniri. Şi iată-mă vorbind de sublim după o călătorie care nu numai că m-a zdruncinat fiziceşte dar care mi-a zguduit mult moralul şi a devalorizat în mine pentru câtva timp toate acţiunile mele, toate judecăţile şi toate elanurile.

Iubitul meu Geo Bogza.

Iartă-mă, te rog mult iartă-mă că trebuie să-ţi spun atât de direct că eşti printre acele cât se poate de rare „evenimente” din viaţa mea care sunt şi vor rămâne sublime. Iartă-fli pentru acest cuvânt ce te jenează. Când am cunoscut-o pf

136

Mane1 i-am scris toată dragostea mea şi ea a rămas intactă până azi. Îţi scriu aceasta pentru ca să nu crezi că rândurile acestea sunt rezultatul unei exaltări trecătoare; sunt totdeauna conştient şi constant în afecţiunile mele. Tu ştii cât aş putea să-ţi scriu pentru dragostea şi recunoştinţa ce ţi-o port. Încetez însă să-ţi fiu penibil. Vei completa restul expansiunii mele *în sensul cel mai bun*.

Călătoria2: în tren tot timpul compartiment gol căci de la Ploieşti am luat clasa I, însă în gări cel mai infernal chin

1 Mana Ghiolu. În *Jurnal*, ed. cit., p. 114, Mihail Sebastián relatează:

„Luni, 1 martie/1937/

Ieri şi alaltăieri, cu doamna Ghiolu, la Roman. Blecher mereu mai pe moarte. Nu ştiu cât va mai dura. Suferă acum de un nou abces, care trebuie spart sau lăsat să se spargă singur. Totul e atroce – dar, ca şi data trecută, constat că devine suportabil, a force de l'obeissance. Suportabil pentru ceilalţi, se înţelege – nu pentru el, care poartă o permanentă grimasă de durere.

Cât despre doamna Ghiolu, nu ştiu exact ce trebuie să gândesc despre ea. Faptul de a fi plecat la Roman dovedeşte oricum mai puţină frivolitate decât bănuiam că are".

2 Joi 25 /martie 1937/

„Blecher este de ieri-dimineaţă în Bucureşti – internat la Saint Vincent de Paul – camera 15. A venit pentru abcesul care nu s-a scurs, cu toate că i s-au făcut la Roman două puncţii măcelăreşti.

Mi-a povestit drumul cu trenul – şi m-am înfiorat. Plecarea de acasă, în plină noapte, luna pe cer, străzile pustii, gardiştii care priveau miraţi targa ce trecea, aşteptarea în biroul şefului de gară, urcarea în vagon, Prin fereastră, sosirea dimineaţa în gara Bucureşti, hamalii care refuzau să-l scoată pe fereastră…

Atroce suferinţe. Totul devine absurd de inutil lângă o atât de mare durere.

A crezut că moare. Era la un moment dat decis să se sinucidă. Şi-a rupt toate hârtiile, toate manuscrisele: 80 de pagini din noul roman început, 70 de pagini dintr-un jurnal.

Abia am avut curajul să-l dojenesc". Mihail Sebastián, *Jurnal*, ed-cit., p. 120.

pentru urcat şi scoborât din vagoane deşi am avut la Ploieşt şi

Roman targa. Toate oasele mi-s zdrobite şi numai fapţi că am găsit aici o odaie admirabilă cu terasă, soare, lumina spaţiu şi curăţenie (toate la maximum) numai aceasta mă va scoate puţin din „petrinul" în care zac.

Îţi voi scrie mai mult mâine. În momentul ăsta sunt obosi şi mă culc.

Tot ce ţi-am scris la începutul acestei scrisori ţie este valabil şi pentru Elly, absolut totul. Vă sărut pe amândoi

M. Blecher Vă iubesc, sunt prea obosit să scriu mai bine.

Bucureşti, 24. VI.1937

Dragă Elly.

Peste câteva zile voi pleca probabil din Bucureşti, aşa că te rog mai vino pe la mine să ne vedem şi să mai stăm puţin de vorbă, înainte de plecare.

Îmi pare rău că nu mă voi vedea cu Geo la întoarcerea lui, dar sper că veţi veni la mine, mai spre toamnă.

Pentru moment, cred că plec la Predeal ca să stau acok până trec căldurile.

Cu toată dragostea prietenească, al tău.

M. Blecher

Roman, 3. VII.1937

Dragă Elly, îţi scriu în sfârşit din Roman, de la mine de-acasă, unc am ajuns aseară, după o călătorie în condiţiuni cât se poate de bune, singur cu Mama mea într-un vagon special care s-a ataşat la tren.

Te rog scrie-mi dacă ai veşti de la Geo şi când vine.

Încă nu sunt aici complet organizat, încă nu ştiu cum va fi. Olimpia a rămas la Bucureşti cu bărbatul ei, însă sper ca peste câteva zile să găsesc o femeie care să mă îngrijească.

Esenţialul e să-mi meargă mai bine cu stomacul şi asta sper că se va întâmpla curând, cu îngrijirile atente pe care le am aici şi cu hrana bună.

Te aştept cu Geo la Roman. Cred că voi putea să vă prezint meniuri inedite şi excepţionale.

Cu multă dragoste.

M. Blecher

Roman, 19. VIII.1937

Iubitul meu Geo Bogza.

Te rog cât se poate de mult iartă-mă că nu ţi-am scris atâtea zile, şi vreau să ştii că n-a fost nici neglijenţă, nici lipsă de timp. Te rog să

mă crezi că pur şi simplu n-am fost în stare să scriu un singur rând. În toate aceste zile din urmă au fost la Roman călduri extraordinare, groaznice, care m-au epuizat cu totul. Ieri a început, în fine, să plouă şi s-a mai răcorit vremea, aşa că azi pot să-ţi trimit această scrisoare.

Te rog spune-i lui Mihail Sebastián, dacă îl vezi, să mă ierte şi dânsul că nu i-am scris. Cred că el şi-o fi închipuit motivul tăcerii mele pentru că i-am scris mai înainte la Braşov cât sufăr din cauza căldurilor.

Tot ce-mi spui despre tristeţile tale actuale înţeleg mai „ine decât îţi închipui. Îmi pare rău că suntem atât de bine de acord într-o descurajare atât de cumplită.

138

139

Pentru mine de mult literatura, poezia, şi chiar însăşi întreaga realitate au pierdut iremediabil orice atracţie, şi dacă continui să trăiesc, să mă ocup de ceva, să scriu, e pentru că n-am altceva mai bun de făcut în condiţia de acum a vieţii mele.

Există la Berck o societate de „binefacere" care învaţă pe bolnavi să împletească paneraşe şi să tricoteze flanele, eu însă nu pot nici împleti, nici tricota şi de aceea scriu cărţi…

Tot ce fac, tot ce „trăiesc", e într-o ameţeală şi o halucinaţie ca şi cum aş fi fumat opium. În definitiv, viaţa este aceeaşi, tot atât de somnambulică, dacă ai fumat opium ori nu.

Îţi spun toate acestea cu imensă tristeţe. Este mult timp de când „halucinaţia" asta care avea nu ştiu ce atracţie, nu ştiu ce prospeţime şi ce variaţie într-însa nu mai are pentru mine absolut riici un interes.

Te rog iartă-mă că la disperarea ta răspund cu o altă disperare.

Când vii cu Elly la mine?

Vă îmbrăţişez pe amândoi cu multă dragoste.

M. Blecher

Roman, 17. IX.1937

Iubitul meu Geo Bogza.

Te rog iartă-mă că tocmai acum când te ştiu ocupat cu atâtea chestiuni importante şi grave intervin cu o diversiune.

Te rog mult scrie-mi detaliat tot ce ţi-a spus Pierre Minet1 despre traducere şi despre editori, când ai fost la el. Ştiu ca

Pierre Minet (1909 – 1975), scriitor francez.

140

n-aţi putut vorbi atunci mare lucru, dar scrie-mi exact ce ţi-a spus, ce nume ţi-a dat.

Cu sănătatea eu n-o duc prea bine însă după cum vezi mă ocup de alte lucruri.

Vă îmbrăţişez cu drag, pe tine şi pe Elly.

M. Blecher

Roman, 28. IX. 1937

Iubitul meu Geo Bogza, îţi scriu aceste rânduri după o îndelungată şi serioasă dezbatere interioară, am ezitat de câteva ori şi zilele acestea am rupt mai multe scrisori până ce m-am hotărât să ţi-o scriu pe aceasta şi crede-mă că nu mi-e prea uşor nici acum.

Iată despre ce e vorba. Te-aş ruga dacă ai putea şi nu te supără sau deranjează acest lucru, să-mi expediezi prin mandat 500 lei, în contul „Vremii", însă numai dacă ţi-e posibil, îmi trebuie neapărat banii aceştia şi chiar mai mult, dar dacă nu-i ai pe toţi trimite-mi 2 – 300 lei, ori dacă ţi-e cu totul imposibil nu-mi trimite deloc şi te rog crede-mă că nu voi fi supărat câtuşi de puţin şi voi căuta să mă aranjez.

Îmi trebuie aceşti bani pentru unele cheltuieli pe care le am acum şi pe care nu le pot spune părinţilor mei pentru că sunt fără mare însemnătate pentru ei însă, pentru mine, foarte importante. În plus, şi aceasta e partea gravă a scrisorii şi o explică, eu nu vreau acum să cer bani deloc pentru trebuinţele mele părinţilor mei, cu toate că ei mi-ar da.

În ziua când ţi-am scris că sunt foarte trist era într-o zi când am avut o ceartă extrem de violentă cu mama mea, în Urma căreia am avut numai remuşcări amarnice. În fond, eu

eram vinovatul, am devenit iritabil şi sâcâitor şi îi amărăsc pe aceşti părinţi care se poartă cu mine admirabil, şi continuă să fie admirabili. Te rog să mă crezi că aşa este.

Îmi este greu să-ţi scriu într-o scrisoare totul, chiar de ţi-aş scrie o sută de pagini.

Te rog însă pe tine să sesizezi singur ce nu pot scrie şi să mă înţelegi.

Te rog încă o dată iartă-mă că te supăr şi consideră neavenită această scrisoare în cazul când ţi-e imposibil să-mi trimiţi banii aceştia.

Te îmbrăţişez cu dragoste, pe tine şi pe Elly.

M.B.

Roman, 6.X.1937

Iubitul meu Geo Bogza.

Te rog iartă-mă că nu ţi-am mulţumit până acum pentru banii trimişi. Cu atât mai mult cu cât suma de 3.000 lei a întrecut aşteptările mele şi îmi va fi de mare folos.

Zilele astea am fost amărât, plictisit, în coapsă mi s-a umflat un abces şi s-a format o nouă fistulă, însă acum îmi este mai bine, mai ales că au trecut şi căldurile şi a început să plouă.

Pentru mine ploaia nu este o simplă satisfacţie, este o adevărată răzbunare.

Te îmbrăţişez cu dragoste pe tine şi pe Elly.

M. Blecher

142

Roman, 22. XI. 1937

Iubiţii mei Geo şi Elly.

Vă trimit câteva specialităţi romaşcane.

Când am pus pastrama în hârtie era caldă şi se poate întâmpla să capete nişte pete albe care însă nu înseamnă nimic şi se iau jos, vă scriu asta pentru a vă asigura că pastrama este cât se poate de proaspătă, puteţi de altfel s-o ţineţi într-un loc rece mai multe zile.

Vă rog a-i da să guste şi lui Victor Brauner1 şi dacă îi place îi voi trimite şi lui. Vă rog nu uitaţi asta.

Cu multă dragoste, vă sărut.

M. Blecher P.S. Vă voi trimite şi curcan însă acum nu sunt graşi şi buni.

Roman, 15. XII.1937

Iubitul meu Geo Bogza, îţi anunţ că a fost la mine Sebastián şi te rog să-l întrebi cât i-am vorbit despre tine şi ştii tu singur foarte bine ce bucurie mi-ar face venirea ta cu Elly pentru câteva zile, va fi reducere la tren, la ziar cred că vei fi liber încât te rog, te rog câte se poate de mult vino de Crăciun la mine.

Îţi voi ceti din cartea mea *Vizuina luminată2*, pe care o scriu acum, i-am cetit şi lui Sebastián şi îţi poate şi el spune dacă i-a plăcut.

1 Victor Brauner (1903 – 1966), pictor român. Carte publicată postum, „Cartea românească", Bucureşti, 1971.

143

Cred şi sper că mai ales Elly va insista ca să veniţi şi pentru treaba asta o sărut cu dragoste prietenească.

Te aştept, vă aştept şi vă sărut.

M. Blecher

Roman, 20.11.1938

Iubitul meu Geo Bogza, îţi scriu doar câteva cuvinte pentru a-ţi spune că mi-ai făcut o imensă, extraordinară bucurie cu scrisoarea în care îmi ceri articolul şi l-am început în aceeaşi zi, dar apoi am avut junghiuri în şale şi cu toată părerea mea de rău n-am putut să scriu până acum când voi reîncepe şi cred că îl voi isprăvi.

Îţi voi trimite deci acest articol probabil peste câteva zile. Cu mult dor mă gândesc la tine şi la Elly şi aş vrea să vă văd dar ştiu că nu se poate. Vă îmbrăţişez şi vă sărut cu drag.

M. Blecher

Roman, 2. III.1938

Iubitul meu Geo Bogza, îţi trimit alăturat articolul 1, poate fi cu semnătura mea sau cu iniţiale, cum vrei tu şi unde vrei, dacă îl crezi bun. Te rog scrie-mi ce crezi despre el.

Tot ce-am spus în el este în sufletul meu însă mai tumultuos şi mai plin.

Te iubesc, te sărut, pe tine şi pe Elly.

M. Blecher îţi anunţ că a apărut tradus în idiş romanul meu. Pentru corecturi fă-le tu singur, te rog foarte mult.

Roman, 2. IV.1938

Iubitul meu Geo Bogza, îţi mulţumesc mult pentru ziarele trimise unde am văzut publicat articolul meu1.

Te rog treci pe la „Vremea" şi vezi dacă se poate să mai încasezi bani, dacă au mai vândut până acum exemplare, mi-ar trebui mult banii aceştia.

Îţi anunţ că sora şi cumnatul meu sunt în Bucureşti unde s-au stabilit, şi voi veni şi eu poate spre toamnă, când nu va mai fi cald, să stau acolo.

Cu sănătatea o duc binişor, îţi voi mai scrie zilele acestea.

Te sărut cu dragoste pe tine şi pe Elly.

M. Blecher

Roman, 15. IV. 1938

Iubitul meu Geo Bogza, îţi mulţumesc pentru admirabila scrisoare ce mi-ai trimis-o.

Probabil *Geo Bogzu*: *Ioana Maria*.

1 Probabil M. Blecher, *Geo Bogza*: *Ioana Maria*, „Lumea

românească", An II, nr. 287 din 18 martie 1938.

144

145

Când ne vom vedea îţi voi vorbi şi explica de ce nu-ţi pot scrie acum mai mult.

Ştii că am o enterită care mă neurastenizează, iată că în plus am avut şi o intoxicaţie cu bismut zilele acestea

Te rog crede-mă că trec prin disperări şi amărăciuni extraordinare.

Îţi mulţumesc mult de tot şi te rog primeşte toată dragostea mea, tu şi Elly, vă iubesc mult, vă îmbrăţişez şi vă sărut cu toată dragostea.

M. Blecher

SCRISORI CĂTRE POMPILIU CONSTANTINESCU

Roman, 16.111.1936

Stimate domnule Pompiliu Constantinescu, Cu mare şi profundă emoţie am cetit în „Vremea" de săptămâna acesta cronica dvs. în care vorbiţi atât de elogios despre cartea mea1.

Când asemenea aprecieri sunt susţinute de fine intuiţii I

explicări, aşa cum aţi făcut dvs., atunci publicarea cărţii mele capătă pentru mine adevăratul ei sens.

1 Pompiliu Constantinescu, *M. Blecher*: *întâmplări în irealitatea imediata*, „Vremea", An IX, nr. 429 din 15 martie 1936, p. 11 şi *Scrieri*, vol. I, EPL, Bucureşti, 1967, p. 314 – 320.

146

Vă mulţumesc mult şi în acelaşi timp vă mulţumesc pentru încrederea ce mi-aţi arătat-o întotdeauna cu prilejul colaborărilor la „Vremea".

Vă rog credeţi în sentimentele mele de perfectă consideraţie.

M. Blecher

Roman, 27.1.1937

Stimate domnule Pompiliu Constantinescu.

Cu mare întârziere vă scriu aceste rânduri, pentru a vă spune emoţia şi bucuria imensă ce le-a adus cronica dvs., atât de înţelegătoare1.

Tot ce-aţi spus acolo a avut un vibrant ecou în cele mai adânci regiuni sufleteşti ale mele. Îmi pare bine că efortul meu a prezentat pentru dvs. atâta interes. Vă mărturisesc că sunt foarte sensibil la

mărturiile pe care le suscită cărţile mele, dar mai cu seamă la acelea de calitatea şi conştiinciozitatea de riguros examen literar ca ale dvs.

Zilele acestea am avut câteva amărăciuni şi supărări, cu totul în afară de literatură, care, până azi, m-au împiedicat să vă scriu.

Încă o dată, iertaţi-mi această întârziere şi vă rog să credeţi în sentimentele cordiale ce vă păstrez.

M. Blecher

1 Pompiliu Constantinescu, *M. Blecher*: *Inimi cicatrizate*, „Vremea", An X, nr. 471, din 17 ianuarie 1937, p. 4, şi în *Romanul românesc interbelic*, Ed. „Minerva", Bucureşti, 1977, p. 238 – 241 şi în *Scrieri*, ed. cit., vol. I, p. 318 – 320.

147

SCRISORI CĂTRE LUCIA DEMETRIADE-BĂLĂCESCU1

M. Blecher

Vous remercie beaucoup pour les portraits2.

Quelles choses admirables vous venez de in envoyer! Je n'ai pas assez de mes yeux pour regarder, je vous assure. La beaute n'est pas pour vous un vain moţ, elle palpite comme un oiseau vivant dans chaque dessin. Et cu'aimer mieux? Les couleurs şi fraâches des grands dessins (je vous ai dit, je crois, que vous n'avez jamais des couleurs banales) ou la composition şi pleine de science et d'harmonie surtout des reproductions photographiques? Celles-ci sont irresisti-blement belles. Laissez-moi's.v.p. encore quelques moments le carton. Merci3.

Vous ne pouvez pas savoir, Madame, quel plaisir vous venez de me faire; le dessin est purement exquis et c'est un veritable bonheur d'avoir choisi un objet qui me fasse rappeler chaque jour votre art.

1 Scrisorile nedatate sunt din perioada: toamna anului 1933 – primăvara anului 1934, când M. Blecher şi Lucia Demetriade-Bălăcescu erau internaţi la sanatoriul din Eforie.

2 M. Blecher vă mulţumeşte pentru portrete, (carte de vizită, n.ed.).

3 Ce lucruri admirabile mi-aţi trimis! Vă asigur că nu mă mai satur privindu-le. Pentru dumneavoastră, frumuseţea nu este un cuvânt deşert, ea palpită, în fiecare desen, ca o pasăre vie. Şi ce să-mi placă mai mult? Culorile atât de proaspete ale desenelor de mari dimensiuni (cred că v-am spus-o, nu aveţi niciodată culori banale) sau compoziţia atât de plină de ştiinţă şi de armonie, mai ales a reproducerilor fotografice? Acestea sunt irezistibil de frumoase.

Lăsaţi-mi, vă rog, tablourile încă câteva momente. Mulţumesc.

148

Tous les matins, en arrachant les feuilles de mon calen-drier, je commencerai mă journee avec ces couleurs belles et fraâches.

Merçi beaucoup.

M. Blecher1

J'ai travaille toute la journee, je suis quelque peu fatigue et je ne puis venir malgré mon grand deşir. Veuillez je vous prie de me preter pour quelques jours Petrarca. Ce sera un merveilleux repos. Merçi bien.

M.B.2

Voicile nu que vous devrez travailler, le sujet importe peu, c'est une dormeuse avec une echarpe bleue sur les hanches mais je vois surtout la realisation: le corps de la femme brun est dessine comme les deux femmes que vous mettez sur le catalogue, les contours du corps se feraient par des touches fortes d'encre de Chine, genre Braque, comme vous în avez montre a „L'Art" et l'harmonie du brun, noir et bleu sera celui-ci meme qu'on trouve dans „L'Art" et qui est immensement artistique.

1 Nu puteţi şti, Doamnă, ce plăcere mi-aţi făcut: desenul este pur şi simplu încântător şi este o adevărată bucurie de a fi ales un obiect care să îmi amintească în fiecare zi de arta dumneavoastră.

În fiecare dimineaţă, când smulg filele calendarului, îmi voi începe ziua cu aceste culori frumoase şi proaspete.

Mulţumesc mult.

M. Blecher

Am lucrat toată ziua, sunt destul de obosit şi nu pot veni, deşi aş dori foarte mult. Aţi putea, vă rog, să-mi împrumutaţi pentru câteva zile Petrarca? Va fi un repaus minunat. Vă mulţumesc.

L

149

Vous pouvez plăcer la femme sur un divan et ne pas la laisser dormir en l'air, dans ce caslă, Ies fleurs du divan seront au pinceau comme dans le dessin de Dufy, le tableau qui pend au mur1.

Pour le vin: groupe de trois personnages, construction en triangle.

En bas une femme morte avec une blessure au coeur et le couteau du crime a cote.

Par dessus, l'homme assis sur une banquette qui aspire de ses regards une coupé de vin que lui offre une femme avec le sourire. La femme morte et celle qui offre le vin doivent ressembler, faites-leur par exemple la meme coiffure blonde. Ici le vin sera le symbole de l'oubli, comme d'ailleurs să realite aussi.

Pour l'amour il y a d'abord la photo ci-jointe qui n'est pas sérieuse. Le sujet sérieux serait: un homme nu regardant dans une glacé enorme une femme endormie, expression de bonheur de l'homme. Son corps doit se reflecter dans la glacé. Cest l'image de l'amour proustien. L'amour par reflet et dans lequel entre toujours du narcissisme.

Enfin pour la jalousie je crois votre idee très bonne, pour-quoi la changer? Vous pourriez peut-être faire une femme tombee dans la rue, Ies bras etendus, une vraie croix humaine

1 Iată nudul pe care ar trebui să-l lucraţi, subiectul contează mai puţin, e o femeie adormită cu o eşarfă albastră pe şolduri, dar văd mai ales realizarea: corpul brun al femeii, desenat ca al celor două femei pe care le-aţi pus pe coperta catalogului; contururile corpului s-ar face prin trăsături puternice în tuş, gen Braque, aşa cum mi-aţi arătat în „Arta", iar armonia brunului, negrului şi albastrului va fi chiar aceea din „Arta", care este foarte artistică.

Puteţi să aşezaţi femeia pe un divan, să n-o lăsaţi să doarmă în aer, în acest caz florile divanului vor fi trase din penel ca în desenul lui Dufy, tabloul care e agăţat pe perete.

150

sur le sol, tandis que plus loin s'éloignént un jeune homme au bras d'une tres jolie femme en robe à la longue traâne et dont la traâne est un peu sur le corps de la femme etendue, comme si les deux amoureux seraient passe par desous son corps. Les ongles de la femme tombee penetrent dans le sol, de douleur.

Veuillez me renvoyer la photo truquee. Merçi.1

Merçi pour les photos d'Italie, aurais prefere avoir vos explications… on se verra (d'ici cinq ans par exemple…) et vous în en parlerez.

Pour le telephone vous ne me devez rien puisqu'on în a appele de Bucarest et ensuite ai parte de beaucoup de choses qui n avaient rien a voir avec votre question.

Voici les sujets demandes:

Titre: Cabaretul „La Poetul Ovidiu”.

1 Pentru vin: grup de trei personaje, construcţie în triunghi.

Jos, o femeie moartă, cu o rană în inimă, cuţitul crimei alături.

Deasupra, bărbatul aşezat pe o banchetă, care soarbe din priviri o cupă cu vin pe care i-o oferă, surâzând, o femeie. Femeia moartă şi cea care oferă vin trebuie să semene, să le faceţi, de exemplu, părul blond. Aici vinul va fi simbolul uitării ca, de altfel, şi realitatea ei.

Pentru dragoste există mai întâi fotografia alăturată, care nu este serioasă. Subiectul serios ar fi: un bărbat gol privind într-o oglindă enormă o femeie adormită, expresia de fericire a bărbatului. Corpul său trebuie să se reflecte în oglindă. Este imaginea iubirii proustiene. Dragoste prin reflectare unde intră întotdeauna şi narcisism.

În fine, pentru gelozie cred că ideea dumneavoastră este bună, de ce să o schimbaţi? Aţi putea să faceţi, poate, o femeie căzută pe stradă, cu braţele întinse, o adevărată cruce umană pe pământ, în timp ce, în Planul al doilea, se îndepărtează un tânăr, la braţul unei fete foarte dră-Suţe, în rochie cu trenă lungă; trena cade peste puţin corpul femeii întinse, la şi cum cei doi îndrăgostiţi au trecut peste corpul ei. Unghiile femeii căzute străpung pământul, de durere.

V rog să-mi înapoiaţi fotografia trucată. Mulţumesc.

151

Tout le monde saura qu’il s-agit d’une taverne a Constantza.

Plan a gauche: un noir, vieux feheveux poivre et se) edente, assis au piano, îi tourne la fete vers la salle et rit de ses larges levres; au milieu un couple de danseurs (danse marin, connaissez-vous cela? comme une figure de quadrille, le marin est separe de să partenaire, ils se tiennent par le petit doigt et un peu renverses sur le dos se regardent dans les yeux). Plan a droite: un marin avec une poule a sa table, table sans nappe, bouteille verte; on voit au fond sur une banquette des bonshommes et des femmes (c’est a Constantza donc un d’entre les types peut avoir un fez sur la fete); atmosphere Kyra Kyralina.

Plage. Titre: „Înainte de siestă”. Element decoratif: un pepene. Familie bourgeoise, pere gros et rouge couche sur les dos, lisant le journal, la maman enorme partage la pasteque, enfant habille en marin, pieds nu-s, doigts dans le nez, jeune fille qui lit à l’ecart, livre couvertures roses etc.

Puis deux dessins tout a fait pour vous:

Titre „Parsifae”: une jeune femme quelque peu demodee mais plantureuse, decoletee, velours, dentelles, ombrelle. Ete. Prairie. Taureau regardant enrage derrière une haie. Ex-pression un peu beate de la femme qui tient par les bras son mari, de toute evidence impuissant etc.

c’est le titre, „Parsifae”, qui fera ici tout.

Enfin: titre „Desen pentru o povestire erotică”.

Vous avez devine de quoi îi s-agit. Mon bonhomme (geambaş de cai), melon (qu’il garde dans la chambre!), cravate rose, pardessus, bagues aux doigts, sur une chaise. Premier plan: petit table chargee de tartines, „samovar”, confitures. Femme blonde en peignoir vert, ouvert devant de tout son long, debout, prepare une tartine; sur le canape femme allongee, brune, nu e, tres longs bas de soie, fleur rouge dans les cheveux, pantoufles rouges. Le bonhomme à la bouche ouverte, îi explique quelque chose; faire ressortir le contraste

152

entre les femmes „toutes choses” et le type ahuri qui n-a meme pas enleve son pardessus.

M.B1.1

1 Vă mulţumesc pentru fotografiile din Italia, aş fi preferat să am explicaţiile dumneavoastră... ne vom vedea (peste cinci ani, de exemplu...) şi îmi veţi vorbi despre acestea.

Nu-mi datoraţi nimic pentru telefon pentru că m-au sunat de la Bucureşti şi apoi am vorbit multe lucruri care nu aveau de-a face cu întrebarea dumneavoastră.

Iată subiectele cerute:

Titlu: Cabaretul „La Poetul Ovidiu”. Toată lumea va şti că este vorba de o tavernă la Constanţa.

Plan stânga: un negru, bătrân (păr cărunt), ştirb, aşezat la pian, se întoarce spre sală şi râde, cu buzele lui groase; în centru, un cuplu de dansatori (dans marinăresc, îl cunoaşteţi? Ca o figură de cadril, marinarul este separat de partenera lui, se ţin de degetul mic şi, puţin lăsaţi pe spate, se privesc în ochi). Plan dreapta: un marinar cu o cocotă la o masă fără faţă de masă, sticlă verde; în spate se văd, pe o banchetă, bărbaţi şi femei (fiind la Constanţa, unul dintre ţipi poate avea un fes pe cap); atmosferă Kyra Kyralina.

Plajă. Titlu: „Înainte de siestă”. Element decorativ: un pepene. Familie burgheză, tatăl gras şi roşu, culcat pe spate, citind ziarul;

mama, enormă, taie pepenele, băiatul îmbarcat în marinar, cu picioarele goale şi degete în nas, fata care citeşte, deoparte, o carte cu coperţi roz etc.

Apoi două desene special pentru dumneavoastră:

Titlul „Parsifae": o femeie tânără, întrucâtva demodată dar planturoasă, decoltată, catifea, dantele, umbreluţă. Vară. Câmpie. Taur privind furios de după un gard. Expresie niţel prostească a femeii care-şi îmbrăţişează soţul, evident neputincios etc.

Titlul „Parsifae" va face aici totul.

În fine, titlul „Desen pentru o povestire erotică".

Aţi ghicit despre ce este vorba. Omul meu (geambaş de cai), cu melon (pe care-l poartă şi în cameră!), cravată roz, pardesiu, inele în degete, aşezat pe un scaun. Prim plan: o măsuţă plină de tartine, „samovar", dulceţuri. O femeie blondă, în picioare, în capot verde, deschis în faţă, Pregăteşte o tartină; pe canapea, o femeie întinsă, brună, goală, cu ciorapi foarte lungi, de mătase, cu o floare roşie în păr, cu papuci roşii. Omul are gura deschisă, explică ceva; să reiasă contrastul dintre femeile Plictisite şi tipul buimac, care nici n-a apucat să-şi scoată pardesiul.

153

Je viens de trouver le sujet de la troisième histoire qui *depasse de beaucoup* les deux autres: il y a dans celle-ci une negresse, ainsi que vous l'avez deşire, une bete, un sânge, et un blanc; il y a ainsi les voluptes les plus rares et la fin me paraît l'atrocite la plus horrible que l'on puisse imaginer. Vous verrez bien. Pour l'instant je me mets vite a dormir.

M. El.1

Quelques bonnes trouvailles mais l'humour est a base des reminiscences littéraires ce qui gate un peu la fraâcheur des images (Cocteau a raison: il faut desapprendre a être intelligent). Merçi bien.2

I regret very much but I cannot come this afternoon, first because I am not shaved and secondly because I am very busy. But don't mind („Never mind, take a capstan") and think that tomorrow we shall have perhaps „caviar" (je m'en leche les babines par avance); de you know anybody who goes at Constantza tomorrow?

Meilleures salutations.

M. Blecher

Many thanks for the matchesă

1 Tocmai am găsit subiectul celei de-a treia povestiri care le depăşeşte cu mult pe celelalte două: ea cuprinde o negresă, aşa cum aţi dorit, un animal, o maimuţă, şi un alb; sunt astfel voluptăţile cele mai rare, iar sfârşitul îmi pare atrocitatea cea mai oribilă care se poate imagina. Veţi vedea. Deocamdată mă duc repede să mă culc.

2 Câteva descoperiri fericite dar umorul are la bază reminiscenţe literare, ceea ce alterează puţin prospeţimea imaginilor. (Cocteau are dreptate: trebuie să te dezveţi de inteligenţă). Mulţumesc.

3 Regret foarte mult că nu pot veni în această după-amiază, mai întâi pentru că sunt nebărbierit şi apoi pentru că sunt foarte ocupat. Dar nu

Bonjour Madame.

Îl me vient une idée: de traduire en roumain „La Jeune Parque" et on ne mettra pas comme titre

„*Tânăra* Parcă".

parce qu-il n'y a pas beaucoup de gens en Roumanie qui sachent ce cu'est une Parque, mais bien on ecrira:

„*Tânăra* Barcă".

parce que tout le monde site cu'est ce cu'une barque. Qu'en dites-vous? Eh!

M. El.1

Chere Madame.

Vous avez dans l'exposition beaucoup des paysages, il faut en parler. Ce serait par une phrase tres simple et courte qui entrera parfaitement dans le rythme des autres. Introduire la phrase soulignee de rouge „în jurul lor palpită poezia… etc… etc… cristal şi flori *Peisagiile sunt aeriene şi inefabil de pure* în seria de desene „Arta"… construieşte arborele etc."

contează („Nu contează, ia un cabestan") şi gândiţi-vă că mâine vom avea, poate, „caviar" (îmi ling buzele de pe-acum); ştiţi pe cineva care pleacă mâine la Constanţa?

Calde salutări

M. Blecher

Multe mulţumiri pentru chibrituri.

1 Bună ziua, Doamnă.

Mi-a venit o idee: să traduc în româneşte „Tânăra Parcă" şi să nu Pun drept titlu „Tânăra Parcă", pentru că nu sunt mulţi în România care să ştie ce este o Parcă, ci să scriu „Tânăra Barcă", pentru că toată

lumea ştie ce este o barcă. Ce spuneţi? Eh!

M. El.

154

155

Vous avez ainsi une vue d'ensemble sur toute votre oeuvre: nu-s, objets, paysages et „fantaisies".

Bien a vous.

M. Blecher1

Chere Madame.

Voici a mon avis quelle serait la redaction de votre phrase:

„De obicei prefaţa unui catalog e făcută de un om celebru sau de un critic de artă.

Eu m-am adresat unui poet (necunoscut încă), poate pentru că mă înţelegea mai bine".

J'ai donc supprime „am preferat să „parce que plus bas je dis d-na L.D.B. „preferă să picteze"... et deux mots iden-tiques dans un texte şi court ne vont pas, je crois, très bien.

Puis ai mis une parenthese (necunoscut încă) pour le besoin logique de la proposition; sans parenthese il y a une petite „comprehension secondaire" qui fausserait le sens en faisant croire que „le poete" vous comprend mieux parce

1 Scumpă Doamnă, în expoziţie aveţi multe peisaje, trebuie să vorbim despre ele. Ar fi o frază foarte simplă şi scurtă care ar intra perfect în ritmul celorlalte.

Introduceţi fraza subliniată cu roşu /.../

Aveţi astfel o vedere de ansamblu asupra întregii dvs. opere: nuduri, obiecte, peisaje, „fantezii".

Al dumneavoastră.

M. Blecher

Scrisoarea se referă la textul lui M. Blecher din catalogul expoziţie* Luciei Demetriade-Bălăcescu din 1934, publicat şi în: M. Blecher, *Vizuina luminată*, ed. cit., p. 221 (n.ed.).

156

cu'il est inconnu, or le fait que ce poete est encore inconnu c'est une simple information que vous donnez au public. Mais: îi reste entendu toutefois que vous écrivez finalement ainsi que vous jugerez vous-même le mieux.

Bien a vous.

M. Blecher

Pour la signature je pense tout de meme M. Blecher écrite ainsi sans accent sur „e"; Arghezi dans le temps a admis mon nom dans ses „Bilete", tel quel Je crois dorenavant signer ainsi toujours1.

PPPS El, el, el, encore quelque chose: sur un des programmes vous avez dessine un gueridon avec un livre saint (et son signet), une photo ovale, des fleurs, a droite il y a une boate ouverte avec des choses oblongues dedans, verts

1 Dragă Doamnă.

Iată, după părerea mea, care ar fi redactarea frazei dumneavoastră /…/

Am suprimat deci „am preferat să „pentru că, mai jos, spun „Doamna L.D.B. preferă să picteze"… şi două cuvinte identice într-un text atât de scurt cred că nu merg foarte bine.

Apoi am pus o paranteză (necunoscut încă) din nevoia logică a propoziţiei; fără paranteză există un mic „înţeles secundar" care ar falsifica sensul, făcând să se creadă că „poetul" vă înţelege mai bine pentru că este necunoscut, or faptul că acest poet este încă necunoscut e o simplă informaţie pe care o daţi publicului.

Dar: rămâne stabilit totuşi că, în final, scrieţi aşa cum credeţi dumneavoastră că e mai bine.

Al dumneavoastră.

M. Blecher

Cât despre semnătură cred că M. Blecher, scris aşa, fără accent pe – e; Arghezi a admis odinioară numele meu ca atare, în „Bilete". Cred la de acum înainte voi semna mereu aşa.

157

(ou bien bleues? la lumière était mauvaise) cu'est ce que c'est? Cela în intrigue1.

Je viens de trouver ces numeros de „Bilete de papagal" qui vous interesseront peut-être; à la meme époque ai public des pensées detachees sous le titre LIMITES. Ces exemplaires je crois les avoir détruits mais on peut aisement les retrouver dans n'importe quelle collection complete des „Bilete" 2.

Pour essayer une diversion, le pere Noel me prie de vous transmettre ce petit paquet3.

Je suis tres triste, Madame, de ce qui vous arrive et je fals les meilleurs voeux pour votre complet et rapide retablissement.

M. Blecher4

Chere Madame.

Voici l'intention d'une longue lettre, rien que pour le besoin de sortir un peu de cel apres-midi, tout habite par mes querelles avec soeur Eugenia, soeur Bronia, soeur Netty.

1 Şi încă ceva: pe unul dintre programe aţi desenat un gheridon cu o Biblie (şi semnul de carte), o fotografie ovală, flori, la dreapta o cutie deschisă cu obiecte lungulețe în ea, verzi (sau albastre? lumina era proastă), ce înseamnă asta? Mă intrigă.

2 Tocmai am găsit numerele din „Bilete de papagal" care poate ca vă vor interesa; în aceeaşi perioadă am publicat idei răzleţe sub titlul „Limite". Aceste exemplare cred că le-am distrus dar se pot găsi cu uşurinţă în orice colecţie completă a „Biletelor".

3 Pentru a încerca o diversiune, Moş Crăciun mă roagă să vă transmit acest pacheţel.

4 Sunt foarte trist, Doamnă, de ceea ce vi se întâmplă şi vă transmit cele mai bune urări de completă şi rapidă restabilire, (carte de vizită, n.ed.) –

158

Mărioara et mon voisin de chambre (je vous en prie ne demandez rien a personne mais vous voyes bien que je ne suiş pas ce qu'on appelle „un garçon – gentil – mignon – sucre"), sinon pour le plaisir de communiquer avec vous. Serait-ce meme sans reponse possible. Pour les brouilles, tout vient de ce que ai dit ou ce que ai fait et c'est etonnant combien les gens ont la bonne volonte de se presenter comme arbitres quand on ne leur demande en fond que de vous ficher honorablement la paix. Et malheureusement mes dires me sont retournes tellement „revus et annotes dans le texte", tellement diaboliquement deformes que je suis bien oblige de decliner toute pretention de paternite. Mais assez sur ce sujet.

c'est bien triste que votre porte soit encore şi rigoureusement fermee. Hier soir 1 interne m'a dit, chez l'avocat, que cela durera encore deux semaines. En tout caz j'entends que vous allez mieux et ca me fait plaisir.

Coancidence (le mot coincidence est un de ces mots-bon-heur qui sont tres commodes et manquent totalement d'idee), on în écrit de Bucarest que quelqu'un a été à la campagne ou cette personne a une maison – et que dans la bibliothèque du frère on a trouve un dessin de

vous (original, non-reproduction).

Que vous dire encore? Savez-vous que Camelia a une tres gentille soeur, malade elle-aussi? Elle ressemble beaucoup a Camelia. Hier soir elle était dans le corridor quand on transportat les lits. Il y avait aussi des gosses de douze-treize ans avec les joues violemment fardees, quoique, me disent, elles n allaient pas jouer sur la scene.

Et puis, quoi encore? Je me suis un peu soule hier soir chez l'avocat mais c'est sans importance; şi allais mieux je ferais une „bombe" vraiment carabinee puis je partirais a Braşov.

159

Le portrait de 1 " Adevărul literar" était bien de vous? Cest revoltam a quel point on se fiche en Roumanie des droits d'auteur. Je suis certam que personne ne vous a de-mande la permission de reproduire ce portrait.

Merçi beaucoup pour *La Princesse de Clèves*; volupte reelle que de lire cela.

Pour le reste tout va bien; je vous souhaite la meilleure et la plus rapide guerison, mes voeux de bonheur pour le Nouvel An et je vous prie, transmettez mes hommages respectueux a Madame votre mere.

Tres cordialement votre.

M. Blecher

Je regrette beaucoup de ne pas pouvoir vous montrer quelques photos que je viens de recevoir de France et que je dois malheureusement retourner1.

1 Dragă Doamnă.

Iată intenţia unei scrisori lungi, doar din nevoia de a ieşi puţin din această după-amiază, ocupată de ciondănelile cu sora Eugenia, sora Bronia, sora Netty, Mărioara şi cu vecinul meu de cameră (vă rog să nu întrebaţi pe nimeni nimic, dar vedeţi, de bună seamă, că nu sunt ceea ce se numeşte, „un băiat drăguţ, minion, de zahăr"), dacă nu din plăcerea de a comunica cu dumneavoastră. Ar putea fi chiar fără răspuns. Cât despre certuri, totul provine de la ceea ce am spus sau ce am făcut şi este uimitor cât de săritori sunt oamenii să-ţi fie arbitri, când tu nu le ceri, în fond, decât să te lase în pace. Şi, din nefericire, spusele mele îmi sunt întoarse într-atât de „revăzute şi adnotate" în text, într-atât de diabolic deformate, încât sunt obligat să declin orice pretenţie de paternitate. Dar destul cu acest subiect.

Este foarte trist că uşa dumneavoastră rămâne în continuare

ferm închisă. Aseară internul mi-a spus, la avocat, că aceasta va mai dura încă două săptămâni. În tot cazul, aud că sunteţi mai bine şi asta îmi face plăcere.

Coincidenţă (cuvântul coincidenţă este unul dintre cuvintele miraculoase, care sunt foarte comode şi sunt total lipsite de conţinut).

M. Blecher

Remercie pour les voeux et vous souhaite une très bonne année, remplie de bonheur et des miracles1.

This afternoon visits are permitted. Please say to the doctor that you are tired and you cannot give him the english lesson. I shall come to half past two if that derange not you, naturally. I should be pleased to see you a little sooner. We shall not make very much noise and nobody would say a mi-au scris de la Bucureşti că cineva a fost la ţară, unde această persoană are o casă, şi că în biblioteca fratelui a găsit un desen făcut de dumneavoastră (original, nu reproducere).

Ce să vă mai spun? Ştiaţi că Camelia are o soră foarte drăguţă, bolnavă şi ea? Seamănă mult cu Camelia. Aseară era pe coridor când transportau paturile. Erau, de asemenea, puştoaice de doisprezece treisprezece ani, cu obrajii fardaţi strident, deşi, mi-au spus, nu se duceau să joace pe scenă.

Şi ce altceva? Aseară la avocat m-am cherchelit puţin, dar fără importanţă; dacă m-aş simţi mai bine aş trage un chef zdravăn, apoi aş pleca la Braşov.

Portretul din „Adevărul literar" era chiar de dumneavoastră? Este revoltător în ce măsură nu se ţine cont, în România, de drepturile de autor. Sunt sigur că nimeni nu v-a cerut permisiunea de a reproduce acest portret.

Mulţumesc mult pentru *Principesa de Clèves*; o adevărată voluptate s-o citeşti.

În rest, totul merge bine; vă doresc cea mai bună şi mai rapidă vindecare, urări de fericire pentru Anul Nou şi vă rog să transmiteţi omagiile mele respectuoase mamei dumneavoastră.

Al dumneavoastră, foarte cordial.

M. Blecher

Regret mult că nu vă pot arăta câteva fotografii pe care tocmai le-am mit din Franţa şi pe care, din nefericire, trebuie să le înapoiez.

M. Blecher mulţumeşte pentru urări şi vă doreşte un an foarte bun, P «n de fericire şi de miracole, (carte de vizită, n.ed.).

160

161

word. În any case you de like it seems to you to be better and I shall come when you want.

Yours.

M.B.1

Il faut me pardonner pour une plaisanterie d'hier soir et quelques mauvais propos pendant notre discussion.

Vraiment étais tres fatigue.

Et puis vous etiez şi belle que aimais mieux vous regar-der que de raisonner.

Vous în êtes tres chere.

M.B.2

Chere Madame.

Je suis reste hier un peu trop chez vous, n'est-ce pas? et peut-être vous ai-je fatiguee. Je n'ai vraiment la notion du temps et puis cela tombait bien, de pouvoir laisser mon

1 în această după-amiază vizitele sunt permise. Vă rog, spuneţi doctorului că sunteţi obosită şi că nu puteţi să-i ţineţi lecţia de engleză. Voi veni pe la ora două şi jumătate, dacă, bineînţeles, nu vă deranjează. Aş fi încântat să vă văd puţin mai devreme. Nu vom face mult zgomot şi nimeni nu va spune nimic. În orice caz, voi veni când credeţi că este mai bine.

Al dumneavoastră.

M.B.

2 Trebuie să mă iertaţi pentru o glumă de aseară şi pentru cuvintele nepotrivite din discuţia noastră.

Eram, într-adevăr, foarte obosit.

Şi apoi, eraţi atât de frumoasă încât am preferat să vă privesc, nu să raţionez.

Îmi sunteţi foarte dragă.

M.B.

162

voisin tout seul avec ses parents et puis, et puis, ce n'est pas ju tout cela que je veux vous dire, mais bien ceci: que je suis tres heureux de pouvoir venir chez vous, comme dans un îl ot, pour me reposer, après avoir navigue tant et şi mal dans le sanatorium. Vos conversations me sont extremement agreables et je vous en suiş tres

reconnaissant.

H ne faut pas chercher dans ce billet des phrases mais tout simplement une pensée de moi qui s'adresse d'elle-mêmes a vous.

M. Blecher

PS Ci-joint un autre portrait; je suis sur la voie.

PPS. Pourriez-vous în envoyer l'almanach que je vous ai prete? Je voudrais l'expedier a un a-mi roumain, à l'etran-ger. Pretez-moi aussi, s'il vous plaît, Pouchkine. Merci1.

Vous venez Madame de in infliger un bien cruel affront. Vous avez su me toucher au plus vif de mă sensibilite. Je le merite bien. Îl fallait que je cache toute mon amertume derrière un sourire. C'est la seul chose qui me soit permise.

1 Dragă Doamnă.

Ieri am stat un pic cam mult la dumneavoastră, nu-i aşa? şi poate v-am obosit. Într-adevăr, nu am noţiunea timpului şi apoi aceasta a căzut bine, ca să-l las pe vecinul meu singur cu părinţii lui şi apoi, şi apoi, nu asta vreau să vă spun, ci iată ce: cât sunt de fericit să pot veni la dumneavoastră, ca într-o insulă, pentru a mă odihni, după ce am navigat atât de mult şi atât de prost prin sanatoriu. Conversaţiile dumneavoastră îmi sunt foarte agreabile şi vă sunt foarte recunoscător pentru ele.

Nu trebuie să căutaţi fraze în acest bilet, ci pur şi simplu un gând de-al meu care se adresează dumneavoastră.

M. Blecher

P-S. Alătur un alt portret; sunt pe calea cea bună.

P-ţi. S. Aţi putea să-mi trimiteţi almanahul pe care vi l-am împrumu-lat-Aş vrea să-l expediez în străinătate, unui prieten român. De asemenea, vă rog să-mi împrumutaţi Puşkin. Mulţumesc.

163

Je sens que vous în en voulez terriblement. Vous avez raison, mais alors a qui bon mes sentiments d'amitie?

Que voulez-vous faire avec? Me les renvoyer comme le livre?

Puissions-nous sortir un jour de cette inextricable situation et je vous souhaite, Madame, autant de bien que vous ayez pu – et voulu peut-être – me faire du mal.

Tres respectueusement votre.

M. Blecher1

Madame.

Îl m'aimporte de savoir şi sincerement vous în en voulez ou non.

Peut-être cu'hier vous avez bien compris que je suis „iezuite", je sais quelqu'un a qui cela ferait plaisir, mais je ne crois pas l'etre. Comment pourrais-je penser mal d'un article don't je n'ai pas la une seule phrase? Ah, comprenez, je vous prie, Madame, que c'était une plaisanterie, rien que cela, absolument isolee de toute pensée.

Cest toujours avec grand plaisir que je viens chez vous mais de me savoir supconne de „byzantinisme" me rendrait

1 Mi-aţi adresat, Doamnă, o cruntă jignire. Aţi ştiut să-mi loviţi în plin sensibilitatea. O merit cu prisosinţă. Trebuia să-mi ascund întreaga amărăciune în spatele unui surâs. Este singurul lucru ce-mi este permis.

Simt că-mi purtaţi o pică teribilă. Aveţi dreptate, dar atunci la ce bun sentimentele mele de amiciţie?

Ce doriţi să faceţi cu ele? Să mi le înapoiaţi aşa cum mi-aţi înapoiat cartea?

De-am putea ieşi odată din această situaţie inextricabilă şi vă doresc Doamnă, tot atâta bine cât rău aţi putut – şi poate aţi dorit – să-mi faceţi-Al dumneavoastră, foarte respectuos.

M. Blecher ces visites impossibles. Je vous prie, Madame, de ne pas în en priver.

Respectueusement votre.

M. Blecher1

Chere Madame.

Ceci pour vous dire que je vous approuve entierement; donnez-moi tous les torts şi cela peut vous procurer un instant de bonheur, je merite toutes les accusations. Vraiment je suis trop vil dans un monde trop beau el, certainement, c'est un crime que d'avoir un coeur bizarre, sensibile par exemple (ah! y pense, c'est épouvantable, şi je n'avais pas ete malade cela n existerait pas aujourd'hui).

Permettez-moi de vous envoyer mon hommage le plus pur (şi jamais je suis capable de purete) et de vous assurer que jamais les pensées que vous me pretez ne m-ont effleure un seul instant.

Cet ignoble.

Blecher

Doamnă.

Contează să ştiu, sincer, dacă îmi purtaţi sau nu pică.

Poate că ieri aţi înţeles că sunt „iezuit", ştiu pe cineva căruia i-ar face Plăcere aceasta, dar eu nu cred să fiu. Cum aş putea avea o părere proastă despre un articol din care n-am citit o singură frază? Ah, Doamnă, înţelegeţi, vă rog, că nu era decât o glumă, absolut izolată de orice gând.

Vin întotdeauna cu mare plăcere la dumneavoastră, dar să mă ştiu bănuit de „bizantinism" mi-ar face aceste vizite imposibile. Vă rog, doamnă, să nu mă privaţi de ele.

Al dumneavoastră respectuos.

M. Blecher

164

165

Ces jours-ci je vous demanderais, şi cela ne vous derange pas, de in envoyer quelque chose et après je ne vous importunerai plus1.

Chere Madame.

Cest l'essentiel que je ne vous ai pas dit… je suis peine que tout soit arrive a cause de moi et je ferais tout pour vous sortir de ce marasme.

Esî-ce que vous ne saviezpas qu'il ne în est pas du tout indiferent que vous souffriez? Votre „egoisme" vous aveuglerait-il a tel point?

Je suis preţ, contre mon deşir et *contre mon coeur*, de ne venir jamais plus vous voir, şi cela devrait vous aider en quelque chose.

Je suis heureux de votre confiance mais elle ne servirăit a rien şi je ne pourrais reellement vous faire du bien.

Votre tout devoue et un peu malheureux.

M. Blecher2

ne

1 Dragă Doamnă.

Vă scriu pentru a vă spune că vă aprob întru totul; învinuiţi-mă dacă aceasta vă aduce o clipă de fericire, merit toate acuzaţiile. Într-adevăr, sunt prea nevrednic într-o lume prea frumoasă şi este, cu siguranţă, o crimă să ai o inimă bizară, sensibilă, de exemplu (ah! mă gândesc, e îngrozitor, dacă n-aş fi fost bolnav, aceasta n-ar mai exista astăzi).

Permiteţi-mi să vă trimit omagiul meu cel mai pur (dacă sunt eu capabil de puritate) şi să vă asigur că niciodată ideile pe care mi le atribuiţi nu mi-au trecut o singură clipă prin cap.

Infamul de

Blecher

Peste câteva zile o să vă rog, dacă nu vă deranjează, să-mi trimiteU ceva, iar după aceea n-o să vă mai sâcâi.

2 Dragă Doamnă.

Nu v-am spus esenţialul... sunt mâhnit că totul s-a întâmplat d'° cauza mea şi as face orice ca să vă scot din acest marasm.

En signe d'une amitie affectueuse et sincere que rien demolira jamais plus.

M. Blecher1

Cette nuit je vous ai rêve, îi est tres tot le matin et je remâche les bribes du rêve, c'est pourquoi je le mets vite sur papier. Vous etiez dans un jardin que je connais, sur une terrasse, appuyee a une balustrade. Moi je passais par ta, mais je ne vous ai pas aperşue tout de suite; îi n'y a que plus loin, en entendant soudainement votre voix, que je vous ai reconnue. J'ai retourne sur mes pas; vous n etiez pas tres contente de mă presence, toutefois vous ne me laissiez pas trop voir cela. Vous alliez a un concert, ai demande de vous aceompagner. Ce concert avait lieu dans une chambre de „Regină". Je sentais que votre mecontentement a mon egard deveneait plus grand et je vous ai quitte. Je me vais dans la petite rue entre „Regina" et la „Villa Normande" cherchant a vous voir à la fenetre. Tout d'un coup je me rendis compte que je vous verrai mieux de la „Normande" et y suiş alle dans le jardin. Ici le rêve change d'allure et de logique.

Tout autour de la pelouse principale les malades faisaient leur cure de soleil ou bien exposaient differents objets don't

Nu ştiaţi că nu-mi este deloc indiferent dacă suferiţi? Să vă orbească „egoismul" într-atât?

Sunt gata, împotriva dorinţei şi inimii mele, să nu mai vin niciodată să vă văd, dacă aceasta v-ar ajuta în vreun fel.

Sunt fericit de încrederea dumneavoastră, dar aceasta n-ar servi la nimic dacă în realitate nu vă pot face bine.

Al dumneavoastră devotat şi puţin mâhnit.

M. Blecher

1 Semn al unei prietenii afectuoase şi sincere, pe care niciodată nimic n-o va mai strica.

M. Blecher

la signification semblait intimement liee a leur vie. *Hs exposaient leur „qualites individuelles*!" Ce n était pas de symboles mais quelque pârtie materielle de leur existence intérieure (abstraite). Par exemple, je vis une statuie en bois, poussiereuse, reprezentant un vieillard jouant du violon. Cette statuie était celle d'un grand malade maniaque (!) qui montrait ainsi son ennui. Ou bien îi se peut que la statuie était exposee *à la place du malade* pour faire le traitement de soleil tandis que lui îi vaquait a d'autres occupations. (Ces rêves ont leur comique, je me rappelle que dans un autre rêve, comme étais avec des vetements tres sales et cu'un a-mi me demandait la raison de ce fait, je repondis que „par economie je ne brosse mes habits depuis quelque temps, *cu'a l'intérieur* pour ne pas les user trop"). Plus loin il y avait un cercueil couvert de violettes. Sur le couvercde un homme de care était couche. Je compris que c'était un malade qui venait de mourir et qui ne renoncait toutefois pas a „l'exposition de ses qualites". Să „qualite individuelle" etant a present la mort, îi faisait exposer son cercueil, *vide* naturellement. C'était, en somme, l'idee élémentaire qui nous hanţe tous, la survie dans la mort.

Enfin, plus loin… mais est-ce que ces choseslă vous amusent ou vous interessent? Je commence a devenir fastidieux, vraiment on peut être.

El.1

1 în noaptea aceasta v-am visat, acum este dimineaţă, devreme, iar eu refac frânturile de vis, de aceea îl pun repede pe hârtie. Se făcea că eraţi într-o grădină pe care o cunosc, pe o terasă, rezemată de balustrada. Eu treceam pe acolo dar nu v-am zărit imediat; v-am recunoscut doar ceva mai departe, auzind, brusc, vocea dumneavoastră. M-am întors; nu eraţi prea încântată de prezenţa mea, totuşi nu mi-aţi arătat-o prea mult Mergeaţi la un concert, v-am rugat să vă însoţesc. Concertul avea loc într-o cameră a hotelului „Regina". Simţeam că nemulţumirea la adresa

Comment vous sentez-vous ce soir? Quelle temperature? Merçi pour le journal. Pourriez-vous me preter *The faur pleasant plays* et le livre de Curwood? Je choisirai ce que me semblera plus facile. Ci-joint *întoarcerea din rai* que aime assez. Écrivez-moi şi vous avez la reponse de Maxy, meme şi c'est un echec – je m'attends a cela. Que pourrai-je faire pour vous apporter un soulagement? Je crois que pour votre caz le mieux c'est des cataplasmes (prişniţe calde, fainâ de in cu apă sau

glicerina cu talc), tout le temps, tout le temps. La chaleur parfois est merveilleuse pour les caz comme le votre (prière de ne pas dire au docteur que c'est mon conseil).

mea devenea mai mare şi v-am părăsit. M-am dus pe străduţa dintre „Regina" şi „Vila normandă", căutând să vă zăresc de la fereastră. Deodată mi-am dat seama că v-aş vedea mai bine de la „Normandă" şi m-am dus în grădină. Aici visul îşi schimbă aspectul şi logica.

În jurul peluzei principale bolnavii îşi făceau cura de soare sau îşi expuneau diferite obiecte a căror semnificaţie părea intim legată de viaţa lor. Îşi expuneau „calităţile individuale"! Nu erau simboluri, ci o parte materială a existenţei lor interioare (abstracte). Am văzut, de exemplu, o statuie din lemn, prăfuită, reprezentând un bătrân cântând la vioară. Această statuie era a unui bolnav maniac (!) care îşi arăta astfel plictiseala. Sau poate că statuia era expusă *în locul bolnavului* pentru a face tratamentul la soare, în timp ce el se ocupa cu altceva. (Aceste vise au comicul lor, îmi amintesc că într-un alt vis, cum aveam hainele foarte murdare şi un prieten m-a întrebat motivul acestui lucru, i-am răspuns că „de câtva timp, din economie, nu îmi perii hainele decât *în interior* ca să nu le uzez prea tare"). Mai departe era un sicriu acoperit de violete. Pe capac era culcat un om de ceară. Am înţeles că era un bolnav care tocmai murise şi care nu renunţa totuşi la „expunerea calităţilor sale"…Calitatea sa individuală" fiind acum moartea, îşi expunea sicriul, *gol* fireşte. Era, în fond, ideea elementară care ne macină pe toţi, supravieţuirea după moarte.

În fine, mai departe… dar oare aceste lucruri vă amuză sau vă interesează? încep să devin plicticos, într-adevăr poţi fi astfel.

168

169

Je presens que nous irons mieux bientôt et que cesjournees ne seront cu'un mauvais souvenir. Bien a vous.

M.B1.1

Bonjour, comment 9 a va ce matin? Comment avez vous dormi? Moi pas très bien, ai eu un horrible cauchemar et vous avez sans doute entendu vers mânuit les cris et hurlements que je poussais.

Je vous ecris şi tot pour vous prier d'ajouter dans votre lettre a Bucarest mă commission pour les chemises. Écrivez, şi vous voulez bien, que aimerais avoir une chemise bleu-ciel, tissu celulaire, et une

vert fonce; le numero est 38, il y a sur chaque chemise un petit signet ou on peut voir le numero. Je vous envoie 500 lei, Ies chemises coutent toutes les deux, je crois, 420 lei – on fera nos comptes après; şi vous avez de la monnaie vous pouvez în en envoyer car je n'ai plus d'argent, ainsi que je vous l ai dit hier. (Pentru ovreu totul e suta de lei).

1 Cum vă simţiţi astă-seară? Ce temperatură aveţi? Mulţumesc pentru ziar. Aţi putea să-mi împrumutaţi *Thefour pleasant plays* şi cartea lui Curwood? Am să aleg ceea ce mi se va părea mai uşor. Vă trimit *întoarcerea din rai* care îmi place destul de mult. Scrieţi-mi dacă aveţi răspunsul lui Maxy, chiar dacă este negativ, mă aştept la asta. Ce-aş putea face pentru a vă aduce o uşurare? Cred că în cazul dumneavoastră cele mai bune ar fi cataplasmele (prişniţe calde, făină de in cu apă sau glicerina cu talc), ţinute încontinuu, încontinuu. În cazuri cum este al dumneavoastră, căldura este uneori minunată (vă rog să nu spuneţi doctorului că este sfatul meu).

Presimt că ne vom simţi în curând mai bine şi că aceste zile nu vor mai fi decât o amintire urâtă.

Al dumneavoastră.

M. El.

170

Je travaille un peu, je veux dire que je me mets a dormir (Saint-Pol Roux quand îi faisait să sieste l'apres-midi mettait une affiche sur la porte: „Le poete travaille").

Bien le votre.

M.B1.

Pour avoir le plus tot possible ces chemises connaissez-vous quelqu'un qui vient de Bucarest ces jours-ci? Sinon c'est mieux d'en faire un paquet a mon adresse et le deposer chez Mme Balş, 100 str. Buzeşti, remerciez je vous prie votre maman de mă part. Merçi beaucoup pour tout1.

Chere Madame.

Veuillez je vous prie me passer le deuxième volume; le premier est vraiment epatant, très bien écrit, très bien construit, Ies pages qui decrivent Fenterrement de Paul sont de la „grande littérature", enfin vous verrez bien.

1 Bună ziua, cum vă simţiţi în dimineaţa asta? Cum aţi dormit? Eu nu am dormit foarte bine, am avut un coşmar oribil, mi-aţi auzit, fără îndoială, strigătele şi urletele, spre miezul nopţii. Vă scriu atât de

devreme pentru a vă ruga să adăugaţi în scrisoarea dumneavoastră pentru Bucureşti comisionul meu pentru cămăşi. Scrieţi, dacă sunteţi amabilă, că mi-ar plăcea să am o cămaşă bleu-ciel şi una verde închis, numărul este 38; pe fiecare cămaşă este însemnat numărul. Vă trimit 500 de lei, cred că amândouă cămăşile costă 420 de lei – vom face după aceea socotelile – dacă aveţi mărunt puteţi să-mi trimiteţi, pentru că nu mai am bani, aşa cum v-am spus ieri. (Pentru ovreu totul e suta de lei).

Lucrez puţin, vreau să spun că dorm (Saint-Pol Roux, când îşi făcea siesta de după-amiaza, punea un afiş pe uşă: „Poetul lucrează”).

Al dumneavoastră.

M.B1.

Pentru a avea cămăşile cât mai curând posibil, cunoaşteţi pe cineva care vine zilele acestea de la Bucureşti? Dacă nu, e mai bine să fie puse într-un pachet cu adresa mea şi să fie lăsate la doamna Balş, str. Buzeşti nr100; vă rog să-i mulţumiţi mamei dumneavoastră din partea mea. Mulţumesc mult pentru tot.

171

Excusez-moi de vous avoir retenus, vous et votre mari, şi tard hier soir, que je suis… Donc! Respectueux hommages.

M. Blecher1

Chere Madame.

Merçi beaucoup pour tout, vous ne pouviez pas rae faire plus de plaisir… vous savez combien je suis gourmand. Veuillez remercier Madame votre mere et lui presenter mes hommages. Je crois que les chemises ont coute plus cher, nous ferons nos comptes demain. Ci-joint une délicieuse comedie d’Oscar Wilde que ai la cette apres-midi, on vient tout juste de me l’envoyer. Elle est tres fine, de cette finesse ciselee qui est propre a Wilde. Il ne faut pas vous hâter pour la lire, je l ai loc.

Comment allez-vous? Que pensez-vous de mă medication heroaque? Est-ce que vous l’essayerez? J’attends demain pour venir vous voir.

Bien a vous.

M.B.2

1 Dragă Doamnă.

Vă rog să-mi trimiteţi volumul al doilea; primul este într-adevăr strălucit, foarte bine scris, foarte bine construit, paginile care descriu

înmormântarea lui Paul aparţin „marii literaturi", în fine, veţi vedea.

Scuzaţi-mă că v-am reţinut, pe dumneavoastră şi pe soţul dumneavoastră, atât de târziu, aseară, cât sunt de… Iată!

Omagii respectuoase.

M. Blecher

2 Dragă Doamnă.

Mulţumesc pentru tot, nu puteaţi să-mi faceţi o plăcere mai mare. – Ştiţi cât sunt de gurmand. Vă rog să mulţumiţi mamei dumneavoastră

172

Chere Madame.

J'ai oublié de vous faire savoir hier soir que le livre de poésies anglais c'est encore ELLE qui me la fait cădeau, ai regrette de ne pas vous l'avoir dit car le choix d'un livre revele assez souvent bien le contour spirituel d'une personne (et la poésie cu'elle aime le plus c'est „non sum qualis eram bonae sub regno Cynarae" (9 a commence: „Last night but yesternight betwixt her lips and mine…") que je trouve egalement splendide.

Je profite de cette occasion pour vous demander la traduction exacte de ces mots qui ne se trouvent pas dans mon dictionnaire: scutter et twilit.

Merçi beaucoup.

M. Blecher P.S. Pour la serviette, vous pouvez la confier au porteur de ce billet. Merçi de l'avoir gardee şi longtemps.

P.P.S. Encore quelque chose: Voulez-vous que ce soir à la „fete" je sois place a cote de vous? Dans ce caz je m'en occuperai.1

şi să-i prezentaţi omagiile mele. Cred că preţul cămăşilor a fost mai mare, vom face socoteala mâine. Vă trimit o comedie delicioasă de Oscar Wilde pe care am citit-o în această după-amiază; tocmai am primit-o. Este atât de fină, de o fineţe cizelată, care îi este proprie lui Wilde. Nu trebuie să vă grăbiţi s-o citiţi, eu am terminat-o deja.

Cum vă simţiţi? Ce credeţi despre medicaţia mea eroică? O s-o încercaţi? Aştept ziua de mâine pentru a vă vedea.

Al dumneavoastră.

M.B1.

Dragă Doamnă.

Aseară am uitat să vă aduc la cunoştinţă că volumul de poezii englezeşti este tot un cadou de la EA, îmi pare rău că nu v-am spus,

pentru ca alegerea unei cărţi dezvăluie destul de frecvent conturul spiritual al

173

Madame.

Ci joint quelques revues cu'un a-mi vient de in envoyer; gardez-les, je vous prie, precieusement, devant les envoyer a quelqu'un (ah, pas tant que ea!) et şi l'interne vous en demande (discretion) priez-le je vous prie de s-adresser directement a moi.

Vous pouvez, a part cela, Ies garder plusieurs jours (na-turellement, naturellement) c'est a dire tant que vous voulez.

Avez vous bien dormi après la fete?

Respectueusement votre.

M. Blecher1

unei persoane, iar poezia care îi place cel mai mult este „non sum qualis eram bonae sub regno Cynarae" (aceasta începe: „Last night yesternight betwixt her lips and mine…") pe care o găsesc, la rândul meu, splendidă. Profit de această ocazie pentru a vă întreba traducerea exactă a acestor cuvinte care nu figurează în dicţionarul meu: scurter şi twilit.

Mulţumesc mult.

M. Blecher

P.S. Cât despre servietă, puteţi să o încredinţaţi aducătorului acestui bilet. Mulţumesc că aţi păstrat-o atât de mult timp.

M. Blecher

P.P.S. Încă ceva: Doriţi ca astă-seară, la „petrecere", să stau lângă dumneavoastră? Dacă da, atunci mă voi ocupa eu.

1 Doamnă.

Iată câteva reviste pe care tocmai mi le-a trimis un prieten; păstraţi-le, vă rog, cu mare grijă, trebuie să le trimit cuiva (ah, nici chiar aşa!), iar dacă internul vi le cere (discreţie), rugaţi-l să mi se adreseze direct mie.

Cu toate acestea, puteţi să le păstraţi mai multe zile (firește, firește), adică atât cât vreţi.

Aţi dormit bine după „petrecere"?

Al dumneavoastră, respectuos.

M. Blecher

174

Madame.

Il fait şi beau ce matin que je ne resiste à l'idee de descen-dre et prendre l'air. Voulez-vous venir aussi? Mais pas à la veranda parce qu'il y a trop de vent.

Apportez, şi vous voulez bien, Lautréamont.

Very truly.

M. El.1

Madame.

Permettez-moi de vous offrir ce cendrier puisque vous n'en avez pas dans votre chambre. Ce n'est pas moi qui l'ale choisi mais je trouve ce vert assez joii et puis on peut aussi s-amuser a donner du sucre au cheval, de temps en temps.

Matin ales salutations.

M. Blecher.

1 Doamnă.

Este atât de frumos în dimineaţa asta încât nu rezist la ideea de a coborî şi a lua aer. Vreţi să veniţi şi dumneavoastră? Dar nu pe verandă pentru că e prea mult vânt. Aduceţi, dacă vreţi, Lautréamont.

Cu drag.

M.B1.

(Pe verso însemnări autografe Lucia Demetriade-Bălăcescu: „Au dansat ce au dansat/ Dar nimic nu au mâncat/ Au jucat, s-au învârtit/Dar mâncarea n-a sosit// Halal de-aşa amfitrion/ Tot dă zor cu'n gramofon/ Şi cu muzici săltăreţe/ Cu propouri şugubeţe/ încearcă să ne mascheze/ Şi de foame să reteze/ Orice dor// Invitaţii, vai de ei/ Au răbdat ca muştele/ Morţi de foame şi de sete/ Ar fi vrut să se îmbete", n-ed.).

175

Ceci n'est pas un cădeau, meme pas une attention, c'est un objet pour utiliser, tout simplement, la qualite du verre est assez ordinaire, ne vous faites pas d'illusions1.

Chere Madame.

Je vous remercie beaucoup pour la bouillotte et d'autant plus que vous me l'avez donnée quand vous-même vous aviez besoin d'elle. Mes douleurs sont passees et espere que vous vous sentez aussi mieux ce soir.

Ce matin vous aviez un tres joii pulover, ai oublié de vous le dire.

Est-ce monsieur Bălăcesco qui vous la apporte? (Je me souviens

a present: c'est madame votre mere qui la commence ici d'après une page de „Modes et Travaux").

Tres respectueusement votre.

M. Blecher2

Doamnă.

Perniiteţi-mi să vă ofer această scrumieră pentru că nu aveţi niciuna în camera dumneavoastră.

Nu eu am ales-o dar găsesc că verdele este destul de drăguţ şi apoi ne putem amuza dând zahăr calului, din când în când.

Salutări matinale.

M. Blecher

Nu este un cadou, nici măcar o atenţie, este doar un obiect de utilizat, calitatea sticlei este destul de ordinară, să nu vă faceţi iluzii.

— Dragă Doamnă.

Vă mulţumesc mult pentru buiotă, cu atât mai mult cu cât mi-aţi dat-o atunci când aveaţi şi dumneavoastră nevoie de ea. Durerile mi-au trecut şi sper ca şi dumneavoastră să vă simţiţi la fel de bine în seara aceasta.

Dimineaţă aveaţi un pulover foarte drăguţ, am uitat să vă spun.

Vi l-a adus domnul Bălăcescu? (Acum îmi amintesc: mama dumneavoastră l-a început aici, după o pagină din „Modes et Travaux").

Al dumneavoastră foarte respectuos.

M. Blecher

Chere Madame.

Votre petit moţ me donne une idée.

Vous pourriez dire au directeur que vous voulez faire mon portrait, que trois seances par semaine sont insuffisantes et cu'a partir de 4 1/2 îi fait nuit et on nevoit plus rien; vous lui demanderiez la permission que je vierme vous voir a d'autres heures, tot l'apres-midi par exemple etc.

Vous comprenez que le fait d'avoir cette autorisation n'impliquera guerre le portrait mais on aurait donne un coup d'epaule au reglement et on aurait obtenu un peu plus de volume pour respirer.

Écrivez-moi ce que vous en pensez.

M.B1.1

Chere Madame.

Hier soir le directeur est venu chez moi în attirer l'attention

pour les visites. Îl paraissait extrememement fâche; je suppose qu'on s'est plaint a lui d'une question purement personnelle et qui, je pense, devait rester telle. Îl serait peut-être mieux que nous attendions, pour nous voir, un certam depart… autrement l'irritation pourrait engendrer des

Dragă Doamnă.

Cuvintele dumneavoastră mi-au dat o idee.

Aţi putea spune directorului că doriţi să-mi faceţi portretul, că trei şedinţe pe săptămână sunt insuficiente şi că, începând de la 4 h30 se întunecă şi nu se mai vede nimic; să-i cereţi permisiunea să vin să vă văd la alte ore, de exemplu după-amiaza devreme etc.

Înţelegeţi că faptul de a avea acesta autorizaţie nu va implica deloc Portretul, ci ar fi dat o mână de ajutor regulamentului şi am fi obţinut Puţin mai mult spaţiu de respirat.

Scrieţi-mi ce credeţi.

M.B1.

176

177

nouveaux deboires. Je vous expliquerai, îi s-agit de la coxalgie et de l'extension.

Toutefois şi vous ne pensez pas exactement comme moi dans cette question, je vous prie de me le dire. Îl reste entendu que je viendrai quand vous în appellerez.

Je suis, d'ailleurs, preţ à suivre tous vos conseils qui pourraient vous aider a retrouver le calme, şi necessaire a votre travail.

Votre lettre d'hier în a profondement touché. Vous êtes a present en plein milieu de l'orage a cause de moi et je sens un devoir de conscience et d'amitie que de faire mon possible pour vous en sortir.

Tres cordialement votre.

M. Blecher

Ci-joint le «papier», je crois qu'il serait mieux tout de meme de signer Mihail Bera ou Minu Bera ou bien Émile Zola, ou n'importe comment, sauf M. Blecher qui fait trop hebraique peut-etre1.

1 Dragă Doamnă.

Aseară directorul a venit la mine să-mi atragă atenţia pentru vizite. Părea foarte supărat; cred că a primit o plângere într-o chestiune pur personală şi care cred că trebuia să rămână aşa. Ar fi

poate mai bine să aşteptăm, pentru a ne vedea, o anume plecare… altfel iritarea ar putea genera noi inconveniente. Vă voi explica, e vorba de coxalgie şi de întindere.

Totuşi, dacă nu gândiţi exact ca mine în această chestiune, vă rog să-mi spuneţi. Rămâne înţeles că voi veni atunci când mă veţi chema.

Sunt, de altfel, gata să urmez toate sfaturile dumneavoastră care ar putea să vă ajute să vă regăsiţi calmul, atât de necesar pentru a lucra.

Scrisoarea de ieri m-a mişcat profund. În prezent sunteţi, din cauza mea, în mijlocul furtunii şi simt o datorie de conştiinţă şi de prietenie să fac tot posibilul pentru a vă scoate din asta.

Al dumneavoastră foarte cordial.

M. Blecher

178

Voici la nouvelle adresse exacte que peut-être vous ne connaissez pas.1

Doamna Maria Ghiolu Str. Nicolae Ionescu 17 Bufet şosea Bucureşti II

Chere Madame.

Je recois quelque chose de Bucarest qui vous concerne: Mme Ghiolu me charge de vous dire cu'elle a recu votre lettre. Elle vous transmet ses salutations et dit que son impatience de vous connaître est aussi vive que la votre; malheureusement, pour l'instant, elle doit's excuser de ne pas pouvoir vous écrire, etant pârtie à la campagne ou să mere est extrememente malade, le médecin ne donne plus aucun espoir.

Very truly.

M. El.2

Anexez articolul, cred c-ar fi mai bine să semnez totuşi Mihail Bera sau Minu Bera sau Émile Zola sau nu contează cum, în afară de M. Blecher care pare, poate, prea ebraic.

1 Iată noua adresă exactă pe care poate că nu o cunoaşteţi.

Dragă Doamnă.

Am primit de la Bucureşti ceva ce vă priveşte: doamna Ghiolu mă însărcinează să vă spun că a primit scrisoarea dumneavoastră. Ea vă transmite salutări şi spune că nerăbdarea ei de a vă cunoaşte este la fel de vie ca şi a dumneavoastră; din nefericire, pe moment, trebuie să se scuze că nu vă poate scrie, fiind plecată la ţară unde mama sa e

foarte bolnavă, medicul nu-i mai dă nicio speranţă.

Cu drag.

M.B1.

179

Madame.

Excusez-moi d'avoir eu la logorrhee hier après midi; cela în arrive parfois et j'en souffre cruellement. Permettez-moi de vous rappeler le mot de Balzac dans le *Médecin de campagne*: „Il n'y a des pires bavards que les gens qui sortent de leur solitude" et aussi un autre don't je ne me souviens pas l'auteur: „Pariez donc! on dirait que vous n'avez rien a cacher".

Ci-joint quelques pages que vous pouvez garder jusqu'a vendredi.

Ah, oublié: aimerais beaucoup que vous n'en disiez rien a votre voisine de certaines „liaisons" dans le sens don't je vous ai parte hier, certes, c'est absolument superfluu de vous l'écrire et même un peu stupide de mă part.

Veuillez recevoir mes hommages respectueux.

M. Blecher1

Chere Madame.

Ci-joint les adresses et un brouillon pour la lettre du Dr. János en Angleterre. Je vous ecrirai bientôt plus, excusez-moi de ne pas l'avoir fait jusqu'a present.

Secret: Hier soir le „Videim" est venu chez moi, il y avait aussi cette chere Camelia qui était a cote de moi tout le

1 Doamnă.

Scuzaţi-mă pentru logoreea de ieri după-amiază; mi se mai întâmplă câteodată şi sufăr crunt. Permiteţi-mi să vă amintesc cuvintele lui Balzac din *Medic de ţară*: „Nu există oameni mai vorbăreţi decât cei care ies din singurătatea lor" şi, de asemenea, cum spunea altcineva „Vorbiţi, deci! S-ar zice că nu aveţi nimic de ascuns".

Anexez câteva pagini pe care le puteţi păstra până vineri.

A, era să uit: aş prefera să nu spuneţi nimic vecinei dumneavoastră despre anumite legături, în sensul în care v-am vorbit ieri; cu siguranţă, e superfluu şi chiar puţin stupid din partea mea să vă scriu aceasta.

temps. J'ai ose lui tenir la main! et comme les jeunes gens recitaient tres fort, pour me parler, elle se penchait sur moi et je

regardais de preş ses beaux yeux.

Vouz voyez donc, pas de changement, mes meilleurs sentiments.

M. Blecher1

119341

Madame.

Excusez-moi de ne pas pouvoir venir vous dire „au-revoir”. Il faut aussi tout prevoir: şi un accident (que sais-je?) în arrive, détruisez's.v.p. absolument tous mes papiers.

Tres respectueusement.

M. Blecher2

Primiţi, vă rog, omagiile mele respectuoase.

M. Blecher

1 Dragă Doamnă.

Iată adresele şi o ciornă de scrisoare pentru doctorul János din Anglia. Vă voi scrie în curând mai mult, scuzaţi-mă că n-am făcut-o până acum.

Secret: Aseară, „Videimul” a venit la mine, era şi scumpa Camelia, care a stat tot timpul lângă mine. Am îndrăznit s-o iau de mână! şi cum tinerii recitau foarte tare, ea se apleca spre mine ca să-mi vorbească şi i-am privit de aproape ochii ei frumoşi.

Vedeţi, nicio schimbare, cu cele mai bune sentimente.

M. Blecher

2 Doamnă, Scuzaţi-mă că nu pot veni să-mi iau rămas bun.

De asemenea trebuie să luăm totul în considerare: dacă aş avea un accident (cine ştie?), distrugeţi, vă rog, absolut toate hârtiile mele. Cu mult respect.

M. Blecher

180

181

1934/Ceţeudi

Chere Madame.

Ce soir je pars a Braşov. Vu ici tous mes amis. En ce moment preş de moi est Sandu Haymovici – Hay don't je vous ai souvent parte. Il a été a votre exposition et a beaucoup aime et admire vos dessins, îi a aime particulièrement „Scherzo…” Que je trouve aussi tres beau, ainsi que vous le savez. Je me permets, Madame, presenter mon ami Hay par lettre; îi vous adresse plus bas quelques lignes.

Tres cordialement votre.

M. Ble.1

Stimată Doamnă.

Cu plecăciune mă prezint, observând resemnat că m-am născut desenator şi sunt avocat. L. Demetriad Bălăcescu, L.D.B. – m-am jucat cu jucăriile împrăştiate printre bucoavnele lui Arghezi şi m-am bucurat cu ele ca şi copiii popii.

Îmi place să mă alint privindu-vă linia tandră a desenelor Dumneavoastră, să regăsesc intimităţile poetice şi câteodată să vă demasc inspiraţia atât de feminină, fină şi nuanţată de toate reminiscenţele delirurilor nocturne.

Revăd mereu „Scherzo" şi Titina şi Nuni îmi rămân prieteni.

1 Dragă Doamnă, în această seară plec la Braşov. Mi-am văzut aici toţi prietenii. În acest moment este lângă mine Sandii Haymovici – Hay – despre care v-am vorbit adesea. A fost la expoziţia dumneavoastră, i-au plăcut mult şi v-a admirat desenele, i-a plăcut mai ales „Scherzo". Pe care şi eu îl găsesc foarte frumos, după cum ştiţi. Îmi permit, Doamnă, să-l prezint, în scrisoare, pe prietenul meu Hay; vă adresează mai jos câteva rânduri-Cu multă cordialitate, al dumneavoastră.

M. Ble.

182

Când depărtarea nu va exista voi alerga să vă sărut într-adevăr mâinile – nu ca acum, la sfârşit de rânduri – mâinile pe care le-aţi împrumutat desigur de la vreun înger înainte de coborârea Dumneavoastră printre oamenii răi.

Max Blecher şi eu credem în icoanele frumosului; el mi-a îndreptat îmbinata mea admiraţie către Dumneavoastră.

Sandu Haimovici

1935/, Vendredi

Chere amie.

Je viens de recevoir votre carte. En effet Mme Garoiu est venue me voir avant-hier. Elle vous a écrit sans doute. Je suis content que vous allez mieux, moi aussi je me remets un peu.

Ci-joint la plaquette1. Je vous enverrai bientôt des revues avec des poèmes de moi. En ce moment je tache definir un livre plus important, je veux dire de deux-trois cents pages et qui paraîtra peut-être cel automne2.

Écrivez-moi şi vous dessinez.

Toute mon amitie.

M. Blecher

Veuillez în écrire combien je dois au docteur pour les certificats, n oubliez pas, merçi beaucoup3.

Probabil *Corp transparent* (n.ed.).

Probabil *întâmplări în irealitatea imediată* (n.ed.).

Dragă prietenă.

Tocmai am primit cartea poştală. Într-adevăr, doamna Garoiu a venit să mă vadă alaltăieri. V-a scris, fără îndoială. Sunt fericit că vă simţiţi mai bine, la fel şi eu, mă mai refac puţin.

183

martie 1935/ Veuillez noter mă nouvelle adresse: str. Costache Morţun

4, Roman.

Il est indispensable d'écrire Costache car il y à trois rues

Morţun a Roman, helas!

Cest mă maison car depuis quelques mois deja je suis dans „mes meubles".

Cest mon pere qui me la anchetee. Elle est gaie, assez spacieuse, avec jardin (tous mes arbres sont en ce moment en fleur, c'est splendide) en marge de la viile *ou* l'air est, quand meme, plus pur.

J'y vis seul, seul, je recois des amis, c'est dominage que la santé ne veut pas în aider a în arranger une vie plus agreable.

J'ai des terrasses preş de la maison et dans le jardin, je suis extremement bien soigne, cuisine excellente (d'après le livre de cuisine de Mme Saint-Ange, îi est vraiment epatant, merçi pour le tuyau).

Tout cela avec une santé mediocre, alors şa ne vaut rien du tout.

Ci-joint mon article de „Vremea" 1 que je viens de trouver en double exemplaire. Veuillez me le retourner, merçi.

Iată placheta. Vă voi trimite în curând reviste cu poemele mele. În acest moment încerc să termin o carte mai importantă, vreau să spun de două-trei sute de pagini, care va apărea, poate, în această toamnă.

Scrieţi-mi dacă desenaţi.

Cu toată prietenia.

M. Blecher

Nu uitaţi să-mi scrieţi cât datorez doctorului pentru certificate, mulţumesc mult.

1 *Care este esenţa poeziei*, „Vremea”, An VIII, nr. 378, 3 martie 1935, p.5 (n.ed.).

184

Vous verrez que ai change un peu d'idee quant a Valéry; el le fallait bien; ce bon Anatole France disait qu'il faut changer d'idees comme on change de chemises, pour garder l hygiene de 1 esprit.1

19. IV.1935

Chere Madame.

c'est avec une reelle emotion que ai reconnu votre écriture sur l'enveloppe. Ces jours-ci avais envie justement de vous écrire, mais vous connaissez assez mes inexplicables hesitations.

Qu'ai-je fait pendant ces 8 mois qui separent notre correspondance? Très peu de choses. Cote santé, tout va assez mal et naturellement pas de progres, mieux vaut ne pas y penser et ne pas en parler.

1 Să notaţi noua mea adresă: str. Costache Morţun 4, Roman. Neapărat să scrieţi Costache pentru că sunt trei străzi Morţun în Roman.

Este casa mea pentru că, de câteva luni, sunt în „casa mea”. Mi-a cumpărat-o tata. Este veselă, destul de spaţioasă, cu grădină (toţi copacii sunt acum în floare, este splendid), la marginea oraşului, unde aerul este totuşi mai pur.

Locuiesc singur, singur, primesc prieteni, păcat că sănătatea nu mă ajută să-mi fac o viaţă mai plăcută.

Aproape de casă şi în grădină sunt terase, sunt extrem de bine îngrijit, bucătăria este excelentă (după cartea de bucate a doamnei Saint-Ange, e într-adevăr grozavă, mulţumesc pentru informaţie).

Toate acestea cu o sănătate mediocră şi atunci nu mai au nicio valoare.

Anexez articolul meu din „Vremea” pe care am găsit-o în dublu exemplar. Vă rog să mi-l înapoiaţi, mulţumesc.

Veţi vedea că, în privinţa lui Valéry, mi-am schimbat puţin părerea; trebuia să se întâmple; Anatole France spunea că trebuie să-ţi schimbi aeile aşa cum schimbi cămăşile, ca să păstrezi igiena spiritului.

185

Cote littérature: quelques chroniques, l'ete passe dans „Adevărul literar” sous le pseudonyme Bera, puis dans „Vremea” (sous mon vrai nom) un poeme dans le numero de Noel intitule *Paris*, un

grand reportage sur Berck, un essai sur l'essence de la poésie (cel article a eu l'honneur d'etre remarque par Perpessicius qui en a parte à la T.S.F. en termes elogieux, en faisant să chronique hebdomadaire sur les revues parues), enfin quelques petits poèmes et essais dans „Frize", une revue de Braşov, conduite par des amis.

Cest peu comme activité publicistique (sic!), mais je cherche avânt tout de ne pas me „disperser" en articles. Je travaille dur toujours a mon livre et espere cu'enfin au debut de l'automne îi paraîtra; je suis a sa troisième version…

Je voudrais enormemement voir des reproductions de votre exposition; envoyez-moi quelques-unes şi cela ne vous derange pas et même laissez-moi en garder une ou deux. Merçi infiniment.

Je lis en ce moment un livre fort interessant sur Katherine Mansfield. Voulez-vous que je vous l'envoie? C'est la *jeunesse de Katherine Mansfield* par R.E. Mantz et John M. Murry.

En ce qui concerne le *Căluţ de circ*, je crois qu'il a besoin d'une sérieuse revision. Il faut vous dire que je n'ai jamais été content de să premiere redaction. Ces jours-ci y regarderai encore.

Bien amicalement votre.

M. Blecher1

Dragă Doamnă.

Cu adevărată emoţie am recunoscut scrisul dumneavoastră pe plic chiar zilele acestea doream să vă scriu, dar cunoaşteţi îndeajuns ezitările mele inexplicabile.

186

22. VI.1935

Chere Madame.

Votre longue lettre în a vivement interesse; ce n était plus une lettre mais un vrai roman, attends avec impatience la suite. Êtes-vous toujours a Carmen-Sylva ou bien mă lettre vous trouverait-t-elle a Mangalia?

Je vous remercie infiniment pour les photos ci-jointes. Que je regrette de devoir vous les renvoyer! Votre exposition a du être magnifique tout simplement a en juger d'après ces reproductions.

Ce am făcut în aceste 8 luni de când nu ne-am mai scris? Foarte puţine lucruri. Cu sănătatea totul merge destul de prost şi fireşte că nu sunt progrese, ar fi mai bine dacă nu ne-am gândi şi n-am mai vorbi despre asta.

Cât priveşte literatura: câteva cronici, vara trecută, în „Adevărul literar", sub pseudonimul Bera, apoi în „Vremea" (cu numele meu) un poem în numărul de Crăciun, intitulat *Paris*, un mare reportaj despre Berck, un eseu asupra esenţei poeziei (acest articol a avut onoarea de a fi remarcat de Perpessicius, care a vorbit despre el la radio în termeni elogioşi, făcându-şi cronica sa hebdomadară asupra revistelor apărute), în sfârşit, câteva mici poeme şi eseuri în „Frize", o revistă din Braşov, condusă de prieteni.

Ca activitate publicistică, e puţin, dar caut, înainte de toate, să nu mă „dispersez" în articole. Lucrez în continuare din greu la cartea mea şi sper ca în fine la începutul toamnei să apară; sunt la a treia versiune…

Aş dori foarte mult să văd reproduceri după expoziţia dumneavoastră; trimiteţi-mi câteva şi, dacă nu vă deranjează, îngăduiţi-mi să păstrez una sau două. Mulţumesc foarte mult.

În acest moment citesc o carte foarte interesantă despre Katherine Mansfield. Vreţi să v-o trimit? Este *Tinereţea lui Katherine Mansfield* de R.E. Mantz şi John M. Murry.

În ceea ce priveşte *Căluţ de circ*, cred că are nevoie de o revizie serioasă. Trebuie să vă spun că nu am fost niciodată mulţumit de prima ui redactare. Mă voi ocupa zilele acestea.

Cu prietenie.

M. Blecher

187

Il vous court sous la plume une ligne de dessin etonnante; c'est fin, vigoureux, sur et tout ce que vous voulez; tant piş pour ceux qui ne vous comprennent pas.

Veuillez's il vous plaît me renvoyer le conte *Fulger*, pour le revoir.

Écrivez-moi de tout comme vous avez l habitude; ce style est plein d'interet, on ne le lit pas, on le vit.

Excusez-moi de vous écrire şi peu. Toujours occupe, beaucoup de choses a finir et puis il faut aussi dormir chaque jour quelques 16 heures, vous le savez.

Bien amicalement le votre.

M. Blecher

Veuillez me rappeler au bon souvenir de Mme Demetriade et Monsieur Bălăcescu, merçi.

Est-ce que vous avez recu un exemplaire de „Vremea” avec un article sur William Blake? 1 Et le livre sur Katherine Mansfield? Vous pouvez garder le journal, j’en ai encore2.

1 *William Blake – vizionar genial şi chinuit*, „Vremea”, An VIII, nr. 392 din 16 iunie 1935, p. 5 (n.ed.).

2 Dragă Doamnă.

Lunga dumneavoastră scrisoare m-a interesat foarte mult; nu mai era o scrisoare, ci un adevărat roman, aştept cu nerăbdare urmarea. Sunteţi tot la Carmen-Sylva sau scrisoarea mea vă va găsi la Mangalia?

Vă mulţumesc foarte mult pentru fotografiile anexate. Cât de mult regret că trebuie să vi le înapoiez! Expoziţia trebuie să fi fost pur şi simplu magnifică, judecând după aceste reproduceri.

Linia desenului este uimitoare: fină, viguroasă, sigură şi tot ce vreţi; vai de cei care nu vă înţeleg.

Înapoiaţi-mi, vă rog, povestirea *Fulger*, ca s-o revăd.

Scrieţi-mi despre toate, aşa cum aveţi obiceiul; stilul acestea este plin de interes, nu se citeşte, ci se trăieşte.

188

27.X. 1935

Chere amie.

Je suis tres triste de vous savoir malade et de nouveau a Carmen Sylva, mais espere que depuis votre lettre vous allez beaucoup mieux. Vous avez eu toujours beaucoup de courage et de patience; je suis sur que vous serez a Bucarest bientôt et tout cela ne sera cu’un mauvais souvenir.

Je dois vous dire que mă santé n’est pas şi epatante que le voudrait monsieur Lavăr; ai entendu dire, en effet, cu’il est tres gentil et qu’il a un fils malade au C.T.C., toutefois veuillez savoir que nous ne sommes nullement parents et que *je* pe *Vai jamais vu de ma vie*.

Quant a Luca Popovici îi vous admire beaucoup, îi aime enormement ce que vous faites et quoique, peut-être, îi ne vous l’alt pas dit, îi est en extase devant certains dessins (îi me disait que le bras d’une femme avait quelque chose de la purete d’un dessin de Michel Ange). C’est un caractere assez renferme et îi ne fait pas des compliments directement.

Pour mon travail: îi est fini et vous en aurez bientôt des nouvelles.

En ce moment îi est dix heures du matin et je suis dans l'attente d'un invite a table. En merae temps je suis impa-tient de savoir comment reussira a mă cuisiniere le „Poulet Marengo" que je lui ai demande de faire; elle est tres adroite

Scuzaţi-mi că vă scriu atât de puţin. Sunt mereu ocupat, am multe lucruri de încheiat şi apoi trebuie să şi dorm în fiecare zi câte 16 ore, ştiţi asta.

Cu prietenie.

M. Blecher Vă rog să le transmiteţi simpatia mea doamnei Demetriade şi domnului Bălăcescu, mulţumesc.

Aţi primit cumva un număr din „Vremea" cu un articol despre lli Blake? Şi cartea despre Katherine Mansfield? Puteţi păstra zianil, mai am altele.

189

et a un veritable talent culinaire, elle vous prepare un „Voi au vent à la financiere", a faire pălir de jalousie le meilleur cordon-bleu de Paris.

Permettez-moi donc de vous quitter, ai encore a preparer certaines petites choses pour que tout soit reussi; espere que vous viendrez un jour me voir et que je pourrais vous faire gouter quelques „specialites" de mă cuisine; vous savez que aime bien les gens gourmands.

Bien amicalement le votre.

M. Blecher1

1 Dragă prietenă

Sunt foarte trist să vă ştiu bolnavă şi din nou la Carmen Sylva dar sper că de la ultima scrisoare vă simţiţi mult mai bine. Aţi avut mereu mult curaj şi răbdare; sunt sigur că veţi reveni curând la Bucureşti şi că toate acestea nu vor fi decât o amintire neplăcută.

Trebuie să vă spun că sănătatea mea nu este atât de strălucită, aşa cum doreşte domnul Lavăr; am auzit că este, de fapt, foarte drăguţ şi că are un fiu bolnav la C.T.C., să ştiţi totuşi că nu suntem rude şi că nu l-am văzut în viaţa mea.

Cât despre Luca Popovici, vă admiră mult, îi place enorm ceea ce faceţi şi, deşi nu v-a spus-o poate, este extaziat în faţa anumitor desene (îmi spunea că braţul unei femei are ceva din puritatea unui desen de Michelangelo). Este un caracter destul de închis şi nu face complimente în mod direct.

Cât despre munca mea: am încheiat şi veţi avea în curând noutăţi.

Acum este zece dimineaţa şi sunt în aşteptarea unui invitat la masă. În acelaşi timp sunt nerăbdător să ştiu cum îi va reuşi bucătăresei puiul „Marengo" pe care i-am cerut să-l facă; este foarte îndemânatică şi are un veritabil talent culinar, ea pregăteşte un „Voi au vent à la financiere", de face să pălească de invidie pe cel mai bun cordon-bleu din Paris.

Permiteţi-mi să vă părăsesc, am încă de pregătit tot felul de mărunţişuri, pentru ca totul să fie reuşit; sper că veţi veni într-o zi să mă vedeţi şi că veţi gusta câteva din specialităţile bucătăriei mele; ştiţi cât de mult îmi plac gurmanzii.

Cu prietenie al dumneavoastră.

M. Blecher

190

SCRISORI CĂTRE LUCIA DEMETRIUS

Roman, 18. IX. 1936

Stimată prietenă, îmi permit să vă scriu cu acest titlu pentru că înţelegerea şi bunăvoinţa pe care le arătaţi pentru scrisul meu depăşesc cu mult o simplă politeţe literară de contrate. Vă mulţumesc mult. Toate aceste mesagii de încredere mă întăresc în efortul de a continua ceea ce am început.

Îmi pare grozav de rău că n-a fost posibil ca să ne cunoaştem în vara asta; aş fi vrut poate să viu la Bucureşti dar am suferit un accident îngrozitor, am căzut jos din căruţul meu şi mi-am destrămat toate încheieturile. Ieri a fost o săptămână de când am căzut. Cred că mă voi restabili cu încetul însă am avut dureri atroce.

Vă rog credeţi în toată simpatia şi prietenia mea.

M. Blecher

Roman, 29.1.1937

Stimată prietenă.

Până azi n-am avut o minută liniştită pentru a vă răspunde. Vă mulţumesc mult de tot pentru ceea ce îmi scrieţi, rânduri care constituie pentru mine un preţios mesagiu de prietenie.

În „Vremea" am cetit ce-aţi scris la moartea bunului Anton Holban1.

1 Lucia Demetrius: *Cuvinte sărace despre Anton Holban*, „Vremea", X, n. 472 din 24 ianuarie 1937, p. 4.

Îl cunoşteam din câteva rânduri pe care mi le adresase la apariţia primei mele cărţi şi, mai târziu, prin desele convorbiri despre dânsul cu un prieten comun.

Sunt profund impresionat de această pierdere imensă şi, în acest moment de întristare, vă trimit toată simpatia mea îndurerată, ca o comuniune prietenească în înţelegerea şi regretul pentru cel dispărut atât de repede.

M. Blecher

Roman, 1.1.1938

Dragă prietenă.

Până acum sunteţi singura care v-aţi gândit la mine şi mi-aţi trimis ceva de sărbători. Şi doar ador ca să primesc cărţi mai ales, pentru mine a fost o bucurie şi este încă, deoarece cartea trimisă stă lângă mine şi din când în când o iau în mână, o privesc, o mai răsfoiesc şi numai peste câteva zile voi începe s-o citesc, cu pasiune.

Tot mă gândeam ce v-aş putea şi eu trimite, însă cărţi pe la Roman nu prea sunt, aş putea doar ca să vă trimit câteva păstrămuri fine moldoveneşti cu totul extraordinare şi o halva care se fabrică tot la noi şi care se pare că e inimitabilă – mai bine ar fi să puteţi veni să le gustaţi la mine. Vă invit şi vă aştept, vă voi oferi un excelent pateu de iepure şi tot ce pregătesc mai bine pentru musafirii mei.

Pentru stat la mine nu m-aţi deranja deloc şi v-aş da o cameră specială foarte bună şi călduroasă unde aţi putea şi scrie în linişte. Vă rog să veniţi.

Cu cele mai bune sentimente.

M. Blecher

Roman, 20.11.1938

Stimată prietenă.

Vă mulţumesc mult pentru romanul trimis1 pe care l-am cetit pe îndelete, cu imensă plăcere, ca pe ceva bun şi în totul bine închegat şi scris. Vă asigur că puteţi fi mândră de această lucrare despre care şi criticii europeni, când va fi tradusă, vor spune cele mai bune lucruri.

Vă rog credeţi în toată prietenia ce vă păstrez.

M. Blecher

SCRISOARE CĂTRE EMIL OCNEANU

Roman, 18.11.1936

Stimate Domnule Ocneanu.

Chiar acum am primit întâiul exemplar din cartea mea şi vă declar că sunt foarte satisfăcut atât în ce priveşte execuţia tipografică, cât şi pentru copertă.

Vă mulţumesc deci mult pentru atenţia şi grija cu care aţi dus lucrarea la bun sfârşit.

Vă rog să binevoiţi a face semnalul de presă şi la următoarele adrese, care nu erau însemnat pe lista dvs: dl. Octav Şuluţiu, Lunca Plăeşului 6, Braşov, pentru revista „Familia", dl. Mihail Chirnoagă, str. Ianov 3, Iaşi, care face cronica la

1 Lucia Demetrius, *Tinereţe*, Fundaţia pentru Literatură şi Artă, Bucureşti, 1936.

192

193

„Pământul", domnului Ion Biberi la ziarul „Le Moment" şi dl. Geo Bogza la „Tempo".

Pentru acest din urmă exemplar voi scrie domnului Geo Bogza ca să treacă să-l ridice singur ca să nu se piardă în redacţie.

Vă rog a-mi trimite de asemenea şi exemplarele mele.

Pentru toate acestea vă mulţumesc şi vă rog să primiţi cele mai bune sentimente.

M. Blecher

Roman, 22. VII.1937

SCRISORI CĂTRE IERONIM ŞERBU1

Roman, 22. VI.1936

Dragă domnule Ieronim Şerbu, îţi anunţ că scrisoarea dtale pentru directorul sanatoriului a fost de-o extraordinară eficacitate; ai făcut un mare bine acelui om necăjit.

Îţi mulţumesc mult de tot, să trăieşti.

M. Blecher

1 Scrisorile către Ieronim Şerbu au fost publicate în: Ieronim Şerbu, *Vitrina cu amintiri*, „Cartea Românească", Bucureşti, 1973, p. 178 – 182; le redăm completând conţinutul lor cu articolele la care fac referinţa-Dragă domnule Ieronim Şerbu.

Vă mulţumesc pentru articolul dvs. din „Lumea românească" în care îmi luaţi apărarea1. Vă mărturisesc însă că

1 Ieronim Şerbu, *Un calamburgiu cinic*, „Lumea românească", An I.nr. 52 din 23 iulie 1937, p. 4:

„Cu toată neplăcerea pe care o simţim de a vorbi de

calamburgiul Oscar Lemnaru, o vom face totuşi, nu fiindcă îi acordăm vreun preţ – dimpotrivă – dar pentru că întâmplător deţine o rubrică literară la ziarul „Facla" unde îşi îngăduie insolenţe şi cinisme, care oricât scepticism ai avea asupra valorii umane, te revoltă până în fibrele cele mai intime. Fireşte că nu ne interesează aici atitudinea intelectuală pe care o simulează. Extracţia cea mai pură a cafenelei în atmosfera căreia respiră şi trăieşte, Oscar Lemnaru e ros de viermele invidiei şi sterilităţii.

Incapabil să exprime o idee, se crede însă singurul gânditor al planetei, cu toate că miopia intelectuală îl împiedică să vadă mai departe de vârful nasului.

E omul cel mai gol pe care l-am cunoscut vreodată. De aici spiritul lui de negaţie, violent, posedat. Dacă sub acest aspect îi poţi găsi o scuză, omeneşte însă niciuna. E cu desăvârşire amoral. Nu cunoaşte prietenia şi nu o respectă. Simpla lui prezenţă respinge orice afecţiune. E imposibil să realizezi acel fluid de simpatie care atrage un tânăr spre celălalt.

Închis şi fals sau calamburgiu superficial, în amândouă atitudinile deopotrivă, Mioară prin artificialitatea lui, prin lipsa de organicitate.

Mâna care l-a ajutat cândva să se ridice din nămol, la prima ocazie, dintr-un instinct rău şi nestăpânit, a muşcat-o setos, lăsând să se prelingă veninul.

Admiraţia mărturisită cândva pentru un tânăr agonizând pe un pat de spital se transformă a doua zi în câteva fraze neroade şi coclite. Or, cineva care îşi consumă existenţa inutilă între zidurile cafenelei, care e lipsit de orice har, să aibă curajul de a glumi ieftin şi înveninat de opera tânărului M. Blecher, scăpărând de talent şi spirit, dar mai ales scrisă într-o condiţie pe care d. Oscar Lemnaru o cunoaşte şi care e una din cele mai exemplificatorii biruinţi ale spiritului, întrece orice limită.

194

195

nu cunosc notiţa la care face aluzie articolul dvs1, „Facla" nu vine în localitate şi n-am de unde să mi-o procur. V-aş fi recunoscător dacă aţi binevoi să-mi trimiteţi exemplarul în chestiune.

Îmi este penibil să fiu atacat fără a cunoaşte imputările ce mi se aduc; s-ar putea să se aştepte un răspuns din partea mea şi să se

creadă că nu-l dau din… laşitate.

Îmi veţi face dar un real serviciu trimiţându-mi acel ziar şi fiţi sigur că nu-mi veţi produce prin aceasta nicio neplăcere.

Cred că mai posed suficientă rezistenţă morală pentru a putea ceti calm un atac literar, oricât de violent ar fi el.

Vă mulţumesc mult, cu cele mai bune sentimente de prietenie.

M. Blecher

INEDITE

Acest calamburgiu caraghios e împotriva a tot ce e valoare, fie de ordin uman, fie intelectual, dintr-un sentiment de neputinţă, de furie sugrumată.

Pentru satisfacerea orgoliului lui ar fi în stare să-şi vândă şi sufletul.

Sufletul lui sterp şi chircit care nu va rodi niciodată".

1 O/scar/L/emnaru/, „Facla", An XVII, nr. 1931 din7 iulie 1937, p.2:

„Comparate ele între ele (elementele aceluiaşi cadru adică) lucrurile sunt uneori mici, alteori medii, alteori chiar mari sau imense. Cetitorul român compară în literatură unele pagini cu celelalte dar numai între scriitori din acelaşi mediu. Desigur că dacă îl compari pe Blecher cu P-Martinescu, Blecher e un uriaş, dar comparat cu o valabilă unitate de măsură, cu ceva universal, autorul *Inimilor cicatrizate* e un caraghios.

De unde ideea că oamenii trebuie să fie comparaţi numai între ei dar totdeauna din acelaşi cadru. Nu înţelegeţi că într-un ospiciu de nebuni sunt unii care – astfel – ar trebui să fie socotiţi rezonabili? Când spun despre un om că e nebun sau că e rezonabil implicit îmi sprijin afirmaţia pe un criteriu exterior balamucului, tot aşa după cum ca să afirm că unul e mai mare scriitor decât altul trebuie în prealabil să afirm că amândoi sunt cel puţin «scriitori», adică trebuie să mă sprijin pe un criteriu sau pe un° minimum de condiţii satisfăcute, altfel orice afirmaţie e o absurditate".

196

IONITĂ CUBITĂ

Piaţeta aceasta se rătăcise în oraş „ca o foaie de hârtie albă, imaculată, între filele gălbui" şi mâzgălite ale unui vechi dosar. Era un pătrat curat şi proaspăt de asfalt, în mijlocul caselor negre şi urâte. Câteva clădiri o despărţeau de primărie şi măturătorii oraşului,

dimineaţa când se duceau la lucru, nu uitau niciodată să tragă de câteva ori cu mătura pe asfaltul luciu. Veneau unul după altul şi chiar dacă piaţeta fusese măturată înainte cu două minute, tot nu se îndura omul să plece fără s-o mai netezească odată cu măturoiul, aşa cum fac copiii când au în buzunar un nasture de alamă şi-l scot, şi-l aburesc, şi-l freacă de haină ca să-i dea lustrul, şi încă o dată îl aburesc şi încă o dată îl freacă de haină şi iar îl privesc şi iar îi dau lustrul…

Îmi plăcea să mă joc cu tovarăşii mei în piaţeta aceea. Bilele alunecau pe asfalt cu o precizie extraordinară; era un loc pentru jocuri de elită: bile, nasturi şi ţintar; nici turca, nici poarca de pe maidane.

Tot acolo jucam şi „Călăria Franceză", la care băieţii încălecau unii pe alţii şi ne îmbrăcam, nu ştiu de ce, şepcile Pe dos.

În piaţetă domnea toată ziua umbră şi tăcere. Puteam să ne zbenguim în voie, nimeni nu ne zicea nimic. Ba din contra, trăiau pe-acolo oameni cărora le plăcea lor înşile să se joace copilăreşte: aşa era Ioniţă Cubiţă.

Ţinea brutărie chiar în marginea pieţei şi pe firmă scria clar *Franzelăria Ion Cubiţă*, dar toată lumea îi spunea Ioniţă Cubiţă din necesitatea aceea anonimă şi populară de prosodie ce zace în sufletul mulţimii („n-are a face, dai un pol mai mult dar ştii că face").

Era un om mic, gras şi spân, cu câteva fire blonde de păr pe bărbie, atât de rare şi firave încât păreau crescute în cine ştie ce seră, la adăpostul luminii şi apoi lipite de obraz. Purta ochelari cu ramă de aur subţire, extrem de distinşi, cei mai distinşi ochelari din oraş. El însuşi era un brutar distins: cu inele în degete, cu lanţ gros de aur la vestă, stând toată ziua la „cassă" şi luând banii ori în faţa prăvăliei pe un scaun, ca să aspire aer.

Îndeletnicirea lui cea mai activă şi mai interesantă era să oprească în drum copiii când se întorceau de la şcoală şi să le dea un bobârnac în gât, în plin omuşor, încât copilul simţea o durere vie şi un fel de gol în piept…

Mai avea Ioniţă Cubiţă şi altă ocupaţie tot atât de serioasă: prindea câinii de pe stradă şi le vâra tabac pe nas.

Ţinea câinele lângă el, îl mângâia încetişor pe cap, îl scărpina pe după ureche apoi aluneca mâna prudent la bot şi îi îndopa nările cu tabac verde. Câinele o lua la fugă strănutând îngrozitor şi învârtindu-se pe loc cu coada între picioare, urlând de usturime.

În general toate astea se petreceau pe piaţetă ca pe o scenă naturală anume făcută; noi copiii stăteam roată şi râdeam ca să-i facem plăcere lui dom' Ioniţă Cubiţă care nu dispreţuia deloc acest soi de popularitate.

Într-o zi el ne epata chiar de-a binelea şi cred că întâmplarea aceasta a vizitat mult timp visele turmentate ale copiilor care au luat parte la ea.

Ioniţă Cubiţă prinsese într-o capcană un şobolan şi fi adusese în mijlocul pieţii.

Toţi copiii alergarăm îndată în jurul lui, bănuind că ne vom distra bine. Într-adevăr Ioniţă Cubiţă se uită cu satisfacţie la noi şi ne zise:

— Îl vedeţi? E un simplu şobolan dar ştie să danseze foxtrot… Vreţi să vedeţi cum dansează foxtrot?…

— Daaa!… răspunserăm toţi în cor.

(Şi unii copii pronunţau încetişor „Foxtrot, foxtrot", cuvânt misterios, bizar, de care auzeau acum pentru întâia oară.)

Domnu' Cubiţă puse capcana pe asfalt şi ne spuse să nu ne atingem de ea. Apoi intră în prăvălie şi aduse un bidon de gaz. îl văd şi acum, venind din brutărie, umblând legănat pe picioarele lui scurte şi groase, cu bidonul de gaz în mână.

Turnă gaz peste bietul animal, scoase din buzunar o cutie de chibrituri şi dădu foc, deschizând repede portiţa capcană.

Şobolanul, într-o vălvătaie de flăcări pline de fum, o zbughi afară, rostogolindu-se mai întâi, apoi ridicându-se în două picioare, sărind frenetic.

— Ei, vedeţi băieţi că ştie foxtrot? Ia te uită la el ce mai dansează… spuse Ioniţă Cubiţă şi ochelarii îi dansau de bucurie pe nas, în timp ce guşa sălta şi ea veselă. Cu palmele moi şi grăsuţe Ioniţă Cubiţă bătea încetişor tactul.

Şobolanul ardea groaznic, chiţăind prelung şi dureros, într-un sfârşit trupul i se închirci şi se prefăcu într-o grămăjoară de carne, arzând cu flacără palidă. Putoarea de grăsime şi piele friptă umplea toată piaţeta. Copiii se apropiară şi scormoniră cenuşa.

Asta era Ioniţă Cubiţă; un om scurt, gras, cu ochi albaştri puţin holbaţi, în dosul ochelarilor cu ramă de aur, cu inele multe pe degete.

Îmi mai amintesc că două-trei zile după arderea şobolanului un băiat mai mare ne trimise, pe mine şi pe un ţânc, în brutărie ca să

întrebăm pe domn Ioniţă Cubiţă dacă nu mai dă foc la şoareci.

200

201

Ţâncul se apropie de masa unde stătea brutarul şi uitându-i-se drept în ochi îi spuse:

— M-a trimis domnu' Antohi să vă-ntreb dacă nu mai aveţi şoareci de ars.

Ioniţă Cubiţă îşi potrivi ochelarii pe nas şi răspunse rar, răspicat, accentuând fiecare cuvânt:

— Ieşi afară-n p… mă-tii. Ăsta era Ioniţă Cubiţă.

Într-o zi Ioniţă Cubiţă deveni nevăzut. Cu preciziunea aceea de informaţii pe care o posedă numai copiii, aflarăm că Ioniţă Cubiţă e bolnav şi că are cancer la ficat, din care cauză burta i se umflase de plesnea.

Câtva timp nimeni nu mai vorbi de el până ce într-o zi aflarăm că a murit.

Într-adevăr, brutăria îşi trase obloanele şi fu forfoteală mare pe-acolo. Veniră rude şi cunoscuţi dar nu se auzi niciun plânset, niciun geamăt. Înmormântarea porni într-o după-amiază de vară. Colaci împletiţi în opt precedau dricul, colaci blonzi şi mătăsoşi ca nişte cozi de fată tânără aranjate pe tavă.

În cimitir avu loc ceva neaşteptat. Când sicriul fu adus în faţa gropii, un preot ceru să se deschidă capacul. Familia voia să fie îngropat cu capacul închis dar preotul insistă. Soarele ardea cu putere pe cer. Capacul fu deschis. În sicriu zăcea galben, impresionant de slab, Ioniţă Cubiţă, în haine negre de mire, cu beteală de argint la cheutoare.

Şi deodată, în timp ce preotul îl stropea, oamenii se dădură nu ştiu cum la o parte şi soarele venind direct pe cadavru, faţa mortului începu a se întuneca şi într-o clipă fu neagră ca tăciunele.

Îl acoperiră repede şi-l îngropară.

Iată, ăsta a fost Ioniţă Cubiţă.

Poezia transcendentală

Şi esoterică, şi legăturile ei cu spiritualităţile înalte ale metafizicei şi misticismului, este obiectul de cercetări al unei interesante grupări literare „Hermes" ce s-a format de curând la Bruxelles.

Comitetul este compus din personalităţi de seamă ca René Baert, Marc Eemans şi Henri Michaux. În fiecare trimestru gruparea

editează o voluminoasă revistă cu titlul ei propriu. Ultimul număr este închinat în întregime poesiei metafizice şi în el publică esseuri René Baert, Denis de Rougemont şi Jean Wahl despre Rilke, Kierkegaard şi un curios poet din secolul al XVII-lea, Thomas Traherne.

Înregistrăm apariţia acestei grupări ca un real efort de înţelegere a transcendentelor poetice şi în acelaşi timp cu sentimentul inutilităţii unor astfel de preocupări într-o vreme când toate disciplinele spirituale tind spre eficacitate.

M.B.

Ion Manolescu: *Odihna neagră*, *poeme* (Editura „unu")

Până azi, poetul Ion Manolescu n-a publicat decât rare poeme în firave reviste de provincie. îl aşteptam adunat şi definit între coperţile unei plachete. Presimţeam că, astfel confruntate, poemele d-sale vor vădi mai bine accentul lor unic de mare şi calmă tristeţe.

Şi într-adevăr aşa a fost.

Dar, poetul Manolescu a suferit de pe urma editării sale şi de o mică injustiţie literară. Scos sub egida oblăduitoare de la „unu", el a fost confundat şi integrat unei mişcări moderniste cu care n-a avut şi n-are nimic în comun.

202

203

Cred că exagerat s-a afirmat despre d. Manolescu că este un „stâlp al suprarealismului"...

Este suficientă o sumară răsfoire a cărţii pentru a se descoperi într-însa prospeţimi şi autenticităţi ce nu se pot încadra în rigiditatea nici unei şcoli moderniste.

Iată, de pildă, această *Lumină limpede*, care poartă în sfârşitul ei nu ştiu ce calmă disperare.

Lumină limpede:

trecerea sufletului, pasăre albă floarea de nalbă, boii cu privirile lăsate, plopii cu umbrele culcate, fata din câmp cu şolduri de vânt, odihna neagră din pământ, spicul ovăzului crescut îndeajuns, strigătul omului – fără răspuns.

Circulă astfel în poemele domnului Manolescu un suflu de caldă aderenţă cu lucrurile din jur, cu luminile limpezi în care se scaldă nostalgiile şi asprimile acestei lumi ca şi sfârşitul lor, somnul bun şi blând al „odihnei negre".

Poate că obsesia morţii este aceea care domină în aceste poeme,

dar d. Manolescu are şi inflexiuni de reverie şi de vis pline de incantaţii. Îmi pare rău că spaţiul nu-mi permite să citez în întregime *Rămâi în şesul ăsta* sau *Matinală* – cu siguranţă poeme care marchează în lirica noastră tânăra un loc important.

Poemele domnului Manolescu trebuie astfel cetite, dar mai ales recitite, până la impregnarea deplină cu substanţa lor, extrasă – ca elementele prime –, din tot ce este esenţial şi neclintit în jurul omului.

204

Mai am de adăugat un cuvânt: poetul Ion Manolescu nu trebuie confundat cu poetul Ion Aurel Manolescu, care va scoate şi domnia sa în curând o plachetă.

Cu timpul, când aceşti doi tineri poeţi vor fi publicat mai mult, cetitorul va discerne cu uşurinţă sensibilitatea proprie fiecăruia şi va face, de la sine, discriminarea necesară.

Pentru azi despre poetul Ion Manolescu am vrut să vă vorbesc.

M.B.

205

TRADUCERI

Julien Lanoe

Publicăm mai jos un fragment dintr-un esseu de Julien Lanoe. În el cetitorii vor găsi claritatea şi fineţea de stil ale acestui veritabil şi profund gânditor. Pentru o iniţiere mai amplă recomandăm volumul *Vacances* (Grasset) şi seria întreagă *La Ligne du Coeur* (Ed. Van der Berg, Paris).

Julien Lanoe este un scriitor pe cât de autentic şi expresiv, pe atât de modest şi simplu. El n-a făcut parte niciodată din niciun „clan" literar, nu şi-a cultivat legenda şi nu s-a îngrijit de reclamă. Iată pentru ce Julien Lanoe este un izolat în sensul cel mai admirabil al cuvântului. Cu o fervent iubire şi înţelegere pentru tot ce este adânc şi sincer simţit el s-a interesat cu pasiune de toate elanurile tinereşti, încurajându-le şi explicându-le.

Pentru atitudinea lui clară şi cinstită, pentru căldura şi sinceritatea operei sale, pentru simplicitatea vieţii pe care o duce, păstrăm numele lui Julien Lanoe printre cele mai dragi şi secrete preferinţe ale noastre.

m.b.

Arta cu fructe de sticlă

— Fragment – Aş vrea ca munca scriitorului să fie pură,

ştearsă… Aş vrea ca o materie abia vizibilă să o suporte; un stil precis şi

206

neted ca trăsătura de peniţă a lui Holbein; aş vrea ca ea să cuprindă atât de strâns obiectul ei, încât la început să se surâdă de această servilitate. Oglinzile deformante să înceteze. Un simplu geam şi niciun defect în sticlă.

— La ce bun, mi se va spune, o artă care trebuie să repete în mod pasiv ceea ce silabiseşte realitatea?

— Uitaţi virtuţile sticlei: ea ne izolează de agitaţia lumii fără a ne lăsa să pierdem nimic din spectacolul ei, ea creează mai ales o tăcere în jurul nostru care, adăugându-se la imobilitatea noastră momentană de spectatori, ne luminează deodată asupra sensului lucrurilor în mijlocul cărora ne aflăm, fără a le putea vedea nici înţelege din cauza zgomotului şi a iuţelii acţiunii. Omul este esenţialmente distrat; în realitatea curentă el nu sesizează realităţile sufleteşti decât prin frânturi, când alte plăceri şi afaceri nu-l solicită: un roman îi fixează capriciul, îl obligă să-şi susţină atenţia şi puţine lucruri există în lume pe care să nu le înţelegi – şi apoi să le iubeşti, dacă le priveşti calm şi pe îndelete.

Priveşte spectacolul străzii într-o zi când vreo indispoziţie te reţine în odaie. Ce diferit e de alte zile! De obicei abia de te uiţi la el, eşti gata să intri în mişcarea acestei mulţimi, te gândeşti la ocupaţiile ce te aşteaptă, eşti înfierbântat de o anumită grabă şi în acelaşi timp înţepenit în regularitatea gesturilor cotidiene.

Într-o zi de odihnă forţată, aceeaşi scenă pare alta: nu ara ieri decât decorul insignifiant al vieţii zilnice; azi acest spectacol umple vidul unui spirit neocupat, îl ocupă şi îl interesează. Rumoarea mulţimii mergând la muncă pare mai depărtată, pentru că ai rămas izolat de ea. Această trecere Monotonă a mulţimii la anumite ore imperioase, acest zgomot de paşi grăbiţi printre care nu se amestecă nicio voce omenească te emoţionează într-un chip nou.

207

Dacă te-ai oprit la fereastră – cum n-ai nimic de făcut – te uiţi la fizionomia şi mersul anumitor oameni pe care îi cunoşti bine dar pe care de obicei numai îi saluţi şi nu-i observi deloc; afli multe lucruri pe care nu le vei mai uita; curiozitatea ţi s-a trezit din somnolenţă, ziua aceasta pe care ai petrecut-o retras din viaţă, prin schimbarea de

optică a îndepărtării, te-a făcut să atingi o altă realitate şi, pe bună dreptate, îţi spui că aceasta e mai adevărată decât cealaltă.

Iată dar care ar trebui să fie ambiţia romanului: să puie pe cetitor în dosul unui geam foarte curat şi să-i deschidă ochii mari, invitându-l la odihnă.

Ştiu bine că realitatea definitivă nu o vom sesiza niciodată, însă cel mai bun mijloc de a ne apropia de mister nu este prin tentative dezordonate şi setea de nelimitat, ci, din contra, printr-o îngrijită aproximaţie şi printr-un calcul delicat. Extravaganţa, aventura, intuiţia fantastică ne rătăcesc în nouri, unde neantul este fără mister. Misterul nu-i nici vag, nici inform. E un nucleu tare de care se ciocnesc topoarele noastre îndată ce atingem o anumită adâncime; substanţa lui inviolabilă emite acelaşi sunet, ori din care parte am descoperi-o: este un punct precis spre care duce orice psihologie şi orice ştiinţă minuţioasă şi loială.

Marcel Proust scria undeva: „această ceaţă pe care ochii noştri avizi ar vrea s-o străbată e ultimul cuvânt al artei". Da, pentru că este şi ultimul cuvânt al ştiinţei şi extrema limită a puterii noastre.

Nimeni nu devine scriitor, şi nici măcar un om, dacă nu-i capabil de un gând ferm. Or, un gând ferm nu-i fix, este acel ce nu se teme să meargă până la capătul lui însuşi şi a-i atinge limitele.

Dincolo, începe câmpul misterului. Este de dorit ca gândul să nu se teamă de această vecinătate ci să se obişnuiască cu ea.

208

Meditaţi aceste lucruri pentru a dispreţui o tehnică prea frumoasă şi prea puternică, de care nu este nevoie când ştii să exprimi sentimente simple şi fără contur. Nu numai stilul preţios, somptuos şi leneş trebuie gonit, dar şi frazele la modă, sigure pe ele însele, nervoase şi mândre de aerul lor definitiv.

Adevărul, adevărul simplu şi calm…

„Frize", Anii, n. 5 – 6, iunie-iulie 1935, p. 5.

209

PUBLICISTICA

Vitrină franceză

Flusch de Virginia Woolf. Flusch este numele căţelului poetei Elizabeth Barret. În acest roman ni se povesteşte aventura dintre «Miss Ba» şi Robert Browning din punctul de vedere al lui Flusch. Cartea n-ar fi lipsită de interes şi pitoresc dacă Virginia Woolf n-ar

întrebuinţa aceleaşi vechi procedee stilistice siropoase până la exasperare care i-au asigurat primele succese şi de care se simte probabil legată pe totdeauna. E soarta scriitorilor de succes să nu se poată reînnoi niciodată (Editura Stock, Paris).

La Rose publique (poeme) de Paul Éluard. Poemele lui Paul Éluard cuprind un mister profund şi ameţitor, ca un vârtej de ape adânci. Este singura poésie, cred, care mai poate provoca momente de extaz. Şi nu e puţin lucru. (Editura N.R.F., Paris).

Minotaure (revistă de artă). Ultimul număr aduce cele mai eclectice colaborări. Gama merge de la Valéry până la Breton, cuprinzând pagini de Jean Wahl, C.F. Ramuz, Vollard, Éluard, Léon-Paul Fargue etc. Prezentarea extrem de luxoasă face din această revistă o bijuterie de bibliofil-Remarcăm noile teorii spaţiale în pictură, schiţate de Charles Henri Puech şi Salvador Dalí.

210

Corymbe este o revistă poetică condusă cu inimă şi entuziasm de Noel Santon. Grupează în jurul ei generaţia cea mai nouă şi conţine o poésie fină, cu sensibilităţi puţin romantice.

Peter Neagoe publică o nouă carte în franţuzeşte, intitulată *Tempete*. Despre acest scriitor american foarte cunoscut în străinătate şi care este de origine românească din Transilvania, nu se ştie aproape nimic la noi. Cartea lui *Ileana la Possedée* a avut un răsunător succes şi a fost tradusă în câteva limbi. Vom reveni.

Les Nouvelles Littéraires (9.3.935). Jean Variot continuă publicarea părerilor lui Georges Sorel asupra artei. Ideile estetice ale celebrului sociolog sunt extrem de juste şi nu lipsite de o fină ironie. Iată ceva despre geniu:

„Cred mai logic de spus – împotriva lui Taine – că creatorul genial este un solitar care nu-şi caută inspiraţia decât în el însuşi şi că opera lui nu cunoaşte succesul (de multe ori după moarte) decât atunci când elementele generale ale vieţii au evoluat mai mult sau mai puţin într-un sens care ar putea apropia publicul de gândirea lui. Aceste elemente pot fi o evoluţie a moravurilor, o posibilitate de înţelegere datorită acestei evoluţii sau un mod comun de acţiune şi de simţire, adică pe scurt ceea ce numesc eu socialul. Când Stendhal spunea în 1830 că nu va fi înţeles decât în 1880, tocmai asta spunea.

Trebuie însă observat că nu printr-o perfecţionare a inteligenţei publicul ajunge să înţeleagă anumite opere superioare…”

Georges Sorel credea dar în gloria postumă. El era mai entuziast decât scepticul Barrès care spunea că „e mai uşor să fii nemuritor în viaţă decât după moarte”.

211

În *Nouvelle Revue Française* (martie 1935) găsim începutul noului roman al lui André Malraux. De astă dată acţiunea se petrece în Germania şi anume în Germania hitleristă de azi, de unde rezultă că romanul va fi plin de interes. Adrienne Monnier scrie un frumos elogiu al circului „cu farmecul formei lui, al mirosului şi zgomotului lui, care este farmecul amintirilor din copilărie”.

M.B.

„Frize”, An II, N.3 din 1 aprilie 1935, p. 4.

212

RECEPTAREA LUI M. BLECHER

Articolele ce urmează au fost adunate din presă şi nu au fost publicate, până acum, în volum.

213

M. Blecher: *Corp transparent*

Numele bisilabic al acestui poet l-am întâlnit în *Bilete de papagal*, semnând schiţe cu frenetică aromă tare. De atunci n-am mai auzit nimic despre M. Blecher. Astăzi irumpe fraged şi format în placheta *Corp transparent*. Poezie crescută pe tulpina de lumină a suprarealismului:

„Calul cu măsura orgoliului în fân
Pe o cărare fir de păr în soare
Se înalţă din ţărână dezlipindu-se de ţărână”.

Calul

Sau:

„Bea asta şi priveşte
Jupele dantelate ale laptelui crud”.

Pastorală

Imagini proprii forfotesc abundent în cele 15 poeme ale acestei plachete. Bucuria de-a vesti apariţia unui mare Poet, o însemnăm reproducând trei strofe din

Vals vechi

„Vals vechi mireasa moartă e-n voaluri prăfuite Ghirlănzi de fete albe în rochii ca de spumă cu cavaleri de pică se-nvârt pe-alei cernite

215

Şi răspândesc în aer un vag parfum de humă. Stă cimitiru-n lună, salcâmii domni de umbre la invitaţi de seamă asistă şi şoptesc Prin tainice cavouri amanţi cu inimi sumbre cu gesturi adormite iubiri mărturisesc. Vals vechi perechi de ceară în aer se ridică şi în salonul nopţii ameţitor dansează sunt lucruri prea normale în jurul meu, mi-e frică încet foşneşte vântul şi valsul delirează". Recenzie nesemnată „13", An I, n.5, iulie 1934, p. 10.

M. Blecher: *Corp transparent*

I. Mihăescu

Un risipitor, acest crupier care îşi cheltuieşte napoleonii cu atâta nonşalanţă. îi repugnă pântecul lacom al puşculiţei. O atitudine de boem, care ne place, dar o absenţă de prevedere pe care o dorim corijată. Mai multă ordine în hallul cu bibelouri, ca să nu persiste mucigaiul de bazar. Fereastra din afară – receptacul de lumină – să-şi taie zăbrelele pentru că numai atunci *Corpul transparent* va întinde palmele semnelor de egalitate.

„Meridian", caietul 3 din iulie 1934, p. 31.

M. Blecher: *Corp transparent*

S. Hay

„Il y a des oeuvres don't toute l'importance est en profondeur – peu importe leur orişice".

(Jean Cocteau – *Le coq et l'arlequin*)

Poemele imprimate pe hârtie verde *Corp transparent* – *Pentru Marie* au apărut. E prima lucrare a lui M. Blecher care-şi ascultă vocea sufletului scriind „cuvinte zburând nebune în încăperile inimii". Citiţi-le şi veţi înţelege vorbele lui Jean Cocteau şi egoismul tuturor cititorilor pe care nu-i interesează dedicaţia şi suferinţele poetului, ci doar importanţa stupefiantului literar pentru anestezia dorinţelor căutate.

Întreb amintirea şi-mi şopteşte darurile lui. îl revăd palid, auriu, cu ochi albaştri, elev de liceu şi poet, căutând mereu, de atunci, din copilărie, noutatea. Îşi caricatura profesorii, mânuia un Kodak Baby Box, umbla pe bicicletă „fără mâini" şi, la 16 ani, era directorul unui jurnal şapirografiat.

Pe câţi n-a minunat el, în copilăria lui. Cu M. Blecher, studentul în medicină, am hoinărit odată, în noapte, prin străzile tainice ale Rouen-ului, oraşul catolic.

Povestindu-se pe el şi locurile ce le îndrăgea atunci, mi-a arătat,

la lumina slabă a felinarelor, drumul de la catedrala brodată la uliţele strâmte şi pline de aventură ale portului. Din ziua când suferinţa i-a venit pe neaşteptate, M. Blecher are nevoie fie de briza mării, fie de aerul muntelui.

Departe, pe litoralul oceanului, la altitudini, între albastrul apei şi-al cerului, sub climatele atâtor ţări, scrie, tălmăcind suferinţa, nopţile de insomnie şi jucăriile rare pe care ştie să şi le facă în zilele de singurătate.

Corp transparent – poemele pentru Marie – îi redau contactul care îi lipsea, legătura cu lucrurile pământului.

„Adam", An VI, n.72 din 1 iulie 1934, p. 12 – 13.

M. Blecher: *Corp transparent*

O cărţulie cât o confetă aduce poeziile lui M. Blecher mtitulate *Corp transparent*. Prin ele vezi toată lirica zbatere a Poetului, tot itinerarul transcendent de metafore şi imagini

216

217

ale acelui plecat la drum cu hârleţul de azur al versului. Pana lui Blecher e eminamente modernistă. Toate cutezanţele de vocabular şi transpoziţii ideale îl califică. Filonul d-sale se trage din *meridianele* avangardei româneşti. Încercând aceleaşi sonorităţi pe metalul lui, al chemării *aceleiaşi* care a fost şi mai este ca o fluturare ideală de umbre, de cuvinte, de orizonturi, sfâşiate în mătase.

Cronică nesemnată „Vremea", An. VII, n. 347 din 22 iulie 1934, p.4.

M. Blecher: *Corp transparent*

M/ihail/ C/antonieru/

Întâi o mărturisire personală. Sunt mulţumit că mă aflu printre cei dintâi care scriu despre M. Blecher, acest poet cu multiple rezonanţe, nerealizat desigur, fiindcă claviatura sa urcă toate scările lirice şi escamotează cu frumoase realizări atât curentul tradiţionalist precum şi extrema cealaltă.

M. Blecher e desigur un rafinat fiindcă atât grafica acestei plachete (dimensiunile mignone, o literă ca un ochi de dantelă daneză şi culoarea verzui-pală, fac din această plachetă un giuvaier grafic) cât şi unele poezii de înaltă tensiune o dovedesc. Din acestea fac parte cele două „poeme" (proză), precum şi *Umblet*, atât de încărcat de o tristeţe fără margini.

Nu ştim întrucât străinii şi-au lăsat amprentele lor pe mulajul poetic al lui Blecher. Am reuşit să identificăm însă câteodată prezenţa lui Ilarie Voronca, ca în imaginea aceasta:

„Vapoarele ca nişte capete de înecaţi cu ţigara încă în gură", deşi ne dăm seama că a căuta asemănări e un lucru prea facil pentru determinarea unei configuraţii lirice.

(Poate că în măsura în care eşti mai mult influenţat, eşti şi un liric mai profund.)

Desprindem încă, alăturea de tristeţea din altele, pasiunea erotică, universală, din *Ainorfalenă* (din care titlul nu ne place).

Citătm:

„Amor cu miros aspru de lut şi de sămânţă Sub ierbile cât calul, în vara grea de grâne, Amor plâns în batiste sau râs domol în soare cu piele albă fină sau mâini îmbătrânite. Amor reţea a lumii în care prinşii oameni Dansează ca paiaţe serioase şi nebune".

Alături de acestea încă eminescianul (\\) *Vals vechi*, o minunată realizare tradiţionalistă şi *Materializări* care întrebuinţează tehnica tradiţională a repetărilor (de ar fi să-mi lase; de-ar fi să am…).

Pentru plăcerea noastră ne rezervăm *Plimbarea marină*, *Când* şi *în loc de introducere*, poema care explică toate curentele, sensurile şi pune diagnosticul cu siguranţa unui critic, pe toată cartea.

Citătm în întregime:

„Cuvinte păsări cu aripi de sânge
Cuvinte zburând nebune în încăperile inimii
Animale câteodată cu transparenţe de cer
Buchete de lumi astrale (comete cu cap de dansatoare)
Flori bizare parfumând creierul însemnând un zâmbet ori din contra o bucurie
Apariţii şi dispariţii în întunericul zilelor
Ori vulturi fâlfâind alb peste munţii somnului
Vitrini lunare cu îngeri şi săbii
Cu lupi, cu oraşe, cu vapoare, cu păr de femeie
218
219
Cuvinte, desene neînţelese ale scrisului acest la mâinile mele, ca ochii tăi închişi".

Păstrăm cărţulia aceasta de debut, printre cărţile noastre dragi, nu atât pentru cât realizează ci pentru cât promite prin fermenţii

generatori de lumină dintr-însa.

„Frize", An I, n. 6 – 7 din august-septembrie 1934, p. 10 – 11.

* * *

Peste câteva zile va apărea în ed. „Vremea" un volum de esseuri datorit tânărului scriitor M. Blecher şi intitulat *întâmplări în irealitatea imediată*.

Cunoaştem unele articole ale d-sale apărute în revista „Vremea", pline de personale „apercu-uri". Îndeosebi ne amintim de acea interesantă pagină consacrată pictorului şi poetului William Blake. Fapt care ne face să credem că volumul ce urmează să apară va conţine aceeaşi substanţială proză, de îngrijită ţinută literară, cunoscută cititorilor din paginile revistei „Vremea".

„Zorile", An II, n. 265 din 27 ianuarie 1936, p. 4.

* * *

Am primit la redacţie un volum semnat M. Blecher: *întâmplări în irealitatea imediată* (Ed. „Vremea").

O notă de intelectualitate ascuţită şi un curaj deosebit în urmărirea gândului până la cele mai amănunţite fibre ale unei sensibilităţi care niciodată nu-l părăseşte. Un scriitor.

„Facla", An XVI, n. 1499 din 31 ianuarie 1936, p. 2

* * *

Întâmplări în irealitatea imediată, volumul de mult anunţat al lui M. Blecher.

Titlul, puţin rebarbativ, nu zic pretenţios, promitea altceva decât aducea cartea. Nu vrem să spunem că titlul nu s-ar suprapune întâmplărilor din carte, dar n-o reprezintă, n-o sintetizează.

Am fost surprinşi, de aceea, să găsim în carte o autobiografie sumară, redusă la câteva momente, care ar putea da atâtea pagini de roman. Însemnăm apariţia acestei cărţi, asupra căreia vom reveni cu onorurile şi atenţia meritate.

Volumul a apărut în frumoase condiţii tehnice şi este întovărăşit de un portret al autorului, desenat de J. Perahim.

„Zorile", An II, n. 270 din 1 februarie 1936, p. 4.

* * *

Sub titlul oarecum derutant *întâmplări în irealitatea imediată*, poetul şi esseistul M. Blecher prezintă, într-o carte de aproape 200 de pagini, câteva capitole halucinante din viaţa unui oraş de provincie. Aici, elevul adolescent se zbate în limitele condiţiei lui sociale şi, mai

ales, biologice – „eram un băiat slab, cu gâtul subţire ieşind din gulerul prea larg al tunicii”, aşa începe unul din capitolele cărţii.

Acestui adolescent plăpând îi este dat să fie, în nenumărate rânduri, eroul unor întâmplări catastrofale, trăite şi analizate cu o luciditate şi o ascuţime de spirit care, ca toate ascuţişurile, se întoarce de multe ori împotriva lui însuşi.

Este o carte scrisă pregnant şi sobru, cu preciziunea aceluia care stăpâneşte scrisul.

„Zorile”, An II, n. 274 din 5 februarie 1936, p. 4.

220

221

Cartea lui M. Blecher

G/e o B/ogza

După *Corp transparent*, o minusculă şi albăstruie plachetă de versuri, M. Blecher tipăreşte acum o carte de proză mai mare. Acei care o vor citi vor evidenţia desigur calităţile şi felul lucid de a o scrie al acestui foarte tânăr scriitor. De aceea mă voi mărgini să vorbim în această scurtă prezentare numai de tehnica specială a cărţii, întrucât ea suscită aceasta.

Întâmplări în irealitatea imediată este o carte lucrată destul de straniu. Într-o epocă a romanului, când aproape toţi scriitorii fac cele mai deznădăjduite tentative ca volumele lor, indiferent de conţinut, să se apropie cât mai mult de dimensiunile şi structura romanului, M. Blecher având de povestit o înşiruire de fapte care l-ar fi dus în chip firesc la tehnica romanului, a făcut tot ce i-a stat în putinţă să nu scrie un roman, s-a luptat cu materialul, l-a ţinut în frâu, iar atunci când cartea ameninţa totuşi să semene a roman, a intervenit fără milă, suprimând tot ce i-ar fi dat această înfăţişare, atât de dorită de majoritatea autorilor, pentru cărţile lor. Aceasta este întâia lui disciplină. A rămas o carte de esenţe filtrate îndelung, un material pur, neaservit nici unei reţete, lucrat în fiecare capitol cu tehnica pe care o cerea ritmul lui lăuntric.

A doua disciplină stă în faptul că având de povestit un material de obsesii şi de coşmaruri căruia i-ar fi mers de minune un stil nebulos şi confuz, cum s-a făcut de fiecare dată, M. Blecher a analizat la rece tema halucinantă a cărţii şi a reuşit să vorbească despre o lume de totală nebunie în fraze limpezi, corecte, în care, asemeni lentilelor de lunete, nici unei umbre confuze nu i-a fost îngăduit să se strecoare-E

un stil în care nu mai fuseseră scrise decât tratatele d matematici, în niciun caz o carte care are drept mate

222

nal zvârcolirile cumplite, sângeroase aproape, ale unui adolescent neconformist, revoltat în primul rând de condiţia lui biologică.

Astfel se înşiruiesc, când halucinante, când impregnate de un humor crispant, capitolele acestei cărţi în care cele mai banale aspecte ale vieţii într-un oraş de provincie, bâlciurile, parcurile publice, cinematograful, pieţele de carne şi de zarzavat, sunt jupuite de învelişul lor obişnuit cu atâta violenţă, şi ele se pretează acestui joc, încât creează imediat, foarte aproape de lumea obişnuită, o altă lume, fantastică, ireală, pe care autorul o numeşte *irealitatea imediată*. Acei care vor citi primul capitol vor avea dintr-odată intuiţia întregului material din carte şi, în acelaşi timp, explicaţia titlului, aparent abstract, dar cât se poate de fericit ales pentru conţinutul cărţii pe care trebuie să-l exprime.

Întâmplări în irealitatea imediată consacră un scriitor care a scris lucid, matematic aproape, despre cele mai cumplite deznădejdi şi nebunii pe care le poate încerca un om în lumea aceasta.

„Vremea", An IX, n.424 din 9 februarie 1936, p. 2.

M. Blecher: *întâmplări în irealitatea imediată*

Mihail Sebastián

Rareori certitudinea de a mă afla în faţa unui scriitor de vocaţie a fost mai directă decât la lectura cărţii acestui tânăr debutant. A debuta înseamnă a începe. Cuvântul trebuie luat în înţelesul lui strict. Blecher începe într-adevăr cu scrisul sau ceva nou, deschide o lume de senzaţii, imagini şi gânduri cu desăvârşire diferenţiate. De la primele pagini eşti Prins într-un peisaj sufletesc pe care îl simţi pentru întâia dată adus la lumină.

223

Este jurnalul unei sensibilităţi, al unei inteligenţe, al unei singurătăţi populată de umbre şi lumini secrete. îl citeşti cu sentimentul de a face nu cunoştinţa unei cărţi, ci cunoştinţa unui om. Ai un prieten mai mult, când ai terminat ultima pagină.

Sunt cărţi care par a-ţi fi fost adresate. Este în ele un ton discret de scrisoare, de confesie. Simţi că au fost scrise din necesitatea apăsătoare de a se face înţelese. Cineva care nu-şi mai putea suporta

singurătatea scrie o carte, cum ar arunca un apel în necunoscut. Sunt cărţile scrise cu orgoliul singurătăţii şi cu speranţa ascunsă de a găsi undeva o corespondenţă, un răspuns, un ecou.

O astfel de carte este *întâmplări în irealitatea imediată*.

Dacă aş şti că o asemenea operă poate fi „impusă", v-aş ruga să o citiţi. Sunt însă convins că destinul ei nu trebuie forţat. O astfel de carte trebuie lăsată să-şi descopere ea singură cetitorii.

Dar pentru că eu nu sunt numai un cetitor, stăpân absolut al lecturilor sale, ci şi un cronicar obligat să dea seama de eventualele lui descoperiri – şi cum, pe de altă parte, calităţile literare ale lui M. Blecher sunt excepţionale, mă voi resemna să fac un „referat" acolo unde o tăcere emoţionată ar fi ajuns.

M-a supărat în primul moment titlul cărţii *întâmplări în irealitatea imediată* – mi se părea un titlu de tip modernist: abstract, îndrăzneţ şi persiflant. Genul nu-mi place.

Lectura cărţii justifică însă pe deplin acest titlu, care îş1 exprimă cu destulă precizie substanţa şi stilul.

Eroul acestor întâmplări trăieşte într-adevăr într-o „irealitate", care însă nu este a visului ci a lucrurilor din jur, a vieţii de fiecare zi, a faptelor cunoscute.

Ele i se revelează în culori, în forme şi în sunete de o halucinantă putere senzorială. E ceva jupuit în sensibilitatea acestui om şi imaginea aceasta a cărnii deschisă până la sânge este obsedantă în carte. Simţirile lui au o *ascensiune* rănită.

Este ceva care depăşeşte limitele epidermice ale senzaţiei.

Cetind aceste pagini febrile te întrebi dacă viaţa noastră cotidiană nu este prinsă într-o crustă care ne împiedică să simţim direct obiectele şi să vedem direct culorile. Parcă totul este atenuat de obişnuinţă şi adormit de oboseală.

Această crustă este ruptă cu violenţă în „irealitatea" Blecher şi sentimentul de a trăi capătă o exasperantă putere.

Trebuie să înţelegem că lumea văzută şi simţită printr-o astfel de conştiinţă nu este mai puţin adevărată decât a noastră. Trebuie să înţelegem că această „irealitate" nu este nici abstractă, nici închipuită, ci, dimpotrivă, vie, precisă, organică.

Ce este tulburător în scrisul lui Blecher este extrema sa luciditate. Nu se poate un aliaj mai straniu decât această simţire fabuloasă şi această inteligenţă analitică.

Viaţa interioară a eroului este mobilă, neliniştită, torturată, împărţită între imagini şi simboluri deformate. E un fel de lanternă care îşi schimbă mereu bătaia luminii, din puncte total diferite.

Această agitaţie psihologică ar putea duce la un tablou sufletesc ceţos, confuz, nesigur.

Ei bine, ochiul scriitorului este atât de pătrunzător încât stările cele mai destrămate sunt văzute până la ultima nuanţă, ca printr-o apă foarte adâncă dar nemilos de clară.

…un chin organizat normal în limitele vieţii mele de copil". „Un chin organizat" – este aproape o definiţie a acestei cărţi de suferinţă şi de examen lucid.

224

225

* * *

Resursele de expresie şi simţire ale tânărului scriitor sunt mult mai diverse decât poate spune referatul meu cam schematic.

Dacă paginile de jurnal intim ale lui Blecher sunt de prim ordin, nu mai puţin interesante sunt paginile sale de „roman" – pagini epice în care povesteşte un fapt, schiţează un personaj sau schiţează un decor.

Poet, Blecher scrie cu imagini de o preciziune vizuală derutantă. Observaţiile sale sunt juste, nete, nervoase, concrete. Obiectele capătă în evocarea sa relief şi – fără joc de cuvinte – realitate.

Sunt câteva medii familiare, câteva scene epice, câteva momente dramatice în această carte şi toate sunt remarcabil realizate. Episodul amoros al Clarei (p. 23 – 28) este scris cu o tensiune senzuală şi, în acelaşi timp, cu o scrutătoare putere de a observa. Familia Weber şi moartea Eddei este un concentrat roman. Capitolul cinematografului de provincie şi apoi capitolul cabaretului (mai ales acesta din urmă) sunt de o bogăţie de nuanţe care legitimează un mare destin literar.

Nu cred să mă înşel. Cred că apariţia lui M. Blecher în literatură este un fapt revelator şi un moment de care se va ţine seama. Sunt unele pagini pe care aş vrea să le transcriu în întregime şi există un fragment (p. 118 – 119) în care mă întreb dacă nu este o tresărire de geniu.

Nu aş spune acest lucru despre o carte de literatură – dar *întâmplări în irealitatea imediată* nu e o carte de literatură.

„Rampa", An 19, n.5432 din 22 februarie 1936, p.!

226

Compoziţie – Lui M. Blecher – Ion Manolescu

Ni se răreşte scama orelor în palmă
Şi seara în pupile e rece şi calmă.
Pe masa cu esseuri şi ape minerale
Adorm în pahare privirile tale
Vin crinii tăcerii până la scară.
Lumina când s-apleacă e mai puţin amară.

Tu îmi întinzi floarea mâinilor pală şi nudă Pe geamuri, tristeţea rămasă asudă… „Front literar”, An. I, n. 2 – 3, aprilie-mai 1936, p. 1.

M. Blecher: întâmplări în irealitatea imediată

Mihail Gresian în publicistica tânără de la noi „cazul” Blecher a trecut aproape neobservat. Cred că o semnalare izolată încă nu justifică o atenţiune care ar fi meritat, fără doar şi poate, oarecare amploare. Şi aceasta nu prin tragismul fizic al autorului *întâmplărilor în irealitatea imediată*. În imobilizarea în care l-a cufundat un destin necruţător, el pare să fi ajuns demult la o comprehensiune filosofică proprie. Ci prin acea uluitoare sistematizare a unei simţiri, risipită printr-o lentilă multiformă, în pagini de literatură unică.

Confesiunea lui Blecher, în forma ei originală şi atrăgătoare, se integrează în rândul acelor documente pline de un conţinut mai aproape de adevărul uman. E proiectarea unei sensibilităţi, pricinuită de o cauză locală, organic generalizată, într-un decor de luminozităţi şi imagini. Aproape o

227

prăbuşire sistematică, sprijinită pe luciditate, într-un neant de culori alternante, de posibilităţi refulate.

Ai zice o evadare din sine însuşi, urmărită pas cu pas. Orice e presupus că posedă un germene virtual de impulsiuni e doborât, cu o obstinare repetată. Orice motiv e bun, numai dacă slujeşte în cadrul acestei incantaţiuni fermecătoare, dar morbide. De aici, o imaterializare obsedantă, ce-şi caută refugiul oriunde. În divagaţii abundente ale inutilităţii. În stridenţe multiplicate şi ingenioase. Într-o scormonire a concretului. Totul capătă acea valoare imediată, la Blecher tradusă debordant, cu un lux necontenit de amănunte.

Voi cita numai câteva exemple din această frescă de contraste, de împreunări paradoxal virile şi subordonate aceleiaşi obsesiuni:

„Un porc se scărpina de gard… Găseam în el ceva imens de

satisfăcător şi o liniştitoare asigurare că lumea continua să existe…”

Sau: „Erau foarte multe de văzut într-un strujian uscat”.

Sau: „Câteodată voiam să fiu câine, să privesc lumea aceea udă din perspectiva oblică a animalelor, de jos în sus, întorcând capul. Să merg mai aproape de pământ, cu privirile fixate în el, legat strâns de culoarea vânătă a noroiului”.

E o umanizare a concretului, dublată de o nedezminţită vână poetică, în permanenţă prezentă la Blecher. Mai citez o singură pagină, neîntrecută prin frumuseţea ei:

„Ploaia spăla în grădină florile şi plantele veştede. Toamna aprindea în ele incendii arămii, roşii şi vinete ca nişte flăcări ce străluceau mai tare înainte de a se stinge. În piaţă apa şi noroiul curgeau despletite din mormanele enorme de zarzavat. În tăietura sfeclelor apărea deodată sângele roşu şi întunecat al pământului. Mai încolo zăceau cartofii buni şi blânzi, lângă grămezile de capete tăiate ale

228

verzelor înfoliate. Într-un colţ se ridica mormanul de exasperantă frumuseţe al bostăneilor umflaţi şi hidoşi, plesnind din toată coaja lor întinsă, de plenitudinea soarelui băut o vară întreagă”.

Întâmplări în irealitatea imediată e o paletă pe care se profilează sute şi sute de nuanţe cromatice, estompate într-o diversitate ce se păstrează necontenit proaspătă. Nu ştii ce să admiri mai întâi: imaginaţia de detaliu, cu acea minunată pactizare a concretului sau exasperanta luciditate a unui baudelairian, realizat într-o estetică de cel mai autentic conţinut artistic.

Am cetit cartea lui Blecher de câteva ori. Şi am însemnat de fiecare dată alte pagini care au rămas scumpe inimii mele. E, în orice caz, un efort care a fost răsplătit din plin.

„Adam”, An VIE, n. 89 din 15 septembrie 1936, p. 15 – 16.

M. Blecher: *Inimi cicatrizate*

La mai puţin de un an după *întâmplări în irealitatea imediată* care, cu tot titlul refractar, făcut parcă anume să sperie, şi-a avut cititorii şi admiratorii săi, a apărut acum o nouă carte de M. Blecher al cărei titlu este *Inimi cicatrizate*. Cititorii *întâmplărilor* au găsit în cartea aceasta o continuare, nu a unei lumi dusă mai departe, ci a unui fel de a scrie, uluitor aproape, care este felul de a scrie al lui M. Blecher.

Ca şi în cea dintâi carte M. Blecher descrie o lume dominată,

chinuită şi plină de patetism, cu o preciziune de matematician, frazele sale sunt clare şi reci ca lentilele unui panopticum prin care s-ar vedea însă, uriaşe şi obsedante, toate dramele lumii. E un meşteşug ciudat care îi aparţine şi până la care presupun că a ajuns învingând dificultăţi cum n-a avut să învingă niciun scriitor. Să descrii lumea damnaţilor de la Berck, toate viziunile infernale, tot sângele

229

şi puroiul, toate scrâşnetele şi, timp de două sute de pagini, să nu cazi în patetism, să nu scoţi nici cel mai mic strigăt personal, iată o cursă până la capătul căreia foarte puţini oameni ar fi în stare să meargă. Nu ştiu ce scriitor şi-a putut impune o disciplină mai severă şi mai implacabilă decât aceea de care M. Blecher dă azi o nouă dovadă.

Cu stilul acesta sobru şi clar M. Blecher pictează una din cele mai halucinante viziuni ale lumii. Închipuiţi-vă oraşul Berck, unde câteva mii de bolnavi, prinşi în ghips, nemişcaţi, cu această carcasă pe ei, circulă totuşi pe străzi, orizontali, culcaţi în cărucioare şi devin eroii tuturor pasiunilor umane. *Inimi cicatrizate* e o carte asupra căreia nimeni nu poate să aibă nicio îndoială. Peste zece şi peste o sută de ani ea va rămâne valabilă, mărturie rece dar spăimântătoare asupra unei lumi pe care M. Blecher a avut destinul amar să o cunoască şi satisfacţia tragică să o picteze, cu un meşteşug de mare şi autentic scriitor.

Dar toate acestea nu sunt decât câteva însemnări faţă de ceea ce, foarte curând, voi spune despre M. Blecher.

Cronică nesemnată

„Azi", An VI, n. 26, ianuarie 1937, p. 245.

Pretexte critice. *Jurnalul de sanatoriu*

Tiberiu Uiescu

Prima carte a lui M. Blecher este un desemn halucinat al însingurării.

Umbrele se întretaie în nuanţe infinite, gândurile se opresc în pauze interplanetare, aspiraţiile se înalţă direct ca să scadă inegal într-un declin dezolant şi peste realitate se adaugă semnul nu ştiu cărui destin de melancolică inutilitate.

Tot scrisul său aminteşte fatalitatea unui blestem sau visul fără linie al celei din urmă silabe renunţată din spaima

230

pronunţării care ar fi putut s-o precizeze. Îmi plăcuse în

rândurile sale lipsa de adresă, indiferenţa accentului.

Întâmplări în irealitatea imediată era o carte care n-avea aroganţă de denunţ. Nu era conectat de epoca literară. Nu provenise din scandal, nu urmărea agrementul notorietăţii. Era propriu-zis o confesiune fără anecdotă, o destăinuire fără dinamică şi simetrie ca o imagine de fluviu tulburată într-o stângace izolare. Presupuneam un serafism de înaltă puritate în aceste întâmplări fără oameni, o iluminare fără finalitate.

Inimi cicatrizate modifică total această formă de realizare. Se întâlnesc urme identice celor semnalate însă esenţa motivului este diferită.

În acest din urmă roman Blecher face o profesie de literat. Cred că chiar o concesie de public. De data aceasta Blecher se simte controlat deşi preocuparea sa rămâne aceeaşi nelinişte subiectivă. Lirismul său este coordonat şi legat de câteva fapte concrete, de un decor şi de mai multe personagii. Şi climatul cărţii este diferit de acela al *întâmplărilor*. În *Inimi cicatrizate* se precizează un destin. Totul este omenesc. Niciun amănunt fantastic, niciun adaos straniu. Este o carte scrisă cu o luciditate tragică, fără sentimentalism, fără lamentare, înainte de a fi un poem al dunei, cartea lui Blecher este un jurnal trist al exasperării. Nu se introduce un nou tip în epica românească dar sensibilitatea fixată în acest jurnal aminteşte momentele de inegalitate morală, instabilitatea gândului şi a spaimei lui Maria Baskirsef. Sensibilitatea aceasta este o integrală a lui Blecher. Ea nu se aseamănă cu resemnarea religioasă şi umilă a lui François Mauriac, nici cu alarmismul turbulent al lui J. Kessel, nici cu sfâşierea de câine de hală a lui Panait Istrati. Spiritul acestui jurnal este acela al unei terori de putrefiere. Asişti surprins la toate fap

tele zilei, neclintit, ascultându-ţi sângele; propriul tău sânge pe care-l bănui greu, lent. Cauţi cu degetele un contact cu lumina, cu viaţa, cu orizontul pe care-l presupui. Nu-ţi aparţine nimic. Nici chiar siguranţa perceperii, nici chiar exactitatea impresiei care scapă, se schimbă, se deformează exasperant.

M. Blecher a vrut să facă un roman cu moarte. A reuşit să realizeze numai câteva foi de temperatură care amintesc uneori pe acelea ale lui Ion Vinea. Dar foile acestea valorează cât o viaţă de zdruncin urmărită atent, îngrijat, ca un crepuscul.

„Meridian”, Caietul 11/1937, p. 29.

M. Blecher: *Coeurs cicatrises*

Un livre d’amour et de tendresse; un livre d’impressionnante introspection psychologique du à l’auteur du roman original *Dans l’irrealite imediate1*.

„Le Moment”, An IV, n. 567 din 11 ianuarie 1937, p.9.

Mesagiul lui M. Blecher

M. Grindea

Unele mari creaţiuni au privilegiul să stârnească de la început miracolul. Este revelaţiunea pe care o aşteptăm, blazaţi, ani de-a rândul, uneori chiar decenii. Pentru simţirea multora, ea nu se arată nici în răstimpul unei vieţi.

O carte a iubirii şi tandreţii; o carte de o impresionantă introspecţie psihologică scrisă de autorul romanului original *întâmplări în irealitatea imediată*.

Ultima carte a lui M. Blecher, romanul *Inimi cicatrizate*, apărut de curând, are pentru noi preţul unei întâlniri cu o lume nouă, cu o sensibilitate unică, cu o viziune inedită asupra existenţei. La primele pagini citite ai impresia că pătrunzi într-un cosmos de fantasme. Înaintând, însă, surprinzi o antologie de oameni şi situaţii care par destinate vieţii noastre, a tuturora. Totuşi ele sunt comandate de alte legi decât cele obişnuite. O voinţă tragică şi tot atât de nepătrunsă ca destinul fixat nouă, celor „normali”, struneşte, regizează, contabilizează actele şi sentimentele acestor fiinţe, jucându-le după un ritm de scelerată suferinţă.

Berck, oraşul oamenilor cu trupurile de ghips, este leagănul acestor dureri fără orizont. Autorul, cu o linişte pe care numai deznădejdea marilor experienţe o poate impune, porneşte resortul acestui scrânciob care începe să se învârtă, halucinant, scrâşnind în cadenţe egale, ameţind simţurile, înşelând elanurile.

Şi jocul continuă. Logica lui nu o poate afla nimeni. Dar elementele sunt uşor de sesizat în călăuzirea lui M. Blecher. Puterea de evocare a scriitorului este atât de mare, însuşirile sale descriptive atât de sugestive şi subjugătoare, stilul atât de mobil, plastic şi propriu naraţiunii, încât cititorul nu merge

— Aşa cum i se întâmplă, adesea, cu atâtea lecturi factice

— Alături de personagii – ci trăieşte cu ele, vibrează cu aceeaşi amplitudine, participă la acţiunea, la trăirile lor.

Rareori a reuşit o operă literară să impună o inhibiţie atât de violentă a cititorului ca cuprinsul cărţii. Iar, dacă limităm cazul la literatura românească, se poate spune, fără teamă de exagerare, că *Inimi cicatrizate* fixează un climat absolut nou şi deschide un drum nestrăbătut încă de nimeni cu atâta măiastră siguranţă şi limpezime.

Dar M. Blecher trebuie salutat ca un mare scriitor, nu numai din acest unghi obiectiv, constructor de tipuri vii.

232

233

povestitor iscusit, artist subtil în dozarea momentelor şi imaginilor.

El ne-a comunicat un mesaj care depăşeşte limitele unui gen literar ori ale scrisului, în genere: este o imensă, supremă confesiune, aşa cum nu se primesc multe, în trecerea unei generaţii.

Confidenţa aceasta, întocmită după biruirea celor mai crâncene încercări, într-o măsură care părăseşte marginile umanului, pentru a cutreiera spaţiile multe şi haotice ale transcendentalului, este o vastă simfonie a durerii, în tot ce are mai străpunzător şi mai absolut.

Acordurile sunt atât de profunde, iar împletirea tonalităţilor atât de convingătoare încât depanarea aceasta de episoade – drame şi iluminări – care te stăpâneşte ca obsesie, devine la urmă, în punctul ei culminant, doar un strigăt; este apoteoza, gravă şi simplă, scormonitoare şi totuşi cumpătată a acelei prea pline şi prea neîncăpătoare scorburi de viaţă – Berck – unde natura „se irizează în nuanţe de imensă destrămare".

Dacă Rodenbach ne-a dat în „Bruges-la-morte" tabloul monocrom al cenuşiului care învăluie, în gama sa de nuanţe agonizânde, pe toţi locuitorii acestei „Veneţii a Nordului", M. Blecher a închis, în paginile ultimului său roman, o echivalenţă psihologică deopotrivă de unitară, poate superioară prin dramatismul său discret, până la diafan.

Şi la Blecher natura putredă se armonizează, se împacă, în cele mai infime tresăriri, cu carnea bolnavă, fetidă, a oamenilor.

Am recitit, de câteva ori, această carte excepţională, pentru a verifica unde se încheie convingerea „rece", pentru a face loc entuziasmului ori sugestiei. Procesul se repeta identic: romanul lui Blecher, după ce e descompus în elementele sale arhitectonice – şi acestea cât de delicate, cât de masive totodată! – se reface brusc, ca o

jucărie cu resort, în forma lui întreagă şi concentrează toată simţirea asupra lui.

Dacă, în faţa unui mare artist interpret – Casals, Enescu ori Huberman – simţi nevoia să îngenunchezi – în prezenţa unei opere ca aceea a lui M. Blecher nu poţi face altceva decât să prinzi cartea în mâini, cu recunoştinţă, s-o duci la piept ori să închizi ochii, pentru a vedea mai departe, până unde te poartă extazul.

De ce să sugrumi un elan cu scrupulele pudorii, când ai credinţa netă că te-ai apropiat de unul din actele cele mai realizate de artă!

Desigur că un scriitor nu se poate împlini atât de complet, în toate cărţile sale. M. Blecher ne-a dat, în *Inimi cicatrizate*, o echivalenţă românească, în proporţii mai mici, a *Zauberbergului* lui Thomas Mann. Şi o înrudire, numai în ce priveşte cadrul, cu interesanta *Viaţă şi moarte a d-nei Maillart* a tânărului romancier francez Claude A veline.

Cartea lui M. Blecher, tălmăcită într-o limbă apuseană, va apărea, suntem convinşi, tot ca o revelaţiune şi tot ca un mesaj: o carte care înfrăţeşte, după ce exaltă, fie chiar şi în suferinţă, care dilată, până la exasperare, arterele sensibilităţii, pentru a apropia, apoi, pe cititori, într-o amară, dar împăcată convingere, de autor.

Scriitori a căror operă poate stârni asemenea reacţiuni sunt rari: astăzi, un Georges Duhamel, în adolescenţa noastră un Romain Rolland. Întotdeauna un Şalom Alehem ori, de azi înainte, un Eliezer Steinberg, unul din geniile poeziei.

M. Blecher este un astfel de scriitor, apariţie surprinzătoare în noua generaţie, unică, printre confraţii săi evrei.

234

235

* * *

Pe om l-am cunoscut acum câteva zile. Lectura cărţii sale îmi impusese, ineluctabil, pelerinajul până la Roman, adăpostul acestui tânăr scriitor.

Trebuie să arăt auspiciile de gheaţă sub care m-a primit oraşul lui Blecher? Căci al lui este târgul acesta în care nu s-a mai plămădit, desigur, o carte atât de minunată.

Trebuie să divulg indiferenţa romaşcanilor, că printre ei trăieşte şi se frământă un foarte mare scriitor?

Trebuie să sudui pe birjarul care nu a ştiut unde locuieşte M.B., ci „fişiorul lu'domnul L.B". (Pentru schiţarea atmosferei care, dragă

Doamne, oxigenează traiul romancierului, e locul să spunem că reclama, în târg, la *Inimi cicatrizate* s-a făcut prin aceste pancarte graţioase: Roman scris de d. Blecher, fiul domnului Lazăr Blecher.)

Nu, animozităţile acestea s-au vaporizat, toate, în căscioara din strada Costache Morţun, în valea care găzduieşte trompetele regimentelor. Aici lucrează şi trăieşte M. Blecher. Vârsta – 27 ani – nu indică pe plăsmuitorul acelor imagini care ard, pe analistul de maximă rafinare. Inteligenţa lui scăpărătoare, hipersensibilitatea sa trădează însă pe marele creator de planuri psihologice care ne-a dat *întâmplări în irealitatea imediată*.

Ceasurile petrecute alături de Blecher, în odăiţa gălbuie, în care străjuiesc ochii de jar ai scriitorului, apasă mult prea greu în amintire, pentru a putea fi povestite.

E o datorie să arăt însă că omul egalează pe artist şi că, părăsind căsuţa aceea, împresurată de ger ca întreaga preajmă, am gândit, drept şi cinstit, că acolo se chinuie şi creează una din cele mai autentice personalităţi, plămădite în vâltoarea ghetoului moldovean.

M. Blecher este la începutul carierei sale scriitoriceşti. Dacă nu ne va putea da o carte superioară *Inimilor cicatrizate* este neîndoios că viitoarea sa producţie va fi înfiorată de aceeaşi sensibilitate dogoritoare.

„Adam", An. IX, n.94 din 15 ianuarie 1937, p. 5 – 7.

M. Blecher: Inimi cicatrizate

O carte gingaşă de iubire şi combustie interioară, o carte de impresionantă introspecţie psihologică a celui care a dat literaturii noastre originalul roman *întâmplări în irealitatea imediată*.

ed. Alcalay „Reporter" An V, n.3 din 17 ianuarie 1937, p.2.

M. Blecher: *Inimi cicatrizate*

Mihail Sebastián

Anul trecut, după lectura *întâmplărilor în irealitatea imediată*, cartea de debut a lui M. Blecher, nu ştiam încă dacă domnia sa este sau nu scriitor, în sensul în care acest lucru implică o activitate literară susţinută.

Cartea este fără îndoială extraordinară. Una din cele mai tulburătoare lecturi din ultimii ani. Dar putea fi un accident. Putea fi mesajul unei experienţe personale care, odată exprimată, închide cu ea un destin literar terminat. M. Blecher putea fi omul unei singure cărţi. Cu atât mai mult cu cât era o carte de dramă interioară: jurnalul unei

conştiinţe, jurnalul unei sensibilităţi.

Asemenea cărţi se scriu dintr-o necesitate dramatică de eliberare. Ele sunt poate o încercare disperată de a ieşi din singurătate. Este ceva de strigăt şi de chemare, în accentul lor pasionat, în febrilitatea lor, în neliniştea lor şi sunt anumite strigăte care nu se ridică decât o singură dată.

236

237

Ce orgolioasă carte acele *întâmplări în irealitatea imediată*] De la titlul lor strident până la acea copertă rece, inexpresivă, totul părea făcut ca să-l îndepărteze pe cetitor. Obscur editată, prost tipărită, insuficient difuzată, semnată de un nume complet necunoscut, s-ar fi zis că toate piedicile îi stau în cale. Dar era o lectură arzătoare, una din acele lecturi în care cetitorul se angajează pe el însuşi, cu persoana lui, şi din care iese cu o viziune schimbată a existenţei, nu ca după o carte cetită, ci ca după un fapt trăit.

Cu mari calităţi de expresie, cu un stil concis, virulent şi stăpânit, sub care se simţeau flăcările unei sensibilităţi complexe, autorul acelei ciudate cărţi spărgea toate obişnuinţele noastre de lectură şi ne revela – mai mult decât o vocaţie literară – un destin, o viaţă, un suflet tragic.

Mă întrebam atunci dacă acea carte, în care descifram cel puţin o tresărire de geniu (şi n-am ezitat să scriu acest cuvânt din primul moment) nu era menită să rămână un lucru unic, fără urmare. Mă întrebam dacă Blecher va voi să spună a doua oară ceea ce spusese de la început cu o forţă expresivă halucinantă. Mă întrebam dacă va putea să-şi domine într-atât condeiul său sfâşietor încât să-l poarte dincolo de orizontul unui jurnal intim şi să-l supună unei opere obiective, de observaţie organizată.

În acest sens nu ştiam dacă domnia sa avea să fie un scriitor.

Dar *Inimi cicatrizate* ne interzice pe viitor orice îndoială. Blecher a răspuns.

Este în cartea de faţă o mică frază care îi rezumă – rW se pare – drama centrală.

„*Nimeni nu poate măsura trecerea timpului cu propriu1 său puls*”.

Nu-mi amintesc să fi găsit undeva exprimat mai concis şi mai puternic sentimentul singurătăţii.

Inimi cicatrizate este într-adevăr o carte de singurătate. Trec prin ea numeroşi eroi, foarte diverse personaje, o sumă de figuri pitoreşti – toate evocate precis, nervos, cu anumită vervă de povestitor, cu o veritabilă însufleţire de romancier – şi totuşi în urma lor rămâne un implacabil sentiment de singurătate. Toate aceste voci sunt insuficiente pentru a acoperi suferinţa de a fi singur, fără salvare singur, fără sfârşit singur.

Nici iubirea, nici boala cu fraternitatea ei tristă, nici viciul, nici beţia nu pot înlătura acest destin.

Simţi că eroul lui Blecher, că fiecare din eroii săi, se află cu adevărat singur în faţa vieţii, pentru a măsura cu propriul său puls trecerea timpului.

De aceea poate unul din momentele cele mai patetice ale romanului mi se pare acel sumbru chef între bolnavi, care constituie de altfel primul capitol propriu-zis epic (p. 58 – 73), până acolo cartea având mai mult un caracter descriptiv, pregătitor de cadru.

Sunt elemente de humor real în acest episod; este o anumită vivacitate de ton, un anumit ritm de farsă, nu ştiu ce grabă silită de veselie, de expansiune, oarecare tensiune nervoasă, o mică explozie de entuziasm ameţit, volubil, dar peste tot, peste toate trece conştiinţa amară a irevocabilei singurătăţi.

De ce gesticulează aceşti oameni, de ce se îmbată, de ce se iubesc, de ce se ceartă? Poate pentru că fiecare ar voi să uite de el însuşi, dar niciunul, orice ar face, nu va uita.

Aceasta cred că este suferinţa din *Inimi cicatrizate* – nu suferinţa fizică, aşa cum ar putea crede un cetitor compătimitor. Nu vă lăsaţi înşelaţi de faptul că acţiunea romanului se petrece într-un mediu de sanatoriu, printre

bolnavi. Îndrăznesc să spun că acest lucru este secundar. M. Blecher nu a vrut să scrie şi nici nu a scris un roman de atrocităţi fizice.

De câte ori vorbeşte despre maladie, o face cu severitate analitică absolută. Condeiul său are atunci o preciziune fină de bisturiu şi îmi pare rău că sunt silit să recurg la o atât de veche comparaţie dar îmi este impusă de stilul autorului, rece şi exact ca un instrument chirurgical. Niciodată Blecher nu se lasă înduioşat de aspectele clinice ale suferinţei. Drama cărţii sale este în regiuni mai puţin accesibile

compasiunii. E o dramă de semnificaţii, nu de fapte.

„*Când cineva a fost scos odată din viaţă* – spune un erou al său – *şi a avut timpul şi calmul necesar ca să-şi puie o singură întrebare esenţială cu privire la dânsa – una singură – rămâne otrăvit pentru totdeauna… Desigur lumea continuă să existe, dar cineva a şters cu un burete de pe lucruri importanţa lor*" … (p. 136).

Nu se poate mărturisi cu mai mult orgoliu, cu mai puţin sentimentalism, cu mai multă răceală aparentă, o tragedie de profunzimea morală a acesteia. Şi este de primă importanţă pentru înţelegerea cărţii să se ştie că accentul ei grav cade pe sensul metafizic al suferinţei – care este singurătatea – şi nu pe formele ei exterioare…

Cine crede că *Inimi cicatrizate* este romanul unui sanatoriu n-a înţeles nimic din această admirabilă carte.

Ar trebui să insistăm asupra lui Emanuel, eroul principal al romanului. A spune despre el că e un singuratec care-şi trăieşte cu mare luciditate singurătatea este încă insuficient. Personagiul mi se pare mult mai complex decât această formulă, mai nuanţat, mai bogat în resurse psihologice. De câteva ori în decursul lecturii ne derutează prin câte un gest de o libertate îndrăzneaţă care aruncă asupra lui noi şi ciudate lumini.

Sumar vorbind, acest Emanuel este un singuratec care fuge de singurătate dar revine la ea printr-o mişcare de pendul, care îl face când s-o deteste, când s-o iubească.

E în el un imens dor de efuziune, de dragoste, de prietenie, o nevoie urgentă de expansiune sufletească, de căldură, dar în acelaşi timp este o nostalgie de a fi singur, de a fi indiferent şi poate de a fi insensibil.

Cât de intolerant, cât de brusc începe iubirea lui Emanuel pentru Solange – şi pe urmă ce imperioasă este nevoia nu numai de a se despărţi de ea dar chiar, atât timp cât o mai iubeşte poate, nevoia de a-şi crea în cadrul acestei iubiri refugii personale inatacabile.

Este zguduitor prin copilărie, prin ingenuitate dar şi prin încăpăţânata voinţă de refugiu solitar, straniul episod al brichetei (p. 148) în care Emanuel încearcă să-şi asigure un fel de adăpost ascuns.

„*Cumpără de la o tutungerie o brichetă cu un mecanism complicat, de care n-avea nicio nevoie… Se ascunse în dune, scoase bricheta din buzunar şi sub poclitul trăsurii o aprinse şi o stinse de nenumărate ori, ca puţin ieşit din minţi, bucurându-se de flacără,*

împărtăşind singur, singur, acest mic amuzament. Îşi propuse să n-o arate Solangei la întoarcere şi s-o păstreze pentru plăcerea lui personală şi secretă".

Este în această dublă nevoie de iubire şi de singurătate, în această alternanţă de evaziuni şi întoarceri, în acest elan către viaţă, urmat brusc de o retragere în tăcere – este în acest joc de oscilaţii aşa de subtile, încât par absurde, o suferinţă mult mai profundă decât mizeria fizică.

E greu de surprins într-o formulă sufletul lui Emanuel. Sunt în el ciudate resurse de melancolie, de cinism, de

240

241

sinceritate brutală, de ipocrizie fină, accente de pasiune acută şi neaşteptate zone de indiferenţă. Toate acestea dau un peisaj interior instabil, tulbure, prin care uneori te întrebi dacă nu trece un suflu de demenţă, oprită încă pe ultimele trepte ale lucidităţii.

Intrarea Solangei în villa Elseneur şi toată scena ce urmează între ea şi Emanuel (p. 192 – 198) este demonică prin tensiune şi, în acelaşi timp, prin claritate analitică.

Unui scriitor care poate realiza cu atâta stăpânire un astfel de moment, i se poate cere orice.

*

Inimi cicatrizate este o carte divers populată. Emanuel, deşi personaj central, nu este singurul interesant.

Până la cea din urmă siluetă, până la cea mai episodică apariţie, toţi oamenii acestei cărţi au o putere de viaţă convingătoare până la obsesie.

Fapte scurte, incisive, de o concentrată forţă epică dau fiecăruia dintre ei un relief extraordinar. Nimic evaziv, nimic confuz în această carte. Totul se sculptează într-o lumină albă, intensă.

De neuitat figura lui Quittonce, a cărui agonie atroce este scrisă cu atâta sobrietate şi cu un refuz al melodramei, aşa de controlat.

„*Quittonce muri cu două zile înainte de Crăciun, în hohote de râs… Câteodată durerea se înşală… în loc să aprindă un ţipăt, aprinde un acces de ilaritate pe acelaşi traiect nervos… S-ar zice o mână invizibilă care se înşală de comutator*"… (p. 130).

De altfel întreg capitolul premergător acestei morţi, comedia pe care însuşi muribundul o joacă, este un moment

242

dramatic copleşitor. Aşa cum este, de altfel, puţin mai departe, cu neaşteptate izbucniri tragice, agonia Isei (p. 214 – 216).

Dar nu văd moment din desfăşurarea romanului care să nu merite a fi citat, nu văd pagină care să nu aducă noi elemente de emoţie şi de cunoaştere.

Ai uneori impresia că ai ajuns la o limită de încordare şi că de acolo va trebui să vină inevitabil o cădere de ton; îţi spui că tensiunea aceasta nervoasă nu va mai putea rezista, că va trebui să spargă, să se prăbuşească, şi totuşi, printr-un miracol repetat de luciditate şi de emoţie, cartea îşi urcă drumul ei imposibil.

Cine a cetit *Inimi cicatrizate* va fi multă vreme urmărit de amintirea lui Ernest, a lui Roger Torn, a lui Tonio şi nu va uita poate niciodată pe Solange. În orice caz se va despărţi greu de această umanitate care impune minţii şi sensibilităţii noastre câteva întrebări de foc.

Este în cetirea acestui roman o „vertiginoasă senzaţie de realitate" care depăşeşte în chip absolut literatura.

Mi s-a părut totdeauna un procedeu critic grosolan a vorbi despre substanţa unei cărţi şi despre stilul ei ca despre două lucruri distincte. Cunoaşteţi vechea idee fixă a profesorilor de gramatică, rătăciţi în estetică: fondul şi forma.

Totuşi, calităţile de prozator ale lui M. Blecher sunt aşa de excepţionale încât nu mi-aş ierta să nu le remarc cel puţin în chip sumar.

Scrisul său este riguros şi totuşi capabil de cele mai subţiri nuanţe. Siguranţa sa de expresie este nemiloasă.

Epitetul e strâns, adjectivul adecvat, imaginea precisă şi totdeauna exactă: vizual exactă, plastic exactă.

243

M. Blecher este un autentic scriitor epic şi totuşi scrisul său nu are acea abundenţă puţin neglijentă a romancierului care, în febra creaţiei, se lasă antrenat de cuvinte. Nu sunt aproximaţii, nu sunt ezitări în expresia sa. Totul este minuţios şi măsurat, liniar, just, supravegheat. Rareori o proză mi-a dat un mai întreg sentiment de securitate. Ştiu că fiecare detaliu a fost verificat, supus unui control strict şi unui examen de adevăr. Şi toate acestea nu vin dintr-o grijă inutilă de „a face frumos", ci dintr-o necesitate de cunoaştere şi de

exactitudine.

Nu trebuie să credeţi că e ceva mecanic în această virtuozitate stilistică. E o bogăţie de culori în scrisul lui Blecher, o diversitate de expresie, un accent de sinceritate directă, o putere plastică, o magică forţă de a atinge prin cuvinte esenţa lucrurilor, încât fiecare pagină pare un tablou viu, o stampă însufleţită.

Aş vrea să citez dar ce aş putea cita fără remuşcare?

Cetiţi crepusculul de la Berck (p. 116), Crăciunul de la Berck (p. 134), toamna de la Berck (p. 224) şi veţi înţelege ce mare poet şi ce extraordinar pictor este acest scriitor. Totul e văzut şi retranscris cu o elocvenţă senzorială unică: trecerea anotimpurilor, schimbarea orelor, peisajul marin, dunele, plaja, ploaia, după-amiezile toride, zilele umede, serile întunecate.

Puţin obosit de literatură, puţin sceptic în ce priveşte posibilităţile ei, regăsesc în *Inimi cicatrizate* emoţii de mult pierdute, dar nu pentru totdeauna, de vreme ce o carte este în stare să mi le redea cu această acuitate.

„Reporter", An V, n.3 din 17 ianuarie 1937, p.2.

JM. Blecher: *Inimi cicatrizate*

Constantin Fântâneru

Inimi cicatrizate este romanul durerii fizice. Emanuel, eroul principal, suferă de tuberculoză la şira spinării. Celelalte

244

personagii le formează pensionarii sanatoriului din Berck, orăşel de lângă Marea Manecii, unde Emanuel a venit să se vindece. Chiar locuitorii orăşelului sunt bolnavi care nu s-au putut îndepărta de sanatoriu pentru că, scrie autorul, „cine a trăit aici nu-şi găseşte loc nicăieri în lume. Toţi negustorii, toţi doctorii de aici, farmaciştii, chiar şi brancardierii, sunt foşti bolnavi care n-au putut trăi în alte părţi" (p. 81).

Faptul acesta magic oarecum arată că maladia creează o realitate de natură fantastică în care se perindă bolnavii fără putinţă de evadare. Titlul cărţii însuşi indică planul para-doxal-ireal în care se desfăşoară viaţa de aici. M. Blecher s-a dovedit desăvârşit artist când a înţeles să puie accentul deopotrivă pe durerea fizică, în ceea ce are dânsa atroce şi ireductibil, cât şi pe aspectul calitativ al lumii pe care şi-o creează bolnavii, vrând-nevrând, în efortul lor de adaptare.

Inimi cicatrizate e o superioară realizare de artă literară.

„Universul”, An 54, n. 18 din 19 ianuarie 1937, p. 10.

M. Blecher: *Inimi cicatrizate*

Cartea acestui original romancier se bucură de o primire în critică pe care nu au cunoscut-o tinerii noştri scriitori. Faptul se explică prin aportul de experienţă stranie, unică, al romanului *Inimi cicatrizate* în care autorul său a avut curajul să transcrie, într-un jurnal dramatic şi emoţionant, o întâmplare ale cărei episoade ar fi abjecte dacă nu le-ar transfigura omenescul şi un mare talent literar. Iată de ce romanul domnului Blecher îşi merită pe deplin marele succes pe care îl obţine.

ed. Alcalay „Reporter”, An V, n.5 din 31 ianuarie 1937, p.2.

245

Berck, oraşul oamenilor de ghips

M. Rudich într-o vreme în care vitrinele librăriilor sunt invadate de o literatură de dubioasă calitate, când gustul cititorului este de-a dreptul falsificat, editura Alcalay a scos de sub teascurile ei o carte despre care se va vorbi mereu, o carte despre care se poate spune, fără putinţă de exagerare, că înseamnă un pas înainte în literatura română. Este vorba de *Inimi cicatrizate*, romanul uluitor, de sublimă realizare, al tânărului scriitor M. Blecher.

Cunoscut din poemele sale de răscolitoare rezonanţă, ivite din aurul şi din sângele unui univers tulburător şi din câteva esseuri care au reţinut îndelung atenţia, M. Blecher a intrat, definitiv, în arena ameţitoare şi plină de surprize a literaturii, prin cele două volume tipărite până acum.

Întâmplări în irealitatea imediată, cartea de mari nelinişti şi de căutări, paginile acelea de chin, de întrebări şi de sublime notaţii pe marginea vieţii şi a existenţei noastre, de zbateri, de ţipete şi de frământări, a vestit existenţa unui mare scriitor. O operă mare, autentică, care să ardă de viaţă şi să înfioreze, nu poate fi decât aceea la baza căreia rezidă sinceritatea. De aceasta, mai ales, depinde valabilitatea, permanenţa unei scrieri. Şi M. Blecher este, în cele două volume pe care le-a dăruit literaturii române, de o sinceritate brutală, de o obiectivitate cutremurătoare.

Cunoscând toate durerile adunate într-un oraş al oamenilor în ghips, M. Blecher înfăţişează, în *Inimi cicatrizate*, orizontala viaţă cotidiană, cu bucuriile şi amărăciunile ei, a bolnavilor întinşi pe gutiere. Iată, spre pildă, impresii din sala de mâncare a unui sanatoriu

din Berck, oraşul oamenilor în ghips:

246

„*Într-un roman de senzaţie un scriitor imaginase o regină perfidă şi capricioasă ce-şi mumifica amanţii şi îi păstra în sicrie, într-o sală circulară*.

Ce era însă această palidă viziune de scriitor pe lângă realitatea atroce din sala aceasta de mâncare cu oameni vii şi totuşi morţi, încrustaţi în poziţii rigide, întinşi şi mumificaţi în timp ce palpitau încă de viaţă".

Cu un ochi impresionant de rece, tânărul scriitor Blecher notează un spectacol halucinant, un fragment de viaţă ce-şi târâie existenţa între odaia unui sanatoriu, plaja oceanului şi sala de operaţii. Niciun strigăt de durere personal, niciun oftat. Mereu însă fapte, trecute printr-un filtru personal şi o autenticitate dogoritoare, care cizelează momente şi tipuri unice în literatura noastră.

Oamenii aceia „vii şi totuşi morţi" pe care Blecher i-a prins sub lupa ascuţitei sale sensibilităţi au pasiunile lor, au un senzualism care se vrea realizat, au iubirile şi decepţiile lor. *Inimi cicatrizate* cuprind pagini de minunat şi totuşi dezolant erotism, râvniri îngenuncheate, pagini triste, sublime şi crude.

Episodul dragostei dintre Emanuel şi Solange, cu noaptea aceea de tulburătoare viziune, în care Solange vădeşte semne de demenţă, este izbutit până la desăvârşire.

Dar M. Blecher se dovedeşte în *Inimi cicatrizate* un stilist cu deosebite posibilităţi de realizare. Iată câteva rânduri:

„*În golful acela, oceanul retrăgându-se lăsa în urma lui mii de şanţuri pline de apă, adânc săpate în nisip*.

Crepusculul le incendia cu roşeaţa lui şi atunci pe toată întinderea apăreau ca o reţea de sânge şi de foc. S-*ar fi zis că în locul acela pământul ar fi fost jupuit, pentru a lăsa să se vadă circulaţia lui intimă, arterele arzătoare şi teribile prin care se scurgea în el aur şi purpură incendiată*.

247

Era o clipă de înspăimântătoare grandoare care tăia scurt respiraţia".

...Dar ar trebui citate pagini întregi. Şi nu am şti pe care mai întâi şi mai cu preferinţă: pe cele de minunate observaţii psihologice, de stranie interiorizare sau pe cele de pură zugrăvire a oamenilor, a

locurilor, a vieţii. A vieţii cheltuită pe gutieră şi strânsă în ghipsul unui corset sub care stăruie jegul şi umezeala.

Inimi cicatrizate, cartea aceasta de înaltă tensiune, răscolitoare şi sublimă, îl situează pe M. Blecher pe un plan singular în literatura română. Este realizarea completă a unui viguros talent şi a unei sensibilităţi uluitoare, este cartea plămădită din azurul unui univers personal şi din ţărâna celor mai înspăimântătoare tristeţi.

„Hasmonaea", An XVIII, n.7, februarie 1937, p. 28 – 29.

Inimi cicatrizate – roman de M. Blecher

Alexandru Mironescu

Utilizând o formulă paradoxală, am putea spune că M. Blecher a scris o carte care plesneşte de viaţă.

Propoziţiunea noastră se găseşte în aparenţă infirmată de conţinutul acestei cărţi care se dezvoltă într-o atmosferă lugubră de sanatoriu, unde bolnavii, zidiţi în ghips, cu oasele putrede şi măcinate de o cumplită maladie, sunt condamnaţi nemişcării mulţi ani de zile, iar unii dintre ei sortiţi unei lungi şi penibile agonii. Întinşi pe paturi mobile (un fel de catafalc mişcător), bolnavii sunt plimbaţi pretutindeni şi oferiţi morţii, în fiecare zi, pe aceste tăvi albe.

Şi totuşi cartea plesneşte de viaţă pentru că, aici, între a fi şi a nu fi, viaţa este concentrată şi potenţată pe notele ei exasperate.

În aceşti bolnavi viaţa este potenţată, ascuţită, nervii sunt întinşi ca nişte coarde de arc.

Spaima noastră, chiar când ea este găzduită numai în substratul inconştient, ridică flacăra vieţii până la lumina orbitoare şi scânteietoare a unui foc de artificii.

Această mare tensiune este prezentă în fiecare pagină a cărţii, iar stilul nervos, trepidant, trece în conştiinţa lectorului o neliniște ciudată şi o stranie participare la frământarea acestei lumi exasperate.

Un puternic accent erotic, caracteristic multor categorii de bolnavi, pedalează pe simţurile acestor oameni logodiţi cu moartea.

Întâlnirile lor sexuale (simulacru deznădăjduit), care se reduc la un nelegiuit spasm şi la un joc sinistru al carapacelor de ghips, precum şi acele „chefuri" alimentate mai mult din străfundurile isteriei, aduc în atmosfera cărţii un patetic de un ordin neobişnuit.

Toate aceste personagii mai au şi felurite manii, reflex al gravelor lor infirmităţi; manii care vor să acopere poticnirile spiritului, acolo unde acesta se întâlneşte cu moartea.

Aşa a vrut destinul, în nemiloasa, brutala şi strâmta lui ironie, ca o infirmitate să se împletească (vorbim în general) cu acea manie sau acel tic de natură să acorde infirmităţii un caracter ridicol sau sinistru.

Meritele acestui roman sunt numeroase şi incontestabile.

Lectorul închide cartea înspăimântat şi uşor neurastenizat, verificându-şi cu neliniște propria lui sănătate, pe care, găsind-o intactă, o dezmiardă cu un soi de frenezie vecină cu nebunia.

E în adevăr de ce să înnebuneşti descoperind, cu o uluită mirare, că eşti în posesia unei fabuloase comori, sănătatea.

„Credinţa", An IV, n. 967 din 4 februarie 1937, p. 3.

248

249

M. Blecher: *Blessures gueries*

I. Biberi

Un livre emouvant et vrai. M. Blecher qui nous avait donne dans son premier livre une oeuvre troublante et pathétique, rappelant maintes pages de Rainer Maria Rilke, vient d'exposer dans le present roman un tableau fragmentaire de la vie des mal ades dans un sanatorium de Berck. Ce theme, de la maladie qui oblige toute une categorie d'hommes d'une condition sociale plus ou moins analogue de se refugier dans une region presentant un climat favorable a leur guerison a d'ailleurs ete maintes fois trăite dans la littérature universelle. Robert de Traz et Thomas Mann nous ont donne des descriptions emouvantes de ces sociétés ecar-tees du grand chemin de la vie sociale actuelle. *La Montagne magique*, surtout, par l'ampleur du dessin, par l'intensite de la vie decrite, par la variete des preoccupations, comme par la diversite des personnages ne nous donnait pas seulement la description d'une société en quelque sorte independente, mais aussi une vue penetrante sur l'ensemble de la vie sociale contemporaine.

Hâtons-nous de dire que l'ambition de M. Blecher n'a pas ete şi grande. Il n'a pas voulu embrasser la vie de la colonie de Berck dans toute să mouvante diversite, îi s'est limite a quelques scenes et episodes fragmentaires, propres a restituer une atmosphere et a evoquer un cadre; îi ne s'est pas propose d'approfondir les personnages qu'il decrit, îi en trace quelques silhouettes fines et rapides; ce n'est pas non plus une introspection aigue que nous offre l'auteur, car son drame intérieur est a peine indique en quelques traits

evocateurs et brefs.

Pourtant, sans approfondir les personnages, sans appuyer sur les details, M. Blecher nous devoile dans ce livre une vie intense, douloureuse et authentique.

Une tension nerveuse, lucide et ăpre, un désespoir contenu, un calme trompeur interrompu par de brusques sauts d'humeur, rancon des nerfs comprimes, marquent toutes les scenes de ce livre. Şi Thomas Mann, dans son oeuvre monumentale, s'elevait aux preoccupations abstraites, faisant montre d'une grande subtilite d'introspection et d'une connaissance etendue de tous les problèmes que peuvent passionner la conscience humaine, M. Blecher limite volontairement să curiosite aux seules manifestations biolo-giques, aux seules reactions nerveuses de ses personnages. La souffrance n'est pas filtree, elle n engendre pas de problèmes de conscience. Elle entretient une surexcitation nerveuse sans issue, une insatisfaction generale, auxquelles s-ajoute l'abstinence sexuelle imposee. L'aspect direct, physique, concret et visibile de cette existence vouee à l'immobilite, la servitude permanente de l'esprit aux exigences dures et implacables de la chiar malade, l'impuissance de l'evasion, apparaissent dans ces pages comme le corollaire d'une souffrance immeritee et gratuite. D'ou une certaine amertume, quoique assez discrete, car les malades finissent par's habituer a leur etat. Tout cela a été vecu et senti. Peu de livres donnent une impression de vie aussi authentique et imediate que ce roman, témoignage d'une experience Personnelle. La nouvelle condition de vie qui's impose au heros du roman l'introduit d'emblee dans une autre realite, avec laquelle îi's identifice. Li se la fait sienne, au point de Pouvoir la communiquer aux autres avec acuite et force.

Il faut signaler la scene qui s'est passee au sanatorium e soir de 1 arrivee du malade au Berck. Dans quelques traits Slmples, l'auteur reussit a decrire une scene pleine de

250

251

mouvement, de vie et de resonance humaine. Cest surtout ce sens humain et pathétique qui interesse et emeut dans ce roman vibrant de souffrance et de souvenirs.

Malgré ses qualites indiscutables, ce livre n'est pas sans defauts. Il est tout d'abord trop schematique. Nous l'aurions aime plus etofe,

plus dense. L'humanité qui s'en degage ne se serait pas dissipee, au contraire. Tout aurait gagne en intensite et en pathétique et les personnages qui dans ce livre sont a peine indiques auraient acquis du relief et de la con-sistance. Pour pouvoir introduire le lecteur dans un milieu, le romancier doit evoquer des faits circonstancies, des details. La description minutieuse, quand elle n interrompt pas le cours de l'action, donne au cadre du mouvement et de la couleur. La vie ne peut pas être suggeree par simple evocation. Elle doit être decrite à l'aide de details significatifs et convergents qui s'accumulent et s'organisent insensibilement. La puissance des romanciers anglais consiste preci-sement dans ce relief de la description, dans cette virtuosite patiente de la minuţie qui exclue le schema.

La description de M. Blecher nous a păru sommaire. Ses personnages, quoique vivants, trop fugiţivement entrevus. Îl fallait insister sur maintes figures, multiplier les protagonistes de ce drame, Ies definir, Ies opposer les uns aux autres. Le milieu de Berck aurait presente, à la suite de cette evocation grouillante d'une vie multiple, une autre intensite et une autre puissance suggestive.

Une seconde obiection concerne le manque d'intros-pection du heros principal. Le souci constant de M. Blecher d'ecarter tout repliement sur soi de son heros, nous paraît inexplicable. Après nous avoir donne un des plus puissants livres d'analyse psychologique de la littérature roumaine, M-Blecher s-obstine a ne rien dire sur le drame de conscience de son heros. Or, ce livre exigeait une pareille analyse. En effet, un jeune étudiant de vingt ans, menant une vie active et jouissant de toutes les satisfactions que donnent la jeunesse, l'independence et une relative aisance materielle, se voit brusquement condamne a une vie d'immobilite totale et de desesperante inutilite, charge pour lui et pour să familie. A moins d'un manque d'affectivite, on ne comprend pas cu'une pareille revelation ne dechaâne une crise de conscience douloureuse. Or, sauf quelques indications fugitives, aucun echo de ce drame bouleversant, qui aurait du se prolonger longtemps dans l'âme du heros, n'est decelable dans ce livre.

Blessures gueries reste pourtant un livre pathétique et vrai. Il est d'une lecture emouvante. Mais îi aurait beaucoup gagne en intensite et en profondeur's il avait ete moins schematique1.

„Le Moment", An IV, n. 595 din 13 februarie 1937, p. 1, 6.

1 O carte emoţionantă şi adevărată.

D. Blecher, care ne-a dat prin prima sa carte o operă tulburătoare şi patetică, amintind de numeroase pagini din Rainer Mana Rilke, expune în romanul de faţă un tablou fragmentar al vieţii bolnavilor dintr-un sanatoriu din Berck. Tema aceasta, a bolii care obligă o întreagă categorie de oameni de o condiţie socială mai mult sau mai puţin similară să se refugieze într-o regiune cu o climă favorabilă însănătoşirii, a fost, de altfel, adesea tratată în literatura universală. Robert de Traz şi Thomas Mann ne-au dat descrieri impresionante ale acestor societăţi izolate de viaţa socială actuală. *Muntele vrăjit*, mai cu seamă, prin amploarea desenului, prin intensitatea vieţii descrise, prin varietatea preocupărilor, ca şi prin diversitatea personajelor, nu ne-a oferit numai descrierea unei societăţi oarecum independente, dar şi un punct de vedere penetrant asupra ansamblului vieţii sociale contemporane.

Îndrăznim să spunem că ambiţia lui M. Blecher n-a fost atât de mare. El n-a vrut să cuprindă viaţa coloniei de la Berck în întreaga ei diversitate, s-a limitat la câteva scene şi episoade fragmentare, capabile să redea o

D. Trost în întâmplările din „irealitatea imediată" M. Blecher ne dăduse rezultatele unei experienţe strict personale, în care realul era conturat de fantastic, un fantastic anumit, care ţine mai curând de o ciudată şi exacerbată sensibilitate decât de atmosferă şi să evoce o ambianţă; nu şi-a propus să aprofundeze personajele pe care le descrie, el trasează numai câteva siluete fine şi rapide; nu este nicio introspecţie ascuţită ceea ce ne oferă autorul, pentru că drama sa interioară abia este indicată, prin câteva trăsături scurte şi evocatoare.

Cu toate acestea, deşi nu analizează personajele şi nu se sprijină pe detalii, M. Blecher ne dezvăluie în această carte o viaţă intensă, dureroasă şi autentică.

O tensiune nervoasă, lucidă şi aspră, o disperare reţinută, un calm înşelător întrerupt de salturi bruşte de dispoziţie, dovadă a nervilor comprimaţi, marchează toate scenele din carte. Dacă Thomas Mann, în opera lui monumentală, se ridica la preocupări abstracte, dădea dovadă de o mare subtilitate introspectivă şi de o vastă cunoaştere a tuturor problemelor care pot pasiona conştiinţa

omenească, M. Blecher îşi limitează în mod voluntar curiozitatea doar la manifestările biologice, doar la reacţiile nervoase ale personajelor sale. Suferinţa nu este filtrată, ea nu declanşează probleme de conştiinţă. Ea întreţine o surexcitare nervoasă fără ieşire, o insatisfacţie generală la care se adaugă abstinenţa sexuală impusă. Aspectul direct, fizic, concret şi vizibil al acestei existenţe destinată imobilităţii, servitutea permanentă a spiritului la exigenţele dure şi implacabile ale cărnii bolnave, neputinţa evadării apar în aceste pagini ca un corolar al unei suferinţe nemeritate şi gratuite. De unde o anumită amărăciune, deşi destul de discretă, pentru că bolnavii sfârşesc prin a se obişnui cu starea lor. Totul a fost trăit şi simţit. Puţine cărţi dau o impresie a vieţii atât de autentică şi imediată ca acest roman, mărturie a unei experienţe personale. Noua condiţie de viaţă care se impune eroului îl introduce brusc într-o altă realitate şi se identifica cu aceasta. El şi-o însuşeşte până într-atât încât poate s-o comunice altora cu forţă şi acuitate.

solicitarea unui necunoscut, reuşind astfel să creeze o densă şi covârşitoare atmosferă, în care totul era dematerializat cu febrilitate, într-un ritm violent, într-o succesiune de vagi umbre şi luminozităţi.

Aceeaşi sensibilitate, uneori maladivă, alteori alăturată unei crâncene lucidităţi, domină şi întâmplările din romanul *Inimi cicatrizate*. Cu deosebirea că ea nu mai este aplicată

Trebuie semnalată scena care s-a petrecut la sanatoriu în seara sosirii bolnavului la Berck. Prin câteva trăsături simple, autorul a reuşit să descrie o scenă plină de mişcare, de viaţă, de rezonanţă umană. Acest sens uman şi patetic este ceea ce interesează şi emoţionează mai mult în acest roman vibrând de suferinţă şi de amintiri.

În ciuda calităţilor indiscutabile, această carte nu este lipsită de defecte. Mai întâi este prea schematică. Ne-ar fi plăcut să fie mai stufoasă, mai densă. Umanitatea ce se degajă n-ar fi fost disipată, din contră. Totul ar fi câştigat în intensitate şi în patetism, iar personajele care, în această carte, sunt abia conturate ar fi dobândit relief şi consistenţă. Pentru a putea introduce cititorul într-un mediu, romancierul trebuie să evoce fapte specifice, detalii. Descrierea minuţioasă, atunci când nu întrerupe cursul acţiunii, dă cadrului mişcare şi culoare. Viaţa nu poate fi sugerată printr-o simplă evocare. Ea trebuie descrisă cu ajutorul detaliilor semnificative şi convergente

care se acumulează şi se organizează încetul cu încetul. Puterea romancierilor englezi constă îndeosebi în relieful descrierii, în virtuozitatea răbdătoare a minuţiei care exclude schema.

Descrierea lui M. Blecher ne-a părut sumară. Personajele sale, deşi vii, sunt conturate prea în fugă. Trebuia să insiste asupra mai multor figuri, să multiplice protagoniştii acestei drame, să-i definească, să-i opună unii altora. Mediul din Berck ar fi prezentat, în urma acestei evocări mustind de viaţă, o altă intensitate şi o altă putere sugestivă.

O a doua obiecţie constă în lipsa de introspecţie a eroului principal. Grija constantă a lui M. Blecher de a depărta orice aplecare spre sine a eroului său ni se pare inexplicabilă. După ce ne-a dat una dintre cele mai puternice cărţi de analiză psihologică din literatura română, M. becher se încăpăţânează să nu spună nimic despre drama de conştiinţă a eroului său. Or, această carte cerea o asemenea analiză. În fapt, un tânăr's udent de 20 de ani, care duce o viaţă activă şi se bucură de toate

254

255

Într-o sferă strict personală, ci că prezintă o netă tendinţă de a evada spre fragmente de viaţă cu valoare mai generală, scriitorul renunţând la comunicări exclusiv egocentrice.

În *Inimi cicatrizate* (termenul este luat din dicţionarele medicale şi înseamnă vindecat prin crearea unei zone de insensibilitate), este vorba de viaţa dusă într-un orăşel din Franţa – Berck – aşezat lângă mare, de un tânăr student tuberculos, nevoit să petreacă, alături de alţi bolnavi, un lung timp în ghips. Defilează apoi tot felul de oameni, cu ciudăţeniile şi maniile lor; iar în centrul povestirii, dragostea dintre erou, Emanuel, cu o tânără fată vindecată, Solange.

Sanatoriul, marea, nisipul, dragostea… întreaga tragedie a bolnavului în faţa marilor chemări ale naturii, iată ceea ce a ştiut să redea M. Blecher, cu toată vigoarea şi cu toată preciziunea unei mari sensibilităţi. În majoritatea paginilor găsim şi aici fructul observaţiunilor strict personale şi ne bucurăm de a nu vedea tendinţele de „epicizare" decât în măsura în care era necesar un cadru consistent. Într-adevăr, viaţa de sanatoriu şi, în general, viaţa oamenilor care şi-au păstrat întreaga luciditate şi putere de înţelegere, deşi bolnavi, este un subiect care a bântuit îndeajuns în epica contemporană. Este o latură pe care o regăsim vie şi amplă aci:

satisfacţiile pe care ţi le dă tinereţea, independenţa şi o relativă bunăstare materială, se vede brusc condamnat la o viaţă de imobilitate totală şi inutilitate disperantă, o povară pentru el şi pentru familia lui. Poate doar dintr-o lipsă de afectivitate, însă nu înţelegem de ce o asemenea revelaţie nu dezlănţuie o criză dureroasă de conştiinţă. Or, în afară de câteva indicaţii rapide, niciun ecou al acestei drame bulversante, care s-ar fi putut prelungi multă vreme în sufletul eroului, nu este perceptibil în această carte.

Inimi cicatrizate rămâne totuşi o carte patetică şi adevărată. Ca lectură, este impresionantă. Dar ar fi câştigat mult în intensitate şi în profunzime dacă ar fi fost mai puţin schematică.

256

haoticul, fantasticul, suprapunerea emoţiilor, introspecţia severă, asociaţiunea bizară. Ei îi datorăm, fără îndoială, cele mai atrăgătoare pagini ale cărţii. Dezolarea întinderilor de nisip, tristeţea iernilor la marginea mării, epuizarea inimilor, dragostea fierbinte şi totodată instabilă pentru Solange sunt stări pe care M. Blecher le redă cu o claritate unică în literatura noastră. În ceea ce priveşte povestea de dragoste, alături de excepţionale notaţii (uneori parcă aduc aminte de scenele de revoltă şi neputinţă din *Amantul Doamnei Chatterley*, asemănare cu nimic supărătoare fiindcă aceasta e o mare carte de atmosferă), însemnăm observaţiunile asupra bolnavilor, apoi scena în care Solange apare cu o gheată ruptă într-o mână şi cu o pasăre moartă în cealaltă, contrast complet cu luciditatea interioară a eroului, sau aceea înfăţişând iubirea dintre Katty şi Emanuel. Dar, încă o dată, momentele cele mai puternic realizate sunt cele de imaginar: „*Interiorul bisericii părea orbitor de lumină, dar asta numai în primul moment, când veneai de afară. Era o umilă biserică, construită de marinari, din bârne şi stâlpi, exact ca o corabie. Ce ar fi fost într-adevăr, gândi Emanuel, ca în seara aceea construcţia întreagă să pornească în lume, ca un vapor, plutind pe valurile oceanului, încărcată cu bolnavi, strălucind de lumină, într-o ultimă călătorie nocturnă, înainte de a naufragia şi de a îneca odată cu dânsa toate ghipsurile, toate infirmităţile şi toate disperările adunate acolo la un loc*?" însemnate însuşiri de poezie, redare clară şi mărită a unui caz psihologic cu totul greu de redat fără a cădea în dramatic, un gust al ciudatului şi al necunoscutului, acestea sunt calităţile care în *Inimi cicatrizate* se găsesc din belşug.

„Azi”, An VI, n.27 din februarie-martie 1937, p. 2508 – 2509.

257

Revelaţia literaturii lui M. Blecher

Note psihanalitice pe marginea romanului *întâmplări în irealitatea imediată* dr. Justin Neuman

M. Blecher a fost o apariţie cu totul aparte în literatura română de după război. Criticii au salutat, cu o surprindere dublată de emoţie, viziunea nouă, tulburătoare, obsedantă, a acestui scriitor şi nu au avut nicio reticenţă cu privire la tehnica uimitoare a povestitorului.

Romanul *Inimi cicatrizate* a fost primit ca mesajul definitiv al unui epic de circulaţie europeană. Opera lui M. Blecher continuă să-şi sape drum, în adâncime, multă vreme după epuizarea primului succes pe care-l asigurase ivirea în vitrinele librăriilor.

Abia condensată în două volume, opera lui M. Blecher îşi consacră autorul în rândul marilor creatori de conflicte sufleteşti.

În studiul care formează obiectul cercetărilor ce urmează am fost preocupaţi de substratul psihanalitic al romanului de debut al lui M. Blecher: *întâmplări în irealitatea imediată*. De la înfiorarea estetică a primei lecturi, ne-am fixat câteva popasuri, pentru a examina labirintul sufletesc ce formează structura acestui roman, unic în felul lui. Scriitorul singular, care a dăruit scrisului sângele vieţii sale, ne-a apărut într-o lumină nouă, apoteozat de nimbul tuturor celor care biruie, prin calitatea şi adâncimea inteligenţei, prin complexitatea unui suflet vulcanic, pentru a extrage esenţe şi noţiuni din haosul lăuntrului omenesc. Nu avem pretenţiunea că modesta noastră contribuţie ar putea epuiza analiza *întâmplărilor în irealitatea imediată*.

Avem în schimb bucuria de a face întâia explorare psihanalitică a creaţiei blecheriene. Descoperirile noastre, făcute cu strictă scrupulozitate ştiinţifică, vor îndemna, poate, pe alţi cercetători să continue această cale.

* * *

Înainte de a analiza *întâmplările în irealitatea imediată* vom căuta să definim sensul creaţiei artistice, acela, evident, pe care îl socotim mai apropiat unghiului cercetărilor noastre.

Geneza inconştientă şi prelucrarea conştienta a creaţiei artistice în studiul său *Arta şi Frumosul*, Tudor Vianu defineşte etapele succesive ale creaţiei artistice: „În procesul creaţiei, spune d. Tudor Vianu, avem aşadar de deosebit între intuiţia iniţială, revelaţie subită şi

iresponsabilă, şi invenţia amănuntelor particulare, făcute în permanentă considerare a totalului pe care trebuie să-l justifice şi care se realizează printr-un grad mai mic sau mai mare de sforţare atenţivă" (p.32).

Ceea ce Tudor Vianu numeşte „*intuiţie iniţială*, *revelaţie subită şi iresponsabilă 1* este prima etapă a genezei operei artistice: *elaborarea inconştientă* sau, cu alt *termen*, *fantezia creatoare*, *inspiraţia artistică*.

Secundar, intervine *elaborarea conştientă*, acea „*sforţare atenţivă*" care cimentează în tiparele convenţionale ale expresiei aportul intuitiv, revelator, al sufletului artistului.

Elaborarea secundară a creaţiei artistice este deci acea operă de „*sforţare atenţivă*" care exteriorizează şi

258

259

disciplinează fumegânda lavă a sufletului artistului, după anumite criterii estetice, etice şi raţionaliste.

Elaborarea secundară are astfel un mecanism, o expresie şi o finalitate conştiente. Reţineţi: elaborarea secundară, conştientă, a operei artistice, meşteşugul artistic nu constituie însă *motivarea interioară* a creaţiei artistice.

Oricât ar fi de perfect dăltuită, forma exterioară a operei artistice e o simplă sforţare atenţivă a cărei erudiţie şi abilitate prelucrează, convenţional, revoluţii spontane ale sufletului artistului.

Iată de ce Tudor Vianu ne spune: „Intuiţia iniţială de la care artistul porneşte nu cuprinde aşadar opera în materialitatea elementelor ei particulare, ci numai prefigurarea raportului pe care aceste elemente trebuie să-l întreţină între ele, pentru ca atmosfera generală a operei să fie realizată" (p. 32).

„Creaţia pentru artist a fost treptata justificare a unei intuiţii iniţiale. Acum când stă şi priveşte în urmă, fiecare moment particular al operei sale îi apare artistului ca mai mult sau mai puţin adaptat intuiţiei pe care trebuia s-o justifice. Atitudinea sa este deci absolut tehnică şi din ea pornesc modificările de la dernière main pe care artistul le aduce operei sale" (p. 34).

Intuiţia iniţială a operei de artă este deci o manifestare spontană, dinamică, a sufletului artistului.

Benedetto Croce, în studiul său *L'Esthétique* (traducere franţuzească) îşi dă seama de angrenajul inconştient-conştient al

operei de artă, *deprima etapă*, *intuitivă*, *urmată de cea de-a doua*, *intelectuală*, *a creaţiei artistice*: „*L'artiste purifie l'autre soi-même*, *charlatan*, *menteur*, *mechant*, *en le reflectant*" (p. 53).

În subteranele spiritului inconştient dormitează tot ce este inavuabil sufletului conştient ulterior diferenţiat. Distilarea reziduurilor sufleteşti inconştiente, după cum observa şi Croce, este opera elaborării secundare, conştiente.

Evocând sumar etapele creaţiei, indirect am precizat momentele când se poate situa „critica" operei artistice.

De obicei apreciază materializarea exterioară a operei de artă, elaborarea secundară, tiparele convenţionale estetice: ambalajul formal al sufletului artistului.

S-a mers atât de departe încât estetica *fenomenologică* inaugurată de Husserl proclamă valorile estetice drept dogme sacrosancte, intangibile, valori obiective, durabile, independent de timp, de loc şi de sufletul artistului.

În opoziţie cu critica fenomenologică, *critica impresionistă* tinde să-şi apropie nu numai fizionomia exterioară, ci şi portretul sufletesc al operei de artă.

La noi, criticul Eugen Lovinescu adânceşte procesul emoţiei artistice până se identifică sufleteşte cu artistul creator. Iată de ce *Memoriile* sale vorbesc nu de *analiză critică*, ci, în aparenţă paradoxal, de *creaţie critică*.

Critica impresionistă nu apreciază deci numai elaborarea secundară, conturul formal al operei de artă; ajunge la procesul primar, intuitiv, al creaţiei artistice.

„On ne travaille pas, on écoute, on attend. Cest comme un inconnu, qui vous parte à l'oreille", astfel exprimă Musset dinamismul inconştient al operei de artă efectuat în timpul *inspiraţiei*.

Tot sub o formă auditivă, cu timbru diferenţiat muzical, îşi defineşte Schiller emoţia creatoare a operei sale artistice: „Percepţia mea este mai întâi fără obiect clar şi definit; acesta se formează mai târziu. O anumită stare de suflet muzicală (cine musikalische Gemuthsstimmung) anticipează şi produce în mine ideea poetică". Câteva decenii mai târziu, O. Ludwig în ale sale *Studien zum eigenen Schaffen* întrebuinţează deopotrivă simboluri muzicale şi vizuale

pentru a tălmăci intuiţia lui de debut (citat după studiul lui Tudor Vianu).

Critica impresionistă tinde să trezească procesul emoţiei creaţiei artistice.

„Doctrina mea critică, spune Eugen Lovinescu, e produsul mai mult al unei stări muzicale sufleteşti decât al unei speculaţii intelectuale. O astfel de concepţie a criticii se confundă cu însăşi concepţia artei". (Op. cit., p. 153).

Critica impresionistă este un hibrid neviabil; se resimte, după cum mărturiseşte însuşi Lovinescu, deficienţa speculaţiilor intelectuale, recunoscându-se însă, ceea ce este un mare adevăr, acţiunea obscură a forţelor inconştiente al căror dinamism realizează opera de artă.

Critica impresionistă a fost avangarda de sacrificiu a criticii psihanalitice.

Critica psihanalitică analizează materialul brut, ideo-afectiv, inconştient, care, singurul, constituie *motivarea lăuntrică* a operei de artă.

Critica impresionistă a sesizat doar obscur stări sufleteşti muzicale, vibraţia interioară a emoţiei inconştiente, generatoare a operei artistice.

Critica impresionistă a fost puntea de trecere de la critica formală, critică de suprafaţă, doctă în forme şi formule estetice, străine însă de sufletul intim al artistului, la critica psihanalitică, care integrează aprecieri critice, pentru o justă înţelegere a operei şi valorilor sufleteşti, intrinsece autorului.

Dacă pentru secolul al XVIII-lea: „*le style c'estl homme meme*", secolul al XX-lea nu poate să nu ţină seama de sufletul artistului, revărsat simbolic în lumea personagiilor creaţiilor sale artistice.

* * *

În mod unanim, critica literară a remarcat elogios *fenomenul Blecher*", o nouă stea, cu irizări de Luceafăr, pe firmamentul literelor româneşti.

Alături de Garabet Ibrăileanu, scriitorul M. Blecher orientează romanul românesc din fază pur *epică*, în domeniul abstract al *analizei sufleteşti*.

În lumina psihanalizei voi încerca să descifrez sensul psihanalitic al inexperienţei şi instabilităţii pentru viaţa concretă,

înclinaţia spre autoanaliză, comportarea bizară şi inactuală a personagiilor romanului *întâmplări în irealitatea imediată*.

Un suflet zbuciumat

Un dezechilibru sufletesc, o copleşitoare interiorizare, o frământare lăuntrică în discordanţă cu starea de apatie pentru viaţa concretă, lipsa unei voinţe pragmatice, sentimentul înstrăinării de lumea reală definesc psihologia eroului romanului lui M. Blecher.

„Senzaţia de depărtare şi singurătate în momentele când persoana mea cotidiană s-a dizolvat în inconsistenţă e diferită de orice alte senzaţii. Când durează mai mult, ea devine o frică, o spaimă de a nu mă putea regăsi niciodată. În depărtare, persistă în mine o siluetă nesigură, înconjurată de o mare luminozitate aşa cum apar unele obiecte în ceaţă.

Teribila întrebare «cine anume sunt» trăieşte atunci în mine cu o piele şi nişte organe ce-mi sunt complet necunoscute. Rezolvarea ei este cerută de o luciditate mai profundă şi mai esenţială decât a creierului. Tot ce e capabil să se agite în corpul meu se agită, se zbate şi se revoltă mai puternic şi mai elementar decât viaţa cotidiană. Totul imploră o soluţie". P.8)?

262

263

Disocierea şi divergenţa stărilor sufleteşti copleşesc fragila făptură a eroului:

„... nu mai ştiu nici cine sunt nici unde mă aflu. Simt atunci lipsa identităţii mele de departe, ca şi cum aş fi devenit, o clipă, o persoană cu totul străină. Acest personagiu abstract şi persoana mea reală îmi dispută convingerea cu forţe egale", (p.7)

„În câteva clipe de nelinişte am parcurs astfel toate certitudinile şi incertitudinile existenţei mele, pentru a reveni definitiv şi dureros în solitudinea mea.

E atunci o solitudine mai pură şi mai patetică decât altă dată. Senzaţia de îndepărtare a lumii e mai clară şi mai intimă: o melancolie limpede şi suavă, ca un vis de care ne amintim în puterea nopţii.

Ea singură îmi mai reaminteşte ceva din misterul şi farmecul trist al «crizelor» mele din copilărie. În clipele de imediată luciditate ce urmează revenirii la suprafaţă, lumea îmi apare în atmosfera aceea neobişnuită de inutilitate şi desuetudine ce se forma în jurul meu când halucinantele mele transe isprăveau să mă doboare", (p. 10)

Melancolia trăirii, sentimentul inutilităţii şi precarităţii vieţii aureolează sumbra viaţă sufletească a eroului:

„Era un fel de melancolie de a exista şi un fel de chin organizat normal în limitele vieţii mele de copil… Când intrai în adolescenţă nu mai avui crize, dar starea aceea crepusculară care le preceda şi sentimentul profundei inutilităţi a lumii, care le urma, deveniră oarecum starea mea naturală… Deasupra mea, cerul veşnic corect, absurd şi nedefinit, capătă culoare proprie a disperării. În inutilitatea aceasta care mă înconjoară şi sub cerul acesta pe veci blestemat umblu încă şi astăzi", (p.21 – 22)

Optica sufletului interiorizat decolorează şi ridiculizează lumea reală, obiectivă; amplifică şi complică lumea ireală a frământărilor sterile şi inepuizabile:

„… evoluţia de la copilărie la adolescenţă a însemnat o scădere continuă a lumii şi, pe măsură ce lucrurile se organizau în jurul meu, aspectul lor inefabil dispărea, precum o suprafaţă lucioasă care se abureşte", (p.42)

Fantezia eroului plămădeşte o lume imaginară, depreciind realitatea exterioară:

„Oamenii n-ar mai fi fost nişte excrescenţe multicolore şi cărnoase, pline de organe complicate şi putrescibile, ci nişte goluri pure, plutind, ca nişte bule de aer prin apă, prin materia caldă şi moale a universului plin", (p. 58)

„Când scăpăm câteodată de viziunea plictisitoare şi mată a unei lumi incolore apărea aspectul ei teatral, emfatic şi desuet", (p. 59)

„În definitiv nu există nicio diferenţă bine stabilită între persoana noastră reală şi diferitele noastre personagii interioare imaginare", (p. 61)

„… oamenii din jurul meu apăreau ca nişte biete fiinţe de compătimit pentru seriozitatea cu care erau mereu ocupaţi şi credeau naiv în ceea ce fac şi ceea ce simt", (p.63) Inaptitudinea sufletească pentru viaţa reală creează un minimum de interes, un spirit refractar, neînţelegător, un sentiment negativ pentru ambianţa concretă.

Lumea este reprezentarea sugestiilor subiective ale structurii sufleteşti. Optica sufletului tulburat falsifică realitatea, o deformează inconştient după tonalitatea afectivă a clişeului subiectiv. Lumea obiectivă devine proiecţia inconştientă a lumii interioare, subiective:

„Vedeam bine oamenii din jurul meu, vedeam bine inutilitatea şi

plictiseala cu care îşi consumau viaţa, fetele tinere în grădină râzând stupid; negustorii cu privirile şirete

264

265

şi pline de importanţă; necesitatea actoricească a tatălui meu de a-şi juca rolul de tată; oboseala cruntă a cerşetorilor adormiţi în unghere murdare; toate acestea se confundau într-un aspect general şi banal, ca şi cum lumea, aşa cum era, aştepta demult în mine, construită în forma ei definitivă şi eu, în fiecare zi, nu făceam alta decât să-i verific conţinutul învechit de mine", (p. 89)

Momentele de luciditate intelectuală nu pot anula apatia, indiferenţa afectivă pentru realitatea exterioară; reapar, mai târziu, aceleaşi stări crepusculare:

„În jurul meu, printre copaci, în lumina soarelui, curgea un curent vioiu şi amplu, plin de viaţă şi de puritate. Eu eram menit să rămân veşnic la marginea lui îmbâcsit de întuneric şi de slăbiciuni de leşin", (p. 162)

„Mă zbat, ţip, mă frământ. Cine mă va trezi?

În jurul meu realitatea exactă mă trage tot mai jos, încercând să mă scufunde.

Cine mă va trezi?

Întotdeauna a fost aşa, întotdeauna, întotdeauna", (p. 188)

Aurora vieţii sufleteşti în caleidoscopul sufletesc al eroului se conturează cea mai veche amintire din copilărie, o penibilă reminiscenţă erotică:

Sexualitatea mijeşte, scânceşte în primii ani ai copilăriei eroului. O sexualitate precoce şi vinovată de indecenţa apropierii primeşte sancţiunea promptă din partea tatălui.

Evoluţia sufletească tulburată a primelor etape ale sexualităţii poate influenţa mai târziu, inconştient, sănătatea fizică şi sufletească.

Din cauza nepermisului popas familial al instinctului, sexualitatea se tulbură uneori mai târziu, filtrând în sufletul conştient sentimente şi senzaţii neconforme, bizare, anormale:

„De-aici înainte instincte obscure se umflă, cresc, se deformează şi intră în limitele lor naturale. Ceea ce ar fi trebuit să fie o amplificare şi o mereu crescândă fascinaţie a fost pentru mine un şir de renunţări şi de reduceri crunte la banal…" (p. 42)

„Întorsei capul speriat şi zării pe cufăr în dosul cutiei de pudră

un şoarece… Medicul care îmi prescrisese chinină avea ceva şoricesc într-însul… Eram sigur acum că doctorul venise să mă spioneze… Chinina era amară; pe de altă parte, doctorul văzuse în cabină plăcerea pe care mi-o dădea câteodată Clara; în consecinţă, şi pentru stabilirea unui just echilibru, îmi prescrisese medicamentul cel mai neplăcut ce putea să existe. îl auzeam ronţăindu-şi în gând judecata: «Cu cât este mai mare plăcerea, cu atât trebuie să fie mai amarră doctorria».

Peste câteva luni de la consultaţie doctorul fu găsit mort în podul casei lui; îşi trăsese un glonte în tâmplă", (p. 37 – 38)

Epica romanului concretizează în persoana medicului care asistă şi tulbură actul sexual, imaginea sufletească a tatălui propriu.

Ura băiatului contra tatălui, din conţinutul sufletesc latent, determină, pe canavaua epică a romanului, moartea medicului – simbol al tatălui.

Psihosexualitate tulburată

Creaţia artistică prelucrează epic complexul sufletesc al apropierii sexuale nepermise.

Opera literară este un produs social: sublimează impulsiile nepermise.

Elaborarea epică a creat două personagii secundare: Eugen şi Clara, un frate şi o soră, izolaţi de lume, trăind sub acelaşi acoperământ. Eroul centra] al romanului, în aparenţă

266

267

un străin, în fond: un alter-ego al lui Eugen e atras sexuali-ceşte de Clara; e robit inconştient de o pasiune carnală pentru sora sa. Cenzura morală a elaborării artistice impune dedublarea personagiilor, deplasarea şi camuflarea conflictului sufletesc latent.

Întregul eşafodaj al dragostei, ideile, sentimentele şi senzaţiile erotice conştiente sunt neviabile, artificiale, caduce, dacă sufletul inconştient al partenerilor este refractar iubirii, dacă terenul lor sufletesc este arid, steril, dacă păturile subterane ale sufletului se opun fertilităţii impulsiilor amoroase.

În sufletele tulburate, biciuite de dizarmonii afective inconştiente, iubirea poate trezi atât tentaţia instinctivă, cât şi contra-tentaţia moralei latente, auto-suferinţa, autodistrugerea, sentimente şi idei bizare.

Dizarmoniile sufleteşti inconştiente deformează realitatea

exterioară, subordonând lumea obiectivă, sugestiilor subiective. Iată de ce eroul, suflet fragil şi neviabil, se identifică cu accidentul de pe stradă. Situaţia actuală, prezentă, obiectivă, nu este decât pretextul inconştient al deplasării şi revărsării stărilor sufleteşti subiective, înăbuşite, analoage. Situaţia actuală exterioară este identificată unei situaţii sufleteşti asemănătoare. Un factor comun, o asemănare, favorizează nediferenţierea prezentului obiectiv de trecutul subiectiv.

Sufletul eroului deplânge „... inutilitatea lumii... mizeria iremediabilă a umanităţii... familiaritatea meschină a lumii întregi..."

În locul unei vieţi chinuite, eroul visează o moarte nim-bată de o „inefabilă beatitudine", identificându-se (din cauza suferinţelor sufleteşti şi a aspiraţiei morţii) cu o fotografie a sa (imaginea sa moartă) zărită întâmplător în vitrina atelierului fotografic al unui bâlci.

268

De la eul fotografic al eroului, fantezia literară transferă şi realizează aspiraţia inconştientă a morţii, descriind înmormântarea copilului unuia din fotografii ambulanţi: „... cadavrul, în haine de sărbătoare, părea cufundat într-o inefabilă beatitudine... nespus de fericit şi liniştit în intimitatea păcii lui profunde..." (p. 76 – 80)

Personajul central al jurnalului intim al scriitorului M. Blecher face vizite familiei Weber, care avea doi fii, Paul şi Ozy.

Ozy e un copilandru slab, rahitic, diform, cu braţe subţiri şi cu cocoaşa pieptului proeminând sub haine. Aspectul lui fizic se apropie de cel al eroului nostru. „Eram un băiat înalt, slab, palid, cu gâtul subţire ieşind din gulerul prea larg al tunicii. Mâinile lungi atârnau dincolo de haină ca nişte animale proaspăt jupuite. Buzunarele plesneau de hârtii şi obiecte. Cu greu găseam în fundul lor batista pentru a-mi şterge ghetele de praf, când veneam în străzile din centru", (p. 12)

Paul, în schimb, este un tânăr robust, „cu mâinile mari şi părul zburlit. Avea buzele mari şi groase şi nasul clovnesc".

Sănătatea stâlcită a infantilului Ozy visează, ca şi sufletul şubred al personajului central, un remediu salvator: „o femeie înaltă, subţire, cu voaluri diafane, vărsând remediul salvator infirmilor de la picioarele ei. Desigur că în orele tainice ale nopţii venea să bea din sursa miraculoasă şi Ozy Weber". P.82)

Ozy e un alter-ego actual al eroului. Paul, un alter-ego năzuit, un deziderat al sufletului eroului.

„Mă căzneam de multe ori să umblu cum umblă Paul, studiam un anume gest şi îl repetam în faţa oglinzii până ce credeam că l-am repetat în mod exact… în casa Weber, Paul aduse femeia pală, cu gestul şi umbletul de tăcut mecanism, care lipsea", (p. 89)

269

I

Paul cheltuise mulţi bani cu femeile, făcuse baie în şampanie cu o femeie… Dar câte nu făcuse Paul? Şi-acuma se însoară…

Identificându-se cu Paul, care îşi serbează ceremonialul grav al nunţii, reacţiile eroului sunt revelatoare: îi descoperă sufletul devastat de tulburări psihosexuale.

„Cum ţinuse capul mireasa? Cum îl aplecase oare pe umărul lui Paul? în unele panopticumuri femeia de ceară avea un mecanism care o făcea să aplece capul pe o parte şi să închidă ochii", îngăima eroul romanului, (p. 107)

Mireasa îi evocă femeia de ceară din panoramele de bâlci şi o flacără mistuitoare, purificatoare, îi arde sexul: „Îmi rămâne în viaţă o dorinţă unică şi supremă: să asist la incendiul unui panopticum; să văd topirea lentă şi scabroasă a corpurilor de ceară, să privesc înmărmurit cum picioarele galbene şi frumoase ale miresei din cutia de sticlă se încolăcesc în aer şi prind între pulpe o flacără adevărată care să-i ardă sexul", (p. 70)

„Bâlciul devenea astfel, pentru mine, o insulă pustie, scăldată de aureole dezolate, asemănătoare în totul lumii nedesluşite şi totuşi limpezi în care mă purtau crizele mele din copilărie", (p. 80)

Întâlnind piedici sufleteşti, iubirea se transformă de multe ori în ură. Satisfacţii sadice pot fi reversul neexteriori-zării, înăbuşirii afectelor pozitive. Arderea sexului mai denotă, prin inversare şi absurd, *răscoala sexuală* din sufletul eroului; în plus: *nevoia de purificare şi expiaţiune* corespunzătoare „murdăriei" şi „păcatului sexual". Sunt stări sufleteşti ciudate şi în aparenţă neînţelese, tributare dizarmoniilor psihosexuale inconştiente.

Plecat de la nunta lui Paul, răceala cosmică exteriorizează şi materializează răceala sufletului eroului:

„Străzile oraşului îşi pierduseră orice înţeles; răceala îmi pătrundea sub haină: îmi era somn şi frig. Când închideam ochii, vântul îmi aplica un obraz mai rece peste obrazul meu şi de dincoace de pleoape îl simţeam ca o mască, masca feţii mele în interiorul căreia era

întuneric şi rece ca în dosul unei măşti adevărate de metal. Care casă în drumul meu trebuia să explodeze? care stâlp trebuia oare să se contorsioneze ca un baston de cauciuc arătându-mi astfel că se strâmbă la mine? în lume, nicăieri şi în nicio împrejurare, nu se întâmpla niciodată nimic", (p. 107)

Casa care trebuia să explodeze, stâlpul contorsionat, aceste imagini ale fanteziei, fiecare sunt corelaţii simbolice ale dizarmoniilor psihosexuale; au o semnificaţie şi un determinism inconştient.

Sensul simbolic al creaţiei

Simbolurile sunt limba veche – preetnică – a umanităţii primitive; limba străbună, în care cuvintele aveau două sensuri: unul se raporta la organul său, funcţiunea sexuală, al doilea, la o muncă exterioară sau un obiect exterior.

Cu timpul, s-a uitat identificarea subiectivă a lumii exterioare: s-a menţinut însă în inconştientul omenirii.

Conştiinţa nu mai cunoaşte decât semnificaţia reală, obiectivă, a lumii exterioare. Semnificaţia originară subiectivă a naturii se actualizează în produsele de elaborare inconştientă: în mituri, folclor, vise, în fantezia literară şi artistică etc.

Elaborarea inconştientă creează o nediferenţiere, o confuzie a noţiunilor lumii subiective şi obiective; psihizează cosmosul, subordonând natura austeră, tendinţelor, constelaţiilor şi satisfacţiilor sufleteşti inconştiente.

Lucrurile exterioare redobândesc astfel semnificaţia lor primară, simbolică, inconştientă.

270

271

Nediferenţierea lumii subiective de cea obiectivă, realizată în fantezia literară, evocă deci filogenetic arhaica nediferenţiere a noţiunilor, dublul sens, simbolic şi obiectiv, al lumii exterioare.

Limba umanităţii primitive – simbolismul – ne apare plastic, în vise. O mai vorbesc poeţii, artiştii care cultivă lirismul ficţiunii, în limba arhaică – neînţeleasă conştiinţei lor – a simbolurilor.

Elaborarea inconştientă: gândirea afectivă, prelogică, mentalitatea neurotică, fantezia artistică, folklorul, visele evidenţiază sensul simbolic al lumii exterioare. În momentul inspiraţiei se produce o nediferenţiere, o încălecare a noţiunilor – totul e posibil şi realizabil în fantezia creatoare – printr-o diminuare conştientă, o stare de

insuficienţă aperceptivă.

„Care casă în drumul meu trebuia să explodeze?", gândeşte eroul *Irealităţii imediate*, întorcându-se de la nunta lui Paul. *Casă* este un simbol feminin. Limbajul păstrează urmele acestei identificări primare, inconştiente. Se zice „să facem casă", în loc de „să ne căsătorim". În limba germană cuvântul *Frauenzimmer* e sinonimul simbolic al femeii.

„Casa trebuia să explodeze" indică iminenţa exploziei sufleteşti a eroului, identificat cu Paul, care şi-a serbat nunta. Exprimă simbolic tulburarea psihosexuală a eroului şi moartea soţiei. „În toamna aceea se îmbolnăvi şi muri Edda" (p. 175) traduce verbal, direct, simbolul *casei* care trebuia să explodeze.

„Stâlpul, bastonul care trebuia să se contorsioneze" sunt simboluri sexuale masculine.

În vagabondajul lui post-nupţial, prin identificarea cu Paul, eroul întâlneşte… vitele însângerate, transportate de la abator. Vitele tăiate simbolizează decapitarea, castrarea animalului (a sexualităţii din sufletul său).

„Când ajunsei în piaţă oamenii descărcau carne pentru barăcile măcelarilor. Duceau în braţe jumătăţi de vite roşii şi vinete, umede de sânge, înalte şi superbe, ca nişte prinţese moarte. În aer mirosea cald a carne şi urină; măcelarii atârnau fiecare vită cu capul în jos, cu privirile globuloase şi negre îndreptate spre podea", (p. 107)

„Totul deveni îndepărtat şi dezolant. Era dimineaţă; oamenii descărcau carne; vântul mă pătrundea sub haine; dârdâiam de frig şi nesomn; în ce fel de lume trăiam?… Trecui prin dosul casei Weber; obloanele grele la etaj erau închise; totul era pustiu şi trist: nunta se isprăvise", (p.108 – 109)

„Edda (soţia lui Paul) mă tortura şi mă agasa, cu un cuvânt repetat de nenumărate ori, ce devine de neînţeles pe măsură ce înţelegerea lui ne pare totuşi mai imperios necesară… Eram înarmat pentru a o întâlni pe Edda cu toate amărăciunile, toate umilinţele şi tot ridicolul necesar unei aventuri", (p. 112)

Ozy, umbră epică a eroului, trăieşte tot *zbuciumul iminentei aventuri sexuale*:

„În Ozy toate diformităţile se ascuţiră şi se curbară în poziţie de extremă atenţie. Cocoaşa îi ieşi parcă şi mai în afară, ca şi cum s-ar fi căznit şi dânsa să sesizeze cele mai mici vorbe ale Eddei şi să le

întâmpine cu o secundă mai înainte… Paul singur păşea pe covoare calm şi sigur de el. Avea gesturi pline în care nu era nimic de adăugat sau de scăzut şi când o cuprindea în braţe pe Edda, eram desigur mulţumiţi, la urma urmei, că o face mai bine decât oricare din noi", (p. 113 – 114)

La gândul de a o revedea pe Edda eroul se înfunda în fotoliu, îşi apăsa puternic capul de ţepii mărunţi ai pluşului până ce îşi însângera faţa. P. 115)

272

273

Însângerarea feţei şi, în genere, suferinţa fizică şi morală, constituie echivalentul de pedeapsă, preţul sacrificiului cerut şi realizat de structura masochistă a sufletului eroului, ori de câte ori îşi permite actul sau gândul sexual. Este tributul de sânge şi durere impus licenţei sexuale.

„Scoborâi scările ameţit şi străzile avide mă primiră din nou în praful şi monotonia lor… Mă vedeam în odăi de hotel, cu Edda întinsă lângă mine… Urmăream femei necunoscute în grădină, umblând după ele pas cu pas, până se întorceau acasă la ele, unde rămâneam în faţa uşii închise, distrus, disperat.

Într-o seară condusei o femeie până în pragul locuinţei ei.

Casa avea o grădiniţă în faţă, iluminată slab de un bec electric… Mă furişai după femeie în curte. Între timp ea intră în casă, fără să mă observe şi rămăsei singur în mijlocul aleii. O idee ciudată îmi trecu prin cap…

În mijlocul grădiniţei se afla un rond de flori. Într-o clipă fui în mijlocul lui şi îngenunchind cu mâna la inimă, descoperit, luai o poziţie de rugă. Iată ce voiam: să rămân aşa cât mai mult timp, imobil, împietrit în mijlocul rondului… Păstram mâna dusă la piept şi genunchiul în pământ…", (p. 116 – 119)

„Păcatul" sexual germinează compensator o nevoie de ispăşire, de rugă, expiaţie şi absoluţiune.

„Mă impresionează florile artificiale de pildă şi coroanele mortuare mai ales… îsuşii în mărime naturală din bisericile catolice. Vitraliile aruncă în altar ultimele reflexe ale unui asfinţit roşu de soare, în timp ce crinii la această oră a zilei exală la picioarele Cristului plenitudinea parfumului lor greu şi lugubru. În această atmosferă plină de sânge aerian şi de leşin odorant, un tânăr palid cântă la orgă

ultimele acorduri ale unei melodii disperate”, (p. 69)

274

„Îmi trecu prin cap că aşa ar trebui s-o văd pe Edda, calm, sigur de mine, plin de lumină; nu mai fusesem pe-acolo de mult. Voiam ca, o dată cel puţin, să mă prezint în faţa cuiva întreg şi neclintit.

Tăcut şi superb ca un copac. Asta era, ca un copac… Mă ridicai în picioare. O clipă genunchii se îndoiră nesiguri, ca şi cum ar fi vrut să se compare printr-o singură ezitare toată forţa şi slăbiciunea mea. Cu paşi mari, o luai spre casa Eddei… Mă văzui înaintând foarte sigur şi, cu o mişcare degajată, aşezându-mă la picioarele Eddei pe patul unde stătea întinsă. Persoana mea adevărată rămase însă în urma acestor frumoase proiecte ca o remorcă netrebnică şi stricată.

Edda mă invită să stau jos şi mă aşezai pe un scaun la o mare distanţă de ea… Toată problema se rezuma acum la a mă întoarce şi a mă aşeza pe scaun. Şi mai departe ce voi trebui să fac, ce voi trebui să spun? în clipa aceea, privind pe Edda… îmi huia în cap… să ridic presse-papierul de pe masă, să-l arunc în Edda, iar ca urmare imediată, o formidabilă ţâşnitură de sânge din pieptul ei, viguroasă ca şuvoiul unui robinet, umplând odaia încet, încet, cu sânge… în toamna aceea se îmbolnăvi şi muri Edda…” (p. 164 – 175)

În dizarmoniile psihosexuale inconştiente, reprimarea instinctului sexual, înăbuşirea acestui *instinct vital* este, uneori, marcată şi compensată prin revărsarea *instinctului morţii*, instinctului nirvāṇei, constituit din cruzimea ancestrală. Sadismul erogen relevă o sexualitate tulburată.

„Cine era Edda? Ce era Edda? Pentru întâia oară mă vedeam din exterior, pentru că în prezenţa Eddei era întrebarea sensului vieţii mele. Mai profund şi mai autentic ea mă zgudui în momentul morţii ei; moartea ei era moartea mea şi în tot ce fac de-atunci, în tot ce trăiesc, imobilitatea viitoarei mele morţi se proiectează rece şi obscură, aşa cum am văzut-o la Edda”. P. 179 – 180)

275

În creaţia epică a lui M. Blecher Edda materializează năzuinţele sexuale, speranţa maturizării sexuale a eroului. Iată de ce moartea Eddei simbolizează moartea sexuală şi socială a eroului.

„Capul Eddei semăna în totul capului ivoriu din nopţile mele de febră”, (p. 173)

Asimilarea psihică, interiorizarea fiinţei iubite

„Capul ivoriu din nopţile de febră" este o creaţie a visului, plămădită din lutul sufletesc al eroului; este o reînhumare concretă a umbrelor sufleteşti, tăcute, virtuale; o proiecţie a imaginilor latente, integrate structural sufletului.

„Capul ivoriu din nopţile de febră" evocă un mecanism sufletesc infantil, inconştient.

Înţărcarea afectivă de mamă şi surori, sub exigenţele moralei, este un sacrificiu cumplit pentru sensibilităţile egocentrismului instinctiv al copilului. Printr-o reacţie automată de apărare a organismului, copilaşul încorporează în inconştient fiinţa iubită: o interiorizează. Imaginea intra-psihizata a fiinţei iubite se ascunde şi difuzează în visele şi reveriile de mai târziu, sub o formă nerecunoscută de cenzura morală care reprimase imaginea surorii de odinioară. Materialul ideo-afectiv al sufletului inconştient e prelucrat, deplasat, simbolizat, dramatizat în *visele* din timpul somnului, în *produsele folkionilui*, *în fantezia literară şi artistică*, pe scurt: în toate manifestările *elaborării inconştiente*.

* * *

Venind pe lume, copilul aduce aportul instinctiv al patrimoniului animal.

Ceea ce se petrece fiziologic la animale: puii au raporturi sexuale cu animalul femeie care i-a produs, se repetă, ontogenie, în lumea sufletească a copilului.

În primii ani ai existenţei, sufletul copilului e dominat de afinităţi şi repulsii instinctive.

Din punct de vedere corporal, instinctul sexual al copilului este localizat, până la pubertate, la nivelul suprafeţei pielii şi al mucoaselor; e vorba de o sensibilitate erogenă, o gâdilitură, transmisă mai târziu şi la adolescent şi adult. De la pubertate, instinctul sexual devine genital, adică localizat la organele genitale, reproducătoare.

Cum evoluează şi cum reacţionează componenta sufletească a instinctului sexual?

Când mama copleşeşte băiatul cu prea multă tandreţe, când copilul se naşte cu un instinct prea posesiv sau când creşte într-o atmosferă morală prea severă, sexualitatea se poate tulbura, rămâne „fixată" la stadiul infantil, familial, inconştient. La tulburaţii psihosexuali, adolescenţi sau adulţi, iubirea senzuală poate retrezi din

adâncimile inconştiente ale sufletului imaginea erotizată a părintelui de sex opus sau altă imagine familiară, tulburându-se sau anihilându-se eficienţa psihosexuală.

În romanul lui H. Ibrăileanu *Adela*, în sufletul latent al eroului palpită tandru, duios dar şi erotic, imaginea mamei: „În cursul vieţii, imaginea rămânând aceeaşi, a variat, totuşi, odată cu punctul de privire în care mă mutau anii. În copilărie, fata cu părul castaniu îmi era mamă. La douăzeci de ani, soră. Astăzi, o simt fiică. Dar aceste sentimente sui-generis, aceste ipoteze afective fără substratul vreunei realităţi experimentate în viaţa de familie au fost nostalgii de amor pentru o fată frumoasă, moartă demult.

Ca şi furtunile care răscolesc numai faţa oceanului, pasiunile tinereţii au venit şi au trecut, dar în adâncurile cele

277

din urmă ale sufletului dragostea pentru imaginea fetei moarte a rămas intactă, neamestecată, de o esenţă unică – şi, în nopţile senine, în prima tinereţe, uneori şi astăzi, când mă simt singur, nedreptăţit, nefericit, mi se pare că mă priveşte cu grijă şi duioşie, aplecată peste o balustradă ideală din spaţiile interplanetare”, (p. 13 – 14)

Cu tot zbuciumul sufletului său conştient, iubirea eroului pentru Adela nu s-a putut realiza:

„Raporturi de soră şi frate – mai mic”, astfel înseamnă Emil (eroul romanului) în jurnalul său intim, raporturile sale cu Adela. P. 99)

„Surioara matale trebuie să-ţi fie dragă tare şi seamănă aşa de bine cu mata” – aşa se adresează lumea streină lui Emil, văzându-l cu Adela.

„Bine că n-a spus fiică!” – gândeşte eroul nostru, (p. 73)

„Prăpastia dintre mine şi ea”; „neştiinţa mea despre ceea ce se petrece în ea”; „şovăirile mele faţă de dânsa şi de mine însumi”; „frica mea de ea” – frământă până în ultimul moment al despărţirii pe nefericitul Emil Codrescu. P. 200)

Revenind la sufletul bizar al eroului blecherian, Edda, femeia ce-l tulbură, seamănă în totul umbrelor nocturne care evadau din sufletul său.

Eroul îşi aminteşte de un eveniment trist din copilăria sa; o fată tânără, îngropată în voaluri de mireasă, căreia îi putrezise pielea şi muşchii obrazului. Capul cadavrului îl face să se gândească la capul său

propriu, „acoperit cu foiţe de carne în loc de mucegai” (p. 153), iar noaptea, buimăcit de febră, îi apăru un cap fantomatic:

„Eram atât de mulţumit şi bucuros de apariţia lui… începui să iubesc capul cu nesaţ. El venea din lumea întunericului… Mă întrebai cu oarecare teamă dacă acest cap nu va deveni în viaţa mea centrul tuturor preocupărilor, înlocuindu-le pe toate… Viaţa căpăta parcă atunci un sens precis.

278

adevărat… Capul era odihna şi beatitudinea mea, a mea personală…” (p. 154)

Eroul visează că merge alături de o femeie în negru, cu voaluri mari de doliu, căreia îi murise soţul. Femeia n-avea cap… „Mă cuprinse un somn adânc până în măduva oaselor. Visam că mă găseam pe străzile unui oraş plin de praf, cu mult soare şi cu case albe; poate un oraş oriental. Mergeam alături de o femeie în negru, cu voaluri mari de doliu. Ciudat însă, femeia n-avea cap. Voalurile erau foarte bine aranjate unde trebuia să fie capul, dar în locul lor nu era decât o gaură beantă, o sferă goală, până la ceafă.

Eram amândoi foarte grăbiţi şi, unul lângă altul, urmăream o căruţă cu cruci sanitare, în care se afla cadavrul soţului doamnei în negru”, (p. 144)

Cadavrul soţului concretizează epic instinctul patricid din sufletul eroului. (Tatăl este concurent al băiatului la dragostea mamei!). Absenţa capului matern tinde să şteargă urmele revelatoare (aspectul fiziognomonic al feţii) ale nelegiuitei atracţii incestuoase. Înlocuirea capului matern cu o gaură beantă, ca o sferă goală, se integrează simbolismului erotic al cavităţilor.

În atmosfera sacrosanctă a familiei, copilul îşi înăbuşe sensibilităţile incestuoase; îşi interiorizează imaginile familiare drage „… e capul ivoriu din nopţile de febră…” Aparent şi conştient, sufletul prepuberal al băieţaşului a renunţat la ataşamentul calificat nelegiuit, incestuos. Se produce *amnezia infantilă*: *uitarea*, *desfigurarea amintirilor şi imaginilor concrete familiare*. Iată de ce femeia în doliu (imagine maternă) n-avea cap… în schimb, ca urmare a interiorizării mamei şi surorii, în vise, apare „capul ivoriu… Eram atât de mulţumit şi bucuros de apariţia lui. Începui să iubesc capul cu nesaţ… Acest cap nu va deveni în viaţa mea centrul tuturor preocupărilor?… Capul era odihna şi

279

beatitudinea mea, a mea personală…”

Mai târziu, în adolescenţă, eroul nu poate iubi: „Capul Eddei semăna în totul capului ivoriu din nopţile mele de febră”.

Iubirea Eddei retrezeşte în sufletul inconştient al eroului o iubire calificată nepermisă, nelegiuită, incestuoasă. Se trezesc complicaţii sufleteşti tulburătoare şi anihilatoare eficienţei sexuale.

„… Moartea Eddei era moartea mea…”

Semnificaţia psihologică a operei de artă întâmplări în irealitatea imediată sunt o autentică creaţie artistică; romanul nu are nimic arbitrar, artificial şi meşteşugit; dramatizează şi concretizează frământări sufleteşti veridic omeneşti.

Romanul lui M. Blecher este un document uman, sufletesc, al experienţelor, dibuirilor şi înfrângerilor sufletului omenesc, în neîntrerupta operă de adaptare socială, de maturizare sexuală şi sufletească.

Structura sufletească a personajului blecherian nu este confecţionată în chip arbitrar: ea reeditează procese sufleteşti abstracte, rudimentare, ale sufletului latent al autorului.

Personagiul unei opere de artă nu este o himeră. Personagiul plămădit de fantezia creatoare materializează epic obsesiile, tensiunile anxioase din sufletul inconştient, reprimat, al autorului.

Iată de ce analiza unei opere literare este un studiu clinic al sufletului omenesc.

Fantezia literară nu cunoaşte graniţa dintre vis şi realitate: sub o formă simbolică, nerecunoscută de conştiinţa autorului, se realizează abstract impulsiile nesatisfăcute, reprimate.

280

latente. Este o trăire iluzorie a dorinţelor inconştiente, întocmai ca şi în vis.

Ca şi visul, creaţia literară şi artistică înveşmântează materialul sufletesc înăbuşit în sufletul latent al autorului, într-o formă simbolică, camuflată, dramatizată. Graţie *elaborării inconştiente* a operei artistice procesele latente ale sufletului autorului sunt *deplasate* asupra personagiilor, situaţiilor şi conflictelor plăsmuite de imaginaţia creatoare. *Elaborarea secundară*, *conştientă*, a operei de artă, spiritul conştient al artistului nu recunoaşte în fanteziile creaţiei sale artistice propriile ezitări şi frământări înăbuşite, devenite inconştiente.

„Inspiraţia", acest moment psihologic atât de important în creaţia artistică, această „ofrandă" a binevoitoarelor Muze, constituie o trecătoare eclipsă a spiritului conştient, când artistul, sustras realităţii ambiante, într-o atitudine contemplativă, exteriorizează sub forma fanteziei artistice lumea sa lăuntrică, efectivă, înăbuşită. Între conţinutul latent, fondul afectiv, inconştient, al sufletului autorului şi conţinutul manifest, forma exterioară a operei de artă, există deci o corelaţie simbolică, inconştientă.

Nu voi analiza complet *întâmplările în irealitatea imediată*, adică nenumăratele meandre, unghere, şi tainiţele labirintului sufletului omenesc, relevate de creaţia blecheriană. Mă voi mărgini să analizez sumar câteva aspecte.

Într-un teatru de varieteu, eroul simte impulsia destul de ciudată să intre prin cuşca suflerului, în subsolul scenei:

„Eram departe de lume, departe de străzile calde şi exasperante, într-o celulă răcoroasă şi secretă, în fundul pământului. Tăcerea plutea în aer, veche şi mucegăită.

Cine ar fi putut bănui unde mă aflu? Era locul cel mai insolit din oraş şi simţeam 6 bucurie calmă gândindu-mă că 01 a aflu acolo… în ziua următoare, la aceeaşi oră a

281

după-amiezii mă cuprinse deodată nostalgia subsolului izolat… începui să vin regulat, în fiecare după-masă, sub scenă… Domnea aceeaşi atmosferă secretă de solitudine desăvârşită, de care nu mă puteam sătura", (p. 128 – 130)

Simbolismul subsolului

Care e sensul voluptăţii inconştiente de a explora subsolurile, scorburile munţilor, văgăunile şi tot soiul de găuri?

În haosul asociaţiilor libere, fantezia literară clarifică această bizară satisfacţie, îi descoperă simbolismul ei sexual:

„Mă gândeam altă dată la caverne şi scobituri, de la prăpăstiile în munţi cu ameţitoarea lor înălţime, până la caverna elastică şi caldă, inefabilă, caverna sexuală", (p. 57)

Tot cotrobăind prin subsolul scenei varieteului, eroul nimereşte la o femeie… bolnavă, însă cu gheaţă pe burtă:

„Bolnava scoase o mână de sub plapumă şi mi-o întinse. Era o mână lungă, fină, îngheţată. îi spusei în câteva cuvinte că fusese o confuzie, că am fost condus la ea din eroare… în timpul acesta ea

începu să se lamenteze cu un ton foarte natural, ca şi cum ar fi vrut să se scuze că nu-mi dă nimic.

— Vezi, am gheaţă pe burtă… mi-e cald… mi-e cald… mi-e tare rău.

Plecai foarte mâhnit şi nu mai revenii niciodată la localul varieteului". P. 132 – 133)

Eroul căpăta în copilăria sa o stare de leşin şi atunci când scobora malurile găunoase ale râului orăşelului natal: „alergam pe mal în josul râului până într-un anumit loc unde ţărmul avea o scobitură.

În fundul scobiturii se formase o mică grotă, o cavernă umbrită şi răcoroasă ca o odăiţă săpată în stâncă…" (p. 14) Scobitura, grota, caverna umbrită şi răcoroasă evocă inconştient peisagiul genital feminin, caverna sexuală.

„Momentul suprem al crizei se consuma într-o plutire în afară de orice pe lume, plăcută şi dureroasă în acelaşi timp". (P17)

Acelaşi leşin nedesluşit provoca în sufletul eroului imaginea obscenă a unei cărţi poştale, precum şi prezenţa prietenei sale din copilărie, Clara.

Simbolismul pământului

„Mă văd foarte mic, în cămeşoaică până la călcâie, plângând disperat pe un prag de uşă (îl bătuse tatăl său pentru nevinovatele jocuri sexuale din prima lui copilărie). Mă ridic şi urinez cu atenţie în praf. Pământul suge avid lichidul şi pe locul acela rămâne o pată întunecată ca umbra unui obiect ce nu există…" (p. 41)

„Câteodată voiam să fiu câine, să privesc lumea aceea udă din perspectiva oblică a animalelor, de jos în sus, întorcând capul. Să merg mai aproape de pământ, cu privirile fixate în el, legat strâns de culoarea vânătă a noroiului. Dorinţa aceasta, ce zăcea demult în mine, se rostogoli frenetic în ziua aceea de toamnă pe maidan…" (p. 138)

„Eram sigur acum că arborii nu erau altă dată decât noroi închegat, ieşit din scoarţa pământului. Culoarea lor o spunea îndeajuns. Şi numai arborii? Dar casele, dar oamenii? Mai ales oamenii. Toţi oamenii. Nu era vorba, bineînţeles, de nicio legendă stupidă «din pământ ai ieşit şi în pământ te vei întoarce». Asta era prea vag, prea abstract, prea inconsistent în faţa maidanului cu noroi. Oamenii şi lucrurile ţâşniseră din chiar această baligă şi urină…", (p. 139)

Ce însemnătate are, în fantezia blecheriană, ataşamentul Pentru pământ, pentru ţărâna din care au ieşit arborii, casele şi mai ales

oamenii?

282

283

„Nu era vorba, bineînţeles, precizează eroul, de nicio legendă stupidă: din pământ ai ieşit şi în pământ te vei întoarce. Asta era prea vag, prea abstract…”

Acelaşi riguros determinism se observă atât în fantezia individuală, în elaborarea creaţiei artistice, cât şi în fantezia colectivă, în plăsmuirile folklorului. Creaţia artistică a romancierului M. Blecher evocă fantezia mitologică a Greciei antice, pe *Erichthonios*, omul-copil al pământului, născut din pământ, din pântecele Geei, zeiţa primitivă a pământului. Cu partea inferioară a corpului cufundată în pământ, astfel reprezentată de unele monumente plastice, Geea oferă Athenei, rodul pământului, pe primul ei fiu: Erichthonios, părintele ginţii antice.

O aluzie sexuală din partea prietenei sugerează eroului lui M. Blecher imaginea plastică a unei statui ce răsare din mijlocul podelelor (p. 31), întocmai ca Geea, zeiţa pământului, ce apare din întunericul subpământean.

„Eu însumi eram o creaţie specială a noroiului, un misionar trimis de el în această lume, spune eroul blecherian… în jurul meu se întindea maidanul plin de noroi. Aceasta era carnea mea autentică, jupuită de haine, jupuită de piele, jupuită de muşchi, jupuită până la noroi… Umezeala lui clasică şi mirosul lui crud mă primeau până în adâncuri pentru că le aparţineam până în adâncime”, (p. 140)

La înmormântarea Eddei „noroiul intră în odăi triumfător şi insinuant, ca o hidră cu nenumărate prelungiri protoplasmatice, îl vedeam bine întinzându-se pe pereţi, urcându-se pe oameni, suind scările şi încercând să escaladeze sicriul… Ceva în mine se mai zbătea undeva în depărtare, ca şi cum ar fi vrut să-mi dovedească existenţa unui adevăr superior noroiului, ceva ce ar fi altceva decât dânsul. În zadar… Identitatea mea devenise demult veritabilă şi acum, în mod foarte obişnuit, nu făcea decât să se verifice: în lume nu

284

există nimic în afara noroiului. Ceea ce luam drept durere nu era în mine decât un slab colcăit al lui, o prelungire protoplasmatică modelată în cuvinte şi raţiuni”, (p. 181)

Ce sens inconştient are acest ataşament, această voluptate a eroului pentru pământ? în afară de o pasiune horticulo-agricolă,

conştientă, în afară de un sentiment poetic pentru câmpul înverzit, scăldat de razele soarelui, există oare şi o satisfacţie inconştientă a pământului?

Liviu Rebreanu a povestit geneza romanului *Ion*: acum vreo douăzeci de ani a surprins un ţăran, în plin câmp, îngenuncheat cu faţa la răsărit, sărutând pământul… Să fi fost oare numai setea de pământ a plugarului?

Eugen Lovinescu, impresionistul literar, evidenţiază simbolismul pământului, în romanul său *Bizu*: „Lângă bisericuţă, Bizu se întinse sub un arin, pe pământul încă umed, din care simţi urcându-se răcoarea sevei, ce-l contopea cu dânsul în bătaia unui puls identic… Bizu simţea nevoia de a se înfrăţi cu pământul; pe iarba jilavă încă, el se culca pe piept, ca într-o posesiune a ţărânei şi din voinţa fuziunei cu materia". (Op. cit., p. 53)

Omenirea primitivă a raportat lumea exterioară, obiectivă, la lumea subiectivă, interioară, singura cunoscută şi plăcută, dominată de satisfacţia impulsiilor instinctive, cele mai multe cu timbru sexual. Ca să poată suporta penibilele sforţări şi renunţări impuse de realitatea socială, umanitatea primitivă a transfigurat lumea exterioară. A idealizat-o. Şi-a apropiat-o iluzoriu. Lucrurile exterioare au devenit echivalenţe şi substitute ale organelor şi funcţiunilor sexuale.

Organizându-se societatea patriarhală, fiii nu mai puteau avea raporturi sexuale cu mama şi cu surorile proprii. Sub exigenţele realităţii, s-au consacrat agriculturii. Pentru ca munca să li se pară mai uşoară, au identificat-o cu năzuinţele lor intime, incestuoase, pe care nu puteau să le uite aşa uşor.

285

Verbul „*a ara*" desemnează şi actul sexual, în limbile latină, greacă şi cele orientale. Cuvintele: *sămânţă*, *fecunditate*, *sterilitate*, *fruct* (de aici: fructul dragostei, fructul oprit) etc. se întrebuinţează atât în domeniul agriculo-horticol cât şi în cel uman. Uneltele, *sculele agricole* sunt simboluri phallice: ele au fost identificate organului genital masculin, în timp ce tinerii agricultori desţeleneau, brăzdau şi săpau cu ele pământul hrănitor. În limbă au rămas urme revelatoare. Se zice: „Ce sculă eşti!", adică eşti un om stricat! Expresia aceasta evocă arhaica identificare a sculelor agricole cu penisul.

Floarea este un simbol feminin (de aici: deflorare).

Pământul este un simbol matern.

În tragedia *Oedip rege* ni se relevă simbolismul sexual al pământului: în Theba domnea Oedip, căsătorit prin voinţa fatalităţii cu mamă-sa, Iocasta. Mizeria şi nenorocirea cea mai cumplită s-au abătut asupra cetăţii: „Nu mai rodeşte în brazdă sămânţa cea uscată… Suc pentru a sale roade, pământul nu mai are… Căci tu eşti vinovatul (Oedip) ce spurcă acest pământ". Oedip vorbeşte de „Câmpul matern în care am germinat" etc.

La romani zeiţa pământului şi a semănăturilor era Tellus (corespunzând zeiţei Geea la greci), adică mama Tellus, mama tuturor fiinţelor.

Revenind la analiza romanului *Irealităţii imediate*, constatăm că ataşamentul eroului pentru pământ are aceeaşi semnificaţie simbolic-erotică:

„Walter (un prieten de joc al eroului) mă luă de mână şi prin portiţa din fundul curţii mă duse pe un maidan pustiu… În fundul maidanului ajunserăm la un zid dărăpănat. În faţa zidului era un şanţ şi o groapă adâncă. Walter sări înăuntru şi mă chemă după el; groapa se deschidea în zid şi pe acolo intrarăm într-o pivniţă părăsită… Trebuie să rămânem aici, îmi spuse el, nu putem merge mai departe. În fund sunt nişte oameni de fier, cu mâinile şi cu capul de fier, crescuţi din pământ. Ei stau nemişcaţi şi dacă ne prind în întunecime, ne gâtuie… Mă simţeam bine închis între pereţii reci, dedesubtul pământului ce clocotea în soare… Aici aducem fetele pe care le prindem, spuse Walter… facem ca toţi bărbaţii cu femeile. În momentul acela simţii că mă cuprinde o criză de-a mea obişnuită…" (p. 44—6)

Fantezia literară a scriitorului M. Blecher constituie un document revelator nu numai al *inconştientului individual*, adică al sufletului său latent, ci şi al *inconştientului colectiv*, cristalizat în elucubraţiile mitologice, în produsele fanteziei poporane.

Sufletul colectiv al omenirii a practicat incestul şi mai târziu a cultivat mitul incestuos: *Demeter*, zeiţa pământului, zămisleşte cu *Zeus*, fratele ei, pe zeiţa *Persephona*. La rândul ei, Persephona e răpită de fratele ei *Hades* sau *Pluton*, zeul *subpământean* al focului, al bogăţiei şi al morţilor, care o luă de soţie. Demeter rătăceşte şi face ca pământul să devie sterp…

„Mă simţeam bine între pereţii reci, dedesubtul pământului… în fund sunt nişte oameni de fier… dacă ne prind în întunecime ne gâtuie… aici aducem fetele", depanează fantezia literară a

romancierului Blecher.

Făuritorul sufletesc al *întâmplărilor în irealitatea imediată* evocă plăsmuirile mitologice: „Într-o zi (povesteşte Homer) Persephona se juca cu alte fete pe o pajişte înflorită… Pe neaşteptate, pământul se deschise şi Domnul infernului, Hades, ieşi din împărăţia-i întunecoasă… Persephona se pomeni apucată de Hades, pusă cu de-a sila în caru-i de aur, tras de cai năzdrăvani şi, împreună cu

286

287

răpitorul ei, se făcură nevăzuţi, în adâncul pământului". (Cât. după Lazăr Şăineanu, *Mitologie clasică*).

Hades, zeul subpământean al focului, îşi răpeşte sora, pe Persephona şi îi dă să mănânce câteva boabe dintr-o rodie minunată (simbol al fructului oprit), ca să-l îndrăgească şi să se întoarcă înapoi, în adâncimea întunericului pământului.

Şanţul şi groapa adâncă de pe maidanul pustiu, sugerând porniri sexuale sugrumate de frică reflectate pe fundalul sufletesc naiv, mistic, anxios ai eroilor blecherieni, evocă împărăţia subpământeană din fantezia mistică, cutremurul şi deschiderea înspăimântătoare a pământului, acea groapă înfiorătoare care cufundă în adâncimea întunericului pe zei şi pe oameni, înlănţuiţi şi biciuiţi de aceleaşi patimi arzătoare.

Nimic nu este arbitrar în elaborarea inconştientă a fanteziei individuale sau a folklorului; totul este predeterminat de stările sufleteşti latente ale autorului sau ale sufletului colectiv. Astfel, simbolului erotic din fantezia scriitorului M. Blecher, îi corespund, în legenda „Răpirii Persephonei", *seminţele de rodie* (echivalent simbolic al seminţei sexuale) pe care Hades le dădu Persephonei să le mănânce, ca să i se facă dor de dânsul şi să revie în împărăţia lui de sub pământ.

Sensul psihologic al sacrificiului uman şi animal în cultul semitic al pământului ni se evocă simbolic impulsiile incestuoase ale fiilor şi sancţiunea capitală: moartea, castraţia, din cauza nerespectării prohibiţiei incestului.

În fiecare an un tânăr – devenind zeul fecundator – avea relaţii sexuale cu o anumită femeie, care reprezenta pe zeiţa pământului. Pe urmă tânărul era omorât, *jertfit* zeiţei pământului, în credinţa că-i va deveni soţ.

La sălbaticii de azi, băştinaşi ai Australiei, la indienii Americii de

Nord, în India Orientală, la multe popoare ale

Africii etc, între alte prohibiţii totemice, există şi *interdicţia incestului*.

Nerespectarea prohibiţiei incestului atrage automat moartea făptaşului.

Tellus era, după cum ştim, zeiţa pământului, a semănăturilor, a secerişului şi a abundenţei.

Drept sacrificiu, i se aducea o vacă însărcinată (imagine maternă) al cărei viţel (simbol al imaginii filiale) era apoi aruncat în foc. Cei ce asistau la această ceremonie, numită *Opalia*, erau „purificaţi" cu cenuşă rezultată din arderea viţelului. Care este sensul psihologic al serbării Opalia?

Tellus, numele zeiţei semănăturilor, înseamnă *pământ*. Un alt sinonim latinesc al pământului este *terra*. Zeitatea principală a pământului este, după cum ştim, *Demeter*, nume sintetic provenit din fuziunea cuvintelor: *mater*, mamă şi *terra*, pământ. Identificarea mamei cu pământul hrănitor. Mâniată din cauza legăturii incestuoase dintre copiii ei, Persephona şi Hades, Demeter pregăti oamenilor de pe pământ un an groaznic şi cumplit. Pământul nu încolţi nicio sămânţă… în zadar boii trăgeau plugurile pe lanurile înţelenite şi degeaba cădeau pe pământul sterp grăunţele de orz… Primăvara, când pământul se împodobeşte cu mii şi mii de flori, Persephona ieşea din nou din lăcaşul întunericului… Demeter revărsa din nou binefacerile asupra pământului. Pământul cel întins se încărca de frunze şi flori…

Când societatea patriarhală a impus prohibiţia incestului, sub sancţiune capitală, fantezia oamenilor – compensând asperităţile realităţii – a cultivat în reverii şi vise şi în manifestări folklorice, ataşamentul incestuos şi a creat cultul pământului.

Un tânăr reprezentând zeul fecundator era *jertfit* zeiţei pământului, în momentul în care, pe cale rituală, îi devenise soţ. (Sancţiunea socială a călcării interdicţiei incestului. Zeiţa

pământului reprezenta fuziunea şi identificarea *mamei* cu *pământul*.)

Deşi nu mai era realizată practic, tentaţia sufletească abstractă a incestului continuă totuşi să frământe sufletul colectiv. Incestul, practicat numai mental, în sufletul inconştient, în fantezia visului din

starea de trezie sau somn sau, odinioară, în ceremonialul cultului pământului, lasă totuşi dâre sufleteşti de nedefinită vinovăţie, ecou sufletesc strămoşesc al sancţiunilor concrete de odinioară pentru acei ce nu respectau prohibiţiile incestuoase. Iată de ce, ca să-şi uşureze şi purifice sufletul, omenirea a plăsmuit cultul pământului. Tânărul, devenit soţul zeiţei pământului, era un exponent al tentaţiei incestuoase colective, inconştiente. Apoi era *sacrificat* şi *îşi lua asupră-şi păcatele semenilor*, evocând astfel sancţiunea crimei incestuoase, realizată direct asupra nelegiuitului soţ incestuos şi indirect, simbolic, asupra semenilor, uşuraţi sufleteşte după ispăşire, prin identificarea lor abstractă cu *păcatul*, dar şi cu *sacrificiul* nelegiuitului soţ.

La ceremonia *Opalia*, la romani, ca sacrificiu, se aducea zeiţei *Tellus* (zeiţei pământului) o vacă însărcinată (reprezentând simbolic imaginea mamei incestuoase) al cărei viţel era aruncat în foc (imagine simbolică a fiului nelegiuit, jertfit, ispăşind astfel păcatul incestuos).

Cei ce asistau la sărbătorirea zeiţei Tellus erau purificaţi cu cenuşa strânsă din arderea viţelului. Tot astfel, în cultul pământului, prin sacrificiul său, tânărul soţ al zeiţei pământului îşi lua asupra-şi păcatele semenilor, care se simţeau astfel purificaţi. Asistenţii ceremoniei sacrificiului viţelului zeiţei Tellus redobândeau puteri sufleteşti şi trupeşti (*Opalia* de la *ops*, putere, forţă).

290

*

„Ploaia spăla în grădină florile şi plantele veştede. Toamna aprindea în ele incendii arămii, roşii şi vinete ca nişte flăcări ce strălucesc mai tare înainte de a se stinge. În piaţă, apa şi noroiul curgeau despletite din mormanele enorme de zarzavat. În tăietura sfeclelor apărea deodată sângele roşu şi întunecat al pământului", (p. 137) depanează fantezia blecheriană.

În creaţia epică, natura înconjurătoare este reprezentarea sufletului inconştient.

Florile, plantele veştede, sfeclele tăiate sunt simboluri ale vieţii genitale, ofilite a personagiilor *Irealităţii imediate*.

„În tăietura sfeclelor apărea deodată sângele roşu şi întunecat al pământului" reprezintă, în fantezia blecheriană, *sacrificiul vegetal* (sfecla este un simbolic phallic: sfecla tăiată simbolizează o sexualitate şubredă, tulburată) adus *zeiţei pământului* („în tăietura sfeclelor

apărea deodată sângele roşu şi întunecat al pământului"), comparabil (ontogenia repetă filogenia) cu *sacrificiul uman*, adus aceleiaşi zeiţe, în cultul pământului, cu *sacrificiul animal*, adus zeiţei Tellus (zeiţei pământului), la ceremonia *Opalia*.

Iată, dar, cum adevărata creaţie literară este reflexul reprezentărilor inconştient-filogenice.

* * *

Ceres, zeiţa agriculturii şi protectoarea grâului la romani, e numită la greci *Demeter*.

La diverse popoare, între care şi la noi, există obiceiul de a arunca boabe de grâu asupra miresei.

291

Să revenim la analiza romanului *Irealităţii imediate*. Eroul execută o acţiune anodină în aparenţă, nereflectată, bizară, care are însă o semnificaţie simbolic-erotică. „Se suia pe acoperişul casei şi de-acolo arunca sâmburi de vişine jos, în stradă, într-un cazan din faţa unei prăvălii". (p. 96)

Cazanul, văgăuna, scorburile, şanţurile, subsolurile şi, în genere, orice gaură, îi evocă autorului, inconştient, „caverna sexuală". Aruncarea sâmburelui, a seminţei (vegetale în loc de animale, omeneşti) în cazan corespunde simbolic actului sexual.

„Voiam ca pe acoperiş să duc viaţa mea «normală» şi ca în aerul subtil şi tăios al înălţimii să mă mişc fără frică şi fără nicio impresie deosebită de vid. Mă gândeam că, dacă aş fi reuşit acest lucru, în corpul meu aş fi simţit greutăţi mai elastice şi mai vaporoase care m-ar fi transformat cu totul şi ar fi făcut din mine un fel de om-pasăre". P. 95)

„Tu nu ştii ce fac bărbaţii cu femeile? îi spuse prietenul lui de joacă, Walter. Tu n-ai o pană?" (p. 46)

Omul pasăre, *pana*, *păsărică* sunt simboluri genitale.

„Extraordinarele ornamente de mascaradă ale păsărilor, ale animalelor şi florilor, gândeşte eroul, menite toate să joace un rol sexual, coada stilizată şi ultramodernă a păsării paradisului, penele oxidate ale păunului, dantela isterică a petalelor de petunii, albastrul neverosimil al pungilor maimuţei nu sunt decât palide încercări de ornamentaţie sexuală, pe lângă ameţitorul inel ţigănesc. Era un obiect de tinichea superb, fin, grotesc şi hidos. Mai ales hidos; ataca iubirea în regiunile cele mai întunecate, la bază. Un adevărat ţipăt sexual", (p. 67 – 68)

Inelul, inelul de căsătorie (verigheta), precum şi orice circumferinţă şi cavitate sunt simboluri genitale feminine.

„Oamenii de fier, cu mâinile şi capul de fier, crescuţi din pământ… care gâtuie băieţii când îi prind în întunecime cu

292

fetele" din fantezia literară a romancierului M. Blecher corespund, pe plan folkloric, lui *Zeus* cu chip de şarpe *ţanimal subpământean*).

Simboluri ale imaginii părinteşti din sufletul copilului

Oamenii de fier, crescuţi din pământ, în fantezia blecheriană, *Zeus*, în imaginaţia mitică, sunt simboluri ale tatălui de odinioară, dotat cu o neînduplecată atotputernicie, din adâncurile afective ale sufletului copilului.

Zeus, zice Homer, este zeul cel mai mare, cel mai bun, cel mai glorios, care guvernează şi pe muritori şi pe nemuritori. Asupra tuturor fiinţelor exercită o putere absolută. Hotărârile lui sunt irevocabile. Voinţa sa irezistibilă".

Un personagiu din *Odyssea* spune: „O, zeu-tată, niciun zeu nu e mai crud ca tine! tu n-ai milă de oameni; şi, cu toate acestea, tu i-ai făcut".

Jupiter este reprezentat ca un om matur, cu păr lung, cu barbă stufoasă, cu sprâncene groase, ţinând în mâna dreaptă fulgerul, iar în cea stângă sceptrul – simbolurile puterii sale. Mitologia este reflexul folkloric al complexelor infantile, prepuberale, ale sufletului inconştient. Rivalitatea, intoleranţa şi cruzimea dintre fiu şi tată, consensul şi complicitatea afectivă dintre mamă şi fiu, ni le relevă nenumărate legende mitice. Din unirea lui Uranus cu mama sa Geea (Pământul) s-au născut *Titanii*. Uranus, plin de ură faţă de copiii săi, azvârli în măruntaiele pământului pe ultimii titani. Mama Geea, îndurerată, îşi convinse fiii să lupte cu tatăl lor; *Cronos*, cel mai tânăr, dar şi cel mai viteaz, îşi răni părintele cu o coasa, îi luă locul şi deveni stăpânul lumii. Generaţiile trec, se succed ca inelele unui lanţ. Fiul devine şi el tată unei generaţii următoare. Poate trezi în sufletul copilului său aceeaşi intoleranţă şi cruzime, acelaşi instinct patricid. Spiritul

293

plăpând al copilului este neînţelegător şi greu adaptabil constrângerilor educaţiei familiale; vede în şeful familiei (în

domnitorul lumii din fantezia mitică) un tiran crud şi atotputernic. Neputând reacţiona efectiv împotriva tatălui său, copilul se interiorizează, se închide în carapacea sufletului său prepuberal, în care vuiesc rezonanţele instinctive ale ascendenţei animale. Sub o aparenţă exterioară senină, angelică, copilul ascunde în adâncurile sufletului său germenii instinctivi, sămânţa arhaică a cruzimii omeneşti. Iată de ce fantezia mitică – oglindă a complexelor infantile, inconştiente, omeneşti – plăsmuieşte complicitatea afectivă dintre Zeus şi mama sa, *Rhea*, contra tatălui, contra lui Cronos.

„Cronos aflase, povesteşte Hesiod, că era ursit să fie învins şi răsturnat de propriul său fiu".

După o luptă grozavă contra tatălui său, ajutat de mamă-sa, *Zeus* devine stăpânul lumii cereşti. Ni se evocă astfel ataşamentul dintre mamă şi fiu, intoleranţa şi ura băiatului contra stăpânului lumii familiare.

Complexul dionisiac în fantezia mitică

Cultul lui Dionysos este cultul destrăbălării omeneşti. La el participau numai femeile şi copiii, bărbaţii (imagini paterne) fiind excluşi. O procesiune de femei zgomotoase, executând jocuri şi mişcări destrăbălate. Femeile omagiau pe Dionysos: „Către tine îndreptăm cântările şi jocurile noastre… o, fiule al Semelei…"

Instinctul dionisiac dăinuia în sufletul inconştient, afectiv, al copilului. Este acel spirit de destrăbălare şi insurecţie faţă de constrângerile morale şi disciplinar sexuale din sânul familiei.

Dionysos a fost introdus la romani sub numele de Bachus.

294

Legenda povesteşte că *Pentru* al III-lea, regele Thebei, a fost zdrobit cu pietre şi omorât de o serie de bacante, între care se aflau mama şi mătuşile sale, pentru că se opusese introducerii cultului bahic. împiedicarea impulsiei incestuoase retrezeşte sadismul şi instinctul crimei.

Bachus pretinsese la un moment dat tuturor femeilor din Cyros să-şi părăsească locuinţele şi să-l sărbătorească. Refuzând de a fi bacante, femeile fură cuprinse de o nebunie furioasă, sfâşiindu-şi toţi copiii.

Soţia lui Okeanos, zeiţa Thetys, dăruieşte lui Bachus cenuşa fiului său, Achile.

Legendele mitice sunt imaginea transfigurată a sufletului afectiv

omenesc.

Sfâşierea copiilor în legendele bahice nu e numai reacţia sadică a înăbuşirii, a împiedicării realizării destrăbălării incestuoase.

Folklorul, ca şi celelalte elaborări sufleteşti inconştiente, implică un mecanism dualist; independent dacă instinctul dionisiac s-a realizat concret, numai tentaţia lui abstractă, existenţa lui virtuală, intenţională, determină sentimentul inconştient de *vinovăţie incestuoasă* şi o nevoie de ispăşire prin suferinţă şi pedeapsă.

Sfâşierea copiilor care au rezistat cultului dionisiac sau ale căror mame au refuzat să devie bacante implică, pe plan sufletesc omenesc, existenţa abstractă, latentă, a *păcatului incestuos*, sub formă de tentaţie şi *condamnarea moralei inconştiente*.

Complexul dionisiac este un angrenaj inextricabil al impulsiei instinctive, dionisiace, şi al comandamentului moral, ispăşitor, purificator.

Pe claviatura dionisiacă a sufletului copilului se înfiripează noile acorduri ale moralei ontoşi filogenice.

295

Sub influenţa rezonanţei morale a sufletului omenesc, instinctul dionisiac se îngemănează cu suferinţa expiatoare şi cu moartea purificatoare. Iată de ce Dionysos, sub numele frigian de *Zagreus* şi sub cel trac de *Sabazius*, înseamnă *Sfâşiatul*…

În folklorul mai tuturor popoarelor, zeii fecundatori Dionysos, Attis, Adonis, Tamuz, Osiris etc. au relaţii sexuale cu diverse bacante, împreunându-se ritual şi cu o femeie ce reprezintă *zeiţa pământului*. În fantezia mitică pământul este o identificare simbolică, inconştientă, a mamei proprii. Instinctul dionisiac, satisfacţia incestuoasă este completată şi neutralizată de auto-suferinţa dionisiacă: zeul fecundator, devenind *soţul zeiţei pământului* (*sau*, *suprimând simbolul*, *soţul mamei proprii*) *era omorât*…

„Porphyre (filosof grec 233 – 312 d.Hr.) spune că-n vechime bassaridele (bacantele) Traciei nu se mulţumeau să jertfească oamenii, ci îi şi mâncau” (Cât. de H. Sanielevici, după. Reinach).

Complexul dionisiac în fantezia blecheriană

Revenind la eroul *Irealităţii imediate*, inadaptabil convenienţelor şi disciplinelor realităţii exterioare, cufundat în mirajul nălucilor irealităţii spirituale, ni se relevă cele două aspecte dionisiace ale sufletului său: fanteziile erotice, incestuoase şi sfâşierea sa morală.

Zbaterea lăuntrică a unei forţe antagoniste. O structură sufletească dualistă, contradictorie.

Eroul scriitorului M. Blecher are sufletul disociat între fanteziile incestuoase şi nevoia compensatoare de suferinţă. Aceste două forţe sufleteşti antagoniste (impulsiile incestuoase şi moral condamnatoare) sunt înăbuşite în subteranele inconştiente ale sufletului. Iată de ce sufletul său este frământat, obsedat sexual, nesatisfăcut, inadaptabil şi copleşit de suferinţă.

Situaţiile prezente, concrete, reale, serveau irealului erou, drept motiv inconştient, pentru *deplasarea* afectelor comprimate. Situaţia actuală era *supradeterminată* şi *identificată* irealităţii sale psihice. Între diferitele situaţii ale celor două lumi (realitatea materială şi irealitatea spirituală) exista o aparentă relaţie. Astfel, nunta lui Paul, din realitatea epică a romanului, îi trezeşte, prin identificare, complexul dionisiac, impulsiile incestuoase şi nevoia consecutivă de suferinţă şi moarte purificatoare. Sufletul eroului este rezonanţa dionisiacă a irealităţii sale imediate la actualităţile epice ale romanului. Reacţiile eroului nu sunt raportabile prezentului şi concretului, ci trecutului şi abstractului, fanteziilor lumii sale subiective, deci irealităţii sale imediate, trezite de întâmplările din realitatea sa înconjurătoare.

Eroul trăieşte sub influenţa trecutului său prepuberal (instincte asociale înăbuşite de o excesivă morală masochistă). Iată de ce este incapabil să-şi adapteze simţurile, înţelegerea şi afectivitatea lumii din afară, actualităţii palpabile.

Într-un panopticum cu figuri de ceară, eroul remarcă „uniforma ciuruită de gloanţe şi pătată de sânge a vreunui arhiduce austriac, cu figura galbenă şi tristă, era infinit mai tragică decât orice moarte adevărată. Într-o ladă de cristal zăcea o femeie îmbrăcată în dantele negre, cu faţa lucioasă şi palidăi Era imposibil ca femeia de ceară să n-aibă o semnificaţie adâncă şi tulburătoare pe care nimeni n-o ştia. Cu cât o contemplam mai mult cu atât interesul ei părea că se face mai limpede, persistând vag undeva în mine ca un cuvânt de care aş fi vrut să-mi amintesc şi din care nu sesizam decât un ritm îndepărtat”, (p. 66)

Femeia de ceară are o semnificaţie tulburătoare, însă insesizabilă şi îndepărtată, de care eroul ar fi vrut să-şi

amintească; personifică, în elaborarea epică, imaginea mamei proprii din sufletul latent al eroului. Arhiducele ciuruit de gloanţe şi pătat de sânge este o dedublare epică a eroului ciuruit de gloanţele cenzurii sale morale, pentru nelegiuitul ataşament erotic, infantil, inconştient. Sentimentele şi senzaţiile sufletului conştient sunt tributare dizarmoniilor afective psihosexuale inconştiente.

Nostalgia trecutului în afară de lipsa aptitudinii pentru viaţa concretă, o trăsătură caracteristică a eroului este ancorarea sa sufletească în trecut, voluptatea amintirilor de demult, reconstituirea mintală a faptelor şi persoanelor de odinioară.

Dezorientat în prezent şi fără perspectiva viitorului, sufletul eroului cultivă sentimentul nostalgic al trecutului.

„În odăile însorite toată după-amiaza, praful şi căldura pluteau de-a lungul vitrinelor pline de lucruri desuete, aruncate pe rafturi la întâmplare… Era o încăpere mirosind a mucegai, îmbâcsită cu registre şi plicuri conţinând mostre de cereale, tapisate cu reclame vechi pătate de muşte", (p. 81)

„Era ca şi cum aş fi existat într-o lume cunoscută demult şi de care nu-mi puteam aminti bine. Corpul meu avea o senzaţie bizară de uşurime şi detaşare… Căutam prin sertare mai ales corespondenţă veche… Ieşea din pachetele îngălbenite un nour de praf şi gângănii… Câte o scrisoare cădea alături şi se deschidea relevând o caligrafie desuetă şi meşteşugită, cu cerneala decolorată. Era în ea ceva trist şi resemnat, un fel de concluzie obosită la curgerea timpului de când fusese scrisă şi un somn lin în eternitate, ca al coroanelor mortuare. Găseam şi fotografii demodate, doamne îmbrăcate în crinoline, ori domni meditativi cu degetul la frunte, surâzând anemic… între fotografii şi obiectele din vitrine – fructiera de sticlă roz cu marginile în volute, poşetele de catifea în care nu era nimic alta decât mătasea roasă de molii, diverse obiecte cu monograme necunoscute – între toate acestea domnea un aer de perfectă înţelegere ca un fel de viaţă proprie a lor, identică vieţii de odinioară când fotografiile de pildă corespundeau unor persoane ce se mişcau şi trăiau şi când scrisorile erau scrise de calde mâini adevărate… decor rămas exact în toate componentele lui însă minuscul şi îndepărtat…" (p. 86 – 87)

Nostalgia trecutului este uneori ecoul unei tulburate evoluţii sufleteşti. Instinctul sexual, neevoluat normal, fixat la un stadiu

familial, prepuberal, poate înăbuşi mai târziu întregul elan afectiv al individului, filtrând la suprafaţa conştiinţei o aspiraţie nostalgică, pentru ambianţa de odinioară.

În înlănţuirea asociaţiilor de idei ale fanteziei literare descoperim nucleul afectiv al ataşamentului pentru trecut: imaginile părinţilor, deplasate simbolic asupra unor stampe regale. „Vechituri şi obiecte pline de melancolii se mai găseau şi în alt etaj părăsit, în casa bunicului meu… Mai erau şi nişte rame făcute din scoici mici… Cine lipise scoicile? Care fuseseră gesturile mărunte, vii, ce le uniseră? în astfel de lucrări defuncte renăşteau deodată existenţe întregi, pierdute în ceaţa timpului, ca imaginile din două oglinzi paralele, înfundate în adâncimi verzui de vis… Pe o masă se găseau diferite stampe din care două reprezentau pe regele Carol I şi regina Elizabeta… în tot desenul nu era o singură trăsătură de creion ori de pensulă; totul era o alăturare de cuvinte în care se povestea istoria vieţii regelui şi a reginei", (p. 92)

Din punct de vedere psihologic, comportarea individului în societate este o reacţie automată a comportării de odinioară, copil fiind, în mijlocul familiei. Cuvântul *patrie* evo-căpater, *tatăl*, şeful familiei. Regele, şeful patriei, trezeşte reacţiile afective faţă de tatăl propriu. Un monarh absolutist.

298

299

dictatorial, reîncarnează pe plan social pe tatăl atotputernic de odinioară. Un monarh democrat, constituţional, reeditează din punct de vedere social pe bunul părinte de odinioară, drept cu toţi supuşii săi filiali. Dumnezeu atotputernic şi atotştiutor, părintele ceresc, evocă inconştient părintele pământesc, tatăl familiei, investit de spiritul plăpând al copilului cu puteri discreţionare.

„Stupefacţia mea, mărturiseşte eroul lui M. Blecher, răsturnă dintr-odată neînţelegerea cu care priveam desenele, în locul neîncrederii mele pentru arta desenatorului, luă naştere o admiraţie fără margini. Simţii necazul de a nu fi observat mai devreme calitatea esenţială a tabloului şi în acelaşi timp crescu în mine marea mea nesiguranţă în tot ce vedeam…" (p. 92)

În vălmăşagul asociaţiilor de idei ale fanteziei literare, desluşim sentimentele şi resentimentele copilului, neînţelegerea şi neîncrederea în coliziune cu o admiraţie fără margini pentru părinţi! „Calitatea

esenţială a tabloului" exprimă simbolic admiraţia copilului pentru calităţile desăvârşite ale părinţilor… „în acelaşi timp crescu în mine marea mea nesiguranţă în tot ce vedeam" traduce sentimentul de inferioritate al copilului în raport cu atotputernicia imaginii părinteşti…

Aceste stări sufleteşti ale copilului, în legătură cu părinţii săi, au fost trezite indirect şi simbolic de acele stampe regale. Ulterior, gândul eroului se îndreaptă direct la tatăl său.

Reverii sexuale infantile

„Într-un rând, tatăl meu povestindu-mi câteva amintiri din copilărie, îl întrebai care fusese dorinţa lui secretă cea mai arzătoare şi el îmi răspunse că dorise mai ales să posede un miraculos vehicul în care să stea culcat şi care să-l plimbe prin toată lumea. Ştiam că în copilărie el dormea în odaia din etaj cu geamurile spre stradă şi îl întrebai dacă îi plăcea să se culce în hrubele ferestrelor, pentru a privi în jos. Îmi răspunse cu uimire că într-adevăr, în fiecare seară când se urca la culcare, se băga într-o hrubă şi rămânea acolo ore întregi, până ce de multe ori adormea. Visul lui despre vehicul îl făcuse, probabil, în aceleaşi împrejurări ca şi mine. Pereţii hrubei filtrau visul unui vehicul ce străbătea lumea şi cine stătea culcat în acel loc se impregna lent de această idee ca de un fum ameţitor de haşiş…" (p. 93 – 95)

Hrubele ferestrelor, ca orice obiect găurit, sunt simboluri genitale feminine, alegorii ale „*cavernei sexuale*".

„Dorinţa secretă cea mai arzătoare" a tatălui şi a fiului ar fi posesia unui „miraculos vehicul ce străbate lumea", reprezentând, în elaborarea inconştientă a fanteziei literare, realizarea simbolică a unui vis erotic.

În imediata succesiune de idei a elaborării literare, eroul năzuieşte să zboare, să se transforme în *om-pasăre*.

Fantezia literară aminteşte năzuinţele sufletului colectiv, cristalizat în mituri şi folklor.

Romanul sufletesc îndoliat al copilăriei

„În strânsă amintire cu pana, povesteşte eroul, îmi revine în minte şi o cărticică neagră, foarte tulburătoare… Era un roman banal… un băieţaş blond, cu părul buclat, în haine de catifea, şi o fetiţă grăsună în rochiţe volănate… Copiii se întâlneau mai ales prin ascunzişurile unui parc şi pe sub ziduri ruinate. Ce făceau împreună? Iată ce-aş fi vrut să ştiu. Avea băieţaşul o pană ca şi mine, pe care o ţinea în

buzunarul hainei?” (p. 52)

Cărticica neagră reprezintă romanul familial, îndoliat al eroului: un băieţaş şi o fetiţă, în lumea copilăriei sale, se întâlneau prin locuri tainice, prin ascunzişurile unui parc şi

300

301

pe sub zidurile ruinate. Este primul capitol al romanului sufletesc al eroului nostru. Ce i s-a întâmplat însă mai târziu?

„Cărticica neagră dispăru fără urme. Începui s-o caut pretutindeni. Întrebai la librării dar se părea că nimeni nu auzise de ea. Trebuia să fie o carte plină de secrete de vreme ce nu se găsea nicăieri”, (p. 52)

Dispariţia romanului negru corespunde pe planul subiectiv al jurnalului intim unei penibile perioade sufleteşti de renunţări, de interiorizare şi uitare: „Ceea ce ar fi trebuit să fie o amplificare şi o mereu crescândă fascinaţie a fost pentru mine, mărturiseşte eroul, un şir de renunţări şi de reduceri crunte la banal; evoluţia de la copilărie la adolescenţă a însemnat o scădere continuă a lumii şi, pe măsură ce lucrurile se organizau în jurul meu, aspectul lor inefabil dispărea, precum o suprafaţă lucioasă care se aburește”, (p. 42)

După o primă perioadă biologică de precocitate şi vioiciune, copilul poate deveni tăcut, interiorizat, absent. Sunt primele reacţii ale sensibilităţii copilului, sub influenţa educaţiei familiare.

Această perioadă sufletească rămâne învăluită în negura uitării: e *amnezia infantilă*.

„Într-o zi, povestește eroul, îmi luai inima în dinţi şi intrai în sala unei biblioteci publice. Un domn înalt, palid, cu ochelari ce-i tremurau uşor, stătea în fundul sălii pe un scaun şi mă privi venind. Nu mă mai puteam întoarce. Trebuia să înaintez până la masă şi acolo să pronunţ distinct cuvântul senzaţional *Frida* ca o mărturisire, în faţa domnului miop, a tuturor viciilor mele ascunse. Mă apropiai de pupitru şi murmurai cu voce stinsă numele cărţii. Ochelarii bibliotecarului începură să tremure mai tare pe nas, el închise ochii ca şi cum ar fi căutat ceva în memorie şi îmi spuse că „n-a auzit” de ea. Tremurul ochelarilor mi se părea totuşi că trădase o tulburare interioară; acum eram sigur că *Frida* conţinea cele mai tainice şi mai senzaţionale dezvăluiri”, (p. 52 – 53)

Bibliotecarul înalt, palid, miop, deţinătorul celor mai tainice şi

mai senzaţionale dezvăluiri, reprezintă imaginea tatălui, deţinătorul secretului viciilor copilului de odinioară. Imaginea tatălui ancorează, după acel naufragiu moral, în sufletul copilului, înăbuşindu-i sexualitatea care începuse să zvâcnească. A urmat o epocă de uitare, de amnezie infantilă, de reprimare a sensibilităţii instinctive. Această epocă sufletească e simbolizată de pierderea romanului negru al unui băieţaş bucălat… „Cărticica neagră dispăru fără urme… nimeni nu auzise de ea. Trebuie să fie o carte plină de secrete de vreme ce nu se găsea nicăieri”.

„Peste mulţi ani am regăsit cartea în rafturile unei librării. Nu mai era cărticica mea legată în pânză neagră ci o broşură umilă şi mizerabilă cu coperţi gălbui… o pusei înapoi în raft. Păstrez astfel şi azi intactă în mine imaginea unei cărticele negre în care zace puţin din parfumul autentic al copilăriei mele”, (p. 53).

Broşura umilă şi mizerabilă, în locul tainicului roman al copilăriei, reprezintă sexualitatea umilă, mizerabilă, tulburată a adolescentului de mai târziu. Dizarmoniile psihosexuale corespund neevoluării, nematurizării, stagnării infantile a instinctului sexual. Reprimarea infantilă a sexualităţii produce concomitent o înăbuşire a întregului elan vital al organismului sufletesc şi trupesc. Instinctele înăbuşite rei duc totuşi o existenţă autonomă, inconştientă, realizându-se abstract, iluzoriu, în vise, în reverii, în fantezia artistică individuală sau în fantezia colectivă poporană.

„Păstrez astfel şi azi intactă în mine imaginea unei cărticele negre în care zace puţin din parfumul autentic al copilăriei mele” – glăsuieşte sufletul disociat al eroului lui M. Blecher.

302

303

„Viaţa ta a fost aşa şi nu altfel… în fraza asta zace imensa nostalgie a lumii acesteia închisă în luminile şi culorile ei hermetice din care nu este permis nici unei vieţi să extragă aspectul unei exacte banalităţi.

În ea zace melancolia de a fi unic şi limitat, într-o lume unică şi meschin de aridă” (p. 185), gândeşte tristul erou blecherian.

Comportarea tulburată e reflexul dizarmoniilor intime

Personagiile *întâmplărilor în irealitatea imediată* dramatizează zbuciumul şi năzuinţele sufletului infantil, neevoluat, interiorizat, fixat pe una din treptele preliminare ale dezvoltării.

Eroul vizitează zilnic pe muribundul său bunic şi asistă la rugăciunea morţilor, grăită de glasul tremurat al bătrânului, după ce îşi îmbrăcase o cămaşă nouă, albă… Moartea bunicului nu este decât o deplasare asupra unei generaţii ascendente, a *instinctului patricid* din sufletul eroului.

Paul este o dedublare, din punctul de vedere al devenirii sexuale, a eroului nostru. Iată de ce Paul se căsătoreşte câteva zile după înmormântarea bunicului (adică după realizarea instinctului patricid, după tentativa de eliminare a acelei piedici sufleteşti – imaginea lăuntrică a tatălui – care se opunea destinderii libertăţii concrete a instinctului).

La nunta lui Paul „domnişoarele erau palide, în rochii de mătase… Muzica scârţâia un vals vechi şi trist; din când în când ritmul lui se umfla, creştea şi părea că se înviorează, apoi melodia se subţia din nou, din ce în ce mai mult, până ce nu rămânea din ea decât firul metalic al flautului singur", (p. 104)

304

Valsul vechi şi trist e valsul copilăriei nefericite a băieţaşului bucălat, tulburat de complexul incestuos, inconştient. „Ritmul valsului se umfla, creştea şi părea că se înviorează, apoi melodia se subţia din nou, din ce în ce mai mult, până ce nu rămânea din ea decât firul metalic al flautului singur" – evocă ritmul şi intensitatea instinctelor care se umflă şi se destind.

Aceeaşi metaforă simbolizează melodia tulburată a simţurilor lui Eugen: „Eugen cânta din vioară… descifrând cu răbdare portativele încâlcite pentru a scoate din ele un fir unic şi subţire, firul bucăţii muzicale… Ardea pe un cufăr o lampă mică de petrol umplând încăperea cu o lumină moartă şi dezorganizând pe perete umbra enormă a violonistului… Clara, soru-sa, (în timp ce Eugen cânta) îşi făcea toaleta de după-masă… se privea într-o oglindă spartă răzimată de lampă pe cufăr", (p. 26 – 27)

Lumina moartă, umbra violonistului, (imaginea lui dematerializată, eterată), toaleta şi dezbrăcarea Clarei, oglinda spartă… au o semnificaţie simbolic-erotică.

Este simbolizarea muzicii simţurilor, al cărei ritm se umfla, creştea şi descreştea (turgescenţa şi detumescenţa, pe plan fiziologic).

În fantezia literară sexualitatea tulburată determină paloarea, suferinţa şi moartea tinerei Edda, a acelei femei pale „cu gesturi şi

umblet de tăcut mecanism".

La nunta lui Paul domnişoarele erau palide, iar „cucoanele bătrâne (imagini materne) se plimbau maiestuos în rochiţele lor de catifea, cu nenumărate bijuterii pe piept şi pe degete, înaintând încet şi solemn ca nişte mici altare de biserică ambulante, pline de ornamentaţii", (p. 105)

305

Mioriţa *în lumina complexului dionisiac al sufletului omenesc*

Revenind la sufletul colectiv, frământat inconştient de aceleaşi complexe incestuoase, de ce eroul *Mioriţei* consimte cu atâta seninătate sacrificiul de sine însuşi? Odobescu (cât. de H. Sanielevici) vede în nepotolita durere a măicuţei bătrâne, căutându-şi deznădăjduită feciorul, şi în scrupulozitatea ciobănelului de a-i ascunde destinul tragic, nu numai sterilul zbucium omenesc cauzat de moartea unui apropiat scump. Fără a impieta tandrul sentimentalism familial, Odobescu descoperă în măicuţa bătrână pe… Venera, căutându-şi deznădăjduită pe amantul ei, Adonis.

Prin prisma obligaţiilor sacrosancte totemice, integrate inconştient sufletului omenesc, detaşarea ciobănelului de măicuţa bătrână şi de logodnica sa şi însurătoarea sa simbolică cu moartea ispăşitoare evocă ancestralul mecanism dualist al sufletului omenesc: conflictul dintre impulsia instinctivă şi contra-impulsia moralizatoare, condamnatoare. O receptivitate sufletească pentru suferinţă (predominarea instanţei autocondamnatoare), până la negarea vieţii şi aspiraţia către nirvāṇa purificatoare… Iată sensul latent al conduitei pasive, „fataliste", a ciobanului moldovean. O instanţă morală, ontoşi filogenică – ducându-şi o existenţă inconştientă şi exercitând un dinamism automat – repudiază uneori iubirea carnală, iubirea terestră. Iubirea poate avea un timbru inconştient vinovat, nepermis, incestuos. Reminiscenţele afective pentru măicuţa bătrână se opun iubirii concrete a ciobănelului pentru logodnica sa, sugerându-i un sentiment inconştient de vinovăţie incestuoasă care, în alegoria însurătoarei cu moartea, promovează sacrificiul de sine însuşi.

306

„Şi tu, oaia mea, Tu, dacă-i vedea o mândră fetiţă, Cu neagră cosiţă Prin crânguri umblând, Din gură cântând, Din ochi lăcrămând, De mine-ntrebând, Să nu-i spui că sunt Culcat sub pământ, Ci că m-am tot dus, Dus pe munte-n sus, Prin vârfuri cărunte, Dincolo de munte.

Căvălaş să-mi dreg, Flori ca să-i culeg Pentru nunta mea Ce-o s-o fac cu ea…

Iar dacă-i zări, Dacă-i întâlni Măicuţă bătrână

Tu, mioara mea, Să te-nduri de ea şi-i spune curat că m-am însurat cu o fată de crai Pe o gură de rai; Dar la cea măicuţă să nu-i spui, drăguţă, Că la nunta mea A căzut o stea".

307

Ciobanul sacrificat roagă mioara să nu-i afle logodnica, „mândra fetiţă cu neagră cosiţă", că este „culcat sub pământ".

Ciobanul nu e revoltat, nu caută să se apere, e resemnat, acceptă, se supune sorţii.

Revenind de la folklor la fantezia individuală, eroul ble-cherian „culcat sub pământ" exultă de fericire: „Să merg mai aproape de pământ… Dorinţa aceasta zăcea demult în mine… Mă simţeam bine între pereţii reci, dedesubtul pământului…"

Ni se evocă legenda homerică: pământul se deschise, apăru Hades, zeul infernului, din împărăţia-i întunecoasă („Oamenii s-au născut din pământ", glăsuieşte fantezia romancierului M. Blecher) şi îşi răpi sora, pe Persephona. În adâncimea întunericului, Persephona gustă câteva boabe minunate dintr-o rodie (simbol al seminţei sexuale).

Ciobanul sacrificat din măreţul poem *Mioriţa* imploră mioara să nu-i afle logodnica şi măicuţa că a murit, „că la nunta mea a căzut o stea"; să-i spuie „că m-am însurat cu o fată de crai pe-o gură de rai…" Versul exprimă ataşamentul simbolic, sexual, cu pământul, izvor al roadelor (simbol al seminţei sexuale) şi, în acelaşi timp, însurătoarea cu moartea ispăşitoare. Adică ambii factori (tentaţia incestuoasă şi contra-tentaţia moralizatoare, condamnatoare) ai *complexului dionisiac* din sufletul afectiv prepuberal al copilului. Iată de ce, în fantezia mitică, Hades este zeul subpământean al morţilor şi, în acelaşi timp, sub numele de Pluton, este producătorul roadelor pământului, adică simbolul bogăţiei sexuale.

Pentru sufletul tulburat al eroului blecherian, femeia în voaluri de mireasă evocă inconştient *moarte şi ţărână*: „În copilărie, odată, asistasem la deshumarea şi reînhumarea unui cadavru.

Era al unei fete ce murise tânără şi fusese îngropată în voaluri de mireasă.

308

Corsajul de mătase se desfăcuse în fâşii lungi şi murdare şi pe alocuri urmele de broderie se amestecau cu ţărâna". (P-153)

Sacrificiul vieţii ciobanului are un sens colectiv: el concretizează simbolic tendinţa de epuraţie morală a confrăţiei. Identificându-se inconştient cu ciobanul sacrificat, confrăţia se uşurează sufleteşte. Ciobanul sacrificat ia asupra-şi păcatele nemărturisite, ancestrale – inconştiente – ale sufletului colectiv. Atât ciobanul care consimte la sacrificiul vieţii sale, cât şi confrăţia care execută ceremonialul înmormântării se supun unui comandament inconştient, expiator, purificator.

Cu o erudiţie depăşită numai de o nemărginită intuiţie, H. Sanielevici1 şi-a dat seama de identitatea substratului psihologic al poemului *Mioriţa* şi al cultului semitic al pământului.

Mioriţa cristalizează tragicul mitului şi ritului fundamenta] al religiunei semitice. Acum câteva zeci de mii de ani, omul de Aurignac, mâncătorul de cepe şi tubercule, se-nchina pământului, de la care aştepta hrana. În fiecare an, un tânăr întrupând pe zeul fecundator se-mpreună ritual cu o femeie reprezentând pe zeiţa pământului, dar şi cu o serie de bacante, în scopul de a provoca pe cale magică fecunditatea solului. Prin purificări, abţineri şi chinuri de sine, tânărul devenea zeu şi lua asupra-şi păcatele oamenilor; apoi era jertfit zeiţei pământului, în închipuirea că merge să-i fie soţ..." „Mioara, scrie H. Sanielevici, nu denunţă stăpânul complotului, fiindcă ştie că nimic în lume nu e în stare să împiedice jertfirea. Sfatul de a se apăra cu ajutorul câinelui e dat ca o mângâiere. Nici eroul nu se indignează; cum s-ar

H. Sanielevici, *Alte orizonturi*. *Studii şi polemici literare şi inrp* AHpmriil" Rnr-iirv =» cu fa

Ştiinţifice, „Adevărul", Bucureşti, f.a

309

revolta el contra credinţei strămoşeşti?... Tocmai această înfiorătoare resignare mi-a sugerat acum 23 de ani ideea unui raport cu misterele dionisiace (de origine tracă): numai un mistic poate părăsi viaţa fără părere de rău..."

H. Sanielevici a fost primul savant român care şi-a dat seama că *Mioriţa*, acest strălucit poem literar, este varianta pastorală a *cultului pământului* din regiunile fertile, agricole. Eroul *Mioriţei* corespunde zeilor Zamolxis (la geţi), Dionysos, Attis, Adonis, Nergal, Izanagi etc,

adică acelor tineri sacrificaţi şi zeificaţi în închipuirea că deveneau soţii zeiţei pământului.

H. Sanielevici nu descifrează însă mai departe, trecând de la simbol la sufletul omenesc, sensul psihologic latent al sacrificiului de sine însuşi: *complexul dionisiac*, tentaţia incestuoasă şi contra-tentaţia moralei condamnatoare, reprezentări dinamice ale sufletului inconştient.

„În regiunea Nigerului de jos, spune S. Reinach (cât. de H. Sanielevici), jertfele omeneşti sunt încă frecvente şi victimele, împăcate cu soarta lor, se însărcinează cu mesagii din partea celor vii către cei răposaţi".

Încă astăzi, în Thessalia şi în Tracia se sărbătoreşte simularea uciderii mirelui. Mirele învie. Familia şi prietenii sunt veseli şi dansează. Simbolul sexual e purtat în faţa asistenţilor.

Nu ne desparte decât o mie de ani de vremea când oamenii erau spânzuraţi în dumbrava sfântă de lângă Uppsala. Sacrificii omeneşti au existat atât la arieni cât şi la semiţi.

În legendă meşterul Manole îşi îngroapă nevasta în zidurile mănăstirii.

La reconstruirea podului Blackfriars-Bridge din Londra (cât. de H. Sanielevici) s-au găsit, sub fundamentul construcţiei, oseminte omeneşti.

În China se îngropau capete omeneşti, sub temelia podurilor.

310

Independent de loc, oamenii au fost sacrificaţi, în închipuirea că devin sfinţi, luându-şi asupră-le păcatele semenilor. Miturile exprimă indirect zbuciumul sufletului omenesc. După cum Attis, Adonis, Tammuz şi ceilalţi zei ai vegetaţiei au fost pedepsiţi sau omorâţi după ce au avut legături incestuoase, tot astfel în sufletul inconştient al copilului există atât tentaţia instinctivă ce nu ţine seama de comandamentele şi constrângerile familiale, cât şi o contra-tentaţie morală, autonomă, ecou străMoşesc al legii talionului, înrădăcinată sufletului omenesc, care repudiază afinităţile incestuoase şi, drept consecinţă şi pedeapsă, filtrează în sufletul conştient un sentiment de nedefinită vinovăţie şi o nevoie de ispăşire, de uşurare. Iată sensul inconştient al morţii ispăşitoare şi purificatoare a *eroului Mioriţei*, al frământărilor personagiilor *Irealităţii imediate*, al morţii *zeilor vegetaţiei*, în fantezia mitologică.

Ontogenia repetă filogenia: fazele de dezvoltare ale individului recapitulează evoluţia speciei. La popoarele primitive s-au manifestat nestânjenit mai întâi impulsiile instinctive (între care şi cele incestuoase) şi abia mai târziu comandamentele morale inhibitoare şi represive. Tentaţiile incestuoase nemanifestate concret, înăbuşite, răbufnesc în folklor dedublate însă de biciuirea şi sancţiunea instanţei morale inconştiente, sub forma suferinţelor şi morţii eroilor.

În monumentala sa lucrare *Toaemism and Exogamy* (cât. după Freud), Frazer povesteşte cu câtă severitate sălbaticii contemporani pedepsesc incestul, căutând prin orice mijloc să se sustragă tentaţiei incestuoase:

„În Australia, raporturile incestuoase sunt pedepsite cu moartea… în Lepers Island, la pubertate, băiatul părăseşte casa părintească. În Noua Caledonie, de la pubertate, fratele şi sora se evită… în Noua Britanie, sora, odată măritată, nu mai adresează cuvântul fratelui său. În Noul Mecklenburg.

311

aceeaşi prohibiţie se aplică nu numai între fraţi, dar şi între veri. Incestul cu sora e pedepsit cu spânzurătoarea. În Sumatra, fratele se simte rău în societatea unde e şi soru-sa. Un tată nu are voie să rămână tête-à-tête cu fiica sa sau o mamă cu fiul său. Tête-à-tête-ul duce fatalmente la o intimitate sexuală ce atrage pedeapsa cu moartea. Se pun astfel la adăpost de orice tentaţie nelegiuită…"

Complexul dionisiac din sufletul prepuberal al copilului este constituit din *tentaţia incestuoasă*, sensibilităţi instinctive ale tropismului biologic, animal, şi din *contra-tentaţii prohibitive şi condamnatoare*, integrate din timpurile străbune ale familiei patriarhale. Zumzetul sufletesc al primelor impulsii incestuoase e ulterior îndoliat de auto-suferinţa şi auto-destrucţia factorului moral inconştient. E romanul îndoliat din sufletul eroului lui M. Blecher.

Paradisul libertăţii instinctive

„Oamenii din jurul meu, povesteşte eroul, apăreau ca nişte biete fiinţe de compătimit pentru seriozitatea cu care erau mereu ocupaţi… Exista doar o singură fiinţă în oraş care înţelegea aceste lucruri şi pentru care aveam o admiraţie plină de respect: era nebuna oraşului… ţipa şi dansa pe stradă când voia. Umbla zdrenţuită pe străzi, roasă de jeg, ştirbă, cu părul roşu vâlvoi, ţinând în braţe cu o tandreţe maternă o lădiţă veche plină cu coji de pâine şi cu diferite obiecte culese prin

gunoaie… Ce splendid, ce sublim este să fii nebun! îmi spuneam eu şi constatam cu neînchipuită părere de rău câte puternice obiceiuri stupide familiare şi ce zdrobitoare educaţie raţională mă despărţeau de libertatea extremă a unei vieţi de nebun", (p. 64)

Eroul *Irealităţii imediate* e absent, inactual, inadaptabil şi refractar vieţii concrete, reale; visează însă paradisul erotic

312

familial, o viaţă de nebun, libertatea extremă a instinctelor care nu ţin seama de „puternicele obiceiuri stupide familiare şi de zdrobitoarea educaţie raţională". Nebuna oraşului, murdară, zdrenţuită, cu părul vâlvoi, reprezintă imaginea libertăţii totalitare a vieţii instinctive refractare constrângerilor higienice, morale, sexuale, impuse copilului de educaţia socializantă a vieţii familiare.

Concluzii

Eroul lui M. Blecher nu-şi poate găsi liniştea sufletească din cauza disocierii sufletului său. Armonia lăuntrică nu se obţine decât prin angrenarea, prin convergenţa sufletului instinctiv şi a sufletului moral. Echilibrul sufletesc înseamnă reconcilierea instinctului posesiv, asocial, şi a moralei inhibitoare, socializante.

Eroul lui M. Blecher nu şi-a putut socializa, nu şi-a putut lichida trecutul său afectiv, infantil, inconştient.

Sufletul său a rămas disociat, fărâmiţat şi pulverizat de instinctele sale tumultuoase, înăbuşite şi biciuite de o moralitate copleşitoare. Conflictul sufletesc latent se actualizează ori de câte ori eroul vrea să se adapteze vieţii şi sexualităţii reale. Iată de ce personagiile blecheriene nu se pot adapta exigenţelor vieţii concrete. În mecanismul tulburat al sufletului personagiilor *Irealităţii imediate* suferinţele morale şi fizice, eşuarea şi ratarea în viaţă şi în sexualitate sunt consecinţele inepuizabilului sentiment inconştient de vinovăţie incestuoasă; ele corespund aspiraţiei sufleteşti compensatoare, de auto-biciuire, umilire, ispăşire şi purificare. În sufletul afectiv al eroului sălăşluieşte închipuirea crimei incestuoase. E vorba de realitatea subiectivă abstractă, prelogică, inconştientă, infantilă, nicidecum de realitatea materială. Realitatea subiectivă e hotărâtoare în conduita

313

psihosexualo-socială de mai târziu. Aspiraţia la moarte a eroului lui M. Blecher desăvârşeşte nevoia inconştientă de suferinţă.

* * *

Un roman sau o piesă de teatru de factură psihologică analizează regiunile superioare ale sufletului conştient, disecă, adâncind prin introspecţie simţirea, gândirea şi comportarea personagiilor, dozează conflictele, raţionalizează viaţa care pulsează pe scenă sau în epica romanului. E opera *elaborării secundare*, a creaţiei artistice, care disciplinează şi selectează din punctul de vedere al meşteşugului formal, al discriminării psihologice şi intelectuale, materialul de idei şi sentimente al fanteziei artistice ce se impun atenţiei analitice a scriitorului.

Independent de talentul şi meşteşugul artistic, adică de opera elaborării secundare, ceea ce imprimă temeinic valabilitatea şi durabilitatea unei opere artistice este complexitatea afectivă a sufletului inconştient al artistului. Este acea „intuiţie iniţială, revelaţie subită şi iresponsabilă", după cum o numeşte aşa de sugestiv Tudor Vianu.

„Notre âme, spune Paul Bourget (*Nemesis*, 1918) ressem-ble a ces archipels ou les îl ots emergent à la surface des vagues, sommets visibles d'invisibles soubassements de tout un relief sous-marin, qui seul expliquerait ces rochers, ces terres, leur distribution, la nature de leur sol. Nos peines, nos sentiments, nos volontes reposent de meme sur toute une substructure psychique dont les assises nous restent cachees a nous et aux autres".

Fantezia creatoare face operă de scafandru, echipat ermetic în purpura personagiilor, aducând la suprafaţa sufletului inconştient al artistului, în lumina raţiunii, propriile

stări sufleteşti, trăite sau închipuite, din prima sa copilărie, îngrămădite şi uitate în camera de debarras a spiritului inconştient.

„L'artiste donne să propre vie a toutes ses creations" spunea Anatole France, prin gura lui Sylvestre Bonnard.

„Chacun de nous, scrie Bergson, en jetant un coup d'oeil retrospectif sur son histoire, constatera que să personnalité d'enfant, quoique individuelle, reunissait en elle des personnes diverses qui pouvaient rester fondues ensemble parce cu'elles etaient à l'état naissant. Cette indecision pleine de promesse este meme un des plus grands charmes de l'en-fance. Mais les personnalites qui's entrepenetrent deviennent incompatibles en grandissant et comme

chacun de nous ne vit cu'une seule vie, force lui este de faire un choix. Nous choisissons en realite sans cesse et sans cesse aussi nous abandonnons quelque chose. La route que nous parcourons dans le temps est jonchee de debris de tout ce que nous commencions d'etre, de tout ce que nous aurions pu devenir. Mais la nature qui dispose d'un nombre incalculabile de vies n'est point astreinte a pareils sacrifices. Elle creă avec elles des series divergentes d'especes qui evolueront separement".

Maturizarea individului, adaptarea lui psihologică la circumstanţele vieţii şi ale societăţii determină înăbuşirea anumitor tendinţe sufleteşti, ele necorespunzând convieţuirii sociale. Aceste stări sufleteşti devenite latente, din cauza energiei instinctive ce o conţin, exercită un dinamism inconştient, determină iniţial şi principial conduita omenească. Imaginea creatoare a visului, a reveriilor, a fanteziei poetice, literare şi artistice actualizează stările sufleteşti latente ale autorului, le realizează în ficţiune, în lumea haotică şi ermetică a artei. Creaţia artistică pacifică, uşurează sufletul artistului, pentru câtva timp, de tensiunea îndoielilor şi obsesiilor sale lăuntrice.

315

* * *

Eugen, Clara, Ozy, Paul, Edda şi eroul forfotesc şi dănţuiesc în arena sufletului blecherian. Umbrele lor se proiectează pe ecranul romanului *întâmplări în irealitatea imediata*. Sunt copiii spirituali ai autorului. Copii părăsiţi şi pierduţi în drumul spinos al efortului plămădirii sociale a sufletului autorului. Copii regăsiţi sub forma figurinelor epice ale romanului, lăcrimând disperare şi neînţelegere în faţa vieţii.

„În ce constă simţul realităţii mele? se întreabă eroul blecherian.

În jurul meu a revenit viaţa pe care o voi trăi până la visul următor. Amintiri şi dureri prezente atârnă greu în mine şi eu vreau să le rezist, să nu cad în somnul lor, de unde nu mă voi întoarce poate niciodată…

Mă zbat acum la realitate, ţip, implor să fiu trezit, să fiu trezit în altă viaţă, în viaţa mea adevărată", (p. 187)

Într-o formă literară lapidară şi cristalină, *întâmplări în irealitatea imediată* evocă stări sufleteşti de cea mai autentică şi impresionantă esenţă umană.

„Adam", în IX, n. 109 – 110 – 111 din 1 decembrie 1937, p. 17 –

43.

Despre *Inimi cicatrizate* – Cu prilejul unei traduceri – Mihail Sebastián

Sunt unele cărţi – foarte puţine – la care ţin cu oarecare intoleranţă.

De obicei gustul meu literar este mai mult conciliant. Nu vreau să-l impun, cu tot dinadinsul, nimănui. Nu caut în literatură partizani.

Totuşi, pentru anumiţi autori, pentru anumite opere, mă simt angajat personal, nu numai cu o adeziune critică, oarecum detaşată, dar cu acea pasiune puternică, puţin încăpăţânată ce ne face să transmitem mai departe, în jurul nostru, cunoaşterea lucrurilor pe care le iubim.

Dintre aceste cărţi face parte romanul domnului M. Blecher, *Inimi cicatrizate*. Venit după un debut literar uluitor, pe care toată lumea îl înregistrase cu atât mai entuziast, cu cât era neaşteptat, acest nou roman nu a izbutit, mi se pare, să menţină toate aprobările pe care le câştigase Blecher cu *întâmplări în irealitatea imediată*.

Nu vorbim despre marele public. El a luat cunoştinţă de existenţa literară a noului scriitor, tocmai prin aceste *Inimi cicatrizate* care, fiind un roman propriu-zis, avea mai multe şanse de difuziune decât un jurnal intim, cum erau *întâmplările*.

Critica însă a fost cu romanul lui M. Blecher mai ezitantă, mai nesigură. Câteva rezerve au fost formulate în scris, cu moderaţie de unii şi cu nu ştiu ce iritare agresivă de alţii.

1 într-o scrisoare adresată lui Ion Biberi, la 23 martie 1937, Mihail Sebastián scria: „Am reţinut de asemeni pasajul referitor la cartea lui Blecher. Asupra acestuia din urmă menţin tot ce am spus din primul moment. Mi se pare că încă n-am scris despre Blecher studiul pe care îl merită. Sunt dezolat că dumneata, ca şi Vladimir Streinii, ca şi Şerban Cioculescu, nu împărtăşeşti marea mea credinţă în destinul literar al lui Blecher. *Inimi cicatrizate* mi se pare o carte la mare distanţă de nivelul general al literaturii de azi. Dar timpul va decide şi sper să fim amândoi de faţă". Ion Biberi se explică: „Rezerva pe care mi-o obiectează Sebastián, privitoare la Blecher, nu se referă la articolul nostru consacrat volumului *întâmplări în irealitatea imediată*, care fusese elogios, ci asupra celui de-al doilea volum al romancierului, *Inimi cicatrizate*, asupra căruia mă arătasem reticent" (cf. *Almanahul literar*, 1970, p. 176 – 177).

316
317

Există în publicistica noastră câţiva franctirori nervoşi, care trag cu puşca lor critică ba de la o fereastră, ba de la alta. A-i numi ar fi prea mult. E de ajuns să spunem că niciunul din aceste gloanţe oarbe, trase fără răspundere, la nimereală, n-a lovit cartea, care era cu totul în afară de orizontul ţintaşilor.

Dincolo de aceste jocuri polemice fără consecinţă şi pe care, din singurătatea lui, autorul trebuie să le fi privit cu îngăduinţă, nu rămâne mai puţin impresia că acest roman a deşteptat anumite rezistenţe care, chiar dacă n-au ajuns să se precizeze critic, sunt de luat în seamă, prin simplul fapt că există.

Succesul brusc al lui M. Blecher a fost îngrijorător. Un scriitor de valoarea sa are dreptul la mai multă neînţelegere. Când cineva aduce de la primele pagini un nou mesaj, o nouă simţire, o mare dramă, nimic nu este mai just decât să nu fie înţeles. În bună ordine, prima carte a lui Blecher ar fi trebuit să fie ori complet nebăgată în seamă, ori violent atacată.

Printr-o eroare, printr-o inexplicabilă eroare, această carte a cucerit, dimpotrivă, numeroase aprobări – atât de numeroase încât îi contraziceau caracterul ei de jurnal al unei singurătăţi, jurnal destinat parcă să fie citit în taină de câţiva oameni care să nu-l uite.

Blecher a plătit, la al doilea volum, rapida victorie a celui dintâi. Prudentele critice, scepticismul care nu se lasă „epatat", blazarea s-au deşteptat cu întârziere, pentru a compensa excesul primelor entuziasme.

Mi se pare cu totul şcolăresc să comparăm *Inimi cicatrizate* cu *întâmplări în irealitatea imediată* şi să ne întrebăm care din cele două cărţi e superioară celeilalte. Asemenea jocuri sunt fără adevăr, fără interes şi fără concludentă.

E adevărat că *întâmplările* aveau de partea lor surpriza de a ne descoperi din primul moment un scriitor de resurse extraordinare.

Este de asemenea adevărat că *Inimile cicatrizate* ne găseau preveniţi şi că lectura noastră nu mai putea să ne procure sentimentul de descoperire pe care ni-l comunicase întâiul volum. Totuşi, la a doua sa carte, scriitorul se dovedea capabil nu numai de a păstra intacte primele sale calităţi (printre care, în primul rând, trebuie notată o rară ascuţime de sensibilitate), dar de a pătrunde în alte zone sufleteşti, mai

grave, mai complexe, şi de a ni le face cunoscute cu o preciziune analitică extremă.

Aceeaşi poezie amară a vieţii, aceeaşi oboseală tragică, acelaşi humor făcut din elemente ingenue şi groteşti, acelaşi realism minuţios contrastând cu acelaşi simţ al fantasticului şi al visului – toate marile calităţi iniţiale se găseau în *Inimile cicatrizate*. Cred doar că li se adăuga de astă dată un efort mai strâns de organizare a materialului, o mai mare stăpânire a mijloacelor de expresie şi o mai sigură conştiinţă de artă.

Întâmplările revelaseră o sensibilitate. *Inimile cicatrizate* ne dădeau un scriitor. Vreau prin aceasta să spun că prima carte putea fi un act de confesiune, în timp ce a doua carte era un act de creaţie.

Nu voi repeta aici tot ce am scris la apariţia romanului.

Nu am îndoieli asupra destinelor acestei opere şi sunt convins că o aşteaptă de aici încolo mari victorii.

Cea mai modestă dintre aceste victorii, dar nu şi cea mai puţin mişcătoare, este recenta traducere a romanului lui M. Blecher în idiş.

Modestă, pentru că o asemenea traducere nu poate introduce o operă în circuitul literar european. Mişcătoare însă.

318

319

pentru că ea deschide cărţii un drum spre o lume sensibilă, spre o largă categorie de cetitori pasionaţi.

Nu ştiu – şi nici nu am posibilitatea să controlez în ce măsură traducătorul a păstrat în versiunea sa calităţile de stil ale originalului. Scrisul lui Blecher este în acelaşi timp viguros şi bogat, sever şi totuşi plin de culoare, incisiv şi vibrant de emoţie. Rareori o mai mare sobrietate de expresie s-a aliat cu mai puternice accente tragice.

O traducere în genere poate găsi echivalentul unui text atât de nuanţat? Şi nu există dificultăţi sporite pentru o traducere în idiş?

Oricare ar fi răspunsul la aceste întrebări şi chiar dacă romanul ar fi pierdut în traducere preciziunea şi bogăţia lui de stil, *Inimi cicatrizate* e o prea mare operă ca să nu reziste unei asemenea experienţe.

Sunt convins că publicul cititor căruia i se adresează cartea recent tradusă va confirma sentimentul nostru de a ne găsi în faţa unei opere cu destin excepţional.

Undeva, în Polonia sau în Statele Unite, la capătul unui drum ce

merge în plin ghetto, un cetitor necunoscut şi altfel inaccesibil va primi sfâşietorul mesaj al lui M. Blecher.

„Adam", An X, n. 121 – 122 din 15 aprilie
1 mai 1938, p. 1 – 2.

După moartea lui Blecher1

Geo Bogza

Cu un an înainte de a muri, într-o după-amiază de primăvară, la sanatoriul Saint Vincent de Paul, într-o cameră

1 O variantă a acestui text a fost publicată în Geo Bogza. *Scrieri în proza*, E.P.L., Bucureşti, 1959, vol. IV, p. 411 – 419.

răcoroasă şi plină de penumbre, M. Blecher a început să-mi vorbească despre suferinţă şi s-a ridicat deodată împotriva ei.

Sunt oameni, a spus el, care cred suferinţa marea împărtăşanie a vieţii. Ei se complac în suferinţă, o acceptă ca pe un destin superior. A suferi înseamnă, după aceşti oameni, a primi de la viaţă cupa cu cea mai esenţială băutură pe care ea poate să o ofere. Ei fac caz de suferinţa lor şi şi-o iubesc ca pe un sceptru interior care îi înnobilează şi îi deosebeşte de restul lumii. Ah, mândria de a fi suferit în viaţă! Nu poate fi lucru mai fals, mai stupid.

Aici M. Blecher s-a oprit. Gura lui închisă a exprimat timp de câteva clipe un dispreţ adânc şi amar. Şi pe urmă a început din nou, izbucnind aproape: Mi-ar plăcea să pot distruge mitul suferinţei. Să arăt că suferinţa e o escrocherie. De mii de ani oamenii se complac în suferinţă, se compătimesc şi se plâng unii pe alţii pentru suferinţa lor. Aş vrea să le pot distruge această iluzie. Să nu mai creadă că, dacă suferă, e cine ştie ce de capul lor. Nu e nicio ispravă să suferi.

Nu e nicio ispravă să suferi! Şi cum şedeam la picioarele patului său, vedeam faţa lui M. Blecher culcată între perne. De opt ani şedea astfel culcat şi pe obrazul lui erau vizibile toate semnele unei cumplite suferinţe. Viaţa lui M. Blecher aceasta fusese: suferinţă. Şi el spunea: Nu e nicio ispravă să suferi.

Acum, când M. Blecher a murit, scena aceasta, ultima importantă care a avut loc între noi, îmi revine în minte şi îmi pare o cheie de boltă pentru viaţa şi scrisul acestui om, atât de emoţionant, excepţional. Cred că de la scena aceasta va trebui să pornesc atunci când voi încerca să arăt oamenilor cine a fost M. Blecher şi ce a însemnat trecerea lui prin lume. E un lucru pentru care nu mă simt încă în stare, dar mă voi Pregăti necontenit şi doresc ca unul din

scopurile vieţii mele

320

321

acesta să fie: să pot scrie aşa cum trebuie despre viaţa de martir şi de erou a lui M. Blecher.

Faptul că l-am cunoscut şi iubit pe M. Blecher este una din cele mai mari întâmplări din viaţa mea. Şi nu cred să comit un act reprobabil mărturisind ceea ce a fost şi atât de bine ştiu: în viaţa lui M. Blecher cunoaşterea mea a însemnat de asemenea un lucru foarte important şi am fost unul din oamenii pe care el i-a iubit cel mai mult. Sunt abia câteva zile de când sora lui, povestindu-mi ultimele clipe, mi-a reamintit aceasta.

A fost o împrejurare dureroasă pentru mine reamintirea aceasta. S-a întâmplat că, în timp ce acest rar şi unic prieten se afla în agonie, mintea şi sufletul meu să fie cu totul îndreptate în altă parte. În zilele acelea trăiam o mare exaltare pe care vestea morţii lui, venită atât de simplu, într-o dimineaţă, n-a reuşit să-i scadă din intensitate. Câteva zile vestea aceasta mi-a dat ocol fără să aibă un loc în mine pe care să se aşeze şi să mă facă să o simt. Uneori oamenii sunt atât de plini de alte lucruri.

Abia mai târziu, când cineva care îl văzuse cum moare mi-a povestit ultimele lui clipe, moartea aceasta mi s-a părut adevărată şi mi-am dat seama de ea. Am simţit atunci cum o pânză de doliu îmi înfăşoară sufletul şi am ştiut că M. Blecher s-a terminat, că în orice parte a lumii m-aş duce, el nu se mai află pe faţa pământului. Nicăieri. Dispărut pentru totdeauna. Am avut sentimentul acesta care mi-a strâns inima şi mi-a înnegrit-o, ca o cangrenă.

Nu e nicio ispravă să suferi. Ştiu, dar inima se poate strânge uneori şi se poate face grea, de plumb. Dintre oamenii pe care i-am iubit, M. Blecher e primul care moare. Dragostea mea pentru el a fost imensă şi în atâtea rânduri mi-a dat sentimentul fertilităţii. În epoca în care el a început să-şi scrie prima carte, în fiecare noapte simţeam cum sângele îmi circulă în vine pentru el şi luam în gând o parte din acest sânge şi i-o trimiteam să îl ajute, să îl facă mai puternic. îi scriam scrisori lungi care trezeau în el entuziasm, îi făceau bine fiziceşte. Fiecare cuvânt pe care i-l scriam era încărcat cu viaţă şi, în afară de aceasta, tot timpul, în gând, cu o mare pasiune, îi trimiteam toată viaţa mea, tot sufletul meu, şi nu arareori aveam sentimentul că dragostea

aceasta îl ajută să trăiască. Ani de zile nu am trăit decât pentru Blecher, cu o pasiune totală şi ştiu că dragostea aceasta, atât de mare, nu a fost inutilă. E de ajuns să-mi amintesc bucuria care începea să-i lucească în ochi atunci când intram pe uşă şi el simţea numaidecât în mine, în toată fiinţa mea, prietenia şi dragostea cu care veneam spre patul lui. Mă aduceam lui în întregime şi aveam sentimentul că sunt un coş plin cu struguri care i se revarsă în mâini. Nu întotdeauna această totală dăruire a fiinţei tale poate să producă o atât de mare bucurie. Dar dragostea mea pentru M. Blecher nu a fost inutilă. Ştiu că, de multe ori, el s-a hrănit din fiinţa mea şi că dragostea pe care i-o arătam a fost una din bucuriile vieţii sale. Nu aş fi putut cunoaşte o fericire mai gravă decât aceasta.

Ştiu că ne-am iubit unul pe altul într-o măsură egală şi ne-am influenţat viaţa la fel. Eu am adus multe lucruri în viaţa lui M. Blecher şi el a adus multe lucruri în viaţa mea. După ce l-am cunoscut în 1934, am rămas trei luni împreună la Braşov. Am vorbit unul cu altul, în fiecare zi, ore întregi, fără să ne saturăm. A fost cea mai frumoasă epocă din viaţa noastră. M. Blecher avea în urma lui cinci ani de boală şi de sanatorii. După atâta suferinţă, putea fi obosit, sfârşit. Dar iată că, în serile noastre de discuţii, s-a trezit în el, cu o tărie de oţel, dorinţa de a scrie o carte adevărată. Din epoca aceea datează ideea *întâmplărilor în irealitatea imediată*.

După cinci ani de boală cumplită, cartea lui M. Blecher ar fi putut fi, pe drept cuvânt, o dureroasă litanie, o lamentare asupra lumii. De unde a putut fi atâta eroism în acest

322

323

om? Niciun scrâşnet, nicio aluzie la blestemul care îl lovise. Calm şi lucid, M. Blecher analiza viaţa la rece, în fraze limpezi şi precise, ca nişte formule matematice. Totul în el şi în jurul lui l-ar fi îndreptăţit să fie patetic, nebulos, incoherent. Cum de a învins aceste primejdii, cum de s-a pus în gardă faţă de ele? Cred că aici intervine esenţa superioară din care era plămădită fiinţa lui M. Blecher.

Trei ani mai târziu, când numărul anilor de boală crescuse la opt, când boala aceasta se înrăutăţise şi, la sanatoriul Saint Vincent de Paul, M. Blecher traversa una din cele mai pline de suferinţă epoci din viaţa lui, când chinurile pe care le îndura ne îngroziseră pe noi, prietenii lui, într-o după-amiază el şi-a regăsit calmul cu care altă dată

analiza lumea şi-o punea la punct, el şi-a condamnat suferinţa: Nu e nicio ispravă să suferi.

Cred că aici stă tot eroismul din viaţa lui M. Blecher. A dispreţuit boala şi suferinţa. N-a vrut să se complacă în ele, deşi îl ţineau atât de bine strâns în ghearele lor. Nu a vorbit niciodată de boala lui. Nu s-a văitat nimănui. A încercat tot timpul să surâdă, să fie agreabil celor din jurul său. Când mă gândeam la cazul pe care îl fac ceilalţi oameni de un deget lovit sau de o noapte nedormită din pricina unei dureri „insuportabile" de măsele, şi le raportam la ceea ce suferea M. Blecher, noapte de noapte, pentru ca, a doua zi, să zâmbească şi să spună glume, mă cuprindea faţă de el o admiraţie amestecată cu spaimă. Cum de a fost în stare să facă toate acestea?

Nimeni să nu îndrăznească să spună că „se obişnuise". Viaţa lui a fost timp de zece ani o suferinţă continuă, îngrozitoare. Nimeni dintre noi nu-şi poate da seama de tributul cumplit pe care el l-a plătit suferinţei. Pentru ca, la sfârşit, să strige: Nu e nicio ispravă să suferi.

Cred că trecerea lui M. Blecher prin viaţă are o semnificaţie deosebită în ordinea morală a lumii. În existenţa lui, care e un sfâşietor act de martiraj, cred că stă închisă una dintre cele mai patetice şi mai zguduitoare biografii ale timpului. O biografie cu elemente universale, valabilă pentru orice om, din orice parte a lumii. În acest timp de închidere în particular şi între tot felul de graniţe, figura bolnavului de la Roman are în ea atâta forţă morală, încât se proiectează pe deasupra tuturor frontierelor, peste întreaga umanitate. E un destin care depăşeşte biografia unui scriitor. E destinul unui erou şi al unui martir.

„Azi", An VII, n. 31, ianuarie-aprilie 1938

A murit M. Blecher

B. Tzoani

S-a stins Blecher. Inima lui a încetat să mai bată şi, peste lumina arzătoare a ochilor lui vii şi iertători în umbra cărora adăsta un univers, au căzut pleoapele obosite ca o cortină peste un final sfâşietor de tragic. S-a stins ca un opaiţ muribund, învăluit de propria sa linişte, nemurire. Obosit, a depăşit lumea şi s-a înfrăţit cu nemărginitul şi eternitatea, acela care purta în firidele tainice ale unui suflet sfâşiat şi învins, lumini purificate de o suferinţă fără capăt şi fără-nceput. În lacrimile lui resemnate, amarnic de grele, de apăsătoare, plângeau, picături de umilinţă, boabe de sânge, un pumn de oameni, cu care destinul a încercat cu cinism limitele existenţei umane; oameni aduşi

la viaţă pentru a cunoaşte capătul deznădejdii. Pietrificat de ghipsul care-i sugruma corpul, obligat să trăiască în această fortăreaţă care capătă densitatea granitului şi nu-l lăsa să se înalţe, nu-i lăsa pieptul să se umfle, legat de măsuţa aceea unde zi şi noapte îşi depăna firul unei existenţe de calvar, Blecher are în construcţia lui intimă imaginea, viziunea unei lumi pe care

324

325

nu a putut-o parcurge decât cu gândul. Sufletul îi clocoteşte, sângele îi fierbe. O revoltă intimă reţinută. Rezonanţa ei se sparge de fiecare perete al inimii lui, care se zbate ca un clopot vechi la moartea unui om. El depăşeşte durerea şi suferinţa lui. Le întrece şi de-acolo, de Şi's, unde s-a ridicat, se priveşte pe sine. Are un zâmbet de dispreţ şi de milă. îl revoltă nemişcarea celui de jos, sortit să-şi legene existenţa pe un loc bine stabilit şi limitat. Coboară lângă el. Nu vrea să-l lase singur. Reintră în carapacea de ghips şi porneşte mai departe să străbată, întocmai unui condamnat, ultima porţiune din viaţă – cea mai grea, fiindcă cea mai aproape de final. Găseşte accente de blândeţe pentru el şi pentru alţii. Hoinar pe întortocheatele cărări ale lumii, propriul său gând îl alină şi toarnă în vinele lui uitarea. Sunt cele mai fericite clipe ale sale. Atunci crede că e asemeni celorlalţi. Un amalgam de carne, sânge şi gând. Şi deodată simte o durere ca o suliţă, străpungându-i spatele. Se cutremură fiindcă ştie că a fost o halucinaţie. Asta i-a fost viaţa. Intermitenţa dintre vis şi realitate, timpul scurs între două aduceri aminte. Paginile ce ni le-a lăsat şi, cu prisosinţă, ultima lui carte, *Inimi cicatrizate*, păstrează în spaţiile dintre litere şi rânduri răsuflarea lui greoaie, firimituri din inima lui, frânturi din cugetul său de o luciditate care l-a trădat în permanenţă, fiindcă a creat în el conştiinţa suferinţei sale şi a creionat în linii dure, absolute, stampa funerară a sfârşitului său ca pe un tablou viu şi neîndurător. Blecher a murit undeva pe o uliţă a Romanului, în vârstă de numai 29 de ani. O viaţă scurtă, lipsită de speranţe, de bucurii.

Pe lespedea unde corpul său se odihneşte depunem o lacrimă de neuitată amintire pentru el, omul care a întruchipat simbioza ideală dintre suferinţă şi bunătate.

„Hasmonaea", An XIX, n.12, iunie 1938, p. 27 – 28.

După moartea lui M. Blecher

M/iron/ G/rindea/

Mi-am luat inima în dinţi şi m-am dus să-l văd, să-l cunosc pe M. Blecher într-un ceas când mi se părea că sunt destul de departe de sănătate, spre a putea înfrunta, fără prea multă pudoare, tragedia lui. Gândeam că ar fi o insultă, un lucru imoral să te apropii, valid, de cineva care nu mai simte viaţa decât prin privirea scormonitoare şi prin jocul fabulos al minţii.

După o noapte de drum chinuitor, când am intrat însă în odăiţa în care se zbătea mototolul de carne putredă a acestui mare scriitor, mi-a fost ruşine de trupul degerat ce-l purtam. Văzând că sunt în stare să umblu, că m-am apropiat, după voie, de mâna găurită de descompunere a lui Blecher şi că, după aceea, i-am putut aşeza o carte între palme, am părăsit în goană căsuţa care adăpostea atâta nedreptate şi am fugit iarăşi spre Bucureşti. Aici puteam să-mi ascund barem dezgustul în vălmăşagul atâtor nimicnicii, să-mi alcoolizez durerea cu tot felul de fleacuri care umplu o existenţă.

Blecher mi-a scris imediat, întrebându-mă de ce nu mai vin să-l văd. Am avut iarăşi slăbiciunea să-i mărturisesc că, fiind grav bolnav, nu mă pot deplasa până la Roman. Atunci am primit de la el, crucificatul, această vibraţie neverosimilă. „16.1.1937. Te rog, fii sigur că mă gândesc mult la dumneata şi îmi pare nespus de rău că suferi. Îţi urez să te faci bine cât mai repede. Mă înspăimântă durerile fizice şi când aud că prieteni de-ai mei suferă, aş vrea să pot face ceva într-adevăr eficace ca să le treacă durerea. De exemplu, mă gândesc adesea că, *pentru că eu tot sunt bolnav*, *să am convulsiuni groaznice timp de o oră şi ele să absoarbă şi să conţină toate durerile prietenilor mei* (ca un fel de „*abces*

326

327

de fixaţie1 al suferinţelor). Şi asta nu cu un sentiment de milă ori caritate, ci ca unica reacţiune «onorabilă» în faţa *imensei stupidităţi a durerii fizice*".

Disponibilitatea de jertfire a lui Blecher nu m-a cuminţit. Am socotit că, în acele clipe, trebuie să sufăe", eu mai mult decât dânsul. Blecher voia să adune, pentru sine, toate durerile, numai ca oamenii tineri să-l viziteze la Roman, pe când eu credeam că e cu putinţă să acumulez cel puţin o parte din chinurile lui, numai să i se întindă puţin genunchii, împietriţi de ani, într-o poziţie înfiorătoare, numai să-şi poată urni, câteva clipe, oasele-i zdrobite.

Ne-am oferit astfel câtva timp, în mod inutil, unul altuia, durerea. Toate chinurile din lume nu ar fi putut ajunge ţintuirea lui Blecher, care va rămâne pentru toţi cei ce l-au cunoscut, o enigmă. Blecher îi biruise, demult, pe toţi cei care au suferit vreodată: prin gradaţia spasmelor, prin densitatea torturii dar, mai ales, prin liniştea aceea îngerească, prin cucerirea înţelepciunii de dincolo care, nouă, bicisnicilor, ne lipsea.

A murit Blecher? Nu: i s-au întins doar genunchii, plictisiţi de atâta aşteptare. Judecata lui fără pereche, drama lui unică, între atâtea tânguiri cabotine, ne aşteaptă, undeva, pregătite mereu să absoarbă erorile, nevolniciile celor din jurul lui. Şi ca să nu rătăcim cumva drumul până la dânsul, Blecher ne-a lăsat două caiete, două romane tipărite, circulând demult între mâini înfiorate, două cărţi obsedante în oricare literatură.

Le vom păstra, călăuză, până în ziua reîntâlnirii, până în ceasul deplinei regăsiri.

„Adam", An X, n. 123 – 124 (12 – 13) din iunieaugust 1938, p. 12, 18

Arta chinuitului Blecher

Felix Aderca

„Misterul cel mai tulburător e poate cel care ne apare în cea mai simplă evidenţă" (M. Blecher)

La sanatoriul St. Vincent de Paul unde-şi mutase din fundul Moldovei crunta suferinţă şi unde l-am văzut cu vreo câteva luni înainte de moarte, M. Blecher se înfăţişa ca fantoma crispată şi deteriorată a unui zvelt şi frânt adolescent cu ochi albaştri, cu fruntea naltă boltită, de o frumuseţe clară care trebuie să fi fost a zeilor greci. În penumbra odăii unde-şi complicase morbul coloanei vertebrale cu morbi intestinali, gura mare, strânsă de suferinţă reţinută ca a unui zgârcit învederat, se deschidea şi se lărgea mereu pentru un surâs inuman cu care credea că trebuie să-şi dezmierde şi să-şi răsplătească neaşteptaţii musafiri.

Eram prea obicinuit cu formele – infinite şi copleşitoare

— Ale vanităţii indivizilor literari ca să mai pot fi înşelat. M. Blecher suferea de cele mai multe din ele. Mi-a arătat o duzină de desene şi acuarele, de o fantezie penibilă uneori, alteori surprinzătoare prin vioiciunea închipuirii şi culorilor. Mi-a destăinuit, în secunda a doua a cunoaşterii noastre – n-avea timp de pierdut – că a lucrat în

minte un întreg roman cu numeroase personagii şi amănunte care mergeau până la meniul eroilor şi felul îmbrăcăminţii. Pentru a realiza această operă gândită atât de meticulos îi trebuia numai puţin răgaz din partea trupului mortificat. Dusese corespondenţă cu toţi criticii de reviste şi ziare care se ocupaseră de *Inimi cicatrizate*, romanul de curând apărut, iar prima-i lucrare, *întâmplări în irealitatea imediată*, a început

— Îmi arată scrisorile – să fie tradusă de un amic entuziast

328

329

din Paris, unde va apărea în curând, după care va fi tradusă şi în alte limbi, engleză… rusă… idiş, poate chiar italiana!

În adăstarea unui telefon de la medicul ocupat cu o analiză bacteriologică – şi de care depindea rezultatul călătoriei la Bucureşti a tuturor suferinţelor lui – M. Blecher îmi arătă şi o colecţie de reviste englezeşti de acea specialitate literară numită suprarealism, ale cărui mistere voia din proprie experienţă să le formuleze în curând şi pentru cultura română.

Dar toate aceste iluzorii preocupări, vecine cu nebunia dacă nu cu delirul premergător morţii, la Blecher nu puteau avea semnificaţia guşii pe care atâţia curcani literari şi-l umflă în văzul lumii, cotcodăcind genial. Aci se juca tragedia îngrozitoare a spiritului uman în luptă cu închisoarea-i bolnavă – era graba nespusă şi uneori bâlbâită sau numai ridicolă, dar sigur de esenţă supraumană a minţii care, părăsită de suportul prim concret al vieţii, se răzvrătea spre a crea în artă (arta cuvântului, arta desenului, poate şi arta sunetelor), a doua viaţă – şi singura de preţ – *a expresiei*.

Nu ştim dacă M. Blecher, în cazul în care ar fi fost cruţat de morbul lui Port – tuberculoza osoasă la vertebre – ar fi scris vreodată şi nu s-ar fi cheltuit în întregime în formele elementare ale vieţii atât de voluptuoase şi trecătoare, pentru care, fermecător adolescent, fusese zămislit. (Poate că tot o imprudenţă de acest fel l-a împiedicat să apuce pe cărarea lecuirii, ca aţâţi tovarăşi de sanatoriu, şi s-a pierdut în totală maladie.)

Dar judecând numai după rezultate, cu mintea rece şi fără nicio altă emoţie pentru destinul bietei făpturi, M. Blecher trebuie socotit – chiar cu unele imperfecţii de limbă explicabile – ca unul din scriitorii de prim rang ai literaturii române. Dacă unele cuvinte atârnă mai greu

decât se cuvine în echilibrul frazelor; dacă unele forme gramaticale amintesc

330

prea direct gândirea şi expresia franceză, stilul e de o luciditate, de o mlădiere, de o finețe şi totuşi durabilitate care evocă în acelaşi timp platina şi electricitatea. Un asemenea fel de a scrie şi care a îngăduit autorului să exprime cu înfiorătoare limpezime şi eleganţă instincte tulburi, simţiri în gangă, toată zona care premerge sau depăşeşte conştiinţa trează – fără a mai aminti de virtuozitatea cu care ştie să concretizeze şi să transmită senzaţiile simple – nu întâlnim decât parţial în literatura română. Dar materialul propriu-zis al celor două cărţi care ne-au rămas din infernul lui nemeritat – să fi scris oare şi cartea a treia pe care o pomenise? – îl pune prin pasionanta viaţă instinctuală, prin lupta neîntreruptă a cărnii cu o moarte care, presimţită, aţâţase până la incandescenţă toate fibrele şi nervurile unei fiinţe alese, într-un compartiment în care-i găsim foarte puţini tovarăşi; atât de puţini sau atât de imperfecţi, încât pentru deplina înţelegere şi preţuire a lui M. Blecher, e nevoie să recurgem la comparaţii din literaturile străine.

Ridicat la o expresie de artă românească din acel sânge evreiesc prea ocărit şi prea hulit, M. Blecher e pentru noi, evreii din România, o distincţie, un blazon, o pledoarie. Nu trebuie să uităm că Nicolae Iorga, impetuosul herald al conştiinţei naţionale româneşti în momentele ei hotărâtoare, de câte ori a avut ceva de spus despre evreii din România s-a uitat foarte puţin la casele de comerţ, la industriile şi băncile însufleţite de evrei; a pomenit însă cu evlavie de folcloristul M. Gaster, refugiat la Londra, şi de filologul Tiktin, mort într-o mansardă la Berlin. Evreii din România care aveau de apărat aci viaţa lor şi avutul lor, agonisit dar nu furat, n-au avut nici inteligenţa practică de a păstra, în vecinătatea casselor de bani şi a portofoliului cu poliţe, existenţa celor doi cărturari care ar fi putut vorbi – singuri în această ţară – cu credinţă şi succes pentru noi toţi. *Au*

331

Îngăduit să fie alungaţi şi au plătit de atunci infinit mai scump şi n-au încetat, nu vor înceta de a plăti acea greşeală. Ne-ar bucura să vedem că una din numeroasele asociaţii evreieşti, ţinând seama de amănuntul că M. Blecher e mort şi deci nu ar mai putea avea personal niciun fel de beneficiu, îşi ia sarcina să puie într-o hârtie aleasă tot ce a

rămas din tragicul lui zbucium, dacă nu pentru delectarea, măcar pentru justificarea existenţei noastre între holdele, minele şi pădurile îmbelşugate ale acestei ţări.

„Adam", An X, n. 123 – 124 (12 – 13) din iunie-august 1938, p. 13 – 14.

Sicriu liberator

Ury Benador

Liberator nu pentru el cel mântuit de două ori şi nu prin moarte, ci prin viaţă.

Întâi, în clipa când a putut aşterne primul cuvânt pe hârtia albă – imens teritoriu în care a evadat din carcera întrebărilor fără răspuns.

A doua oară, în zile ca aceea în care cineva trecuse degete şi priviri indiferente peste cartea unui nume ce nu spunea nimic – M. Blecher – şi fusese respins de un titlu, prin ceea ce putea să pară ostentaţia unui întârziat pe baricadele nu demult capitulate, ale Sturm und Drang-ului „generaţiei"; trecuseră degete şi priviri indiferente peste *întâmplări în irealitatea imediată* pentru ca în clipa următoare să-l prindă şi să-l cuprindă un cerc magic, din care să nu se poată libera nici acolo, nici mai târziu în solitudinea odăii sale, până în clipa asta, când aşterne aceste rânduri inutile.

Sau mântuit poate atunci când, în huietul acestei binecuvântat blestemate metropole în care nu prinzi să-ţi auzi glasul

propriu, se întâlneau şi se transmiteau semne, ca printre iniţiaţii aceluiaşi masonic legământ: „ai cetit *întâmplări în irealitatea imediată*?" Şi vorbeai cu celălalt sau poate cu tine însuţi despre ecourile ce-şi răspund la infinit, până dincolo de ele însele, în galerii subterane scormonite de neliniştile lui; şi vorbeai cu celălalt sau poate cu tine însuţi despre aceleaşi ecouri, acolo rătăcitoare în exil, precum duhul Domnului, iar aici, în *Inimi cicatrizate*, lucid captate şi sever orchestrate: propria ta agonie orchestrată, geometric şi alb, ca în Bach.

Sau mântuit, poate, în înserarea în care un scriitor din Capitală, în trecere printr-un umil târg moldovenesc, în care zace – arhanghel prizonier – într-o carceră de ghips, un foarte tânăr scriitor, stăruie sfios ca un adolescent în preajma casei tânărului său camarad şi până la urmă se biruie: nu tulbură o singurătate de aiglon săgetat.

Sau poate că liberatoare a fost cealaltă înserare care a înecat odaia unui sanatoriu şi a înfrăţit pentru eternitate, pentru că era fără

vorbe şi fără altă întâlnire pământească, a înfrăţit pentru eternitate, o mare şi calmă lumină, cu o stăruitoare întrebare: nu suntem oare după stingere, iar ceea ce ni se pare că e aici se întâmplă deja dincolo?

Aşa a fost de patinată cu peste timp întâlnirea.

Aşadar, sicriu liberator nu pentru el, care era demult eliberat, căci trebuia să moară cu zece ani în urmă, înainte de a fi devenit cel evocat în aceste biete scâncete, ci sicriu liberator pentru camarazii săi neînviaţi din morţi.

El a fost fiul părinţilor săi şi ei i-au putut ţine trează lumina deasupra capului până ce-a venit la noi, totul ca la duhovnic şi întreg ca la judecata de apoi.

Dar voi, care sunteţi propriii voştri copii, alegeţi:

Sau treceţi meteoric prin acest vis prin care a trecut el şi fulgeraţi cu trecerea voastră veşnicia, dar vă risipiţi în neant

333

fără a fi lăsat urmă în urmă; sau scoateţi un singur strigăt halucinat care să legene o clipită bolţile şi să se ascundă apoi ruşinat într-un ungher de cer.

Sau – de vreţi să vă cântaţi cântul întreg – şi nu v-aţi născut ca el, din părinţi ocrotitori ai cântecului vostru – nu vă încredeţi în alte puteri decât cele ale orgoliului vostru şi ale propriei voastre viclenii.

Căci, iată, s-au culcat în ultimul an atâţia dintre camarazii noştri, mari de au duduit timpul cu numele lor, şi nimic nu s-a întâmplat. Şi au dormit cuminte camarazi tineri care pluteau printre noi, îngeri ameţiţi încă de privirea lui Dumnezeu, şi nimeni n-a murit de tristeţe. Şi iată e zvârlit la ţărm, în pat de spital, naufragiat pe oceanele propriei sale fantezii, redevenită Tohu-Wawohu, cel mai mare cântăreţ pe care evreii l-au dat acestei ţări şi numai aşa, în fantezia dezlănţuită până dincolo de ţărmuri, numai aşa are, în sfârşit, ceea ce jinduia mai înainte şi numai câţiva tovarăşi de drumuri stelare îi veghează deriva, până va porni din nou plutirea.

Părinţii obştei sunt numai beneficiari ai visului vostru: se încing cu el – colac de salvare, când izbucneşte furtuna şi şi-l mai fac şi nimb în jurul tidvei şi, aşa, pornesc cu aer samaritean şi gând pirat să vă ocrotească. (Oh, câţi din minunaţii noştri naivi camarazi n-au fost ocrotiţi, în felul ăsta, de binefăcătorii părinţi ai obştei.)

Aşadar, sicriul lui Blecher nu pentru el trebuia să fie liberator dintr-o carceră de ghips, ci să fie sfat şi îndreptar pentru cei care nu

s-au născut ca el, din părinţi în stare să le ocrotească visul de copii bătrâni.

Aceştia să ia aminte: liberarea nu stă decât în mâinile orgoliului lor şi ale vicleniei noastre pământeşti.

„Adam", An X, n. 123 – 124 (12 – 13) din iunie-august 1938, p. 15 – 16.

334

Moştenire

Mihail Sebastián

Păstrez de la Blecher două fotografii, mai multe scrisori, câteva telegrame.

Le-am privit îndelung, le-am recitit, am încercat să-l regăsesc în aceste hârtii care n-au avut timpul să devină vechi, când au devenit sfâşietoare amintiri de azi.

Nu mă pot gândi în clipa aceasta la scriitor: el ne rămâne. Ne vom întoarce mereu spre cele două cărţi pe care ni le lasă Blecher şi care vor creşte cu anii, în conştiinţa noastră. Dar mă gândesc la om şi la prieten, mă gândesc la surâsul lui mutilat de durere, mă gândesc la admirabilii lui ochi albaştri, în care am citit întotdeauna puţină copilărie şi aproape niciun fel de revoltă. Lângă patul lui de suferinţă, cel care strângea pumnii eram eu. Cât despre el, deschisese demult braţele pentru ca să aştepte şi să primească moartea care în sfârşit a venit.

„O să mă odihnesc, o să dorm" – îmi spunea în decembrie, ultima oară când am fost la Roman să-l văd.

Sunt cuvinte pe care mi le repet ca o mângâiere astăzi, când o moarte îndurătoare a pus capăt tragicei lui vieţi, tragicei lui insomnii.

Se odihneşte, doarme…

„Adam", An X, n. 123 – 124 (12 – 13) din iunie-august 1938, p. 16.

Un singular: M. Blecher

LPeltz

Am descoperit, nu demult, un romancier în persoana tânărului Nicolae Steinhardt, autor de studii şi esseuri.

335

plimbându-şi competenţa, cu familiaritate, prin domeniile vaste ale filosofiei, teologiei, artei majore şi minore (care sunt?) şi uimind şi răsturnând credinţele noastre, vechi.

Scriind despre realizările sale epice, arătam că succesul genului se explică prin ultimele evenimente sociale (războiul îndeosebi) care au suscitat curiozitatea insului comun. Acesta doreşte să-şi retrăiască viaţa în carte, să-şi reamintească drama în roman.

Cu acest prilej, am susţinut că poezia se reduce la o stare de suflet. De aceea: fără poezie viaţa nu e posibilă. De aceea: la început a fost poezia, au fost cântecele arabe, a fost Homer.

Poetul, spuneam, n-are nevoie de un material vast, de experienţe multiple, de meşteşug sau de un foc lăuntric de lungă durată. O singură bucurie trezeşte strigătul: sunt poeţi mari care n-au scris decât o singură plachetă de versuri. Odată ţipătul consumat, poetul poate trăi în banalitatea absolută a existenţei comune, fără nicio aderenţă cu arta.

Constatarea o susţineam valabilă şi pentru nuvelist şi pentru dramaturg. Romanul, în schimb, este singurul gen complet şi romancierul singurul scriitor care trebuie să întrunească în făptura lui pe poet, pe nuvelist, pe dramaturg şi pe filosof. Mai afirmam că un romancier e obligat să aibă cel puţin vârsta de treizeci de ani.

După N. Steinhardt l-am descoperit pe M. Blecher – şi mi-am dat seama de relativitatea „adevărurilor" pe care le-am enunţat – asupra genului şi asupra autorilor de romane.

M. Blecher a scris două romane, fără a întruni condiţiile pe care credeam că e absolut să le întrunească un autor epic (Fără a fi împlinit treizeci de ani, de pildă!)

Şi, totuşi, M. Blecher poate fi considerat drept unul din cei mai mari prozatori români contemporani.

336

E ceva care ne scapă, nouă, tuturor, criticilor, scriitorilor şi teoreticienilor de toată mâna; e ceva care sparge tiparele modei şi ale „opiniilor" – şi se afirmă, în ciuda regulei şi a „ştiinţei"; e ceva care ţine de miracol şi de care e plin scrisul celui de curând călătorit în lumea pură a stelelor şi a îngerilor.

La început m-a interesat mai mult existenţa decât opera lui M. Blecher. Închipuiţi-vă, material de roman: un tânăr împietrit în pat, care îşi consumă, acolo, între perne, anii.

Mai târziu m-a interesat opera lui – cele două romane în care viaţa autorului şi-a găsit în chiar potenţa penei sale pe cel mai strălucit tălmăcitor şi rapsod.

Cu moartea lui M. Blecher se stinge o mare lumină; un scriitor împiedicat de un destin tragic să-şi îndeplinească rostul, întregu-i rost literar.

Şi floarea nici unui regret nu ne va putea consola de această pierdere, de această imensă pierdere.

„Adam", An X, n. 123 – 124 (12 – 13) din iunie-august 1938, p. 16 – 17.

Cu inima lângă M. Blecher

Saşa Pană

Strada, dincolo de cazărmi, era din linişte ciuruită de goarne. Se chema Costache Morţun. O casă cu ceardac larg, primitor, împrejmuit de scânduri şi în faţa lor o livadă. Aşa cum şade mai bine unei gospodării de târg moldovenesc. În sfârşitul de primăvară, bogaţi de rod, cireşii îndrăzneau să se îmbujoreze cu petişoare de carmin cât buricul degetului.

În casa ceia îmbrăţişată de viaţă vegetală, l-am cunoscut pe M. Blecher. Lângă patul mare încălţat cu rotiţe, am stat câte două-trei ceasuri, aproape în fiecare săptămână din acel sfârşit de primăvară 1936, până când lacrima dimineţilor din rouă s-a prefăcut brumă.

„Te primesc pe patul meu de moarte" erau obişnuitele lui dintâi cuvinte. Glasul venea de departe, clătinat, ca şi privirea albastră, mătăsoasă din orbitele înfundate. Cu genunchii împietriţi în unghi ascuţit, corpul lui – o scândură frântă – ascundea sub cuvertură mizeria abceselor care se colectau în pungi purulente, lunecate sub şalele împăturite în vată. Palid ca paiul, frumos, deşi cu pometii împungăreţi şi sfâşietor ca o statuie vie a durerii.

Niciodată convorbirea nu s-a oprit asupra bolii, la teribila mizerie fiziologică pe care o ispăşea. O singură dată, ochii lui s-au umezit de lacrimi, la gândul că părinţii s-ar putea crede vinovaţi de suferinţa lui, vinovaţi ca autori ai vieţii lui, precum făptuitorii de acte pedepsite de legile societăţii. Blecher avea altele de discutat, de întrebat. Un curier bogat îl lega zilnic de viaţa literară şi intelectuală din Franţa, din Anglia şi din ţară. Pe măsuţele din dreapta şi din stânga patului, până unde mâinile de fildeş puteau ajunge se îngrămădeau ultimele cărţi bune şi reviste proaspete trimise de prieteni de peste ţări. (încă n-am citit, scumpe Blecher, *Caietele lui Butler*, dar n-am uitat). Proptea pe genunchi o scândură cu picioarele tăiate pieziş şi în

aceeaşi poziţie în care dormea, în care mânca, Blecher sprijinea cartea şi caietul.

Frazele lui erau ciuturi grele de gând. Cuvintele se înlănţuiau legate parcă de un fluid materializat. Nimic de prisos, nici în vorba de la om la om. Într-un jurnal, pe care nu-l am lângă mine, am însemnat convorbirile noastre, atât cât se poate consemna când, plecat de lângă cineva, îţi pare că te-ai trezit dintr-un coşmar1.

1 Saşa Pană, *Născut în '902*, Minerva, Bucureşti, 1973. p. 463, 476, 495, 498, 525, 530 – 531, 539 – 540, 547, 578 – 579, 601 – 602.

338

Am cunoscut pagini din *Inimi cicatrizate* ce lipsesc din cartea care, la început, era să se numească *Berck* şi mai apoi *Ţesut cicatrizat*. Berck – cuvânt-obsesie, cuvânt-pumnal care sfâşie ca şi vaietele celor peste o mie de condamnaţi la viaţă în cătuşe de ghips, care i-au fost tovarăşi acolo pe plajă. Odată voi face să fie cunoscut miezul acelor după-amiezi şi de alţii pe care cuvântul lui Blecher îi interesează. De-a lungul vremii numărul lor va spori. Pagina aceasta nu este un rămas bun de la M. Blecher.

S-a scris despre romancierul şi prea puţin despre poetul Blecher. După câteva scrisori şi halucinante desene în peniţă, am primit o cărticică firavă şi de nuanţa cerului senin de vară. Cât palma de mare şi groasă cât două frunze. Erau poeme în care prospeţimea imaginilor se lua la întrecere cu iureşul viselor. Bijuteria se chema *Corp transparent*. Titlu pe care Blecher voia să-l treacă traducerii în franţuzeşte a *întâmplări în irealitatea imediată*, ampla şi mirifica prozo-poemă care a urmat placheta de poeme.

„— Oare am dreptul să dau acest titlu unei alte cărţi? Nu e un fel de autoplagiat?" mă întreba el cu ingenuă candoare şi nelinişte în ziua când, pentru ultima oară, mâinile noastre s-au strâns şi privirea lui senină m-a urmărit până la uşă.

Da, mare suferind. Dacă degetele tale, obrazul tău, ochii tăi, glasul tău erau ieri aproape transparente până la suflet, azi ai rămas pentru cei care te-au apreciat şi iubit atât de transparent încât vedem prin tine ca prin amintire.

„Adam", An X, n. 125 – 126 (14 – 15) din 15 septembrie – 1 octombrie 1938, p. 6.

339

Pomenirea lui M. Blecher

Saşa Pană în ultima zi a lunii în care cântecul adormit al privighetorii din nou răsună, când în faţa caselor fac echilibristică păhărelele de lalea printre elegante narcise cu gâtul aplecat, în mai urcând fiecare gospodărie este şi o aşchie de poet, a murit M. Blecher. Peste mormântul din marginea Romanului se va aşeza, peste câteva zile, a treisutaşaizeci şi cincea noapte. A fost – şi pentru cei care cred în destinul scrisului său – este un poet peste ale cărui pagini tipărite, cât a fost în viaţă, şi altele ce vor urma din vraful lăsat lângă pat, se vor apleca cu interes şi preţuire şi generaţiile care ne vor urma. Mai ales ele.

În patul încălţat cu rotiţe, în care a stat înţepenit şi înjunghiat de dureri zece ani (de imediat după bacalaureat până ce a trecut dincolo de suferinţă), mintea lui a călătorit prin cele mai ascunse taine, a scormonit cu îndârjire de miner străfundurile gândului sau bogat şi ale trupului altoit cu abcese şi gangrene. *Inimi cicatrizate*, *întâmplări în irealitatea imediată*, cărţi al căror conţinut e lucid şi halucinant, obsedează pe cititor. Te desprinzi de fiecare pagină ca deşteptat dintr-un vis. Cum sunt unele vise despre care îţi vine greu a crede că au fost înlănţuiri eliberate de controlul raţiunii. M. Blecher a fixat ca pe fluturi coşmarurile în slove: acum a înţepat numai viermele, dar aripile cu polen continuă să bată.

*

* * *

Viaţa în aceeaşi poziţie pe spate, cu genunchii împietriţi în unghi ascuţit. Săptămâni, luni de vară cu zile mari, luni

de iarnă cu nopţile fără sfârşit, ani după ani, câţiva la Berck-sur-mer, alţi doi la Leysin, apoi la Braşov, la Tekirghiol şi ultimul popas la Roman, în casa cu cerdac primitor şi livadă de cireşi. Aici l-am cunoscut şi am revenit de multe ori, dar cu jenă, pentru că mi se părea imorală sfidarea să mă învârt sănătos în jurul mutilatului fără leac.

Citea, scria, transcria de multe ori şi mai ales gândea, în nopţile cu îmbelşugate insomnii. Ideile lui au luat forme transparente şi negrele-i suferinţe, unduioase străluciri de argint şi gravitatea impresionantă a piscurilor.

Întâmplări în irealitatea imediată e o carte fără corespondent în literatura română. Aş apropia-o de *Nadja*, cartea de magie şi onirism care va supravieţui lui André Breton.

Chiar în paginile imperfecte. Oare perfecţiunea stilului e necesară oricând? Numai unghiile manichiurate sunt unghii?

Destinul scrierilor de valoare este să aibă cititori mulţi în timp şi nu în spaţiu.

Timpul, marele critic, rămâne să confirme şi pentru moştenirea lui M. Blecher remarca lui André Gide. Metalele preţioase nu cunosc insulta oxizilor şi cărţile bune nu mor într-un raft prăfuit de bibliotecă.

Într-o plachetă liliputană, cu atâta delicateţe numită *Corp transparent*, M. Blecher a tipărit în 1934 cincisprezece poeme în care viziunea lumii e alta decât aceea din viaţa de toate zilele. E acolo acea – scumpă suprarealismului – „transformare radicală a materiei şi gândirii". Mărturie câteva fragmente:

„Învelişul tău
Ca o pasăre în cuibul inimii
341
În râuri de sânge te scalzi
Şi zbori prin vârful degetelor mele.
Mâinile tale pe vertebre ca doi cai cu copita de trandafiri,
Mâinile tale în azur ca două păsări Duc aripi de mătase.
Calul intră calul iese Printre arbori roditori cu urechi de văzduh şi cercei de vrăji Calul porneşte în lume".

*

* * *

Când peste o zi chinurile trebuiau să spună gata, când se rupea în carne ultimul spin, mâinile diafane au chemat lângă pat pe mama şi, cu o emoţie sugrumată în glas, Blecher i-a spus:

„Am trăit în 29 de ani mai mult decât alţii în o sută. Am călătorit, am văzut, am scris. Spune surorilor mele să-şi trăiască viaţa. Să umble pe propriile lor picioare". (Aici, ochii lui de un albastru cum numai copiii au, lăcrămară pentru întâia oară de când era bolnav.)

„Să se plimbe unde sunt flori, să culeagă flori. De mine să uitaţi. Şi veţi uita. E mai bine de plâns lângă un mormânt decât de compătimit un suferind".

Şi a intrat în comă, fără un cuvânt despre calvarul lui. Îl îngrozeau durerile fizice ale altora. Ce atitudine sufletească nobilă, scrisoarea către M. Grindea, bolnav:

„... mă înspăimântă durerile fizice şi când aud că prieteni de-ai mei suferă, aş vrea să pot face într-adevăr ceva

342

eficace să le treacă durerea. De exemplu, să *am convulsiuni groaznice timp de o oră şi ele să absoarbă şi să conţină toate durerile prietenilor mei* (ca un fel de abces de fixaţie al suferinţelor). Şi asta nu cu un sentimentalism de milă şi caritate, ci ca o unică reacţiune onorabilă în faţa *imensei stupidităţi a durerii fizice*".

Cu nobilă discreţie, M. Blecher uşura lipsurile prietenilor săraci. Nu uita, de oriunde se afla ţintuit, să pretindă părinţilor bani pentru nevoi fictive şi să completeze recomandate poştale.

Acestea sunt liniile portretului moral al poetului în faţa vieţii şi cu faţa spre moarte.

Cu razele soarelui de dimineaţă culcate pe pomeţii împungăreţi, a murit. A doua zi, când sicriul era scos din casă, o ploaie limpede, estivală, a ciocănit în lemn ca la o uşă ce nu se va mai deschide. Înăuntru era Blecher, aşa cum nu mai fusese de zece ani, cu picioarele întinse.

E în Franţa un obicei al cărui ritual mă emoţionează: moare un poet, prietenii se constituie într-o asociaţie menită să păstreze vie şi mereu crescând memoria lui prin articole critice, reeditări sau editări de postume, cercetarea vieţii şi a corespondenţei, conferinţe. Prin tot ce poate, mai ales spori numărul de cititori. Citirea operelor e principala cinstire: pentru poet şi pentru lector. Acei zece – douăzeci care l-au iubit şi preţuit să înjghebeze grupul *Prietenii lui M. Blecher*. Ar fi un omagiu care i-ar onora.

Iaşi, mai 1939

Notă biobibliografică. M. Blecher s-a născut la Botoşani în 8 septembrie 1909. Mort la Roman, în 31 mai 1938.

Colaborări: „Ecoul Romanului", „Bilete de papagal",» Vremea", „Adam", „Feuillets inutiles".

343

Cărţi: *Corp transparent*, *întâmplări în irealitatea imediată*, *Inimi cicatrizate*, *Vizuina luminată*.

„Adam", An XI, n. 139 – 140 (8 – 9) din 15 mai – 1 iunie 1939, p. 16 – 18.

Cu inima lângă M. Blecher

Saşa Pană în miezul Moldovei, târgul Romanului.

Strada, dincolo de cazărmi, era din linişte ciuruită de goarne. Se chema Costache Morţun. O casă cu ceardac larg, primitor, împrejmuită

de scânduri şi, în faţă, o livadă. Aşa cum şade mai bine unei gospodării de târg moldovenesc. În sfârşitul de primăvară, bogaţi de rod, cireşii îndrăzneau să se îmbujoreze cu petişoare de carmin cât buricul degetului.

În casa aceea îmbrăţişată de viaţă vegetală, l-am cunoscut pe M. Blecher. Lângă patul încălţat cu rotiţe, am stat câte două-trei ceasuri, aproape în fiecare săptămână din acel sfârşit de primăvară 1936, până când lacrima dimineţilor din rouă s-a prefăcut brumă.

„Te primesc pe patul meu de moarte" erau obişnuitele lui dintâi cuvinte. Glasul venea de departe, clătinat, ca şi privirea albastră, mătăsoasă din orbitele înfundate. Sub cuvertură, genunchii împietriţi în unghi ascuţit – o scândură frântă – şi scursoarea abceselor care colectau în pungi purulente, lunecate sub şalele împăturite în vată. Palid ca paiul, frumos şi sfâşietor ca o statuie vie a durerii.

Niciodată convorbirea nu s-a oprit asupra bolii, la teribila mizerie fiziologică ce ispăşea. O singură dată, ochii lui s-au umezit de lacrimi, la gândul că părinţii s-ar putea crede vinovaţi de suferinţa lui, vinovaţi ca autori ai vieţii lui, precum făptuitorii de acte pedepsite de legile societăţii.

344

Blecher avea altele de discutat şi de întrebat. Un curier bogat îl lega zilnic de viaţa literară şi intelectuală din Franţa, din Anglia şi din ţară. Pe măsuţele din dreapta şi din stânga patului, până unde mâinile de fildeş puteau ajunge, se îngrămădeau ultimele cărţi bune şi reviste proaspete trimise de prieteni de peste ţări. (încă n-am citit, scumpe Blecher, *Caietele lui Butler* de care mi-ai vorbit lucruri atât de interesante; le voi citi.) Proptea peste genunchi o scândură cu picioarele tăiate pieziş şi – în aceeaşi poziţie în care dormea, în care mânca – Blecher sprijinea cartea ori caietul.

Frazele lui erau ciuturi grele de gând. Cuvintele se înlănţuiau legate parcă de un fluid materializat. Nimic de prisos, nici în vorba de la om la om. Într-un jurnal, am însemnat convorbirile noastre, atât cât se poate consemna când, plecat de lângă cineva, îţi pare că te-ai trezit dintr-un coşmar1.

Am cunoscut pagini din *Inimi cicatrizate* ce lipsesc din cartea care, la început, era să se numească *Berck* şi mai apoi *Ţesut cicatrizat*.

…Berck – cuvânt-obsesie, cuvânt-pumnal care sfâşie ca şi vaietele celor peste o mie de condamnaţi la viaţă în cătuşe de ghips,

care i-au fost tovarăşi acolo pe plaja statuilor culcate.

A fost şi – pentru cei care cred în destinul scrisului său – este un poet peste ale cărui pagini tipărite cât a fost în viaţă, precum şi altele pe care le-a lăsat în caietele de lângă pat, se vor apleca cu interes şi preţuire şi alte generaţii.

A stat înţepenit şi înjunghiat de dureri zece ani – cu oarecari intermitenţe – (de imediat după bacalaureat până ce a trecut dincolo de suferinţă), dar mintea lui a călătorit prin cele mai ascunse tainiţe, a scormonit cu îndârjire de miner străfundurile gândului său bogat şi ale trupului altoit

Saşa Pană, *Născut în '902*, ed. cit.

345

cu abcese şi cangrene. *Inimi cicatrizate*, *întâmplări în irealitatea imediata*, cărţi al căror conţinut e lucid şi halucinant, obsedează pe cititor. Te desprinzi de fiecare pagină ca deşteptat dintr-un vis. Cum sunt unele vise despre care îţi vine greu să crezi că au fost înlănţuiri eliberate de controlul raţiunii. M. Blecher a fixat ca pe fluturi coşmarurile în slove: acum a înţepat numai viermele, dar aripile cu polen continuă să bată.

Viaţă în aceeaşi poziţie pe spate, cu genunchii împietriţi în W întors. Săptămâni, luni de vară cu zile mari, luni de iarnă cu nopţi fără sfârşit, ani după ani. Câţiva la Berck-sur-mer, alţi doi la Leysin, apoi la Braşov, la Tekirghiol şi ultimul popas în mahalaua Romanului. Aici l-am cunoscut; am venit de multe ori şi mă simţeam încurcat: mi se părea o sfidare imorală să mă învârt sănătos lângă mutilatul fără leac.

M. Blecher citea, scria, transcria de multe ori şi, mai ales, în nopţile de îmbelşugate insomnii, gândea. Ideile lui au luat forme transparente, iar măcinătoarele suferinţe, unduioase străluciri de argint şi gravitatea impresionantă a piscurilor.

Întâmplări în irealitatea imediată e o carte fără corespondenţă în literatura română. Aş apropia-o de *Nadja*, cartea de magie şi onirism care va supravieţui lui André Breton. Chiar în paginile imperfecte. Dar oare perfecţiunea stilului e necesară oricând? Numai unghiile manichiurate sunt unghii? Destinul scrierilor de valoare este să aibă cititori mulţi în timp şi nu în spaţiu. Timpul, marele critic, rămâne să confirme şi pentru opera lui M. Blecher remarca lui André Gide. Metalele preţioase nu cunosc insulta oxizilor şi cărţile bune nu mor într-un raft prăfuit de bibliotecă.

S-a scris despre romancierul şi prea puţin despre poetul M. Blecher.

După câteva scrisori şi halucinante desene în peniţă, am primit o cărticică cât palma şi de nuanţa cerului senin de vară. Groasă cât două frunze doar. Erau poeme în care prospeţimea imaginilor se lua la întrecere cu iureşul viselor. Bijuteria se chema *Corp transparent*. Viziunea lumii era alta decât aceea din viaţa de toate zilele. E acolo acea – scumpă suprarealiştilor – transformare radicală a materiei şi a gândirii.

„Ca o pasăre în cuibul inimii în râuri de sânge te scalzi
Şi zbori prin vârful degetelor mele.
Mâinile tale pe vertebre ca doi cai cu copita de trandafiri,
Mâinile tale în azur ca două păsări Duc aripi de mătase.
Calul intră calul iese Printre arbori roditori cu urechi de văzduh şi cercei de vrăji Calul porneşte în lume".

Blecher voia să treacă titlul culegerii de poeme traducerii în franţuzeşte a *Amintiri în irealitatea imediată*, amplă şi mirifică prozo-poemă.

„— Oare am dreptul să dau acest titlu unei alte cărţi? Nu e un fel de autoplagiat?" mă întreba el cu ingenuă candoare şi nelinişte în ziua când, pentru ultima oară, mâinile noastre s-au strâns şi privirea lui senină m-a urmărit până la uşă. Corp transparent. Da, mare suferind. Dacă degetele tale, obrazul tău, ochii tăi, glasul tău erau ieri aproape transparente până la suflet, de atunci ai rămas, pentru cei care te-au apreciat şi iubit, atât de transparent încât vedem prin tine precum prin amintire.

346

347

Când, peste o zi, chinurile fizice trebuiau să spună gata, când se rupea în carne ultimul spin, mâinile diafane au chemat lângă pat pe mama şi, cu o emoţie sugrumată în glas, Blecher i-a spus: „Am trăit în 29 de ani mai mult decât alţii în o sută. Am călătorit, am văzut, am scris. Spune surorilor mele să-şi trăiască, fără excese, dar să-şi trăiască viaţa. Să umble pe propriile lor picioare. (Aici, ochii lui de albastrul ochilor de copii au lăcrămat pentru întâia oară de când era bolnav.) Să se plimbe unde sunt flori, să culeagă flori. De mine să uitaţi. Şi veţi uita. E mai bine de plâns lângă un mormânt decât de compătimit un suferind". Şi a intrat în comă, fără un cuvânt despre calvarul lui.

Durerile fizice ale altora îl îngrozeau. Lui Miron Grindea, bolnav, îi scria:

„… mă înspăimântă durerile fizice şi când aud că prieteni de-ai mei suferă, aş vrea să pot face într-adevăr ceva eficace să le treacă durerea. De exemplu să *am convulsiuni groaznice timp de o oră şi ele să absoarbă şi să conţină toate durerile prietenilor mei* (ca un fel de abces de fixaţie al suferinţelor). Şi asta nu cu un sentimentalism de milă şi caritate, ci ca o unică reacţiune onorabilă în faţa *imensei stupidităţi a durerii fizice*".

Cu aleasă discreţie, M. Blecher uşura lipsurile prietenilor săraci. Nu uita, de oriunde se afla ţintuit, să pretindă părinţilor bani pentru nevoi fictive şi să completeze recomandate poştale.

Acestea ar fi câteva din liniile portretului moral al poetului M. Blecher în faţa vieţii şi cu faţa spre moarte.

În ultima zi a lunii în care cântecul privighetorii din nou răsună, când în faţa caselor păhărele de lalea fac echilibristică printre elegantele narcise cu gâtul aplecat, în mai urcând fiecare gospodar este şi o aşchie de poet, a murit M. Blecher.

Cu razele soarelui de dimineaţă culcate pe pomeţii împungăreţi.

A doua zi, când sicriul era scos din casă, o ploaie limpede, estivală, a ciocănit în lemn ca la o uşă ce nu se va mai deschide. Înăuntru era Blecher, aşa cum nu mai fusese de mulţi ani: cu picioarele întinse. Peste mormântul de la marginea Romanului se aşază nopţile celui de-al nouălea an.

* * *

La sugestia noastră, d. profesor Al. Rosetti a primit să tipărească, în Editura Fundaţiei Regale pentru Literatură şi Artă, opera completă a lui M. Blecher. Ea va fi cuprinsă în două volume. În primul, vor găsi loc cărţile apărute, precum şi jurnalul de la Berck, *Vizuina luminată*, rămas în manuscris. Al doilea volum va cuprinde desenele, ciornele de manuscrise, precum şi corespondenţa.

Rugăm pe deţinătorii de scrisori, telegrame, desene din partea lui M. Blecher să ni le împrumute ca să le copiem sau foto-copiem, ajutându-ne ca personalitatea scriitorului să fie cât mai complet conturată.

„Orizont", An III, n. 4 din 1 martie 1947, p. 3 – 4.

Fişă biobibliografică

Saşa Pană

Vizuina luminată, având subtitlul *Jurnal de sanatoriu*, este ultima scriere de proporţii mai mari, rămasă până azi inedită (cu excepţia câtorva pagini pe care, în 1947, le-am publicat în *Orizont* şi *Revista literară*) de la marele suferind care a fost scriitorul, atât de personal şi de preţuit, M. Blecher. *Vizuina luminată* continuă, cu valenţe mai stringent memo

348

349

nalistice, romanul *Inimi cicatrizate*. Acesta trebuia să se numească – dacă nu prevala dorinţa editorului – *Berck*, după numele localităţii unde autorul a trăit o vreme viaţa de sanatoriu, în nădejdea unei vindecări.

...Berck – cuvânt-obsesie, cuvânt-pumnal care sfâşie ca şi vaietele celor peste o mie de condamnaţi la viaţă în cătuşe de ghips, care i-au fost tovarăşi acolo pe plaja statuilor culcate.

Nu vindecare ci eliberarea din chinul unei vieţuiri de imobilizat pe spate, timp de zece ani, i-a venit în ziua de 31 mai 1938, la Roman, unde a trăit cei mai mulţi ani din prea scurta sa viaţă. Se născuse la Botoşani, la 8 septembrie 1909. Mesajul său e închis în cărţile: *Corp transparent*, poeme de factură suprarealistă, editura Bibliofila, 1934, *Amintiri în irealitatea imediată*, amplă şi mirifică prozopoemă de profunde semnificaţii, apărută la „Vremea" în 1936, mai sus amintitul roman *Inimi cicatrizate*, ed. Alcalay & Co, 1937 şi, deocamdată, în manuscrisul – caligrafiat ca un model de dictando – *Vizuina luminată*.

Dar în ultimii aproape patru ani ai vieţii (vocabula ar trebui pusă în ghilimele), M. Blecher a colaborat – sporadic – la „Ecoul Romanului", „Adam", „Lumea românească", „Azi", „Adevărul literar şi artistic", „Viaţa românească", (la ultimele două sub pseudonimul Mihail Bera), la „Rampa" (sub Inlnterim) şi – mai susţinut – la „Vremea", „Bilete de papagal" (seria format mare, săptămânală) şi la braşovea-na „Frize" (aici, mai ales traduceri valoroase din Apollinaire, Unik, Richard Aldington). Iată doar câteva din titlurile acestor colaborări: *Care e esenţa poesiei*? *Pentru şi contra umanismului*, *Conceptul repetiţiei la Kierkegaard*, *Teoria cromozomică în biologie*, *Despre* Persephone *de André Gide*, *William Blake*, *vizionar genial şi chinuit* – despre care mi-a vorbit îndelung în vizitele săptămânale ce-i făceam în

350

1936 – 1937 – fără să mai amintim numeroasele schiţe, nuvele şi poezii. A fost prezent şi în câteva reviste străine precum „Les Feuillets inutiles", „Bulletin des Tours d'ivoire" şi „Le Surréalisme au service de la Révolution", din care dăm traducerea prozopoemei *l'inextricable Position*.

Între manuscrisele aflate în păstrarea noastră conform uneia din ultimele sale dorinţe, se află şi şapte poezii de G. Bacovia, traduse în franceză (dintre care oferim cititorilor *Moină*).

M. Blecher este şi autorul unor desene şi acuarele care se resimt de influenţa plasticii suprarealiste, dar şi al unui autoportret realist… Se vor împlini, în mai anul viitor, treizeci de ani de la moartea lui M. Blecher. Ar fi timpul ca opera lui completă să poată fi găsită în librării.

Nu fac decât să repet o propunere adresată cu două decenii în urmă editurii Fundaţiilor pentru literatură – propunere acceptată când editura îşi trăia ultimele zile.

„Ateneu", An IV, n. 2 (31) din februarie 1967, p. 3.

Cu inima lângă M. Blecher

Saşa Pană în miezul Moldovei, târgul Romanului.

Strada, dincolo de cazărmi, era din linişte ciuruită de goarne. Se chema Costache Morţun. O casă cu ceardac larg, primitor, împrejmuită de scânduri şi, în faţă, o livadă. Aşa cum şade mai bine unei gospodării de târg moldovenesc. În sfârşitul de primăvară, bogaţi de rod, cireşii îndrăzneau să se îmbujoreze cu petişoare de carmin cât buricul degetului.

În casa aceea îmbrăţişată de viaţa vegetală, l-am cunoscut pe M. Blecher. Lângă patul încălţat cu rotiţe, am stat câte două-trei ceasuri, aproape în fiecare săptămână din acel

sfârşit de primăvară 1936, până când lacrima dimineţilor din rouă s-a prefăcut brumă.

„Te primesc pe patul meu de moarte" erau obişnuitele lui dintâi cuvinte. Glasul venea de departe, clătinat, ca şi privirea albastră, mătăsoasă din orbitele înfundate. Sub cuvertură, genunchii împietriţi în unghi ascuţit şi scursoarea abceselor care colectau în pungi purulente, lunecate sub şalele împăturite în vată. Palid ca paiul, frumos şi sfâşietor ca o statuie vie a durerii.

Niciodată convorbirea nu s-a oprit asupra bolii, la teribila mizerie fiziologică ce ispăşea. O singură dată, ochii lui s-au umezit de

lacrimi, la gândul că părinţii s-ar putea crede vinovaţi de suferinţa lui, vinovaţi ca autori ai vieţii lui, precum făptuitorii de acte pedepsite de legile societăţii. Blecher avea altele de discutat şi de întrebat.

Un curier bogat îl lega zilnic de viaţa literară şi intelectuală din Franţa, din Anglia şi din ţară. Pe măsuţele din dreapta şi din stânga patului, până unde mâinile de fildeş puteau ajunge, se îngrămădeau ultimele cărţi bune şi reviste proaspete trimise de prieteni de peste ţări. (încă n-am citit, scumpă amintire, *Caietele lui Butler* de care mi-ai vorbit lucruri atât de interesante. Dar n-am uitat recomandaţi a.)

Blecher proptea peste coapse o scândură cu picioarele tăiate pieziş şi – în aceeaşi poziţie în care dormea, în care mânca – Blecher sprijinea o carte, o filă de caiet.

Frazele lui erau ciuturi grele de gând. Cuvintele se înlănţuiau legate parcă de un fluid materializat. Nimic de prisos, nici în vorba de la om la om. Într-un jurnal, am însemnat convorbirile noastre, atât cât se poate consemna când, plecat de lângă cineva, îţi pare că te-ai trezit dintr-un coşmar.

1 Sasa Pana, *Născut în ’902*, ed. cit.

Acolo, lângă patul pe rotiţe, am cunoscut pagini din romanul *Inimi cicatrizate* ce lipsesc din cartea pe care iniţial o intitulase *Berck* şi apoi *Ţesut cicatrizat*.

…Berck – cuvânt-obsesie, cuvânt-pumnal care sfâşia ca şi vaietele celor peste o mie de condamnaţi la boală, condamnaţi la viaţă în cămaşă de ghips şi care i-au fost tovarăşi de suferinţe şi de speranţe, acolo, pe plaja statuilor vii… de pe cărucioare sau scaune lungi.

A fost şi – pentru cei care cred în destinul scrisului său – este un scriitor peste ale cărui pagini tipărite cât a fost în viaţă, precum şi cele câte le-a lăsat în caietele de lângă pat, se vor apleca cu interes şi preţuire şi alte generaţii.

A stat înţepenit şi înjunghiat de dureri zece ani – cu oarecari intermitenţe – (de imediat după luarea examenului de bacalaureat până ce a trecut dincolo de suferinţă), dar mintea lui a călătorit prin cele mai ascunse tainiţe, a scormonit cu îndârjire de miner străfundurile gândului său bogat şi ale trupului altoit cu abcese. *Inimi cicatrizate*, *întâmplări în irealitatea imediată*, cărţi al căror conţinut e lucid şi halucinant totodată, încleştează pe cititor. Te desprinzi de fiecare pagină ca deşteptat dintr-un coşmar. Asemeni acelor vise despre care îţi vine greu să crezi că au fost înlănţuiri eliberate de

controlul raţiunii. Blecher a fixat în litere coşmaruri, ca fluturii în ace: acul a înţepat numai omida; aripile cu polen continuă să bată.

Zece ani a trăit Blecher în aceeaşi atitudine: pe spate, cu genunchii anchilozaţi în W întors. Săptămâni, luni de vară cu zile mari, luni de iarnă cu nopţi fără sfârşit, ani, ani după ani! Meditând. Citind. Scriind. Câţiva ani la Berck-sur-mer, alţi doi la Leysin, apoi la Braşov, la Tekirghiol – din sanatoriu în sanatoriu – şi ultimul, mai îndelung, popas în Mahalaua liniştită a Romanului. Aici, de câte ori deschideam

352

353

uşa, mi se părea sfidare, ceva cu totul nelaloc, să mă învârt sănătos lângă mutilatul fără leac.

M. Blecher a rescris de numeroase ori tot ce compunea în nopţile darnice cu insomnia. Şi măcinătoarea suferinţă se prefăcea în fraze cu străluciri de argint, reflectând ceva din gravitatea copleşitoare a piscurilor cu zăpezi eterne.

Întâmplări în irealitatea imediată e până azi o carte fără corespondenţă în literatura noastră. Aş apropia-o de *Nadja*, cartea de magie şi onirism care va supravieţui lui André Breton. Chiar în paginile în care au alunecat unele fărâme de zgură. Dar oare e oricând necesară perfecţiunea stilului? Numai unghiile manichiurate sunt unghii? Soarta cărţilor valoroase se dovedeşte în timp. Acest critic infailibil va confirma şi destinul operei lăsate de M. Blecher. Metalele preţioase nu cunosc insulta ruginii şi scrierile de seamă nu mor uitate într-un raft de bibliotecă, sub praf.

*

* * *

Când, peste o zi, chinurile fizice trebuiau să ia sfârşit, când în carne se rupea ultimul spin, mâinile diafane au chemat lângă pat pe mama şi, cu glasul strepezit de emoţie, i-a spus: „Am trăit în 29 de ani mai mult decât alţii în o sută. Am călătorit, am văzut, am scris. Spune surorilor mele să-şi trăiască, fără excese, dar să-şi trăiască viaţa. Să umble pe propriile lor picioare. (Aici, ochii lui de albastrul ochilor de copii au lăcrămat pentru întâia oară de când era bolnav.) Să se plimbe unde sunt flori, să culeagă flori. De mine să uitaţi. Şi veţi uita. E mai bine de plâns lângă un mormânt decât de compătimit un suferind". Şi a intrat în comă. Despre calvarul lui, niciun cuvânt.

Durerile fizice ale altora îl îngrozeau. Lui Miron Grindea, bolnav,

îi scria: „... mă înspăimântă durerile fizice şi când aud că prieteni de-ai mei suferă, aş vrea să pot face într-adevăr ceva eficace să le treacă durerea. De exemplu, să am convulsiuni groaznice timp de o oră şi ele să absoarbă şi să conţină toate durerile prietenilor mei (ca un fel de abces de fixaţie al suferinţelor). Şi asta nu cu un sentimentalism de milă şi caritate, ci ca o unică reacţiune onorabilă în faţa imensei stupidităţi a durerii fizice".

Cu aleasă discreţie, M. Blecher uşura lipsurile prietenilor. Nu uita, de oriunde se afla ţintuit, să pretindă părinţilor bani pentru nevoi fictive şi să completeze cu ei mandate poştale.

Astea ar fi câteva din liniile portretului moral al poetului şi prozatorului M. Blecher în faţa vieţii şi cu faţa spre moarte.

În ultima zi a lunii în care cântecul privighetorii din nou răsună, când în faţa caselor păhărele de lalea fac echilibristică printre elegantele narcise cu gâtul aplecat, în maiul când fiecare gospodar este şi o aşchie de poet, a murit Blecher. Cu razele soarelui de dimineaţă culcate pe pomeţii împungăreţi.

A doua zi, când sicriul era scos din casă, o ploaie repede, văratică, a ciocănit în lemn ca la o uşă ce nu se va mai deschide. Înăuntru era Blecher, aşa cum de un deceniu nu mai fusese: cu picioarele întinse.

Peste mormântul de la marginea Romanului se vor lăsa curând nopţile celui de-al treizecilea an...

Notă biobibliografică

M. Blecher s-a născut la Botoşani în 8 septembrie 1909. A murit la Roman, în ultima zi a lunii mai 1938.

Colaborări: „Ecoul Romanului", „Bilete de papagal", „Vremea", „Frize", „Le Surreealisme au service de la Révolution", „Feuillets inutiles", „Bulletin des Tours d-i voire".

354

355

Cărţi: *Corp transparent* (1934), *întâmplări în irealitatea imediată* (1936), *Inimi cicatrizate* (1937), *Vizuina luminată* (roman manuscris în păstrarea lui Saşa Pană).

„Revista cultului mozaic", An XIII, n. 180 din 1 martie 1968, p. *5*.

Medalion M. Blecher

Saşa Pană

La Roman, într-o casă cu ceardac îmbrăţişat de o stufoasă viaţă

vegetală, lângă un pat pe rotiţe, am cunoscut pe marele suferind şi scriitor, M. Blecher. Prin 1936, câte două-trei ore, în mai fiecare sâmbătă, dintr-un sfârşit de primăvară şi până când lacrima dimineţilor din rouă se prefăcu în brumă, soseam cu trenul din Bucureşti. El mă primea uneori cu aceleaşi cuvinte tragice, fiindcă erau adevărate: „Te primesc pe patul meu de moarte". Lucid, îşi da seama că boala pentru care urmase ani de ani tratamente în ţară şi străinătate nu avea leac. Zece ani a durat chinul său: din anul când luase bacalaureatul şi până în clipa trecerii în veşnicie. Sunt anii când a scris poemele (de esenţă suprarealistă) *Corp transparent*, prozele *întâmplări în irealitatea imediată*, *Inimi cicatrizate*, *Vizuina luminată* (tulburător şi fermecător jurnal de sanatoriu, aflat în păstrarea noastră, deocamdată inedit şi din care publicăm primul fragment în „Almanahul literar" 1970), apoi substanţiale şi personale eseuri apărute în „Vremea", alte proze scurte în „Adevărul literar", „Bilete de papagal", pe lângă colaborări la reviste străine de prestigiu. Ani în care mintea lui iscoditoare a călătorit prin cele mai ascunse tainiţe, a scormonit cu dârzenie de miner în străfundul gândului şi trupului său. Obsesive pagini. Vise? Coşmaruri?

356

M. Blecher citea mult, întreţinea o vastă corespondenţă cu scriitori din ţară şi din Franţa, scria – ce fină caligrafie! – transcria de nenumărate ori şi, în nopţile bogate de insomnii, medita. Acele pagini, rod al măcinătoarelor suferinţe, au nealterata gravitate a piscurilor. *Întâmplările*... fac din Blecher autorul unei cărţi fără corespondenţă în literatura română. Aş apropia-o de *Nadja*, cartea de magie şi onirism a lui André Breton.

Originar din Botoşani, unde s-a născut la 8 septembrie 1909, M. Blecher a murit la Roman (unde a trăit cei mai mulţi, din puţinii săi ani de viaţă), în ultima zi a lunii mai 1938. Încă nu împlinise douăzeci şi nouă de ani.

„Almanah literar", Bucureşti, 1970, p. 160.

La reeditarea romanelor lui M. Blecher1

I. Bacalu

S-a scris mult despre „cazul Blecher". Şi după apariţia primelor două ediţii ale romanelor sale *întâmplări în irealitatea imediată* şi *Inimi cicatrizate*, între anii 1936 şi 1938, în timp ce autorul mai trăia, şi acum, după reeditarea lor de către editura „Minerva".

Sunt indicii, după îndemnurile celor ce semnează articolele şi studiile critice la ultima ediţie recentă a celor două romane, că se va purcede la o publicare integrală a operei lui Blecher, atât a lucrărilor apărute în timpul vieţii scriitorului, cât şi a celor aflate în manuscrise. Căci Blecher a scris şi poezii şi eseuri şi un al treilea roman, *Vizuina luminată*. A rămas de la el o vastă corespondenţă pe care a *xântâmplări în irealitatea imediată*. *Inimi cicatrizate*, antologie şi prefaţă Dinu Pillat, „Minerva", Bucureşti, 1970.

357

purtat-o nu numai cu devotaţii săi prieteni literari, ci şi cu criticii de reviste şi ziare din ţară şi din străinătate care s-au ocupat de lucrările sale, în dorinţa de a elucida ceea ce lui i se părea greşit în aprecierile lor. A publicat lucrări literare în „Bilete de papagal", în revistele „Vremea", „Adam" şi „Feuillets inutiles" (Paris), în ziarul „Ecoul Romanului". Amintesc toate acestea ca să subliniez ce uimitoare putere de muncă a avut un om macerat zi de zi de morbul lui Port. Blecher a trăit mai puţin de 29 de ani. S-a născut la 8 septembrie 1909 şi a murit la 31 mai 1938. Tragedia existenţei sale începe de la vârsta de 19 ani. Se afla atunci, în 1928, la Paris, ca student al facultăţii de medicină. Şi-a întrerupt studiile, începând „bizara aventură de a fi om" – cum însuşi se exprimă în *Inimi cicatrizate* – pribegind dintr-un sanatoriu în altul, întemniţat într-o carcasă de ghips ce-i lăsa doar mâinile libere, ca să poată aşterne pe hârtie ceea ce simţea şi gândea în această halucinantă trecere prin viaţă.

Locul său în literatura română îi fusese definitiv fixat după apariţia primei sale cărţi. Eugen Lovinescu, George Călinescu, Pompiliu Constantinescu, Geo Bogza, Felix Aderca, Mihail Sebastián, Saşa Pană au subliniat încă de pe atunci calităţile deosebite ale romancierului M. Blecher şi caracterul cu desăvârşire inedit al operei sale.

Studiile şi cronicile apărute în ultimele luni nu fac decât să confirme, în perspectiva timpului, ceea ce fusese deja spus şi hotărât de înaintaşii în ale criticii şi exegezei literare: Blecher este în literatura română „un caz excepţional", ba chiar „un miracol". Avea dreptate Geo Bogza când, în 1937, nota în revista „Azi": „romanul dat de Blecher are să fie valabil şi peste o sută de ani".

Hemingway s-a sinucis la o vârstă înaintată pentru că se simţea vlăguit ca scriitor. Blecher a înfruntat aproape 10 ani asaltul morţii, numai pentru că avea de transmis societăţii şi generaţiilor viitoare un

mesaj. Marii săi prieteni „vorbesc de uluitoarea sa rezistenţă psihică în faţa dramaticei sale existenţe trupeşti. „Ce-i dă curaj să trăiască?” se întreba Mihail Sebastián în „jurnalul” său. „Ce îl susţine? Nu e nici măcar disperat”. Starea sănătăţii sale era ireversibilă. Nu era altă ieşire decât moartea. „Nu mă sperii de moarte, spunea Blecher. O să mă odihnesc, o să dorm!”

Din cauza cruntelor dureri din şira spinării, Blecher nu putea dormi. În nopţile de insomnie, el scria, deşi „strivit de coşciugul alb de ghips” (Emil Dorian) în care se chinuia cel ce fusese – după descrierea lui Aderca – „un zvelt şi frânt adolescent cu ochi albaştri, cu fruntea naltă, boltită, de o frumuseţe clară, care trebuie să fi fost a zeilor greci”. Ceea ce surprindea pe prietenii săi este faptul că în fiinţa fizică deteriorată a lui Blecher erau în plină efervescenţă „resursele lui neatinse de copilărie, de humor, de exuberanţă” (M. Sebastián).

Din tot ce au consemnat prietenii săi despre dânsul rezultă că trăsătura esenţială a personalităţii lui Blecher a fost luciditatea, cea mai clară formă a conştiinţei de sine. Şi Blecher avea conştiinţa potentelor sale spirituale. De unde venea această luciditate? Miron Grindea dă această explicaţie, de altfel unica valabilă: „Blecher nu mai simţea viaţa decât prin privirea lui scormonitoare şi prin jocul fabulos al minţii”.

Povestesc prietenii săi că Blecher era de o generozitate plină de discreţie şi de o sensibilitate deosebită în faţa suferinţei fizice a celor din jur. Părinţii săi aveau o stare materială bună. Sub pretextul unor nevoi personale presante, el le cerea din sanatoriile în care se afla subvenţii băneşti pe care în fapt le împărţea fie colegilor de suferinţă în adevărată nevoie materială, fie diverşilor prieteni săraci, aflaţi în lumea celor sănătoşi. Era totdeauna prezent prin corespondenţă alături

358

359

de cei ce îi confirmau, pe aceeaşi cale, durerile lor fizice. Niciodată nu neglija să răspundă corespondenţilor săi, având convingerea că o vorbă sinceră, izvorâtă dintr-o inimă ce a adunat atâta amărăciune, are deseori o valoare mai mare decât o asistenţă medicală.

Iată de ce consider că Blecher trăia o viaţă de contradicţii şi paradoxe, căci luptând din răsputeri, eroic, împotriva groaznicului său

proces de dezgregare biologică, s-a menţinut totuşi pe o poziţie lăuntrică de linişte, de calm, de luciditate. Numai o atare construcţie putea întâmpina rânjetul morţii cu luciditatea unui zâmbet.

Nu este cu putinţă să rezumăm aici acţiunea celor două romane recent reeditate. Ele trebuie neapărat citite. îi invităm pe cititori s-o facă, încredinţaţi fiind că vor face cunoştinţă cu un scriitor de reală valoare şi cu fascicole de viaţă autentică, luminate de o conştiinţă curată. Arătăm totuşi în scurte cuvinte că *întâmplări în irealitatea imediată* este romanul copilăriei lui Blecher, aşa cum *Cuvintele* reprezintă romanul copilăriei lui Sartre. Noţiunea „irealitate" din titlul cărţii ar putea induce în eroare pe cititor pentru că tot ceea ce narează în formă de jurnal autorul, tot ceea ce analizează el cu minuţiozitate de sculptor nu este deloc rod al unei fantezii, ci extras din realitatea imediată a romanului din urmă cu peste jumătate de secol.

Apropierea ce am făcut-o între Blecher şi Sartre porneşte nu numai de la tema romanelor lor, ci şi de la lupta comună împotriva inautenticităţii existenţei umane. Ambii reconstituie lumea adulţilor şi tineretului în interiorul universului lor de copii şi adolescenţi, dărâmând miturile, restabilind valorile reale ale mediului şi condamnând iluziile şi idolii unei lumi meschine şi mincinoase.

Aproape toţi eroii din acest roman al lui Blecher sunt evrei, ale căror viaţă, preocupări şi caractere autorul le diseca cu putere de chirurg. Micul comerciant Eugen şi sora sa Clara – prima şi integrala dragoste a lui Blecher – aventurierul Walter, bătrânul Samuel Weber, „cel cu ochelari cu lentile groase", cu cei doi fii ai săi, Paul şi Ozy, „bătrânul ovrei" din orchestra cinematografului romaşcan „care trăgea de zor contrabasul", casa bunicului lui Blecher „cu vechituri şi obiecte pline de melancolii", moartea acestuia, nunta lui Paul Weber şi viaţa ciudată a infirmului său frate Ozy, moartea Eddei, soţia lui Paul, toţi şi toate sunt prinse în oglinda marelui talent de prozator al lui Blecher şi restituite cititorului în autenticitatea lor nemistificată.

Obiceiurile şi ritualurile evreieşti, în diverse ocazii ale vieţii, apar şi ele în toată originalitatea lor.

Mai era în urbea lui Blecher „nebuna oraşului", o bătrână, pentru alţii obiect de distracţie, dar pentru el prilej de reflecţii adânci. „Ce splendid, ce sublim e să fii nebun!", spune autorul, adăugând apoi „Cred că cine n-a avut acest sentiment este condamnat să nu simtă niciodată veritabila amploare a lumii!"

Inimi cicatrizate este povestea celor 10 ani de încarcerare în ghips a lui Blecher, cu întreaga suită de obsesii şi suferinţe redate în prima parte a acestui articol. În această autobiografie, care are mai mult caracterul unei dureroase confesiuni, găsim o patetică analiză a vieţii din sanatoriile de tuberculoză pe care autorul le-a cunoscut îndeaproape, ca şi tragica evoluţie a bolii coloanei sale vertebrale, până la totala ei măcinare.

Prietenii săi ne arată că Blecher nu s-a mulţumit cu educaţia evreiască din casa părintească, ci a aprofundat, în scurta lui existenţă pământească, frumuseţile gândirii iudaice. Găsim şi în acest roman semne ale acestei pregătiri. Nu o dată Blecher îşi aminteşte de străvechea filosofie asupra

360

361

vieţii a neamului său, rezumată în cuvintele: „Din pământ ai venit şi în pământ te vei întoarce!”

Călinescu a apropiat acest roman, ca putere de descripţie, cu *Muntele vrăjit* al lui Thomas Mann, iar Dinu Pillat de un roman al Hortensiei Papadat-Bengescu care tratează despre suferinţele provocate de tuberculoza osoasă.

Marea virtute pe care Blecher a realizat-o prin acest roman constă în faptul de a fi ştiut să convertească durerea şi amărăciunea în reflecţie şi cunoaştere.

În ultimele zile ale existenţei sale, Blecher a chemat – precum ne relatează Saşa Pană, în articolul publicat în revista „Adam” la împlinirea unui an de la dispariţia fizică a prietenului său – la patul său de suferinţă pe mama sa şi i-a încredinţat aceste gânduri:

„Am trăit în 29 de ani mai mult decât alţii în o sută. Am călătorit, am văzut, am scris. Spune surorilor mele să-şi trăiască viaţa. Să umble pe propriile picioare. Să se plimbe unde sunt flori, să culeagă flori. De mine să uitaţi. Şi veţi uita. E mai bine de plâns lângă un mormânt decât de compătimit un suferind”.

Cu drept cuvânt, întreaga critică consideră reeditarea romanelor lui Blecher ca un act de cultură, ca un eveniment de restituire literară.

„Revista cultul mozaic”, An XV, n. 242 din 1 decembrie 1970, p.2.

M. Blecher – între biografie şi creaţie

A.B.

Joi 18 martie 1985 a putut fi urmărită, în sala din Popa Soare, foarte interesanta conferinţă a scriitorului Norman Manea despre *M. Blecher – între biografie şi creaţie*.

Situându-şi începutul expunerii în anul 1936 când „barbaria avansa prin cinice apeluri rasiste şi revanşarde sau prin mai abile operaţii de falsificare, manipulând demagogic idealurile dintotdeauna ale omului de bună credinţă", conferenţiarul a subliniat, în acest context, apariţia în literatura română a acelei cărţi „subţiri şi stranii", intitulată *întâmplări în irealitatea imediată*, aţintită doar spre omenescul din om, „nu supraom, nici omul ostaş sau furnică, omul care este doar atât şi cât de mult, totuşi: om".

Urmărind aventura acestei cărţi „discrete şi impunătoare", Norman Manea a evidenţiat traseul dificil al receptării celui ce avea să fie numit „un Kafka român" şi a volumului care, abia în anii noştri, şi-a aflat deplina recunoaştere, drept „una dintre capodoperele romanului românesc", cum este caracterizat în lucrarea criticului N. Manolescu despre evoluţia romanului românesc de la începuturi până în prezent.

Incitantă a fost propunerea de lectură pe care a avansat-o conferenţiarul, care a descoperit într-o lucrare de filosofie a elevului Blecher L. Max, din clasa a VII-a a liceului real din Roman, premisele viziunii lui Blecher asupra existenţei şi laitmotivele viitoarei sale realizări artistice, „tema" romancierului de mai târziu. Referindu-se apoi la legătura spirituală dintre Blecher şi Geo Bogza, la obsesia limitării care sigilează paginile cele mai răscolitoare ale cărţii lui Blecher, ca şi revolta din grandiosul poem *Cântec de revoltă*, *de dragoste şi moarte* al lui Geo Bogza, conferenţiarul a spus: „Pagina de licean, din teza de filosofie a elevului Blecher, anunţă şi rezumă solemna proclamaţie cosmică a lui Geo Bogza, din epoca anilor 1930, iar aceasta constituie, la rândul ei, comentariul premonitoriu, probabil cel mai exact, pentru *întâmplări în irealitatea imediată*, din 1936, consfinţind înfrăţirea spirituală a doi veşnic tineri clasici ai literaturii române moderne"…

362

363

Viaţa lui Blecher, tragică şi scurtă, a fost văzută de conferenţiar ca expresia unui spirit eroic, care îşi confirmă curajul şi tăria zi de zi şi clipă de clipă, înfruntând absurdul suferinţei fizice, un eroism care apare drept „consecinţa condiţiei intelectuale superioare" a celui care,

în pofida chinurilor umilitoare, n-a încetat să corespondeze cu prieteni şi cu mari spirite ale vremii, să fie la curent cu cele mai recente evenimente literare din Franţa şi Anglia şi, mai ales, să nu renunţe a-şi realiza opera. Subliniind apropierile şi deosebirile care leagă şi separă capodopera lui Blecher de tendinţele înnoitoare ale prozei româneşti din perioada anilor '30, conferenţiarul a citat, drept revelatoare, opinia exprimată încă la apariţia cărţii lui Blecher, de Eugen Ionescu: „Luciditatea domnului Blecher nu se opreşte niciodată la psihologie, la efecte, la periferia sufletului"... Respingând părerea celor care văd în *întâmplări*... doar un jurnal, Norman Manea a făcut interesante consideraţii asupra universalităţii temelor, în cartea lui Blecher şi în *Amintiri din copilărie* de Creangă şi a evidenţiat diferenţele de soluţie estetică dintre capodopera lui Blecher şi cea a lui Mateiu I. Caragiale (*Craii de Curtea veche*), considerate multă vreme, ambele, ca opere extravagante şi de circulaţie restrânsă. S-a remarcat, de asemenea, rigoarea spiritului critic la Blecher, care nu se limitează să pună la îndoială doar realitatea exterioară, ca în literatura psihologică, ci extinde interogaţia şi asupra eului. „Cel ce afirmă că «răul sunt ceilalţi» are obligaţia elementară de a se cerceta, în prealabil, pe sine. Înainte de a vorbi despre durere, ostilitate, zbucium şi revoltă, trebuie să-ţi cucereşti prin propriile acte acreditarea, îndreptăţirea de a te adresa, cu atâta gravitate, celorlalţi. Pentru a iubi aproapele ca pe tine însuţi – nu mai mult, căci ar fi o dubioasă falsificare –, eşti dator să-ţi cunoşti şi să-ţi recunoşti, mai întâi, ţie însuţi imperfecţiunea care te înrudeşte cu semenii", a spus vorbitorul

Norman Manea a menţionat înrudirea dintre literatura lui Blecher şi cea a lui Kafka şi a lui Bruno Schultz, subliniind locul inconfundabil pe care îl ocupă scriitorul român.

Trecând în revistă, în încheiere, romanul *Inimi cicatrizate* şi volumul *Vizuina luminată*, apărut postum, Norman Manea a subliniat vibraţia pascaliană a operei lui Blecher, cu referire la celebrele cuvinte ale lui Pascal despre om: „nu e nevoie ca întreg universul să se împotrivească pentru a-l strivi – o boare, o picătură de apă sunt în stare să-l ucidă. Dar chiar dacă universul îl striveşte, omul e mai măreţ decât ceea ce îl ucide, pentru că el ştie". Evidenţiind rădăcinile spirituale ale operei lui Blecher şi calitatea înaltă a demersului său creator, vorbitorul a continuat astfel: „Universul nu i-a stat împotrivă

lui Blecher doar printr-o boare sau printr-o lacrimă de rouă. Dintr-un ocean de suferinţă, ca un superb şi iluminat scafandru al durerii, artistul a recuperat un apel unic şi o măreaţă lecţie de frumuseţe umană".

Documentată şi originală, cu numeroase contribuţii inedite la înţelegerea operei lui Blecher şi cu accente subtile şi pătrunzătoare asupra locului său în literatura contemporană, conferinţa lui Norman Manea a fost urmărită cu emoţie şi reală participare.

„Revista cultului mozaic", An XXIX, n. 576 din 15 mai 1985, p. 5.

M. Blecher 50 de ani de la moarte

E. Suhor

Suferinţa adolescentului pe care viaţa îl sileşte să ardă etapele lente numite (în limbajul obişnuitelor cicluri biologice) tinereţe, maturitate, senectute, să treacă prin

365

zguduitoare avataruri ale sufletului, fiindcă realitatea şi-a ieşit din matcă, „s-a dat îndărăt cu câţiva centimetri", cum scria undeva Max Blecher, nestăvilita sete de a înmulţi timpul prin trăire calitativă, adică având intensitatea necesară cuiva pentru parcurgerea unui număr cu mult mă; mare de ani (uritate relativă de măsurat viaţa), disperarea de a şti pierdute pentru totdeauna iluziile şi speranţele celor care pot gândi în perspectivă, imensa dorinţă de participare la forfota generală, de neatins pentru el – iată numai câteva posibile puncte de reper spre a înţelege mobilurile existenţei în şi prin literatură ale lui Max Blecher.

Dar, mai adânci decât datele biografice, rădăcinile „modernităţii" scriitorului, care l-au făcut rapid selectat în viaţa intelectuală a vremii (suprarealism, existenţialism, bergsonism etc), se află în structura sa iudaică *subconştientă* (cum i-ar fi plăcut lui însuşi s-o definească, dacă ar fi avut răgazul dedublării critice): nevoia înţelegerii resorturilor ultime ale vieţii (năzuinţa abrahamitică de descoperire a „cauzei cauzelor"), scrisul – sinonim al trăirii (deziderat fundamental al scriitorilor evrei dintotdeauna, de la un Irmiahu – ale cărui „plângeri" n-au fost imaginare – până la un Wiesel), cultul vieţii („vizuina luminată" care adăposteşte făptura ce s-a scrutat pe sine şi lumea de imagini şi fiinţe din jur, sintetizatoare a tuturor observaţiilor, întâmplărilor generând comentariul, adică literatura), punerea în practică a vechiului dicton ebraic „nu prin forţa armelor, ci prin cea a spiritului", în sensul în care îl metaforizează şi Blecher, ca un potenţial

moto al întregii sale opere, în poemul *Calul*: „Se înalţă din ţărână dezlipindu-se din ţărână". Fiindcă scrisul este pentru Blecher riposta „trestiei gânditoare" a demnităţii omeneşti aruncată stupidităţii hazardului, aşa cum încearcă s-o

366

formuleze şi printr-un aforism propriu: „orgoliu, mai uman decât viaţa".

O istorie atât de zbuciumată cum e cea a poporului evreu a făcut din receptivitatea la suferinţa altcuiva (la nivel colectiv şi individual, deopotrivă) una dintre virtuţile sale fundamentale. Blecher nu face nici el excepţie de la regulă. Există în tot comportamentul lui, în micile-mari fapte de viaţă narate, o excepţională forţă de dăruire (dorinţa de a prelua el durerea fizică a prietenilor, exprimată într-o scrisoare către Miron Grindea sau cuvântul de recomandare către medicul sanatoriului din Biserica ni – prin intermediul lui Saşa Pană – pentru birjarul Avram Waldmann, tată a patru copii, bolnav de tuberculoză pulmonară).

În plină perioadă de ascensiune fascistă (1934 – 1936), care se suprapune atât de puţinilor ani fecunzi ai lui Blecher, el îşi afirmă aderenţa la un nou umanism, „care să-şi justifice existenţa printr-o organizare mai dreaptă şi mai cinstită a societăţii umane" (v. eseul *Pentru şi contra umanismului*). Stră-strănepotul celor care, la poalele muntelui Sinai, au primit Decalogul nu poate să nu-şi dovedească sensibilitatea la etos, la social (semnificativă apare în acest sens drama bolnavei din Berck, „oraşul damnaţilor", care trebuie să părăsească sanatoriul din motive pecuniare şi, sub raport filosofic, critica adusă existenţialismului în privinţa eficacităţii; mai precis, Blecher consideră că existenţialismul duce la „o exagerare inutilă a conceptului individualităţii", că „nu există o soluţie a problemelor individualităţii decât în cadrul colectivităţii"). Acest realism filosofic, analiză din unghi pragmatic, în sensul bun al cuvântului, a unui curent de gândire asumat, conduce nu doar la ideea libertăţii intelectuale, a dezmărginirii forţei sale de judecată, ci şi la conjugarea (ce s-a făcut întotdeauna în iudaism, de la Hilel la

367

Baal Şem Tov şi – mai aproape – la Martin Buber) între abstract şi concret, între concept şi comportare faţă de semeni. Modalităţile stilistice ale lui Blecher – aparent, de ultimă oră, în esenţă, vechi de

când se poate vorbi de literatură iudaică – descind din categoriile estetice defrişate la frice analiză atentă a unui text biblic: metaliteratura (în sensul antiliteraturizării, al scrierii din nevoia de comunicare a unor adevăruri de care autorul e profund convins, de care trebuie să se elibereze şi nu al unor exerciţii de meşteşug, de compoziţie frumoasă, concepţie pe care o şi teoretizează în eseul care *este esenţa poeziei*; convergenţa cu suprarealismul vine la Blecher dinlăuntrul experienţelor sale personale, nu din închinarea snoabă, mondenă în faţa vreunei mode), sesizarea amestecului de solemn şi grotesc în toate momentele vieţii (consolarea familiei unui decedat la sanatoriu cu „o porţie bună de sparanghel gros" şi – de aici – depăşirea suferinţei prin puterea ironiei), ridicarea tragicomicului (rezistenţa la durerea fizică prin forţa de observaţie a dezechilibrului de forţe generator de situaţii ilariante) la rangul de Weltanschauung, în poemul *Amor falenă* („Amor reţea a lumii în care prinşii oameni / Dansează ca paiaţe serioase şi nebune"), nunta sublimului cu escatologicul (v. stihia dezlănţuită a mării văzută din perspectiva claustrării într-o încăpere cu şobolani la sanatoriul din Agigea), excepţionala calitate analitică, de filieră talmudică, a tăierii firului de păr în 16 (v. tema cu variaţi uni în jurul dintelui de aur al unui vânzător de îngheţată din vis sau din Romanul natal), reluarea la parametri moderni a revelaţiei resorturilor ascunse ale lumii prin intermediu] visului (Iacob şi Iosif nu cunoşteau statutul estetic al suprarealismului, probabil că nici Blecher nu s-a gândit că transcrierea şi interpretarea visurilor şi, în genere, importanţa acordată lor vine în confluenţă cu ceea ce se întâmplase mai demult cu eroii biblici), patetismul – 368

litanie, acel lirism necontrafăcut, despletit în vaiete prelungi, înscris în ţesătura oricărui artist evreu, urcând din străfunduri însângerate de timp, pe care orice ureche atentă, dinăuntru sau dinafară, îl receptează.

În contemporaneitate, unii critici au avut reticenţe în a aplica prozelor lui Blecher denumirea de romane. Ele sunt poeme în proză, dar şi oaze de naraţiune compactă, eseu filosofic, transcriere excepţională a senzaţiilor (univers pe care Călinescu îl găsea remarcabil), „reportaj superior" (din familia lui Brunea-Fox şi Bogza), parabole cu trimiteri kafkiene (cum sunt înclinaţi să-l redescopere unii exegeţi ai zilelor noastre). Putem, de asemenea, intercepta aluviuni venite pe filieră proustiană; sensibilitatea la peisajul dezolant şi ironia

macabră, tandreţea şi sarcasmul îl înrudesc cu simboliştii francezi şi, la noi, cu un Bacovia şi un Fundoianu. Acelaşi Călinescu face foarte uşor apropierea între *Inimi cicatrizate* de Blecher şi *Der Zauberberg* de Thomas Mann. Foarte uşor – spuneam – fiindcă numai schelăria epică e asemănătoare. Desigur, o comparaţie între o operă capitală şi una de început a unui scriitor nu stă în picioare. Dar ceea ce conferă originalitate prozei lui Blecher (indiferent de titlu, scrierile lui Blecher răspund aceleiaşi teme – nevoia de ripostă în faţa absurdului a unei hiperlucidităţi ultragiate) este autenticitatea. Hans Castorp contemplă boala, suferinţa, moartea dintr-o poziţie comodă; el este musafirul la sanatoriu care pretextează boala pentru a-şi desăvârşi vocaţia filosofică amuţită „la şes" şi redescoperită „sus". Eroul lui Blecher, care nici măcar nu se ipostaziază într-un alter ego, *trăieşte* aievea şi se împotriveşte, se apără („până la ultimele jetoane", cum avea să se confeseze scriitorul într-o scrisoare către Saşa Pană) de tortură, de mizerie biologică, de moarte. Agitaţia lui interioară este prea profundă pentru a o putea reduce la o simplă viziune obiectivă a problemelor ce-l chinuiesc.

369

Raporturile sale cu viaţa adevărată ar putea fi condensate în imaginea laitmotivica a oamenilor văzuţi de departe, de pe fereastra unui hotel din Paris, mânuind tablouri şi vorbind. Cine sunt oamenii aceia, ce conţin tablourile şi ce explicaţii îşi dau când îşi vorbesc – Blecher n-avea s-o afle niciodată. Redus la coşmar şi atras de forţa închipuirii, încercând să înţeleagă infernul în care a fost azvârlit, Blecher – personaj şi făptură din sânge şi aripi – a scris pentru bucuria de a munci, de a comunica în timp şi peste timp cu oamenii. El a vrut să transpună în scris înalta tensiune la care trăia, să atingă „marginea liberă şi flotantă" a libertăţii de a exista, totuşi, în ciuda limitelor materiei, realizând din lacrimi neplânse o biruinţă umană şi artistică incontestabilă.

„Revista cultului mozaic", An XXXIII, n. 648 din 15 iunie 1988, p. 5.

BIBLIOGRAFIE

VOLUME

Corp transparent, „Bibliofilă", Bucureşti, 1934. *Întâmplări în irealitatea imediată*, „Vremea", Bucureşti.

1936. *Inimi cicatrizate*, „Universala" Alcalay & Co., Bucureşti.

1937. *Întâmplări în irealitatea imediată*. *Inimi cicatrizate*. „Minerva", Bucureşti, 1970.

Vizuina luminată, „Cartea Românească", Bucureşti, 1971. *Aventures dans l'irrealite imediate*, Denoël, Paris, 1973. *Aventures dans l'irrealite imediate*; *La taniere eclairee*.

M. Nadeau, 1989. *Inimi cicatrizate. Întâmplări în irealitatea imediată*, Gramar.

Bucureşti, 1995.

ÎN PERIODICE ŞI ANTOLOGII POEZII

Paris, „Vremea", An VII, n. 368 din 24 decembrie 1934, p. 19, şi în *Antologia literaturii române de avangardă*, E.P.L., Bucureşti, 1969, p. 84 – 86 şi în *Vizuina luminată*, ed. cit., p. 169 – 170.

Calul, *Plimbare marină*, „Adam", An VI, n. 71 din 15 mai 1934, p. 4, şi în *Vizuina luminată*, ed. cit., p. 154, 166.

373

Poem, *Menajerie*, *Vals vechi*, *Mâinile tale*, „Adam" An IX, n.94 din 15 ianuarie 1937, p. 8 şi în *Vizuina luminată*, ed. cit., p. 163, 161, 165. *Poziţie de nedescâlcit*, „Ateneu", An IV, n.2 (31), februarie

1967, p.3. *Poem*, „Ateneu", An IV, n.9 (38) din 20 septembrie 1967, p. 12 şi în *Vizuina luminată*, ed. cit., p. 163. *Poziţie de nedescâlcit*, *Eternitate*, *Materializări*, *Menajerie*.

Poem, în *Antologia literaturii române de avangardă*, ed. cit., p. 76 – 78. /*Pentru o clipă*/, în *Vizuina luminată*, ed. cit., p. 171.

În limba franceză

L'Inextricable position, „Le Surréalisme au service de la Révolution", An II, n. 6 din 1933 şi în *Vizuina luminată*, ed. cit., p. 172.

Promenade marine, „Feuillets inutiles", n. 19 din 15 februarie 1936, şi în *Vizuina luminată*, ed. cit., p. 173.

Traduceri în franceză:

Saşa Pană: *Palmares*, „Bulletin des Tours d'ivoire (Ixelles – Belgique), An I, n.5 din octombrie 1938 şi în *Vizuina luminată*, ed. cit., p. 184. Saşa Pană: *À suivre*, „Bulletin des Tours d'ivoire", An II, n. 8

din ianuarie 1939 şi în *Vizuina luminată*, ed. cit., p. 187. George Bacovia: *Degel*, „Ateneu", An IV, n.2 (31) din februarie 1967, p. 3 şi în *Vizuina luminată*, ed. cit., p. 178. George Bacovia: *Plomb*, *Canicule*, *Valse d'automne*.

Higiene, *La fanfare*, *A une vierge*, în *Vizuina luminată*, ed. cit., p. 177 – 183.

374

Traduceri în româneşte:

Pierre Unik – *Societatea fără oameni*; Shane Leslie – *Dorinţă*, „Frize", An I, n. 6 – 7, august-septembrie 1934, p. 1, şi în *Vizuina luminată*, ed. cit., p. 187, 189.

Richard Aldington – *înainte de plecare*, „Frize", An I, n.8, octombrie 1934, p. 7, şi în *Vizuina luminată*, ed. cit., p. 190 – 191.

Guillaume Apollinaire – *Plecarea*, *Carte poştală*, „Frize", An II, n. 2 din 1 martie 1935, p. 1, şi în *Vizuina luminată*, ed. cit., p. 192 – 193.

PROZĂ

Herrant, „Bilete de papagal", An III, n. 463 din 29 iunie

1930, p. 9 şi în *Vizuina luminată*, ed. cit., p. 197 – 198. *Don Jazz*, „Bilete de papagal", An III, n. 465 din 13 iulie

1930, p. 6 – 7 şi în *Vizuina luminată*, ed. cit., p. 199 – 201. *Limite*, „Bilete de papagal", An III, n. 469 din 10 august

1930, p. 10 şi în *Vizuina luminată*, ed. cit., p. 202. *Limite*, „Bilete de papagal", An III, n. 470 din 17 august

1930, p. 9 şi în *Vizuina luminată*, ed. cit., p. 222. *Limite*, „Bilete de papagal", An III, n. 471 din 24 august

1930, p. 8 şi în *Vizuina luminată*, ed. cit., p. 222. *Buţu*, *Jenică*, „Adevărul literar şi artistic", An XII, Seria a

II-a, n. 661 din 6 august 1933, p. 2, (semnată M.B.) şi în *Vizuina luminată*, ed. cit., p. 203 – 206. *În – mix-fix*, „Frize", An I, n. 6 – 7, august-septembrie 1934, p. 5; şi în *Vizuina luminată*, ed. cit., p. 207 – 208. *Insinuări*, „Frize", An I, n. 8, octombrie 1934, p. 8, publicat şi în *Vizuina luminata*, ed. cit., p. 209 – 210. *Berck*, *oraşul damnaţilor*, „Vremea", An VII, n. 558 din

7 octombrie 1934, p. 9, şi în *Vizuina luminată*, ed. cit., p.211 – 218.

375

Vizuina luminată (fragment), „Orizont", An III, n.4 din

1 martie 1947, p. 1 – 3. *Vizuina luminată* (fragment), „Revista literară", An III, n. 15

din 25 mai 1947, p. 3. *Vizuina luminată* (fragment), „Ateneu", An IV, n. 2 (31) din februarie 1967, p. 3. *Vizuina luminată* (fragmente), „Viaţa românească", An

XXI, septembrie 1968, p. 48 – 54. *Întâmplări în irealitatea imediată*, în *Antologia literaturii române de avangardă*, ed. cit., p. 81 –

84. *Vizuina luminată*, „Almanahul literar", 1970, p. 160 – 163. *Vizuina* luminata (fragmente), „Viaţa românească".

An XXIII, n.6 din iunie 1970, p. 8 – 17.

Traduceri în româneşte:

Julien Lanoe – *Arta cu fructe de sticlă*, „Frize", An II, n. 5 – 6 din iunie-iulie 1935, p. 5.

ESEURI, RECENZII

Prefaţa la catalogul expoziţiei de pictură Lucia Demetriade-Bălăcescu, Bucureşti, 1934 şi în *Vizuina luminată*, ed. cit., p. 221.

Teoria cromozomică în biologie, „Viaţa românească", An XXVI, n. 4 – 6 din 31 martie 1934, p. 105 – 110 (semnat Mihai Bera) şi în *Vizuina luminată*, ed. cit., p. 222 – 229.

André Gide, *Persephone*, „Adevărul literar şi artistic", Seria II, An XIII, n. 707 din 24 iunie 1934, p. 5 (semnat Mihai Bera), şi în *Vizuina luminată*, ed. cit., p. 230 – 233.

Denis Saurat, *Histoire des religions*, „Adevărul literar şi artistic", Seria II, An XIII, nr. 708 din 1 iulie 1934, p. 7

376

(semnat Mihai Bera), şi în *Vizuina luminată*, ed. cit., p. 234 – 239.

Axei Munthe, „*Cartea de la San Michele*", „Frize", An I, n.6 – 7, august-septembrie 1934, p. 10, şi în *Vizuina luminata*, ed. cit., p. 240 – 241.

Richard Aldington, „Frize", An I, n.9 din 1 noiembrie 1934, p. 12 (notă nesemnată), şi în *Vizuina luminată*, ed. cit., p.242. *Guillaume Apollinaire* (Notă nesemnată), „Frize", An II, n. 2

din 1 martie 1935, p. 4.

Care este esenţa poeziei, „Vremea", An VIII, n. 378 din 3 martie 1935, p. 7, şi în *Vizuina luminată*, ed. cit., p. 243 – 247.

Pentru şi contra umanismului, „Frize", An II, n. 3 din 1 aprilie 1935, p. 1 – 2, şi în *Vizuina luminată*, ed. cit., p. 248 – 250. *Vitrină franceză*, „Frize", An II, n.3 din 1 aprilie 1935, p.

4 (semnat M.B.).

Între imaginaţie şi experienţă, „Vremea", An VIII, n. 388 din 19 mai 1935, p. 7, şi în *Vizuina luminată*, ed. cit., p. 251 – 254.

William Blake – vizionar genial şi chinuit, „Vremea", An VIII, n. 392, din 16 iunie 1935, p. 5, şi în *Vizuina luminată*, ed. cit. p. 255 – 262.

Note (scrisoarea lui M. Blecher către Cantonieru cu privire la

Mihail Chirnoagă), „Frize”, An II, n. 5 – 6, iunie-iulie 1935, p.5.

Complexul individualităţii, „Vremea”, An VIII, n. 416 din 1 decembrie 1935, p. 8, şi în *Vizuina luminată*, ed. cit., p. 263 – 266.

Enciclopedia franceză, „Vremea”, An IX, n. 424 din 9 februarie 1936, p. 2.

377

Conceptul repetiţiei la Kierkegaard, „Vremea”, An IX, n.

431 din 29 martie 1936, p. 11 şi în *Vizuina luminată*, ed.

cât., p. 267 – 270. *Exegeza câtorva teme comune*, „Azi”, An V, n. 23, mai iunie 1936, p. 2175 – 2179, şi în *Vizuina luminată*, ed. cit., p. 271 – 279. *Geo Bogza*: *Ioana Maria*, „Lumea românească”, An II, nr. 23 din 18 martie 1938, şi în *Vizuina luminată*, ed. cit., p.280 – 284.

INTERVIURI

Gh. A. Harabagiu – *Cu Dl. M. Blecher*, „Rampa”, An XX, n. 5727 din 14 februarie 1937, p. 1, 3 şi în *Vizuina luminată*, ed. cit., p. 287 – 293 şi în A. Sasu, I. Vartic, *Romanul românesc în interviuri*, „Minerva”, Bucureşti, 1985, vol. I, partea I, p. 371 – 377.

Radu G. Ţeposu, *M. Blecher era un om delicat şi superstiţios*, Interviu cu Dora Wechsler Blecher, „Cuvântul”, An IV (I-IX), n. 5 (523) din mai 1998, p. 8 – 9.

VARIA

Teze la filosofie ale elevului Blecher L. Max din clasa a VII-a reală: „Chestiunea X, A,!” (28 decembrie 1926).

Vizuina luminată, ed. cit., p. 297 – 303. „Legile silogismului” (12 martie 1927), *Vizuina luminată*, ed. cit., p. 304 – 305. „Despre inconştient” (4 iunie 1927), *Vizuina luminată*, p.306 – 308. Corespondenţă cu Saşa Pană, în *Vizuina luminată*, ed. cit.

p.313 – 327.

378

Corespondenţă cu Ilarie Voronca, în *Vizuina luminată*, ed. cit., p. 327.

REFERINŢE CRITICE ÎN PUBLICISTICĂ

* * * *M. Blecher*: *Corp transparent*, „13”, An I, nr. 5, iulie

1934, p. 10. I. Mihăescu, *M. Blecher*: *Corp transparent*, „Meridian”, caietul 3 din /iulie 1934/, p. 31. * * * *Medalion M. Blecher*, „Frize”, An I, n.5, iulie 1934, p.

12. Sandu Darie (S. Hay), *M. Blecher*: *Corp transparent.*

„Adam”, An VI, n. 72 din 1 iulie 1934, p. 12 – 13. * * * *M. Blecher*:

Corp transparent, „Vremea”, An VII, n. 347 din 22 iulie 1934, p. 4. M. Cantonieru, *M. Blecher*: *Corp transparent*, „Frize”, An

I, n. 6 – 7, august-septembrie 1934, p. 10 – 11. Geo Bogza, *De vorbă cu M. Blecher*, „Frize”, An I, n.9 din

1 noiembrie 1934, p. 6. * * * *M. Blecher*: *întâmplări în irealitatea imediată*.

„Vremea”, An IX, n. 422 din 26 ianuarie 1936, p. 11. * * * *M. Blecher – întâmplări în irealitatea imediată*.

„Zorile”, An II, n. 265 din 27 ianuarie 1936, p. 4. * * * *M. Blecher – întâmplări în irealitatea imediată*.

„Facla”, An XVI, n. 1499 din 31 ianuarie 1936, p. 2. * * * *M. Blecher – întâmplări în irealitatea imediată*.

„Zorile”, An II, n. 270 din 1 februarie 1936, p. 4. * * * *M. Blecher – întâmplări în irealitatea imediată*.

„Zorile”, An II, n. 274 din 5 februarie 1936, p. 4. G/e o/ B/ogza/, *Cartea lui M. Blecher*, „Vremea”, An IX, n. 424 din 9 februarie 1936, p. 2. Mihail Sebastián, *întâmplări în irealitatea imediată*.

„Rampa”, An 19, n. 5432 din 22 februarie 1936, p. 1.

379

Mihail Gresian, *M. Blecher*: *întâmplări în irealitatea imediată*, „Adam”, An VIII, n. 89, din 15 septembrie 1936, p.15 – 16.

Octav Şuluţiu, *M. Blecher – întâmplări în irealitatea imediată*, „Familia”, Seria III, An III, n. 3 martie 1936, şi în *Scriitori şi cărţi*, „Minerva”, Bucureşti, 1974, p.198 – 204.

Pompiliu Constantinescu, *M. Blecher*: *întâmplări în irealitatea imediată*, „Vremea”, An IX, n. 429 din 15 martie 1936, p. 11, şi în *Scrieri*, E.P.L., Bucureşti, 1967, voi J, p. 314 – 320.

Ieronim Şerbu, *M. Blecher*: *O carte a cunoaşterii*, „Vremea”, An IX, n. 432, număr de Paşti 1936, p. 17, în *Itinerarii critice*, „Minerva”, Bucureşti, 1971, p. 65 – 68.

Ion Manolescu, *Compoziţie. Lui M. Blecher*, „Front literar”, An I, n. 2 – 3, aprilie-mai 1936, p. 1.

Eugen Ionescu, *M. Blecher*: *întâmplări în irealitatea imediată*, „Facla”, An XVI, n. 1585 din 13 mai 1936, p. 2, şi în Eugen Ionescu, *Război cu toată lumea*, „Humanitas”, Bucureşti, 1992, vol. I, p. 276 – 279.

Eugen Ionescu, *în loc de cronică literară. Anul literar 1936*, „Facla”, An XVII, n. 1780 din 2 ianuarie 1937, p. 2 şi în Eugen Ionescu,

Război cu toată lumea, ed. cit., vol. I, p. 99.

* * * *M. Blecher*: *Inimi cicatrizate* – „Azi", An VI, n. 26, ianuarie 1937, p. 245.

Tiberiu Iliescu, *Jurnalul de sanatoriu*, „Meridian", Caietul 11/1937, p. 29.

Eugen Ionescu, *M. Blecher*: *Inimi cicatrizate*, „Facla", an XVII, n. 1786 din 11 ianuarie 1937, p. 1, şi în Eugen Ionescu, *Război cu toată lumea*, ed. cit., p. 302 – 304.

* * * *M. Blecher*: *Inimi cicatrizate*, „Le Moment", An IV, n. 567 din 11 ianuarie 1937, p. 9.

380

M. Grindea, *Mesagiul lui M. Blecher*, „Adam", An IX, n. 94

din 15 ianuarie 1937, p. 5 – 7. Mihail Sebastián, *M. Blecher*: *Inimi cicatrizate*, „Reporter".

An V, n.3 din 17 ianuarie 1937, p. 2. Ed. Alcalay, *M. Blecher*: *Inimi cicatrizate*, „Reporter".

An V, n. 3 din 17 ianuarie 1937, p. 2. Pompiliu Constantinescu, *M. Blecher*: *Inimi cicatrizate*.

„Vremea", An X. n. 471 din 17 ianuarie 1937, p. 4, şi în

Romanul românesc interbelic, „Minerva", Bucureşti.

1977, p. 238 – 241 şi în *Scrieri*, EPL, Bucureşti, 1967, vol.

I, p. 318 – 320. Constantin Fântâneru, *M. Blecher*: *Inimi cicatrizate*.

„Universul", An 54, n. 18 din 19 ianuarie 1937, p. 10 Ed. Alcalay, *M. Blecher*: *Inimi cicatrizate*, „Reporter", An V.

n. 5 din 31 ianuarie 1937, p. 2. Octav Şuluţiu, *M. Blecher*: *Inimi cicatrizate*, „Familia", Seria

III, An IV, n. 1 – 2 din ianuarie-februarie 1937, şi în

Scriitori şi cărţi, „Minerva", Bucureşti, 1974, p. 204 – 206 M. Rudich, *Berck, oraşul oamenilor de ghips*, „Hasmonaea".

An XVIII, n. 7, februarie 1937, p. 28 – 29. Alexandru Mironescu, *M. Blecher*: *Inimi cicatrizate*.

„Credinţa", An IV, n. 967 din 4 februarie 1937, p. 3. Ion Biberi, *M. Blecher*: *Blessures gueries*, „Le Moment".

An IV n. 595 din 13 februarie 1937, p. 1, 6. D. Trost, *Inimi cicatrizate*, „Azi", An VI, n. 27 din februarie-martie 1937, p. 2508 – 2509. *Critica despre Inimi cicatrizate, roman de M. Blecher*.

„Adam", An IX, n. 100 din 1 mai 1937, coperta 2. *Critica* despre

Inimi cicatrizate, *roman de M. Blecher*.

„Credinţa", An IV, n. 1040 din 1 mai 1937, p. 2. Justin Neuman, *Revelaţia literaturii lui M. Blecher*. *Note psihanalitice pe marginea romanului* întâmplări în

38!

Irealitatea imediată. „Adam", An IX, n. 109 – 110 – 111 din

1 decembrie 1937, p. 17 – 43. Mihail Sebastián, *Despre* Inimi cicatrizate – *Cu prilejul unei traduceri* –, „Adam", An X, n. 121 – 122 din 15 aprilie

1 mai 1938, p. 1 – 2. Geo Bogza, *După moartea lui Blecher*, „Azi", An VII, n. 31, ianuarie-aprilie 1938, p. 2874 – 2876. B. Tzoani, *A murit M. Blecher*, „Hasmonaea", An XIX, n. 12, iunie 1938, p. 27 – 28. M. Grindea, *După moartea lui M. Blecher*, „Adam", An X, n. 123 – 124 (12 – 13) din iunie-august 1938, p. 12, 18. Felix Aderca, *Arta chinuitului Blecher*, Ibidem, p. 13 – 14. Ury Benador, *Sicriu liberator*, Ibidem, p. 15 – 16. Mihail Sebastián, *Moştenire*, Ibidem, p. 16. I. Peltz, *Un singular*: *M. Blecher*, Ibidem, p. 16 – 17. Mihail Sebastián, *M. Blecher*, „Viaţa românească".

An XXX, n.7, iulie 1938 şi în *Eseuri*, *cronici*, *memorial*.

„Minerva", Bucureşti, 1972, p. 426 – 437. Saşa Pană, *Cu inima lângă M. Blecher*, „Adam", An X, n. 14 – 15 (125 – 126), 15 septembrie-l octombrie 1938, p. 6. Saşa Pană, *Pomenirea lui M. Blecher*, „Adam", An XI, n. 139 – 140 (8 – 9) din 15 mai-l iunie 1939, p. 16 – 18. Saşa Pană, *Cu inima lângă M. Blecher*, „Orizont", An III, n. 4 din 1 martie 1947, p. 3 – 4. Saşa Pană, *Fişă biobibliografică*, „Ateneu", An IV, n. 2 (31)

din februarie 1967, p. 3. Saşa Pană, *Cu inima lângă M. Blecher*, „Revista cultului mozaic", An XIII, n. 180 din 1 martie 1968, p. 5. Saşa Pană, *Medalion M. Blecher*, „Almanah literar".

Bucureşti, 1970, p. 160. I. Bacalu, *La reeditarea romanelor lui Blecher*, „Revista cultului mozaic", An XV, n. 242, din 1 decembrie 1970, p.2.

382

Adrian Marino, *M. Blecher*: *Aventures dans l'irrealite imediate*, „Cahiers roumains d'études littéraires", n. 1/1974, p. 96 – 97. * * * *O scrisoare a lui Mihail Sebastián*, „Almanah literar".

1970, p.176 – 177.

Nicolae Manolescu, *M. Blecher redescoperit*, „Contemporanul", n. 39 (1246) din 25 septembrie 1970, p. 3. I. Negoiţescu, *M. Blecher sau*

„bizara aventură de a fi om”.

„Viaţa românească”, An XXIII, n.6, din iunie 1970, p. 63 – 74 şi în *Engrame*, „Albatros”, Bucureşti, 1975, p. 119 – 139. Mircea Iorgulescu, *M. Blecher*: *Vizuina luminată*, „România literară”, An IV, n. 43 (159) din 21 octombrie 1971, p. 9. Ion Negoiţescu, *M. Blecher et ses constantes*, „Cahiers roumains d’études littéraires”, n. 3/1976, p. 17 – 28. Nicolae Manolescu, *Cealaltă faţă a lumii*, „Familia”, Seria a V-a An 18 (118), n. 1 (197), ianuarie 1982, p. 6. Nicolae Manolescu, *Prin nişte locuri rele*, „Familia”, Seria a V-a An 18 (118), n.2 (198), februarie 1982, p. 6. Nicolae Manolescu, *Carapacea*, „Familia”, Seria a V-a An

18 (118), n.3 (199), martie 1982, p. 7. A.B., *M. Blecher – între biografie şi creaţie*, „Revista cultului mozaic”, An XXIX, n. 576 din 15 mai 1985, p. 5. Jacques Bouet, *M. Blecher*, Université Paul Valéry, Serie dialogues, no 17, Montpellier, 1988. E. Suhor, *Max Blecher – 50 de ani de la moarte*, „Revista cultului mozaic”, An XXX – în, n. 648 din 15 iunie 1988, p. 5.

REFERINŢE CRITICE ÎN VOLUM

Ion Biberi, *Études sur la littérature roumaine contemporaine*: *M. Blecher*, „Corymbe”, 1937, p. 177 – 181.

383

Tiberiu Iliescu, *Flori de frig*: *Jurnal de sanatoriu*.

„Meridian”, Craiova, 1938, p. 97 – 101. Eugen Lovinescu, *Istoria literaturii române contemporane*.

1900 – 1937, Socec, Bucureşti, 1937, p. 308 – 309. George Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*: *M. Blecher*, „Minerva”, Bucureşti.

1941, p. 880. Pompiliu Constantinescu, *Scrieri*, „Minerva”, Bucureşti.

1967, vol. I, VI, p. 314 – 320, respectiv 155, 200. Tiberiu Iliescu, *La Cocoşul spânzurat*: *Cântecul umbrelor*.

E.P.L., Bucureşti, 1968, p. 175 – 178. Dinu Pillat, *Mozaic istorico-literar*, „Eminescu”, Bucureşti.

1971, p.149 – 167. Al. Protopopescu, *Volumul şi esenţa*: *Romanul crizei ontologice*, „Eminescu”, Bucureşti, 1972, p. 58 – 80. Ov. S. Crohmălniceanu, *Literatura română între cele două războaie mondiale*: *Literatura „autenticităţii” şi „experienţei”*, vol. I, „Minerva”, Bucureşti, 1972, p. 506 – 510. Saşa Pană, *Născut în ’02*, „Minerva”, Bucureşti, 1973, p.

463, 476, 495, 498, 525, 530 – 531, 539 – 540, 547.

578 – 579, 601 – 602. Ieronim Şerbu, *Vitrina cu amintiri*: *Perioada „Vremea”*.

„Cartea românească”, Bucureşti, 1973, p. 178 – 182. Nicolae Balotă, *De la Ion la Ioanide*: *M. Blecher şi realitatea mediată a creaţiei*, „Eminescu”, Bucureşti.

1974, p.153 – 181. Camil Baltazar, *Evocări şi dialoguri literare*: *Un scriitor unic*, „Minerva”, Bucureşti, 1974, p. 175 – 178. Sergiu Pavel Dan, *Proza fantastică românească*: *Fantasticul absurd*, „Minerva”, Bucureşti, 1975, p. 307 – 311. Perpessicius, *Opere*, „Minerva”, Bucureşti, 1975, vol. VII, p.295 – 296.

Lucian Raicu, *Critica, formă de viaţă*: *Literatura în care ne regăsim*, „Cartea românească”, Bucureşti, 1976, p. 56 – 58.

Cornel Regman, *Colocvial*: *M. Blecher*, *Vizuina luminată*, „Eminescu”, Bucureşti, 1976, p. 177 – 179.

Eugenia Tudor Anton, *Ipostaze ale prozei*: *Refugiul în* a doua *realitate*, „Cartea românească”, Bucureşti, 1977, p. 173 – 179. Al. Protopopescu, Romanul *psihologic românesc*:

M. Blecher – Un povestitor în avangardă, „Eminescu”.

Bucureşti, 1978, p. 227 – 242. Lucia Demetriade-Bălăcescu, *Destăinuiri anti-literare*.

„Litera”, Bucureşti, 1979, p. 100 – 107. Silvian Iosifescu, *Reverberaţii*: Vizuina *luminată*.

„Eminescu”, Bucureşti, 1981, p. 120 – 144. Nicolae Manolescu, *Arca lui Noe*. *Eseu despre romanul românesc*: *Prin nişte locuri rele*, vol. III, „Minerva”.

Bucureşti, 1983, p. 55 – 75. N. Florescu, *Profitabila condiţie*: *M. Blecher sau „Feţele ascunse” ale existenţei*, „Cartea românească”, Bucureşti.

1983, p. 166 – 179. Gh. Lăzărescu, *Romanul de analiză psihologică în literatura română interbelică*, „Minerva”, Bucureşti, 1983, p.229 – 232. Radu G. Ţeposu, *Viaţa şi opiniile personajelor*: *Noroiul şi placa de gramofon*, „Cartea românească”, Bucureşti.

1983, p. 98 – 107. Alfred Heinrich, *Peregrinările căutătorului ideal*, „Facla”.

Timişoara, 1984, p. 135. Alexandra Indrieş, *Polifonia persoanei*: *în pragul amuţirii*.

„Facla”, Timişoara, 1986, p. 220 – 221. Alexandru Mirodan,

Dicţionarul *neconvenţional al scriitorilor* evrei *de* limbă *română*: *M. Blecher*.

„Minimum", Tel Aviv, 1986, p. 180 – 193.

384

385

Sultana Craia, *Feţele oraşului*, „Eminescu", Bucureşti.

1988, p.162 – 165. Mihai Zamfir, *Cealaltă faţă a prozei*: *Maestrul din umbră*.

Proza lui M. Blecher şi proza anilor '30, „Eminescu".

Bucureşti, 1988, p. 139 – 175. Ion Pop, *Avangarda în literatura română*: *M. Blecher*.

„Minerva", Bucureşti, 1990, p. 391 – 396. Ion Negoiţescu, *Istoria literaturii române*: *M. Blecher*.

„Minerva", Bucureşti, 1991, p. 356 – 358. Mircea Zaciu, Marian Papahagi, Aurel Sasu, *Dicţionarul scriitorilor români*: *MJaxl Blecher*, Ed. Fundaţiei culturale române, Bucureşti, 1995, vol. I, p. 297 – 300. Radu G. Ţeposu, *Suferinţele tânărului Blecher*, „Minerva".

Bucureşti, 1996. Mircea Cărtărescu, *Postmodernismul românesc*, „Humanitas".

Bucureşti, 1999, p. 293 – 295.

M. Blecher: *Autoportret*

(1934)

J. Perahim: *Portret M. Blecher* (1936)

387